

Programmabegroting 2024

Meerjarenraming 2025-2027

Inhoud

Voorwoord	3
Begroting 2024 in één overzicht	6
Leeswijzer	7
A: De beleidsbegroting	9
Deel 1: Programmabegroting	10
00 Bestuur en ondersteuning	10
01 Veiligheid	19
02 Verkeer, vervoer en waterstaat	23
03 Economie	29
04 Onderwijs	34
05 Sport, cultuur en recreatie	39
06 Sociaal domein	47
07 Volksgezondheid en milieu	61
08 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	68
Beleidsindicatoren	78
Deel 2: Paragrafen	83
Paragraaf A Lokale heffingen	84
Paragraaf B weerstandsvermogen en risicobeheersing	92
Paragraaf C Onderhoud kapitaalgoederen	102
Paragraaf D Financiering	111
Paragraaf E Bedrijfsvoering	116
Paragraaf F Verbonden partijen	126
Paragraaf G. Grondbeleid	139
Paragraaf H. Horizontale verantwoording	153
Paragraaf I. Specificatie baten en lasten gemeenteraad en griffie	158
Paragraaf J. Wet Open Overheid (WOO)	159
B. Financiële begroting	160
C. De Bijlagen	174

Voorwoord

Een structureel duurzame, evenwichtige financiële balans voor Waalre

Voor u ligt de Begroting 2024: een vooruitblik op het komende jaar en de voornemens die we in Waalre voor 2024 en volgende jaren gepland hebben.

We leven in een onrustige wereld waarin ook veel mensen op de vlucht zijn. Er is nog steeds sprake van inflatie en de oorlog in Oekraïne duurt voort. Het dagelijks leven voor de inwoners van Nederland is duurder geworden, ook in Waalre. Dat geldt ook voor gemeenten. Door prijs- en CAO-ontwikkelingen in de overheidssector is de financiële huishouding lastiger geworden. De langdurige formatie in de provincie, de val van het kabinet net voor de zomer, de verkiezingen voor de Tweede Kamer en een nieuwe regering zorgen voor aanhoudende onduidelijkheid. Voor gemeenten betekent dit onzekerheid over de financiële mogelijkheden met een direct gevolg voor de aanpak van grote opgaven zoals klimaatadaptatie, woningbouw, geldzorgenbeleid, energiecrisis, etc.

De financiële positie van Waalre blijft onzeker

In de Kadernota 2024 die we op 4 juli met u besproken hebben, namen we u al mee in de onoverkomelijke realiteit dat de komende jaren 2024 tot en met 2027 moeilijke jaren zijn om de begroting sluitend te krijgen. Bij de opstelling van de begroting 2024 en volgende jaren bleek het gat wat we moeten dichten nog groter dan we voorzien hadden tijdens het schrijven van de Kadernota. Door de indexering (als gevolg van CAO- en prijsontwikkelingen) hebben we hiervoor extra grote inspanningen moeten leveren. Als voorbeeld noemen we rente op de kapitaallasten die niet doorgerekend is in het verleden, maar die wel verbonden is aan het aangaan van een nieuwe lening voor de noodzakelijke investeringen in bijvoorbeeld het openbaar gebied. Door daarvoor in eerdere jaren geen voorzieningen te treffen, hebben we niet financieel voldoende geanticipeerd op toekomstige investeringen.

In de kadernota 2024 stond voor u op een rij wat de noodzakelijke en wenselijke aanpassingen in de begroting zijn, voor zover we daar toen zicht op hadden. Het belangrijkste voor nu is een sluitende begroting voor 2024 vaststellen. Dat is ook meteen het grootste probleem, omdat het grootste tekort voor Waalre in 2024 zit. Door nu evenwicht aan te brengen in structurele inkomsten en uitgaven, is het voor de volgende jaren ook makkelijker de begrotingen sluitend te maken. We blijven afhankelijk van de uitkomsten van de septembercirculaire van het Rijk om te kunnen bepalen waarvoor we nog ruimte kunnen maken in de Waalrese begroting. Het blijft voorlopig spannend wat het Rijk voor maatregelen voor bijvoorbeeld 2026 en 2027 neemt en wat deze Waalre gaan brengen. Doordat de onduidelijkheid voor een structurele evenwichtige financiële situatie nog voortduurt, kijken we van jaar tot jaar wat nodig is.

Een structurele evenwichtige financiële situatie is voor het college het belangrijkste uitgangspunt voor het begrotingsvoorstel alsmede op basis van de financiële uitgangspunten uit het raads- en uitvoeringsprogramma. Balans in structurele inkomsten en uitgaven en een solide reservepositie zijn de belangrijkste voorwaarden voor de komende jaren. Waalre heeft geen vet meer op de botten. En de uitgaven in het sociaal domein van de laatste jaren zorgen ervoor dat we telkens het weinige aan reserve wat we hebben, snel weer moeten inzetten.

De keuzes die we in het voorjaar nog dachten te kunnen maken, bleken bij het opstellen van de begroting eigenlijk geen keuzemogelijkheden meer te zijn. Het college kiest er met deze begroting voor de reservepositie zoveel mogelijk in stand te houden en geen zaken af te wentelen op het jaarresultaat. Alle incidentele kosten die we maken dit jaar,

zijn opgenomen in de exploitatie. De structurele tekorten in het sociaal domein begroten we in de exploitatie. De taskforce sociaal domein zetten we in om meer grip en sturing te organiseren in de uitgaven op dat gebied. Om dan toch de exploitatie rond te krijgen is het nodig om naast 6% indexering de OZB met 9% te verhogen in 2024. Een impopulaire maatregel, maar wel één die recht doet aan de verhouding in inkomsten en uitgaven en de inflatie van de afgelopen periode. Door deze maatregel te nemen, zorgen we er ook voor dat onze reservepositie, liquiditeit en een structurele balans in uitgaven en inkomsten, zoveel als mogelijk overeind blijft. We gingen en gaan nog altijd voor een duurzame gezonde financiële positie.

In de beraadslagingen over de Kadernota 2024 heeft u een motie aangenomen om inzicht te krijgen in de keuzemogelijkheden, de motivatie van het college voor bepaalde keuzes en de vrijheid als raad om uw eigen keuzes te maken. Dat besluit respecteren we en in de aanbiedingsbrief en bijlage treft u onze uitwerking aan. Helaas zijn de mogelijkheden om keuzes te maken erg beperkt gezien de grote opgave. Als college hebben we daarin een koers uitgezet waar wij achter staan. Het is aan de raad om daarin eigen afwegingen te maken en de koers voor de komende jaren uit te zetten. Als de septembercirculaire meer structurele mogelijkheden biedt voor Waalre, kunnen er andere keuzes gemaakt worden.

We geven u in overweging dat we in de begroting niet uitgaan van luxe oplossingen. Investerings zijn sober en doelmatig begroot, maar ook realistisch. Vanuit realiteit en uitvoerbaarheid ontstaan. We vragen u om deze uitgangspunten ook bij uw keuzes aan te houden. Ook de komende jaren zullen we ons op eenzelfde manier moeten inzetten en bijsturen wanneer dat nodig is.

Oproep VNG en K80

Wij geven geen gehoor aan de oproep van de VNG om géén meerjarig sluitende begroting aan te bieden. We hanteren het door u vastgestelde raadsprogramma als kader om de begroting sluitend te houden. Er zijn gemeenten (ook in onze regio) die ervoor kiezen om voor de jaarschijven 2026 en 2027 geen sluitende begroting aan te bieden. Desondanks verhogen ze voor 2024 en verder de Onroerend Zaakbelasting boven de indexering. Daarnaast zijn er gemeenten met voldoende reserves of een evenwichtigere balans tussen inkomsten en uitgaven waardoor zij minder moeite hebben hun begroting meerjarig sluitend te krijgen. Deze gemeenten hoeven dus geen verhoging te heffen bovenop de indexering op de belastingen.

De K80 vraagt de regering duurzaam te investeren in alle regio's en de lokale uitvoeringskracht te versterken bij kleine gemeenten. Zij roept de regering op om gebruik te maken van de expertise in kleine gemeenten in gebiedsgerichte en participatieve aanpakken. En dus meer financiële middelen beschikbaar te stellen en een eerlijkere verdeling van het gemeentefonds uit te werken. Kleine gemeenten zijn een aantrekkelijke werkgever en willen dat ook blijven. We zien dat schaalvergroting als leidend principe voor bestuurlijke inrichting zijn langste tijd heeft gehad. Bij complexere vraagstukken zien we dat gemeenschappen oplossingen organiseren voor deze grote vraagstukken. Hiervoor hebben onze inwoners, ondernemers en partners een toegankelijke overheid nodig, die integraal met hen samenwerkt. De menselijke maat is het vertrekpunt. Maatwerk is belangrijk. Maak daarom meer gebruik van kleinere gemeenten en gemeenschappen en geef hen de ruimte en de kracht, zo geeft de K80, waarbij wij zijn aangesloten, aan. Een boodschap die we, zoals u begrijpt, ondersteunen.

Tot slot

De komende jaren blijft het een enorm grote klus om onze financiële positie structureel op orde te houden. We moeten samen op zoek naar evenwicht in onze inkomsten en uitgaven. Met een voortdurende afweging van de belangen van onze inwoners. Deze begroting sluit aan bij de huidige tijd met een doorkijk naar de toekomst. Laten we samen steeds anticiperen op nieuwe ontwikkelingen en de juiste keuzes maken voor onze gemeente.

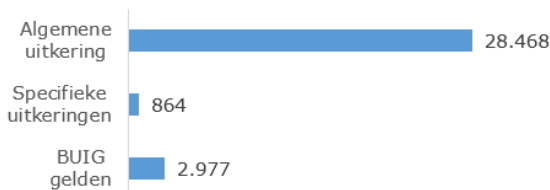
Begroting 2024 in één overzicht

Baten: € 45.420.000

(X € 1.000)

Van het Rijk

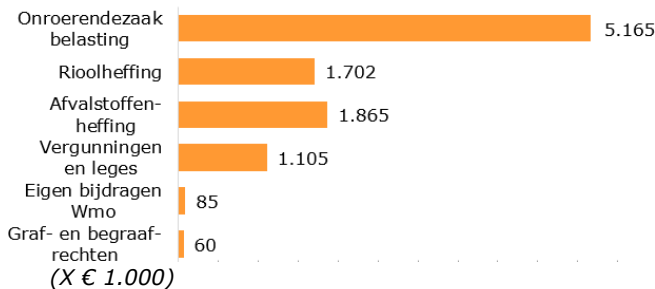
(X € 1.000)

Overige inkomsten

(X € 1.000)

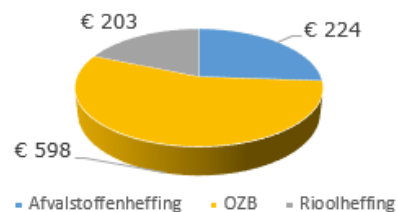
Van de Inwoners

(X € 1.000)

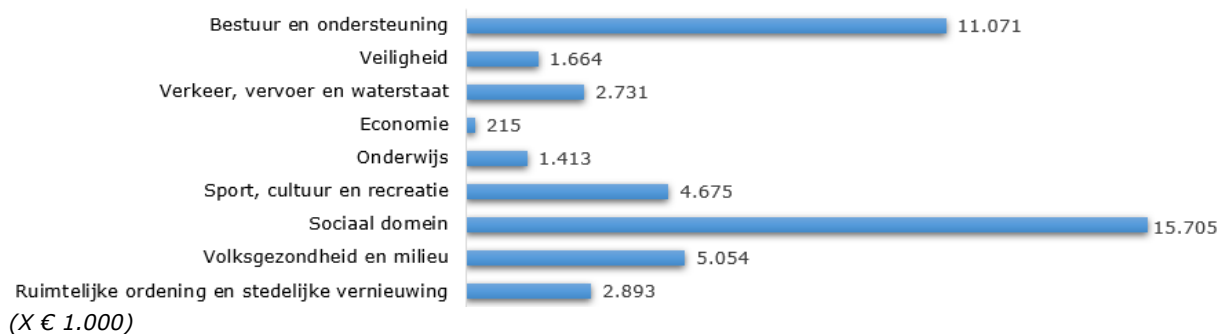
Lokale lasten

Totaal gemiddeld per meerpersoonshuishouden € 1.084

Lasten: € 45.419.000

Per programma

(X € 1.000)

Overschot: € 1.000

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) uit de beleidsbegroting, de financiële begroting en de bijlagen. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen.

Programmaplan 2024

Het programmaplan bestaat uit 9 programma's. In het programmaplan wordt antwoord gegeven op de vier W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we daarvoor doen?', 'Wat mag het kosten?' en 'Wat is de impact voor onze inwoners?'. Deze plannen zijn gebaseerd op het Raadsprogramma met het daarbijbehorende uitvoeringsprogramma. De kern van deze beschrijving is dat we één op één de relatie kunnen leggen tussen "wat willen we bereiken" in de begroting 2024 en "wat hebben we bereikt" in de jaarrekening 2024.

Elk programma is onderverdeeld in één of meerdere taakvelden. Bij de nummering kan het voorkomen dat dit niet netjes doorloopt omdat wij de landelijk gehanteerde nummers gebruiken. Nummers zoals "0.63 Parkeerbelasting" en "2.3 recreatieve havens" worden door ons niet gebruikt en ontbreken daarom.

Doorberekening salariskosten en overhead

Salariskosten die direct aan een taakveld kunnen worden toegerekend zijn opgenomen in de lasten bij het betreffende taakveld. Salariskosten overhead worden volledig toegerekend aan het taakveld 0.4 overhead. Naast de salariskosten overhead worden ook de materiële kosten overhead aan taakveld 0.4 toegerekend. Een eventueel te verklaren verschil tussen aangepaste begroting 2023 (na 3^e TURAP) en begroting 2024 betreft dan een verschil in uitgaven of inkomsten. Daar waar het nodig is, voor de berekening van kostendekkende tarieven (grondexploitatie, afval en riool), worden overheadkosten incidenteel nog wel toegerekend aan de betreffende taakvelden.

Beleidsindicatoren

In deze begroting zijn de verplichte beleidsindicatoren opgenomen. Periodiek leveren landelijke bronhouders van deze indicatoren de meest recente informatie aan via Waarstaatjegemeente.nl zodat gemeenten deze kunnen verwerken in de programmabegroting en jaarrekening. In deze begroting 2024 zijn de cijfers van medio 2023 gebruikt. We merken op dat een aantal indicatoren niet recent door de bronhouder zijn geactualiseerd, waardoor deze indicatoren niet gevuld zijn. Indicatoren zijn vaak pas interessant wanneer de ontwikkeling wordt beschouwd over de tijd. Daarom zijn ook de gegevens uit de begroting 2022 en 2023 (cijfers medio 2021 en medio 2022) opgenomen.

Paragrafen

De paragrafen geven conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) een dwarsdoorsnede van de programmabegroting ten aanzien van een aantal bedrijfsvoeringsaspecten gerelateerd aan financiën.

Paragraaf A. Lokale heffingen bevat geraamde inkomsten uit lokale heffingen, beleid ten aanzien van lokale heffingen, inzicht in kostendekkendheid van de tarieven voor riool- en afvalstoffenheffing, duiding van de lokale lastendruk en inzicht in het kwijtscheldingsbeleid.

Paragraaf B. Weerstandsvermogen en Risicobeheersing geeft inzicht in de financiële risico's die Waalre loopt, de benodigde weerstandscapaciteit om deze risico's af te dekken en het beschikbare weerstandsvermogen. Conform de eis vanuit Provincie en accountant is het weerstandsvermogen beoordeeld met een norm. Daarnaast wordt de financiële positie van Waalre geduid met behulp van 5 verplichte financiële kengetallen.

Paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen gaat in op het beleid en benodigde middelen voor onderhoud van o.a. wegen, riolering, openbaar groen en gebouwen.

Paragraaf D. Financiering geeft inzicht in de kaders voor de financiering van de activiteiten van de gemeente. Er wordt onder andere ingegaan op Waalres rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de eventuele investeringsbehoefte.

Paragraaf E. Bedrijfsvoering geeft de stand van zaken en ambities weer op het gebied van huisvesting, personeel en organisatie, communicatie, financiën en control en andere bedrijfsvoerings- en dienstverleningsaspecten.

Paragraaf F. Verbonden partijen maakt inzichtelijk in welke partijen Waalre een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft, wat het doel hiervan is, wat de financiële positie is van de partijen waar Waalre een belang in heeft, welk risico Waalre loopt en hoe dit risico is afgedekt.

Paragraaf G. Grondbeleid geeft inzicht in de actuele stand van zaken van het grondbeleid en de grondexploitaties.

Paragraaf H. Horizontale verantwoording komen de ontwikkelingen aan bod op het gebied van horizontale verantwoording en interbestuurlijk toezicht.

Paragraaf I geeft inzicht in de raming van baten en lasten voor gemeenteraad, raadsgriffie, accountantsdiensten en de rekenkamercommissie.

Tot slot gaat paragraaf J in op de Wet Open Overheid (WOO). Dit is een nieuwe verplichte paragraaf. In deze paragraaf gaan we in op de doelen die we hebben gesteld ten aanzien van de WOO in 2024.

Financiële begroting

De financiële begroting bestaat, conform BBV, uit een overzicht van baten en lasten, de meerjarenramingen, een uiteenzetting van de financiële positie (o.a. een overzicht van de structurele begroting en incidentele baten en lasten), een geprognostiseerde balans, een berekening van het EMU-saldo en de investeringsplannen 2024-2027 (met de hieruit voortvloeiende (kapitaal)lasten).

In dit begrotingsonderdeel zijn de totaalcijfers van de lasten en baten van de thema's gerecapituleerd, inclusief de meerjarenramingen in duizenden euro's. Volgens de voorschriften dient afzonderlijk te worden aangegeven welke bedragen aan de reserves worden toegevoegd c.q. onttrokken. Om deze reden wordt eerst het saldo vóór bestemming weergegeven, vervolgens de resultaatbestemming zelf (toevoegingen/onttrekkingen reserves) en daarna het saldo na bestemming.

Bijlagen

In de bijlagen bij deze begroting is een overzicht van de diverse reserves en voorzieningen met toelichting opgenomen om uw raad inzicht te verschaffen in de reservepositie van de gemeente. Tevens worden in de laatste bijlage van deze begroting de kerngegevens weergegeven van de Gemeente Waalre t.o.v. voorgaande jaren.

A: De beleidsbegroting

Deel 1: Programmabegroting

00 Bestuur en ondersteuning

0.1 Bestuur

Dit thema gaat over de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de griffie en de bestuurlijke samenwerking. Ook gaat het om de ondersteuning die de gemeenteraad krijgt van de rekenkamercommissie.

Wij willen dat Waalre zelfstandig is en blijft. We werken samen om deze zelfstandigheid en onze kwaliteiten te behouden. Dit doen we met onze inwoners, het gemeentebestuur en de regio. In deze samenwerkingen moeten we soms iets van onze autonomie opgeven. We kunnen de huidige grote opgaven waarvoor we staan op gebied van klimaat, energie en schaa sprong niet alleen oplossen. Daarom zetten we in op een verdere ontwikkeling van participatie en regionale samenwerking. We zijn ons ervan bewust dat de kosten voor de baten uitgaan in samenwerkingen.

De bestuursvorm die Waalre heeft gekozen, is die van netwerkgemeente. Onze uitdaging is onze dienstverlening en lokale democratie in de netwerkgemeente goed te organiseren.

Om die uitdaging aan te (blijven) kunnen, zijn wij actief bezig met de veranderende rol van de overheid. Dit betekent dat we de invulling van de bestuurlijke rollen opnieuw bekijken en nagaan wat dit betekent voor de bestuurlijke organisatie. Voor de ambtelijke organisatie staan daarbij samenwerking, netwerken, flexibiliteit, talentontwikkeling en vernieuwende werkmethoden centraal. In Waalre kiezen we voor een overheid die vóór en ván de inwoners is. Samenwerking is daarbij het sleutelwoord. Deze samenwerking ontwikkelt zich langs twee sporen: participatie en regionale samenwerking. De gemeente stimuleert en maakt gebruik van de kennis en de kracht die in de samenleving aanwezig is om dingen zelf te organiseren. We willen 'buiten' naar 'binnen' halen en meer werken vanuit "de bedoeling".

Wat willen we bereiken?

We blijven een zelfstandige gemeente. We leggen taken en verantwoordelijkheden daar neer waar ze het meeste voordeel voor onze inwoners opleveren. Soms doen we dit samen met de inwoners, soms zelf en soms samen met andere overheden, maatschappelijke partners en/of het bedrijfsleven. We werken steeds meer samen omdat de opgaven daarom vragen (complexer en meer integraal) en we zo over meer kennis en expertise kunnen beschikken. Een andere ontwikkeling die we zien, is dat steeds meer zaken door inwoners zelf worden opgepakt en de overheid zich kan terugtrekken. Deze beweging ondersteunen we. Wat we doen en kunnen doen, sluit hierdoor beter aan bij wat onze inwoners willen. We willen naast elkaar staan in goed evenwicht en met respect voor elkaar samen de uitdagingen aangaan.

Voor de raad vraagt dit om het stellen van heldere kaders. Hierdoor kan de raad ook zijn controlerende taak goed uitvoeren en het debat op hoofdlijnen voeren. De besluitvorming van de raad biedt ruimte aan (organisaties van) inwoners om invloed te hebben op de plannen van de gemeente. De raad geeft met de kaders het college opdracht om zaken voor te bereiden en uit te voeren. En het college zorgt dat de raad op de hoogte blijft van de uitvoering. Raad, college en ambtelijke organisatie vullen elkaar aan bij het opstellen en uitvoeren van beleid. We maken alleen extra regels of beleid als dit nodig is.

Wat gaan we ervoor doen?

Periode 2023-2026

- Taken en verantwoordelijkheden zijn daar neergelegd waar ze het meeste voordeel voor onze inwoners opleveren. We luisteren hierbij goed naar onze inwoners.
- Participatie heeft een zeer belangrijke rol in de beleidsvorming en uitvoering.
- De gemeenteraad heeft zaken overgelaten aan inwoners, "maatschappelijk middenveld" en samenwerkingsverbanden.
- De gemeenteraad is gegroeid als een raad die nog meer vanuit dialoog en respect met elkaar praat, de inwoners daarbij betreft en kritisch naar zichzelf kijkt.
- Het college heeft samen met de raad, in het uitvoeringsprogramma, bepaald welke onderwerpen zich in welke mate/op welke wijze lenen voor een interactief proces.
- Het college heeft voorstellen aan de raad voorgelegd die keuzes bevatten of waarin keuzes uitgelegd worden.
- De bestuurskracht van Waalre is versterkt in lijn met de actualisatie van de notitie "De Kracht van Waalre".

Jaar 2024

- In 2024 heeft de raad zijn/haar vergaderstructuur vernieuwd op basis van ervaringen en wensen. Ook werken met de Omgevingswet, kaderstellende rol bij grote projecten en participatie maken onderdeel uit van deze vergaderstructuur.
- De auditcommissie heeft haar rol in de Planning en Control cyclus ingevuld en de raad geadviseerd. Dit is mede onderdeel van het programma Meer in Control.
- Participatie blijft een zeer belangrijke rol hebben in de beleidsvorming en -uitvoering. Het college heeft samen met de raad, in het uitvoeringsprogramma, bepaald welke onderwerpen zich in welke mate/op welke manier lenen voor een interactief proces. Een eerste aanzet zal in het uitvoeringsprogramma jaarlijks worden herijkt.
- De raad geeft vooraf aan wat haar doelstellingen en kaders zijn met het participatieproces en controleert achteraf het college hierop.
- De gemeenteraad geeft het voorbeeld en praat vanuit dialoog met elkaar, heeft respect voor elkaar en betreft de inwoners daarbij en kijkt kritisch naar zichzelf.
- De investering in de ambtelijke organisatie heeft meerwaarde geleverd voor de kaderstellende en controlerende rol van de raad en de voorbereidende en uitvoerende rol van het college.
- De actualisatie van de notitie "De Kracht van Waalre" is afgerond.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ons uitgangspunt is steeds de (kwaliteit van) de leefwereld van onze inwoners, bedrijven en instellingen. Als het nodig is wegen we individuele belangen en collectieve belangen tegen elkaar af.

De gemeente Waalre (raad, college en organisatie) wil een betrouwbare partner zijn. Iedereen in Waalre mag erop vertrouwen dat de gemeente in overleg en samen met alle betrokkenen de juiste dingen oppakt en realiseert. Vertrekpunt bij de beoordeling van initiatieven van inwoners, bedrijven en instellingen is "ja, mits". We kijken daarbij ook naar de eigen mogelijkheden, creativiteit en verantwoordelijkheid van inwoners. Als inwoners weten wat we doen en weten waarom we het doen, kan dit bijdragen aan meer begrip en waardering voor de gemeente Waalre.

Rekenkamer

Wat willen we bereiken?

Onafhankelijk onderzoek naar het beleid van de gemeente en het werk van het gemeentebestuur. De rekenkamer ondersteunt daarmee de Waalrese gemeenteraad bij zijn controlerende taak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

De rekenkamer heeft 1 of 2 onderzoeken per jaar uitgevoerd met de volgende vragen:

- Heeft het gemeentebestuur (college en raad) bereikt wat ze wilde bereiken?
- Heeft het gemeentebestuur gedaan wat het zou doen?
- Heeft dit gekost wat het mocht kosten en zijn daarbij de (vastgelegde) regels en afspraken nageleefd?

Jaar 2024

- In samenwerking met de raad en de rekenkamer zijn afspraken gemaakt en is een werkwijze vastgelegd voor de opvolging van aanbevelingen.
- In overleg met de Rekenkamer is geïnventariseerd welke onderwerpen/dossiers zij in deze bestuursperiode willen onderzoeken.
- De Rekenkamer heeft 2 onderzoeken uitgevoerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De aanbevelingen die uit de onderzoeken van de rekenkamer komen zijn verbeterpunten voor de organisatie, het college of de raad. Het uitvoeren van deze verbeterpunten kan bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van de organisatie, van de dienstverlening en van het bestuur.

Bestuurlijke samenwerking

Wat willen we bereiken?

We leggen taken en verantwoordelijkheden daar neer waar ze de grootste kwaliteit voor onze inwoners opleveren. Dat betekent dat we een aantal taken beter in een (regionaal) samenwerkingsverband kunnen uitvoeren. Hiermee worden goede resultaten behaald.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De vertegenwoordigers van de gemeente Waalre hebben zich betrouwbare samenwerkingspartners in de regio getoond. Ze hebben positief bijgedragen aan de samen behaalde resultaten. Niet alleen voor Waalre, maar ook voor de (deel)regio als geheel.
- Indien nodig vervullen we ook een trekkersrol. We zetten in op kwalitatieve en actieve participatie in regio overleggen. We bieden onze bestuurders waar nodig aan in een trekkersrol.

- We blijven regionale samenwerkingen goed monitoren en wegen onze uitgaven af tegen de voordelen. We gaan in gesprek met elkaar wanneer er een nieuwe samenwerking ontstaat of wanneer er veranderingen zijn in de organisatie of financiering van samenwerkingen. Mogelijke onderwerpen van gesprek zijn daarbij het doel van de samenwerking, de intensivering van de ambtelijke ondersteuning, onze autonomie en de uitgaven en voordelen van de samenwerking.

Jaar 2024

- In 2024 heeft onze gemeente in het Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) en in de Metropoolregio Eindhoven (MRE) een trekkersrol vervuld.
- In 2024 is zowel in SGE als in MRE gebied gewerkt aan de gemaakte samenwerkingsafspraken voor de periode 2023 – 2026.
- Deelname aan de K80 heeft meer inzicht opgeleverd en inspiratie voor verbeteringen; juist vanuit het perspectief als kleine gemeente.
- Er zijn nieuwe mogelijkheden verkend voor toekomstige samenwerkingen op basis van inhoudelijke opgaven.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het directe gevolg voor onze inwoners zal per samenwerkingsverband verschillen. In het algemeen kunnen we zeggen dat de regionale samenwerking ervoor zorgt dat de gemeente dienstverlening en voorzieningen van hoog niveau kan blijven bieden voor onze inwoners. Door deze samenwerking kunnen we grote (gemeente overstijgende) thema's uitvoeren, die we alleen niet kunnen uitvoeren. Verder profiteren onze inwoners van een sterke regio, goed bereikbaar, met een goed woon- en werkklimaat met veel voorzieningen van hoge kwaliteit.

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?

Het uitvoeren van de wettelijke taken voor het verstrekken van reisdocumenten en rijbewijzen, het bijhouden van de Basisregistratie Personen (BRP), nationaliteitswetgeving, burgerlijke stand en het organiseren van verkiezingen.

- De algemeen bekende taken van de gemeente blijven op een goede manier bepalend voor het beeld van onze dienstverlening aan onze inwoners.
- Betrouwbare en kwaliteitsvolle dienstverlening op het gebied van burgerzaken die aansluit bij de wensen van onze klanten.
- Waalre is een aantrekkelijke trouwgemeente voor huwelijksvoltrekkingen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De dienstverlening is afgestemd op de verschillende doelgroepen. Daarbij is er veel ruimte voor persoonlijk contact in het Huis van Waalre.
- De kwaliteit van de Basisregistratie Personen voldoet aan alle eisen.

Jaar 2024

- In 2024 is de kennis van medewerkers verbreed.
- De aanbevelingen van de zelfevaluatie BRP en reisdocumenten zijn opgevolgd in 2024.
- De digitale dienstverlening van de burgerzakenproducten is verder uitgebreid en verbeterd. Er zijn meer producten die via de E-diensten worden aangeboden, waaronder digitale melding voorgenomen huwelijk en toestemming reisdocument kind. Hierbij is aansluiting gezocht met zaakgericht werken.
- De samenwerking rondom Landelijke Aanpak Adreskwaliteit is in 2024 verder uitgebreid en is er een gemeente breed signaaloverleg over adressen ingericht.
- In 2024 is ten opzichte van voorgaande jaren een hoog aantal reisdocumenten uitgegeven. Ook de komende jaren blijft dit aantal hoog. Om hierop in te spelen zijn de nodige maatregelen getroffen.
- Op 6 juni 2024 zijn de verkiezingen georganiseerd voor het Europees Parlement.
- Een nieuwe burgerzakenapplicatie is aangeschaft en geïmplementeerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Met de uitbreiding van de digitale dienstverlening kunnen onze inwoners overal en met ieder apparaat 24/7 voor steeds meer onderwerpen zaken doen met de gemeente. Deze zaken betreffen onder andere aangifte van overlijden, verhuizing, doorgeven vermissing reisdocument, aanvragen uittreksels BRP en burgerlijke stand en digitaal aanvragen vernieuwen rijbewijs. Omdat de verwerking van deze zaken volledig automatisch verloopt, ontstaat meer ruimte voor maatwerk. En dus meer ruimte voor inwoners die behoefte hebben aan persoonlijk contact in het Huis van Waalre.

De verbetering van de adreskwaliteit zorgt voor vermindering van de kans op fraude met betrekking tot uitkeringen en "spookinschrijvingen".

0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds

Gemeenten worden door middel van circulaire drie keer per jaar (mei, september en december) geïnformeerd over de ontwikkeling van het totale fonds.

In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de algemene uitkering weergegeven.

(x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027
Algemene uitkering				
mei-circulaire 2023	28.468	29.224	26.899	26.890
totaal	28.468	29.224	26.899	26.890

In de meicirculaire 2023 is een nieuwe raming opgenomen voor de jaren vanaf 2023, berekend conform de systematiek zoals deze is vastgesteld in het Coalitieakkoord Rutte IV. Voor 2023 tot en met 2025 wordt uitgegaan van de bestaande trap op-trap af

systematiek. Vanaf 2026 is er alleen een loon- en prijsstijging meegenomen. Als gevolg hiervan is er voor alle jaren tot en met 2025 sprake van een opwaartse bijstelling van de algemene uitkering. Ten opzichte van 2025 is er dus in 2026 sprake van een neerwaartse bijstelling. (ravijnjaar)

In de raadsinformatiebrief over de meicirculaire gemeentefonds die u in juni 2023 heeft ontvangen bent u eerder geïnformeerd hierover.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten bestuur en ondersteuning						
0.1 Bestuur	2.148	2.754	2.314	2.340	2.367	2.349
0.2 Burgerzaken	444	481	548	504	567	626
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	135	48	35	35	35	35
0.4 Overhead	6.066	7.599	7.505	7.460	7.382	7.341
0.5 Treasury	42	45	-64	-76	-86	-93
0.61 OZB woningen	-	-	-	-	-	-
0.62 OZB niet-woningen	-	-	-	-	-	-
0.64 Belastingen overig	496	342	308	308	308	308
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	-	-	-	-	-
0.8 Overige baten en lasten	2	400	215	315	415	515
0.9 Venootschapsbelasting (VpB)	-38	-	-	-	-	-
0.10 Mutaties reserves	757	388	210	1.735	260	281
Totaal uitgaven bestuur en ondersteuning	10.052	12.057	11.071	12.621	11.248	11.362
Baten bestuur en ondersteuning						
0.1 Bestuur	503	670	10	10	10	10
0.2 Burgerzaken	253	178	300	301	341	363
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	284	51	36	36	36	36
0.4 Overhead	124	68	72	72	72	72
0.5 Treasury	34	29	29	28	27	26
0.61 OZB woningen	3.250	3.597	4.244	4.715	5.239	5.424
0.62 OZB niet-woningen	692	801	921	1.023	1.137	1.177
0.64 Belastingen overig	3	3	3	3	3	3
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	27.035	26.858	28.468	29.224	26.899	26.890
0.8 Overige baten en lasten	193	-	-	-	-	-
0.9 Venootschapsbelasting (VpB)	-	-	-	-	-	-
0.10 Mutaties reserves	1.409	2.368	339	243	216	216
0.11 Resultaat van baten en lasten						
Totaal inkomsten bestuur en ondersteuning	33.780	34.623	34.422	35.655	33.980	34.217
saldo bestuur en ondersteuning	-23.728	-22.566	-23.351	-23.034	-22.732	-22.855

Vergelijking van de begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

0.1 Bestuur (nadeel € 220.000)

- Indexering gemeentelijke bijdrage MRE/SGE en contributies € 30.000
- In 2024 zijn meer dagen ondersteuning door Bizob gepland € 17.000
- Budget invoering Wet Open Overheid (WOO) is in 2023 voor een groot deel afgeboekt. In 2024 is dit budget nog intact gelaten wat een verschil veroorzaakt met 2023 van € 65.000
- Ophoging overige kosten collegeleden met € 14.000
- hogere rentetoevoeging van € 15.000 aan voorziening pensioenen wethouders
- hogere rentetoevoeging van € 62.000 aan voorziening pensioenen oud wethouders
- Nadeel op salariskosten raadsleden door indexering € 36.000

- Voordeel in 2024 op de kosten van burgerparticipatie van 20.000. Deze kosten worden meegenomen in de raming van de projecten. Er resteert nog een algemeen budget voor burgerinitiatieven en burgerparticipatie van € 10.000 (ombuigingsoptie 13)
- Nadeel op salariskosten griffie door indexering € 24.000
- Voordeel op kosten accountantscontrole door een lagere aanbesteding € 10.000 (ombuigingsoptie 14)

Toelichting meerjarenramingen:

- Budget burgerpeiling is om de drie jaar € 7.000 (2026)
- De bezuiniging op burgerparticipatie is structureel € 10.000. Eenmalig is deze bezuiniging in 2024 € 10.000 hoger. Kosten voor burgerparticipatie worden meegenomen in de raming van de projecten. Er resteert nog een algemeen budget voor burgerinitiatieven en burgerparticipatie van € 10.000
- Stijging rentetoevoeging aan voorziening pensioenen wethouders
- Daling rentetoevoeging aan voorziening pensioenen oud wethouders
- Nadeel door invoering Wet Open Overheid loopt op van € 94.000 in 2024 naar € 117.000 in 2027
- In 2026 ramen we eenmalig € 10.000 voor begeleiding kosten collegevorming

0.2 burgerzaken (voordeel € 55.000)

- Nadeel salariskosten door indexering € 33.000
- Lagere kosten verkiezingen € 40.000 in 2024 (verwachting voor 2024 is één verkiezing te gaan houden), in 2023 is namelijk rekening gehouden met de extra verkiezingen van november 2023 (twee verkiezingen)
- Door o.a. de verwachte toename van reisdocumenten en de gewijzigde manier van het verlengen van een rijbewijs (online) is er een voordeel van € 48.000 t.o.v. de begroting 2023

Toelichting meerjarenramingen:

- Voor de komende jaren wordt een flinke toename verwacht van reisdocumenten, voornamelijk in de jaren 2026 en 2027, hierdoor liggen zowel de uitgaven als de inkomsten in deze periode hoger
- In de begroting is rekening gehouden met de verkiezingsjaren, dit betekent dat er voor 2025 geen verkiezingskosten zijn geraamd en in 2027 is er uitgegaan van de kosten voor twee verkiezingen

0.3 beheer overige gebouwen en gronden (nadeel € 2.000)

- Geen verschil van betekenis

0.4 overhead (voordeel € 98.000)

- Budget frictiekosten arbeidsmarkt 2023: 300.000; 2024: 67.000. voordeel 233.000
- Hogere kosten werkkostenregeling personeel € 10.000
- Hosten voor uitbesteden salarisadministratie in 2024 € 10.000
- In 2023 zijn eenmalige budgetten vanuit het uitvoeringsprogramma opgenomen.
- Deze budgetten zitten niet in 2024. Voordeel € 28.000
- In 2023 was een budget van 100.000 voor de viering van 100 jaar Waalre, dit budget is er niet in 2024
- Overige personeelskosten (o.a. verzekeringen, studiekosten, arbo) stijgen als gevolg van prijsontwikkeling met € 52.000

- Hogere kosten voor onderhoud Huis van Waalre € 26.000
- Hogere kosten voor energiekosten Huis van Waalre € 25.000
- Doorberekening rentelasten investering onderhoud Huis van Waalre € 17.000
- Hogere kosten voor energiekosten gemeentewerf € 7.500
- Hogere representatiekosten bestuur van € 10.000
- Advertentiekosten/portokosten worden opgehoogd met € 5.000
- Stijging van de salariskosten overhead door stijging van de salariskosten door CAO aanpassingen € 95.000
- Het budget voor buitenlandse betrekkingen komt in 2024 te vervallen. Voordeel € 5.000
- De kosten krediet 100 jaar Waalre 2023 is 100.000, voor 2024 is er € 10.000 geraamd

Toelichting meerjarenramingen:

- Het budget voor frictiekosten arbeidsmarkt van € 67.000 in 2024 is ook in 2025 opgenomen
- Vanuit het uitvoeringsprogramma zijn er in 2024 nog budgetten van 50.000 opgenomen, vanaf 2025 niet meer
- De afschrijvingen fluctueren in de meerjarenbegroting a.g.v. afschrijvingen

0.5 treasury (voordeel € 109.000)

- In de begroting 2024 wordt voor het eerst rente toegerekend aan investeringen. De werkelijke rente ligt iets lager dan de toegerekende rente van 1%. Het bedrag wat teveel is toegerekend op de overige taakvelden wordt op dit taakveld als voordeel verantwoord.

Toelichting meerjarenramingen:

- Als gevolg van fluctuaties in investeringen fluctueert ook het saldo op dit taakveld

0.61 ozb woningen (voordeel € 647.000)

- Voordelen ontstaan door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 15% (zie paragraaf A lokale heffingen). Naast de indexering van 6% is gerekend met een extra verhoging van de OZB voor het jaar 2024 met 9% (ombuigingsoptie 22).

Toelichting meerjarenramingen:

- Voordelen ontstaan door areaaluitbreiding en stijging van tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

0.62 ozb niet-woningen (voordeel € 120.000)

- Voordelen ontstaan door areaaluitbreiding en stijging van tarieven met 15% (6% indexering en 9% verhoging, zie paragraaf A lokale heffingen, ombuigingsoptie 22).

Toelichting meerjarenramingen:

- Verschillen door areaaluitbreiding en stijging van tarieven (zie paragraaf A lokale heffingen)

0.64 belastingen overige (voordeel € 34.000)

- In 2023 was er extra budget voor behandeling van bezwaarschriften, in 2024 is dit niet begroot

0.7 algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds (voordeel € 1.610.000)

- Door aanpassingen van aantallen, de bedragen per eenheden en de stijging van het accres, waarin ook de prijsontwikkeling is verdisconteerd, stijgt het gemeentefonds in 2024 volgens de meicirculaire

Toelichting meerjarenramingen:

- Door aanpassingen van aantallen, de bedragen per eenheden en een stijging van het accres verandert het gemeentefonds in de jaren 2025 t/m 2027 volgens de meicirculaire

0.8 overige baten en lasten (voordeel € 185.000)

- In 2023 staat er een bijdrage via deze post van € 400.000 aan het krediet centrumplan Aalst geraamd. Dat geldt niet voor 2024
- In 2024 is er een post eenmalig/structureel onvoorzien geraamd van resp. € 115.000 en € 100.000

Toelichting meerjarenramingen:

- jaarlijks wordt er weer een nieuwe post eenmalig onvoorzien begroot van € 115.000 en € 100.000 structureel

0.10 mutaties reserves (nadeel € 1.851.000)

- In 2023 wordt er t.o.v. 2024 t.l.v. de reserves € 1.540.000 meer bijgedragen aan kredieten
- Vanuit een aantal reserves worden bijdragen aan de exploitatie gedaan voor een bedrag van € 210.000
- Er wordt vanaf 2024 jaarlijks een storting in de reserve bruggen gedaan voor het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud

Toelichting meerjarenramingen:

Mutaties in de storting en onttrekking aan/uit reserves ten gunste/laste van de exploitatie door afbouw/opbouw van reserves, afloop dekking kapitaallasten en dekking eenmalige lasten uit reserves.

01 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Wij willen dat elke inwoner veilig kan wonen en zich veilig voelt in de woonomgeving. We pakken dit preventief aan door de inzet van buurtnetwerken, voorlichting op diverse veiligheidsthema's en vroegsignalering in netwerkverband met interne en externe partners (o.a. boa's, CMD, PlusTeam, wijkagenten, woningcorporaties, wijk-GGD, huisartsen). Daarmee spelen we in op de trends en ontwikkelingen die in Waalre spelen. We behouden de integrale aanpak zorg en veiligheid die de afgelopen jaren zijn meerwaarde heeft laten zien en versterken deze verder.

Daarnaast pakken we aantastingen en bedreigingen aan met bestuurlijk instrumentarium (o.a. Wet Damocles, last onder dwangsom, gebiedsverbod). Van belang hierbij is het gebruik van zowel het bestuursrecht als strafrecht.

De aanpak van ondermijnende criminaliteit en de aanpak van cybercrime heeft hoge prioriteit. Bij beide geldt dat bewustzijn cruciaal is: "je ziet het pas als je het door hebt". Dit betekent dat de ambtelijke organisatie verder ontwikkelt op dit gebied zodat signalen tijdig worden herkend en worden opgepakt. We zetten ook in op het verhogen van het bewustzijn van inwoners van deze signalen met als doel slachtofferschap te voorkomen.

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

De organisatie van de brandweezorg gaat over het treffen van maatregelen om brand te voorkomen en te beperken door controles uit te voeren en door voorlichting en advisering. Het gaat ook over de uitvoering van de brandweezorg zelf. Voor de rampenbestrijding is een regionale crisisorganisatie ingericht. Hierin is alle kennis aanwezig die nodig is. Ook is er een lokale crisisorganisatie ingericht. De gemeenten uit de regio (verantwoordelijk voor Bevolkingszorg) werken hierin vanuit verschillende vakgebieden met de hulpdiensten samen. Onze organisatie dient over goed getrainde medewerkers te beschikken zodat de organisatie zodanig ingericht is dat de organisatie in voldoende mate kan reageren op grote rampen en crises, om schade zoveel mogelijk te kunnen beperken.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Op het gebied van veiligheid wordt intensief samengewerkt met de Integraal Veiligheidscoördinatoren van de Kempengemeenten. Ook wordt er samengewerkt met partners als politie, OM, belastingdienst, Veiligheidsregio, Zorg- en Veiligheidshuis, het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) en de woningcorporaties.

Het Integraal Veiligheidsplan kent in ieder geval de volgende doelstellingen voor basisteam de Kempen:

- Een verdere afname van de criminaliteit.
- Een toename van het veiligheidsgevoel.
- Het verankeren van veiligheid in de kernen, wijken en buurten.
- Het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, incidenten en verstoringen van de openbare orde.

Daarbij is bijzondere aandacht voor de volgende thema's:

- High Impact Crimes (woninginbraken, straatroven, overvallen).

- Ondernijning en georganiseerde criminaliteit (vrijplaatsen, buitengebied, mensenhandel/arbeidsuitbuiting, drugs, weerbaarheid).
- Verbinding zorg en veiligheid (personen met overlastgevend en/of verward gedrag; jeugd in relatie tot overlast, criminaliteit en middelen gebruik; polarisatie, radicalisering en maatschappelijke onrust).
- Fysieke veiligheid (brandveiligheid en crisisbeheersing).
- Cybercrime en cybersecurity.
- De basis van het KIT (Kempen Interventieteam) is verstevigd en er is een besluit genomen over een uitbreiding van dit team. Hiermee is er een sterke aanpak van ondernijning op basisteamniveau. Kempenbrede handhavingsacties met het KIT, realiseren dat we ondernijning en illegale praktijken in de regio slagvaardiger aanpakken.
- Het soort actuele maatschappelijke problemen dat zich momenteel voordoet vraagt om steeds meer verbinding tussen zorg en veiligheid. Steeds vaker gaat complexe casuïstiek in de zorg samen met overlast en/of (gevoelens van) onveiligheid. Soms leidt het zelfs tot onveilige situaties voor de omgeving. In dat geval zijn collega's van veiligheid hierbij betrokken en bepalen zij het proces en de aanpak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een besluit genomen over het toevoegen van de thema's 'jeugd' en 'maatschappelijke onrust' aan de aandachtspunten in het integraal veiligheidsplan van de acht Kempengemeenten.
- High impact crime: we investeren in beperking van de slachtofferkans, vergroting van de pakkans van daders en verhoging aangiftebereidheid onder slachtoffers. Actief bevorderen van buurtapps is van grote waarde.
- Ondernijning en georganiseerde criminaliteit: de gezamenlijke aanpak is aangestuurd door het basisteam onder leiding van de programmaleider ondernijning.
- Bestuursrechtelijke handhaving is standaard onderdeel van de werkwijze van het Kempen Interventie Team.
- We hebben voldaan aan de minimale eisen van het programma 'norm weerbare overheid'.
- De weerbaarheid van kwetsbare doelgroepen en sectoren is vergroot. Denk aan de ondersteuning van de agrarische sector als het om de verhuur van leegstaande gebouwen gaat of aan mensen in een kwetsbare positie.
- Verbinding zorg en veiligheid: er is geïnvesteerd in een sluitende zorg- en veiligheidsketen. Er is vooral aandacht voor preventie, vroegsignalering en inrichting van procesregie bij complexe casuïstiek.
- Problematische jeugdgroepen en jeugdcriminaliteit worden aangepakt door een juiste combinatie van maatregelen op het gebied van zorg en straf.
- Fysieke veiligheid: kwetsbare doelgroepen worden bewust gemaakt van de risico's bij brand.
- Er is een besluit genomen over het beschikbaar stellen van budget om op gedegen wijze vorm te geven aan de interne crisisorganisatie die op haar taak is toegerust.
- Cybercrime en cybersecurity: de weerbaarheid van onze medewerkers, inwoners en ondernemers in het digitale domein is vergroot.

Jaar 2024

- Inwoners zijn bewust gemaakt van de risico's die zij lopen om slachtoffer te worden van ondermijnende en digitale criminaliteit. Ze hebben voorlichting gekregen over de maatregelen die ze zelf kunnen nemen om de kans hierop te verkleinen. Met als doel dat de criminaliteitscijfers zullen dalen en het gevoel van veiligheid wordt vergroot.
- De weerbaarheid van medewerkers t.a.v. ondermijnende criminaliteit is vergroot door het geven van voorlichting. Daarnaast zijn medewerkers getraind in het herkennen van signalen van ondermijning en mensenhandel.
- Er is een veiligheidsadvies uitgebracht voor de aanpak van lokaal gedragen prioriteiten die in de gemeente gelden.
- De organisatie heeft aantoonbaar een slag gemaakt t.a.v. de minimale eisen van het programma 'norm weerbare overheid'.
- De organisatie is aantoonbaar voorbereid op cyberaanvallen, o.a. doordat signalen snel worden herkend en er een handelingsperspectief is bij een incident.
- Medewerkers zijn getraind, waardoor de wijze waarop de organisatie omgaat met informatieveiligheid is geborgd.
- Door de integrale projectgroep jeugd is er op basisteamniveau een plan van aanpak vastgesteld voor de aanpak van jeugdproblematiek wat als prioriteit opgenomen is in het integraal veiligheidsplan 2023-2026.
- Er is vastgesteld hoe we, zowel vanuit veiligheid als vanuit het CMD, met de Aanpak Voorkomen Escalatie (AVE) werken.
- Er is een piketteam met 6 medewerkers van de gemeente Waalre samengesteld die de bereikbaarheid van de gemeente Waalre waarborgt in het kader van veiligheid, rampenbestrijding en wet verplichte GGZ (WvGGZ).
- Voor de regionale crisisorganisatie van de VRBZO (Bevolkingszorg) is een communicatiemedewerker van de gemeente Waalre opgeleid en werkzaam als omgevingsanalist (crisiscommunicatie)

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners weten de gemeente te vinden voor vragen op het gebied van fijn en veilig wonen.
- Inwoners zijn bereid om o.a. bij de gemeente melding te maken van onveilige en verdachte situaties.
- Mensen (digitaal) verbinden in de wijk, waarbij men elkaar vertrouwt, elkaar weet te bereiken en infomeren via de digitale mogelijkheden die er beschikbaar zijn.
- Naast aandacht voor de objectieve veiligheidscijfers besteden we continu aandacht aan het gevoel van veiligheid bij inwoners.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten veiligheid						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	806	901	1.086	1.081	1.081	1.080
1.2 Openbare orde en veiligheid	365	567	577	587	577	577
Totaal lasten veiligheid	1.171	1.468	1.663	1.668	1.658	1.657
Baten veiligheid						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	65	75	77	77	77	77
1.2 Openbare orde en veiligheid	-	-	-	-	-	-
Totaal baten veiligheid	65	75	77	77	77	77
saldo veiligheid	1.106	1.393	1.586	1.591	1.581	1.580

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

1.1 Crisisbeheer en brandweer (nadeel € 183.000)

- Indexering verhuur brandweerkazerne/-stalling: € 2.000 voordeel
- Indexering bijdrage aan de VRBZO: € 185.000 nadeel
In de begroting van de VRBZO is een indexering van 4,28% toegepast (€ 52.000) en zie je het effect op de verdeelsleutel m.b.t. het herijking van het gemeentefonds (€ 133.0000), voor de gemeente Waalre betekent dit een stijging van 1,65% naar 1,94%, zoals ook vermeld in de kadernota 2024
- Doorbelasting rente investering brandweerkazerne/-stalling: € 5.000 nadeel
- Extra onderhoud brandkranen incidenteel in 2023: € 5.000 voordeel

1.2 openbare orde en veiligheid (nadeel € 10.000)

- Hogere salariskosten door indexering en verschuiving van taken: € 90.000 nadeel
- Inhuur adviseur veiligheid incidenteel in 2023: € 75.000 voordeel
Kosten voor de inhuur van een adviseur voor een veiligheidsvraagstuk incidenteel in 2023 voor het ontwikkelen van een aanpak. Budget is door de raad vrijgemaakt uit de algemene reserve. Een structurele aanpak zal structurele kosten met zich meebrengen, dit is nog niet bekend. Dit wordt door de adviseur in kaart gebracht en in 2024 voorgelegd aan college en raad.
- Interne en externe Wet Politiegegevens (WPG) audits in 2023: € 5.000 voordeel

Toelichting meerjarenramingen:

- In 2025 € 10.000 extra uitgaven door de audit voor de Wet Politiegegevens (WPG)

02 Verkeer, vervoer en waterstaat

2.1 Verkeer en vervoer

Verkeer

Wat willen we bereiken?

Het op een duurzame manier verbeteren van de bereikbaarheid, de verkeersveiligheid, de luchtkwaliteit en de leefomgeving alsmede een mobiliteitstransitie van autogebruik naar openbaar vervoer- en fietsgebruik. Dit ook met het oog op de gezondheid en vitaliteit van onze inwoners.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- In het kader van het project 'Duurzaam door Waalre' zijn alle deelopdrachten voor een gezonde en duurzame ontsluiting en leefomgeving uitgevoerd: het afsluiten van sluiproutes (Burg. Uijenstraat, Lissevenlaan), 30 km/uur zone Traverse zuid en noord, herinrichting Eindhovenseweg (60 km/uur buiten de bebouwde kom, 30 km/uur zone in centrumgebied, aanleg busbaan), fysiek vrachtwagenverbod op onder andere de Eindhovenseweg en het inregelen van een tweetal doseerinstallaties op de Heikantstraat en de Burgemeester Mollaan om doorgaand autoverkeer te weren.
- In samenspraak met belanghebbenden is er een mobiliteitsvisie opgesteld waarbij de knelpunten in het dorp in beeld zijn gebracht en de relatie met de regionale mobiliteitsagenda is gelegd. Deze visie is vertaald naar een mobiliteitsplan/uitvoeringsplan.
- Ondersteunend aan het project Duurzaam Door Waalre zijn de inwoners en andere weggebruikers gestimuleerd om vaker gebruik te maken van alternatieven voor de voormalige doorgaande routes in Waalre en ook van andere, meer duurzame vormen van mobiliteit (alternatieve routes/nieuwe N69, openbaar vervoer, fiets/e-bike gebruik, carpooling, innovatieve mobiliteitsvormen e.d.). Dit sluit ook aan op de regionale werkgeversaanpak.
- Maatregelen opgenomen in het uitvoeringsplan 'fiets' zijn integraal meegenomen in het mobiliteitsplan en worden ook vertaald naar het onderhoudsprogramma Wegen en het programma infrastructurele projecten.
- In het kader van mensgerichte aanpak verkeersveiligheid zijn verkeersveiligheidsacties op basisscholen ondersteund. Hierbij zijn afspraken gemaakt over veilige schoolroutes en schoolomgevingen.
- In verband met hoge ongevallencijfers bij oudere fietsers is extra aandacht besteed aan deze specifieke doelgroep middels gerichte communicatie.
- Het verbod voor doorgaand vrachtverkeer in Aalst is ingevoerd.
- Een verbod voor doorgaand vrachtverkeer in Waalre-Dorp is onderzocht en in samenspraak met betrokkenen is bepaald welke maatregelen in dit kader zijn ingevoerd.

Jaar 2024

- Op basis van het in 2023 uitgevoerde onderzoek naar het weren van doorgaand vrachtverkeer in Waalre-Dorp, is in samenspraak met belanghebbenden bepaald welke maatregelen in dat kader worden ingevoerd.

- Het terugdringen van het doorgaand autoverkeer op de Eindhovenseweg, door voorrang te geven aan het bus- en fietsverkeer, met als streven een intensiteit van maximaal 13.500 motorvoertuigen per etmaal, is gerealiseerd.
- Het autoverkeer op de route Heikantstraat-Wollenbergstraat-Willibrorduslaan-Juliana de Lannoylaan-Burg. Mollaan-Onze Lieve Vrouwedijk is teruggedrongen. De effecten op de verkeersintensiteit worden blijvend gemonitord.
- Stimuleren verkeersonderwijs door middel van ondersteuning verkeersprojecten in het kader van het Brabant Verkeersveiligheid Label (BVL) is op alle basisscholen in Waalre gerealiseerd. In dit kader zijn ook afspraken gemaakt over veilige fietsroutes en veilige schoolomgevingen.
- Verbeteren kwaliteit recreatieve fietspaden in Achtereind en buurtschap Loon is gestart. Tevens is het vraagstuk in buurtschap Loon breder opgepakt in relatie tot sluipverkeer en stof- en wateroverlast.
- Het mobiliteitsplan Waalre is na een intensief participatietraject vastgesteld. De hieruit voortvloeiende maatregelen zijn bepaald. Met een deel van de uitvoering is gestart.
- Er is blijvend aandacht voor de regionale mobiliteitsagenda en inzet op en van Brainport Bereikbaar in relatie tot onder andere de regionale werkgeversaanpak.
- Er is ambtelijk en bestuurlijk en in samenwerking met collega's in de (deel)regio ingezet op het permanent goed functioneren van de hoofdinfrastructuur in onze deelregio (A2, A67, nieuwe N69 en zuidelijke route Valkenswaard).

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het pakket aan maatregelen levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid (vermindering geluidsoverlast, drukte en betere luchtkwaliteit) in de kernen Aalst en Waalre. Daarbij bevordert het de veiligheid door het stimuleren van het fietsgebruik en het openbaar vervoer. Met het pakket beogen we gedragsveranderingen te bereiken zodat inwoners en passanten vaker gebruik maken van fiets en openbaar vervoer, hun snelheid aanpassen en meer gebruik maken van het hoofdwegenet.

Wegen

Wat willen we bereiken?

Het in stand houden, verbeteren en waar nodig vernieuwen van de infrastructuur om de kwaliteit van de openbare ruimte een impuls te geven, mede vanuit opgaven op het vlak van het mobiliteitsplan, klimaat, duurzaamheid, vergrijzing e.d.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden conform het integraal projectplan openbare ruimte is gerealiseerd. In dit plan ligt voor de periode tot en met 2026 de focus op aanpak hoofdweginfrastructuur in de gemeente: Michiel de Ruyterstraat en omgeving, Eindhovenseweg, Centrumplan Den Hof, Gestelsestraat-zuid, Traverse-noord en Heikantstraat. In de periode 2023-2026 bereiden we ons voor op de aanpak en voorbereiding van de grootschalige, integrale wijkherinrichting voor de periode 2027-2037, inclusief de verkenning van de best passende vormen van inwonerparticipatie daarbij.
- Uitvoering geven aan onderhoudsmaatregelen welke zijn opgenomen in het geactualiseerde Wegenbeheersplan.
- Het meerjaren- en uitvoeringsprogramma onderhoud bruggen is opgesteld en uitgevoerd. Het groot onderhoud aan bruggen met de hoogste prioriteit is uitgevoerd.

Jaar 2024

- In het kader van de integrale projectplanning is in 2024 gewerkt aan:
Rehabilitaties en herinrichtingen
  - De uitvoering van de Eindhovenseweg is in zijn geheel gereed.
  - Het centrumplan Den Hof is in uitvoering.
  - De voorbereiding van Traverse-noord, Heikantstraat en driehoek is gereed.
  - Voorbereiding van de Gestelsestraat-Zuid is gereed en uitvoering is opgestart.
  - Dreefstraat is gereedGroot onderhoud is aan de volgende wegen uitgevoerd:
  - Fietspaden Willibrorduslaan
  - Burgemeester Ossepark
- In 2023 is er een nieuwe kwaliteitsinspectie van alle wegen uitgevoerd. De resultaten van deze inspectie hebben mogelijk nog invloed op de planning van de onderhoudswerken.
- Als onderdeel van het geactualiseerde wegenbeheerplan is gestart met groot onderhoud aan de (recreatieve) fietspaden.
- In 2024 heeft de oriëntatie op de aanpak van de grootschalige wijkherinrichting 2027-2037 plaatsgevonden.
- In 2024 is het mobiliteitsplan vastgesteld, de hieruit voortvloeiende maatregelen zijn ingepast in de integrale projectplanning.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een goed functionerend wegennet (zowel voor automobilisten, fietsers, wandelaars etc.) is noodzakelijk voor de bereikbaarheid van onze gemeente en voor de veiligheid van iedereen die deelneemt aan het verkeer. Hierdoor kan de tevredenheid en de beleving van inwoners over kwaliteit van wegen en trottoirs toenemen.

Openbare Verlichting

Wat willen we bereiken?

Zorgen voor kwalitatief hoogwaardige en duurzame openbare verlichting om de (sociale) veiligheid te verhogen en de lichtvervuiling en lichthinder te verminderen. Daarnaast is het streven om energie te besparen en de energielasten van de openbare verlichting te verlagen. Het streven is dat in 2030 minimaal 50% van de openbare verlichting in Waalre is verduurzaamd door het toepassen van LED verlichting.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Oude lichtmasten (> 40 jaar) langs wijkontsluitingswegen (waar hoge masten staan) zijn vervangen om het risico van het omvallen van oude masten te voorkomen. Tegelijkertijd zijn armaturen op deze masten, die aan vervanging toe waren, vervangen door nieuwe armaturen met LED verlichting.
- LED verlichting is ingezet bij nieuwbouwprojecten en renovaties van de openbare verlichting om een verdere energiebesparing te realiseren.
- Het vervangen en verduurzamen van de openbare verlichting is zoveel mogelijk meegenomen bij grotere reconstructies.

Jaar 2024

- Vervanging van conventionele lichtbronnen door LED verlichting is tijdens het reguliere beheer en onderhoud uitgevoerd conform het meerjaren vervangingsplan OVL (= openbare verlichting).
- Daarnaast is de vervanging van OVL (naar LED) binnen de volgende projecten gerealiseerd:
  - Eindhovenseweg,
  - Winkelcentrum Den Hof.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Goede verlichting van het Waalrese wegennet zorgt voor sociale veiligheid en verkeersveiligheid voor de inwoners. Verduurzaming van de verlichting draagt daarnaast bij aan een beter leefmilieu en aan kostenreductie.

Kabels en Leidingen

Wat willen we bereiken?

De overlast voor inwoners bij de aanleg en het onderhoud zo laag mogelijk houden door regie voeren op de uitvoering van de ondergrondse infrastructuur (kabels en leidingen).

Met de netbeheerders stemmen we periodiek onze infrawerkzaamheden af op de netuitbreidingen en onderhoudswerkzaamheden zodat bijvoorbeeld verzwaring van het elektriciteitsnet afgestemd wordt op onze werkzaamheden zoals reconstructies.

Het beperken van het aantal storingen door regulier onderhoud. Het reduceren van kosten en het verlenen van goede en snelle afhandeling bij vergunningen, meldingen en klachten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Vergunningen zijn verleend, toezicht is gehouden en werkzaamheden zijn gecoördineerd op het gebied van kabels en leidingen. Dit in intensieve samenwerking met betrokken stakeholders (Enexis, waterleidingbedrijf, ontwikkelaars e.d.).
- De Verordening Ondergrondse Infrastructuur 2018 (VOI) en het Handboek Kabels en Leidingen (HKL) zijn i.s.m. de werkgroep Kabels en Leidingen MRE verder geïmplementeerd.
- Regulier onderhoud en herstel van storingen is door Nuts- en Telecombedrijven uitgevoerd.
- Aanleg van nieuwe kabels- en leidingen door Nuts- en Telecombedrijven is zoveel mogelijk gecombineerd met de uitvoering van gemeentelijke projecten. Eventuele aanpassingen en/of uitbreidingen van en op de hoogspanningsinfrastructuur zullen we daar waar mogelijk faciliteren.
- Bestratingen die als gevolg van werkzaamheden aan kabels en leidingen zijn verzakt, zijn hersteld.
- Ontwikkelingen rondom de uitrol van een landelijk, fijnmazig 5G-netwerk (en de impact hiervan op inrichting openbare ruimte) alsook de ontwikkelingen rondom de schaarste op het stroomnetwerk zijn actief gevolgd en waar nodig en relevant voor Waalre actief opgepakt (waar mogelijk in regionaal verband). Door werkzaamheden op elkaar af te stemmen daarbij, werk met werk maken waar dit mogelijk is.

Jaar 2024

- Het vervangen van nutsvoorzieningen, op basis van de uitvoeringsprogramma's van de diverse nutsbedrijven, is gerealiseerd. Hierbij zijn werkzaamheden op elkaar afgestemd zodat de netbeheerders uitbreidingen en andere aanpassingen aan het netwerk kunnen realiseren om de transportschaarste aan te pakken.
- Het coördineren en toezichthouden op projecten van de nutsbedrijven is conform vergunningen en instemmingsbesluiten uitgevoerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Door de werkzaamheden goed te coördineren en goed samen te werken met betrokken stakeholders, blijft de overlast beperkt. Daarbij geven we ruimte aan de netbeheerders en combineren we werkzaamheden waar nodig zodat de netbeheerders een zo adequaat/goed mogelijk netwerk van openbare nutsvoorzieningen aan kunnen blijven bieden.

2.5 Openbaar Vervoer

Wat willen we bereiken?

Een fijnmazig en vraagafhankelijk openbaar vervoer; makkelijk bereikbaar en betaalbaar met maatwerk. Richting de provincie zetten we in op het realiseren van een Hoogwaardig Openbaar Vervoer op de Eindhovenseweg zodat dit opgenomen wordt in de concessie. Ook benutten we in samenwerking met partners (regiogemeenten, provincie, werkgevers e.d.) kansen voor (innovatief) openbaar vervoer in Waalre die zich aandienen vanuit de totale aanpak van het mobiliteitsvraagstuk in de regio, mede gezien de regionale schaa sprong.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- In samenwerking met de provincie is de Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) lijn op de Eindhovenseweg tussen Eindhoven en Valkenswaard voorbereid en in uitvoering en wordt als zodanig ingezet.
- Onderzocht is of en hoe we het Openbaar vervoer tussen dorpen en wijken naar overstapplaatsen (hubs) kunnen handhaven en verbeteren. Uitgangspunt daarbij is een duurzaam en flexibel openbaar vervoerssysteem.
- Onderzocht is hoe we tot een betere collectieve vervoersverbinding tussen Veldhoven-Waalre/Aalst-Valkenswaard kunnen komen.

Jaar 2024

- In 2024 zijn de werkzaamheden van de Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) lijn op de Eindhovenseweg/Valkenswaardseweg tussen Eindhoven en Valkenswaard uitgevoerd. De HOV-Infra is hiermee gerealiseerd.
- In 2024 is het project OV- ambassadeurs ten uitvoer gebracht. Dit project loopt gedurende de periode 2023-2025. Hiermee wordt het reguliere openbare vervoer beter benut door mensen die met mobiliteitsdrempels kampen.
- In 2024 zijn we regionaal aan de slag met de voorbereiding van de nieuwe concessie waarbij ook een betere verbinding tussen Veldhoven-Waalre/Aalst-Valkenswaard wordt betrokken.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Alle inwoners de mogelijkheid bieden gebruik te maken van openbaar vervoer, dat hoogwaardige van kwaliteit is en aansluit bij hun wensen.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten verkeer, vervoer en waterstaat						
2.1 Verkeer en vervoer	2.086	2.336	2.731	2.844	2.932	3.054
2.5 Openbaar vervoer		25	-	-	-	-
Totaal lasten verkeer, vervoer en waterstaat	2.086	2.361	2.731	2.844	2.932	3.054
Baten verkeer, vervoer en waterstaat						
2.1 Verkeer en vervoer	61	25	25	25	25	25
2.5 Openbaar vervoer		25	-	-	-	-
Totaal baten verkeer, vervoer en waterstaat	61	50	25	25	25	25
saldo verkeer, vervoer en waterstaat	2.025	2.311	2.706	2.819	2.907	3.029

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

2.1 Verkeer en vervoer (nadeel € 395.000)

- Verschuiving van taken/salariskosten leveren een voordeel op van € 19.000
- Stijging kapitaallasten a.g.v. nieuwe investeringen en toerekening rente. Nadeel € 325.000
- Hogere kosten onderhoud wegen als gevolg van indexeringen. Nadeel € 75.000 (niet beïnvloedbaar cbs index in contract)
- Hogere kosten schoonhouden wegen als gevolg van indexeringen. Nadeel € 15.000 (niet beïnvloedbaar cbs index in contract)
- Stijging energiekosten straatverlichting met € 80.000 (niet beïnvloedbaar)
- In 2023 is er een eenmalig ophoging geweest i.v.m. extra strooien van € 40.000 (meer inzet als gevolg van weersomstandigheden en uitbreiding areaal). Daarnaast heeft een deel van de extra kosten 2023 betrekking op 2022
- In 2024 stijgen de energie- en onderhoudskosten van de verkeerslichtinstallaties met € 13.000 (niet beïnvloedbaar)
- In 2023 is eenmalig een budget van € 50.000 opgenomen voor het doen van diverse onderzoeken in de openbare ruimte.

Toelichting meerjarenramingen:

- Jaarlijkse stijging kapitaallasten (incl. toerekening rente) a.g.v. investeringen o.b.v. het wegenbeheersplan

2.5 Openbaar vervoer (voordeel € 0)

- Geen verschillen

03 Economie

3.1 Economische ontwikkeling

Lokaal Economisch Programma

Wat willen we bereiken?

Het behouden en versterken van een vitale economie in Waalre.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is gewerkt aan de versterking van de aantrekkelijkheid van de centra van Aalst en Waalre-dorp, zie ook thema 8.
- Er is een start gemaakt met de ontwikkeling van de uitbreiding van Bedrijvenpark Het Broek (onderdeel van Waalre Noord fase 3). Ook is een eerste verkenning van de uitbreiding van de High Tech Campus-Zuid gestart.
- Regionaal wordt bedrijfslocatie Ekenrooi Noord opgevoerd in de programmering van de bedrijfslocaties.
- In overleg met het bedrijfsleven is een nieuw Lokaal Economisch Programma voor Waalre opgesteld.
- De samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheid is gestimuleerd, met aandacht voor duurzaam en maatschappelijk ondernemen.

Jaar 2024

- Voor de realisatie van het vitaal dorpschart Aalst en versterking centrum Waalre-dorp zijn diverse deelprojecten opgepakt, zie hoofdstuk 8. De herinrichting van de openbare ruimte van dorpschart Aalst is gestart en een stedenbouwkundige verkenning voor de Bus e.o. is afgerond.
- Ondersteuning bij de uitvoering van het meerjarenplan Bedrijven Investerings Zone (BIZ) Den Hof periode 2023-2027, waaronder inning BIZ-bijdragen, subsidieverlening en regelmatig overleg.
- Er is een stedenbouwkundig plan voor Waalre Noord fase 3 opgesteld, waarin ook de eventuele uitbreiding van Bedrijvenpark Het Broek is opgenomen.
- In overleg met Brainport Development is onderzocht hoe we de triple helix samenwerking binnen Waalre kunnen stimuleren.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ondernemers en inwoners krijgen duidelijkheid hoe Waalre zich economisch ontwikkelt in de toekomst. Voor hen wordt duidelijk waar we ons de komende jaren op gaan richten.
- Inwoners profiteren van de werkgelegenheid en het niveau van voorzieningen die dit oplevert.

Economische samenwerking binnen het Stedelijk Gebied Eindhoven, Metropoolregio en Brainport

Wat willen we bereiken?

De regio Zuidoost-Brabant wil haar positie als één van de best presterende regio's van Nederland en één van de meest technologisch innovatieve regio's van Europa behouden en versterken. Lokaal werken we onder andere aan het verder verstevigen van de positie van ons bedrijfsleven en het bieden van een aantrekkelijke leefomgeving voor werknemers in de gehele Brainport-regio. De komende jaren zal een schaa sprong plaats vinden, met daarbij de groei van het Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) met naar verwachting 72.000 extra arbeidsplaatsen en meer dan 100.000 inwoners. Dit geeft een grote druk op het ruimtegebruik (wonen, werken, voorzieningen, mobiliteit, recreatie, klimaatadaptatie, ecologie, energietransitie en milieu). Vanuit het thema Ruimte wordt voor het SGE de integrale strategie bepaald en gemonitord.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De agenda bij het thema Economie uit de Samenwerkingsagenda Stedelijk Gebied Eindhoven 2022-2026 is (deels) uitgevoerd.
- Het thema Economie uit het Samenwerkingsakkoord 2023-2026 van de Metropoolregio Eindhoven is (deels) uitgevoerd.

Jaar 2024

- De programmeringsafspraken bedrijventerreinen binnen het SGE zijn geactualiseerd en vastgesteld door de gemeenteraden.
- Er is een start gemaakt met het Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering (bestaande) bedrijventerreinen, waarbij gekeken wordt naar thema's als veiligheid, klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en intensivering.
- Subsidie aanvragen vanuit het bedrijfsleven zijn behandeld/gehonneerd binnen het verbeterde Regionaal Ontwikkelfonds Werklocaties (ROW).
- De regio staat voor de opgave om de schaa sprong in goede banen te leiden, met aandacht voor de brede welvaart voor de regio en haar inwoners. Er is uitvoering gegeven aan de jaarschijf 2024 van het thema Economie van het Samenwerkingsakkoord 2023-2026 MRE.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ondernemers en inwoners profiteren in de Brainport-regio van het excellente vestigingsklimaat voor bedrijven, de werkgelegenheid en een aantrekkelijke woonomgeving met veel voorzieningen van hoge kwaliteit.

3.3 Bedrijfscontactfunctie

Wat willen we bereiken?

Goed contact onderhouden met het Waalres bedrijfsleven en hun behoeften en wensen duidelijk in beeld hebben.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het contact tussen gemeente en bedrijfsleven is geëvalueerd en waar nodig zijn verbeteringsvoorstellen gedaan.
- Huisvestingsvraagstukken van bedrijven zijn gezamenlijk bekeken binnen '9voor1' (voorheen 1-Loket SGE) waardoor de meest passende locaties in de regio zijn aangeboden. Zo behouden en trekken wij bedrijven aan voor de regio.
- Er is regelmatig overleg en contact geweest met lokale bedrijven en ondernemersverenigingen.

Jaar 2024

- Waalre heeft aan '9voor1' deelgenomen. In dit overleg worden vertrouwelijk huisvestingsvragen van bedrijven behandeld.
- Er heeft regelmatig overleg plaatsgevonden met het Overlegplatform EZ, het Ondernemers Contact Waalre, JONG! Waalre, BIZ Den Hof, winkeliers Waalre-dorp, horeca Waalre en individuele bedrijven (waaronder bedrijfsbezoeken).
- In het Overlegplatform Economische Zaken is het contact tussen gemeente en bedrijfsleven geëvalueerd en besproken.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Bedrijven met een huisvestingsvraag worden via '9voor1' naar de juiste locatie (bedrijventerrein of kantoorlocatie) in het SGE geleid.

Bedrijven en ondernemers hebben via de bedrijvencontactfunctionaris direct contact met de gemeente om zaken aan te kaarten en te bespreken.

3.4 Recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Het regionaal positioneren van Waalre als de 'groene' schakel en toegangspoort tussen (de zuidzijde van) het Stedelijk Gebied Eindhoven en grotere, groene, recreatieve gebieden zoals 'de Kempen' en 'transnationaal park De Grote Heide'. Het vergroten van de aantrekkelijkheid van het Waalres buitengebied voor recreatie en toerisme; voor Waalre en voor de inwoners van het stedelijk gebied.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

Op basis van de vastgestelde beleidsvisie Recreatie & Toerisme zijn diverse projecten en activiteiten uitgevoerd. De projecten gaan over het behoud en verbeteren van de recreatieve routes (routes, recreatiepoorten, extra voorzieningen), doorontwikkeling bestaande voorzieningen, toevoegen kleinschalige passende initiatieven, informatievoorziening en promotie.

Jaar 2024

- Projecten van het uitvoeringsplan Recreatie en Toerisme 2024-2025 zijn opgepakt of afgerond. Denk aan de inventarisatie wensen/kansen aanbieders, verbeteringen aan recreatieve routes, podwalks, Regioradar Eindhoven.
- Waalre (als onderdeel van het SGE) participeert tot en met 2024 in het samenwerkingstraject Van Gogh Nationaal Park. Op basis van een evaluatie is de voortzetting van de participatie van de samenwerking bepaald gerelateerd aan de meerwaarde voor Waalre c.q. het SGE.
- De eventuele aansluiting bij Natuurgrenspark De Grootte Heide is nader onderzocht.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Waalre is een groene woongemeente waar het voor iedereen fijn wonen is. Recreatie en toerisme zetten we op kleinschalige, toegankelijke en uitnodigende wijze in om zo bij te dragen aan de brede welvaart.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten economie						
3.1 Economische ontwikkeling	52	51	128	128	127	126
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	46	73	50	50	50	50
3.4 Economische promotie	30	32	37	23	23	23
Totaal lasten economie	128	156	215	201	200	199
Baten economie						
3.1 Economische ontwikkeling	17	2	2	2	2	2
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	49	48	45	45	45	45
3.4 Economische promotie	207	175	175	175	175	175
Totaal baten economie	273	225	222	222	222	222
saldo economie	-145	-69	-7	-21	-22	-23

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

3.1 Economische ontwikkeling (nadeel € 77.000)

- Nadeel salariskosten door indexering € 2.000
- Vanaf 2024 zijn er voor het eerste jaar kapitaallasten begroot m.b.t. het project Centrumontwikkeling Aalst, nadeel € 75.000 (incl. rentelasten)

3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen (voordeel € 20.000)

- In 2023 zijn nog eenmalige kosten geraamd voor de ontwikkelingsvisie bedrijventerrein de Voldijn (afronding van deze ontwikkelingsvisie vindt plaats in 2024), voordeel € 20.000

3.4 Economische promotie (nadeel € 5.000)

- Nadeel van € 5.000 in 2024 door eenmalige bijdrage aan RegioRadar Eindhoven (zij bieden een online database met culturele, vrije tijds- en sportuitjes in de regio, hierdoor blijft het bovenlokale Waalrese culturele, sportieve, toeristisch en recreatief aanbod zichtbaar voor onze inwoners en (potentiële) bezoekers.

Toelichting meerjarenramingen:

- Zie bovengenoemde opmerking m.b.t. RegioRadar Eindhoven (€ 5.000 eenmalig voor 2024)
- Het krediet deelname van Gogh Nationaal Park (€ 9.000) wordt t/m 2024 gecontinueerd (overbruggingsjaar). Als we voor de daaropvolgende jaren willen blijven deelnemen dan moeten daar te zijner tijd aparte middelen voor worden begroot, dit is afhankelijk van de politieke besluitvorming.

04 Onderwijs

4.1 Brede Scholen

Wat willen we bereiken?

Een soepele overgang van de ene ontwikkelingsfase naar de andere om achterstand of uitval te voorkomen. Onderwijs, sociaal-culturele en sportvoorzieningen versterken elkaar.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De samenwerking tussen het onderwijs, de voor- en naschoolse voorzieningen, verenigingen, sport & cultuur en de omgeving is gecontinueerd waarbij de onderwijshuisvesting ondersteunend is geweest aan deze samenwerking.
- Alle kinderen in de leeftijd 2,5-4 jaar hebben gebruik kunnen maken van voorschoolse educatie.
- Schoolbesturen en de besturen van de aanbieders van voorschoolse educatie hebben gewerkt volgens de 'Resultaatafspraken Voor- en Vroegschoolse Educatie' (VVE) Waalre. Er is op dezelfde manier gewerkt aan pedagogische doelen, ontwikkeling en ouderbetrokkenheid.
- Resultaten zijn gemonitord met een regionale 'VVE-monitor' en de gemeente Waalre legt verantwoording af aan de onderwijsinspectie. Tenminste twee scholen zijn aangesloten bij de Cultuurloper.

Jaar 2024

- Er is op vier gecontracteerde kinderdagverblijven voorschoolse educatie aangeboden, waarvan 100% van de 'doelgroepkinderen' (kinderen met een 'VVE-indicatie' van het consultatiebureau) gebruik hebben gemaakt.
- Er is een doorgaande lijn tussen de 'voorschool' (VVE gecertificeerd kinderdagverblijf) en groep één van de basisscholen gerealiseerd. Voor alle leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte heeft een warme overdracht plaatsgevonden.
- Drie scholen in de gemeente Waalre zijn aangesloten bij de Cultuurloper, zij hebben een visie ontwikkeld en een programma opgezet.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Ouders merken dat scholen en andere jeugdpartners zoals het CMD goed samenwerken in de ondersteuning vanuit passend onderwijs en jeugdhulp.

Peuters volgen een methodisch ontwikkelingsgericht programma op de kinderopvang. Dit programma sluit aan op het programma in de onderbouw van de basisschool. Hierdoor wordt een goede overdracht/overgang naar het basisonderwijs mogelijk gemaakt.

Jongeren waarmee het niet goed gaat weten waar ze terecht kunnen voor hulp en worden op tijd geholpen. De scholen kunnen hun rol als vroeg signaleerders goed invullen. Hierdoor is er minder inzet van (zware) individuele voorzieningen jeugdhulp nodig. Er zijn extra voorzieningen ingezet om COVID-19 leerachterstanden weg te werken.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?

Goede duurzame huisvesting om het brede-school-concept mogelijk te maken. Door middel van een multifunctionele inzet van de schoolgebouwen willen we de ontmoeting tussen verschillende groepen vergemakkelijken, verschillende manieren van leren faciliteren en wijkgebonden activiteiten mogelijk maken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er zijn heldere afspraken gemaakt met de schoolbesturen over de uitvoering van het onderhoud aan de scholen en over het multifunctioneel inzetten van de gebouwen.
- Er zijn duurzame bouwplannen gemaakt voor de nieuwe basisscholen in Waalre dorp en in de Voldijn.
- Schoolpleinen zijn ingezet als speelplek voor de buurt.

Jaar 2024

- We geven uitvoering aan de projecten uit het integraal huisvestingsplan (bouw van de nieuwe duurzame basisschool in Waalre-dorp).
- De interne verbouwing van de kinderopvang van de Brede School Ekenrooi wordt afgerond.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De duurzame schoolgebouwen in de gemeente Waalre bieden genoeg ruimte voor passend onderwijs en een gezonde, frisse leeromgeving voor de kinderen. Er zijn voldoende keuzemogelijkheden om als ouder te kiezen voor de meest passende school in de buurt.

4.3 Lokaal onderwijsbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenhangende onderwijs-, ondersteunings- en hulpstructuur voor de jeugd en een positief opvoed- en opgroei-klimaat. De ondersteuning die het onderwijs biedt (passend onderwijs) sluit aan bij de ondersteuning die de gemeente biedt met de Jeugdwet en de WMO.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We praten met ouders en niet over hen en leggen de regie over inzet van ondersteuning bij ouders, in lijn met het uitgangspunt dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor het opgroeien en de opvoeding van hun kinderen. Medewerkers van het CMD en PlusTeam zijn geschoold in het werken op basis van 'sociale netwerkstrategie' (sonestra).
- Ondersteuningsvragen zijn snel gesignaleerd en aangepakt door het (preventief) inzetten van de sociale omgeving en ondersteuning vanuit het 'voorliggend veld'. Dit resulteert in een snellere en adequatere reactie en minder ondersteuningsvragen die worden opgeschaald naar specialistische hulpverlening.

- Ondersteuningsplannen Passend Onderwijs van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs zijn afgestemd met de deelnemende gemeenten en scholen.
- Gemeentelijke beleidsplannen voor jeugd zijn afgestemd met de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs (Primair en Voortgezet Onderwijs).
- Interventies zoals preventieve logopedie en boekstart met als doel het voorkomen van taalachterstanden zijn jaarlijks ingezet.

Jaar 2024

- Het onderwijsachterstandenbeleid maakt integraal onderdeel uit van het jeugdbeleid 2020-2024 en is uitgevoerd, door het uitvoeren van de resultaatafspraken "voor- en vroegschoolse educatie", maar ook door de inzet van preventieve logopedie en de gezamenlijke schakelklas voor "Nederlands als 2e taal leerlingen". In het vierde kwartaal 2024 is het beleid geactualiseerd voor de periode 2025-2028.
- Er is een besluit genomen over het al dan niet structureel voortzetten van de schakelklas, die tot en met het schooljaar 2023-2024 is gefinancierd uit incidentele financiële middelen die we hebben ontvangen in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), dat als doel had ontstane achterstanden als gevolg van de COVID-19 pandemie aan te pakken.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners weten waar ze terecht kunnen voor jeugdhulp. De aanvraagprocedure voor individuele voorzieningen jeugdhulp is helder en werkt goed.
- Ouders worden niet heen en weer gestuurd, maar ervaren dat zij zelf de regie hebben en passende hulp krijgen. Dit wordt o.a. gerealiseerd door een goede samenwerking tussen het onderwijs, kinderopvang, CMD, PlusTeam, huisartsen, jeugdgezondheidszorg en andere jeugdpartners.
- Ouders kunnen ook in het Medisch Centrum Aalst terecht voor vragen over de opvoeding en hulp voor hun kinderen.
- Kinderen met een taalachterstand krijgen extra hulp en ervaren dat zij beter mee kunnen komen met de rest van de klas.

4.3 Leerlingenvervoer

Wat willen we bereiken?

Leerlingen die niet zelfstandig naar school kunnen gaan, kunnen gebruik maken van het leerlingenvervoer. Dit geldt alleen als duidelijk is dat de ouders/verzorgers dit vervoer niet zelf kunnen uitvoeren. De regels hiervoor staan in de Verordening Leerlingenvervoer gemeente Waalre.

Onder de noemer "gewoon waar mogelijk en speciaal waar nodig" willen we leerlingen helpen om zelfstandig te leren reizen naar en van school. Op plaatsen en met ondersteuning waar ze dit kunnen leren en waar het haalbaar is.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De contracten voor de toezichthouder voor het leerlingenvervoer zijn samen met de gemeente Eindhoven afgesloten.
- De mogelijkheden van de integratie of samenwerking van het leerlingenvervoer en het Wmo-vervoer (Taxibus) met het openbaar vervoer zijn samen met de regio gemeenten van Taxibus onderzocht.

- Het zelfstandig reizen van leerlingen wanneer dit leerbaar en haalbaar is, is gestimuleerd. De ouders zijn geïnformeerd over best practices in Waalre.

Jaar 2024

- Er is blijvend overleg met de Adviesraad leerlingenvervoer Waalre en de toezichthouder voor het leerlingenvervoer.
- Er is blijvend overleg met de vervoersbedrijven, de toezichthouder en de gemeente Eindhoven.
- We stimuleren het zelfstandig reizen naar en van school voor kinderen waarbij dit mogelijk is. We ondersteunen dit met een trainingsprogramma van MEE Zuidoost Brabant.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Het leerlingenvervoer blijft op lange termijn beschikbaar. Er is tevredenheid over de uitvoering van het leerlingenvervoer.
- We ontlasten ouders van kinderen die niet zelfstandig naar school kunnen reizen en gebruik maken van een voorziening leerlingenvervoer.
- We werken aan bewustwording bij ouders dat het zelfstandig kunnen reizen naar en van school bijdraagt aan het vergroten van het zelfvertrouwen van kinderen. Het maakt het meedoen aan activiteiten in hun eigen omgeving ook makkelijker wanneer vervoer geen probleem meer is.

4.5 Leerplicht

Wat willen we bereiken?

Voorkomen en bestrijden van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

De leerplichtambtenaren in de regio Zuidoost Brabant hebben meldingen van schoolverzuim in behandeling genomen en een bijdrage geleverd aan het voorkomen en bestrijden van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Hierbij is nauw samengewerkt met verschillende partners in de regio zoals regiogemeenten, (samenwerkingsverbanden van) scholen, jeugdhulp, jeugdbescherming en het openbaar ministerie.

Jaar 2024

- Regiogemeenten hebben samengewerkt om ervoor te zorgen dat er geen kinderen buiten de boot vallen door wachtlijsten op scholen.
- Bestuurlijk wordt richting gegeven aan de uitvoering van leerplicht in de bestuurscommissie leerplicht van de GGD.
- Daarnaast is er een nieuw poho onderwijs met de 21 gemeenten van Zuidoost Brabant actief geworden om onder meer het onderwijs aan nieuwkomers en de aansluiting jeugdhulp-onderwijs te adresseren.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ouders kunnen snel terecht met vragen over leerplicht, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de regels over leerplicht, maar ook naar de speciale ondersteuning die het kind nodig heeft.
- Door verbinding van leerplicht en zorg wordt meer naar de totale ontwikkeling van de jongere gekeken.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten onderwijs						
4.1 Openbaar basisonderwijs	74	74	74	74	74	74
4.2 Onderwijshuisvesting	709	617	670	668	677	685
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	665	703	668	668	670	668
totaal lasten onderwijs	1.448	1.394	1.412	1.410	1.421	1.427
Baten onderwijs						
4.1 Openbaar basisonderwijs	-	-	-	-	-	-
4.2 Onderwijshuisvesting	293	269	296	296	296	296
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	167	139	64	64	64	64
totaal baten onderwijs	460	408	360	360	360	360
saldo onderwijs	988	986	1.052	1.050	1.061	1.067

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

4.1 Openbaar basisonderwijs (nadeel € 0.000)

- Geen verschillen

4.2 Onderwijshuisvesting (nadeel € 26.000)

- In 2023 is eenmalig budget geraamd voor onderzoek IHP € 15.000, welke in 2024 niet meer voorkomt (€ 15.000 voordeel)
- € 18.000 voordeel in 2024 door indexering huuropbrengsten kinderopvang en doorberekening groot onderhoud BSE
- De kosten OZB en onderhoud stijgen door indexeringen met € 5.000
- Toerekening rentelasten aan investeringen schoolgebouwen levert een nadeel op van € 52.000

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken (nadeel € 40.000)

- Hogere salariskosten: € 14.000 nadeel
- Leerlingenprognose in 2023 (om de 3 jaar): € 2.000 voordeel
- Budget preventief jeugdbeleid van taakveld 7.1 Volksgezondheid: € 28.000 nadeel
Dit betreft een verschuiving van het budget tussen taakvelden

05 Sport, cultuur en recreatie

5.1-5.2 Sport en bewegen

Wat willen we bereiken?

Door het faciliteren en stimuleren van sport en beweging leveren we een bijdrage aan een gezonde leefstijl voor onze inwoners en dragen we bij aan de leefbaarheid in de wijken en buurten. Door sport en beweging kunnen onze inwoners zichzelf ontplooiën en hun talenten ontdekken en benutten. Dit kan plaatsvinden bij een vereniging, via een les (op school) of op eigen initiatief in de openbare ruimte. We willen de mogelijkheden voor sport en beweging laagdrempeliger en toegankelijker maken met een veilige openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen en te spelen. Voor iedereen in onze inclusieve gemeenschap.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De sportaccommodaties en sportvoorzieningen zijn duurzaam en multifunctioneel open en ingezet.
- Er is een duurzame beheersituatie gecreëerd voor de sportaccommodaties voor binnen- en buitensport.
- We houden beide grote gemeentelijke buitensportaccommodaties open door noodzakelijk onderhoud te garanderen.
- Samen met Waalrese partners is het Leefstijlakkoord Gezond Waalre 2023-2026 ontwikkeld, waarbij is voortgeborduurd op het Sport- en beweegakkoord 'Iedereen doet mee' en het Preventieakkoord Gezond Waalre (in 2023).
- Er is een visie ontwikkeld op sport en bewegen op lange termijn (2024-2044 of 2025-2045) (in 2024).
- Er is een sport- en beweegbeleid ontwikkeld voor de komende x jaren (nader te bepalen), inclusief uitvoerings- en stimuleringsprogramma (2025).

Jaar 2024

- Op participatieve wijze, met inwoners en belanghebbenden, is er een visie op sport en bewegen tot stand gekomen.
- Samen met Waalrese partners is er aan de uitvoering, van de in het Leefstijlakkoord gemaakte afspraken, gewerkt. Evaluatie, monitoring en borging zijn meegenomen.
- Afhankelijk van het besluit, n.a.v. de verkenning naar buitensport in Waalre, is duidelijk welke investeringen dit met zich meebrengt voor de buitensportlocaties (dit n.a.v. van het Raadsprogramma 2022-2026).
- De beweegcoach Uniek Sporten heeft ervoor gezorgd dat sporters met een beperking en uniek sportaanbod elkaar hebben gevonden.
- Door de Sportaanjager (Verenigingscontactfunctionaris) is aandacht besteed aan sportstimulering, inclusief sporten en bewegen, toekomstbestendigheid van sport- en beweegaanbieders en hun onderlinge samenwerking.
- In het kader van een gezonde en duurzame leefomgeving (o.a. laagdrempelige beweeg-, sport- en ontmoetingsplekken) is het sociaal domein nauw betrokken bij ruimtelijke ontwikkelingen en herinrichtingen van de openbare ruimte.
- Kinderen uit minimagezinnen hebben financiële ondersteuning ontvangen voor sportactiviteiten volgens de overeenkomst met het Jeugdfonds Sport Brabant. Er is onderzocht of ook een regeling voor volwassenen haalbaar is.

- Waardering aan (jonge) vrijwilligers is uitgesproken via de vrijwilligerspenning en het Wij Waalre Club Talent.
- Binnen het thema voorzieningen en evenementen van het Stedelijk Gebied Eindhoven is gewerkt aan de doelstellingen uit de (geactualiseerde) samenwerkingsagenda, de acties uit het uitvoeringsprogramma GROOTS! en de acties uit het jaarprogramma 2024.

Wat is de impact voor onze inwoners?

We ondersteunen een gezonde leefstijl, ruimte om te sporten/ bewegen / spelen, ontmoeting en leefbaarheid in wijken en buurten voor alle inwoners. Dit doen we samen met inwoners, verenigingen en andere maatschappelijke partners.

5.3 Cultuur

Wat willen we bereiken?

Het is belangrijk dat de inwoners van Waalre voldoende mogelijkheden hebben om zich te ontplooiën en te ontdekken waar ze goed in zijn. Dat kan door te sporten en bewegen. Maar ook door muziek te maken, te dansen, toneel te spelen of op een andere manier creatief te zijn. Dat kan in verenigingsverband of zelfstandig. We willen de mogelijkheden voor bewegen, sport en cultuur laagdrempeliger en toegankelijker maken. Voor iedereen in onze inclusieve gemeenschap willen we graag dat sport- en cultuurvoorzieningen bereikbaar en toegankelijk zijn. Er is een samenhangend aanbod.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We geven kinderen kansen in hun persoonlijke ontwikkeling. Dat doen we door cultuuractiviteiten aan te bieden.
- We verbeteren de toegankelijkheid van het sport- en cultuurfonds voor kinderen en jongeren. We blijven hier bekendheid aan geven. We ontwikkelen daarnaast een regeling voor individuele financiële tegemoetkoming voor buitenschoolse educatie voor 'inwoners met een modaal inkomen'.
- Door het inzetten van professionals willen we sportbeleving en cultuur stimuleren (en aanjagen). Met name op scholen en buitenschoolse opvang. We gebruiken hiervoor het programma Cultuur met Kwaliteit waarmee we gaan werken met de Cultuurloper.
- We blijven inwoners met een verstandelijke of lichamelijke beperking stimuleren om gebruik te maken van de mogelijkheden op het gebied van sport en cultuur.
- De rol van cultuuraanjager evalueren we na twee jaar. Zo nodig zetten we de cultuuraanjager voor langere tijd in.
- We stimuleren talentontwikkeling door uitvoering te geven aan de Kunst- en Cultuurnota.
- Activiteiten op het gebied van kunst en cultuur in de gemeente Waalre en de rest van de regio gemeenten in het SGE gebied zijn samenhangend in beeld voor inwoners via een webapplicatie.

Jaar 2024

- De cultuuraanjager heeft een evaluatie gepresenteerd over zijn werkzaamheden het afgelopen jaar en zijn aanbevelingen.
- Kinderen en jongeren uit gezinnen met een minimuminkomen en uit de middengroep hebben gebruik gemaakt van een nieuwe buitenschoolse cultuurregeling die loopt via het Jeugdfonds Sport en Cultuur.
- Drie scholen hebben gebruik gemaakt van de Cultuurloper en hiervoor een programma ontwikkeld.
- Minimagezinnen blijven ondersteund via het Jeugdfonds Sport en Cultuur en Stichting Leergeld.
- Met culturele verenigingen zijn heldere (prestatie)afspraken gemaakt over de besteding van de gemeentelijke subsidie.
- Het Waalres Museum heeft een business plan gemaakt over haar toekomst en deze voorgelegd aan de gemeenteraad. Naar aanleiding hiervan is er een besluit genomen over de toekomst van het Waalres Museum.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Alle kinderen uit Waalre kunnen laagdrempelig deelnemen aan dans, theater en andere kunstzinnige activiteiten.

Inwoners kunnen in de eigen gemeente gebruik maken van een breed aanbod van kunst en cultuur. Daarnaast is het regionale aanbod helder.

We helpen organisaties met vragen op het gebied van kunst en cultuur met materialen en advies.

Alle kinderen komen in aanraking met cultuur op school via het landelijk programma Cultuur met Kwaliteit, in Brabant de Cultuurloper als alle scholen aan dit programma gaan deelnemen.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?

De bibliotheek zorgt voor leesbevordering, taalontwikkeling en mediawijsheid bij kinderen op basisscholen en volwassenen. De lokale omroep (een wettelijke verplichting) houdt Waalrenaren op de hoogte van lokaal nieuws in Waalre en omgeving.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er zijn meerjarige contractafspraken met de bibliotheek. Zij zijn gevestigd in het Huis van Waalre en spelen een belangrijke rol in het sociaal beleid in brede zin (denk aan preventie en voorlichting, aanpak laaggeletterdheid, talentontwikkeling, Informatiepunt Dienstverlening Overheid).
- Waalre is voor 5 jaar (tot eind 2023) aangesloten bij Stichting Omroep Eindhoven en Omgeving, gebaseerd op wat in 'De Kracht van Waalre' is aangegeven: focus op en samenwerken met partners van het stedelijk gebied Eindhoven.

Jaar 2024

- Waalre heeft een nieuwe licentie voor 5 jaar afgegeven aan een lokale omroep.
- 'Waalre in gesprek' is 6 keer per jaar georganiseerd.
- Het Informatiepunt Digitale overheid van de bibliotheek heeft inwoners geholpen met digitale aanvragen bij de overheid.
- De bibliotheek heeft het Taalcafé en het Digicafé georganiseerd.
- In het consultatiebureau is de Boekstartcoach aanwezig.
- De coach mediawijsheid van de bibliotheek heeft de basisscholen ondersteund.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inwoners kunnen laagdrempelig aan informatie en leesmateriaal komen via de bibliotheek in het Huis van Waalre en de schoolbibliotheken. Inwoners die moeite hebben met (digitale) aanvragen bij de overheid kunnen terecht bij de bibliotheek. Zij ondersteunen en bieden cursussen aan. Anderstalige inwoners ontmoeten elkaar en worden geholpen bij hun taalontwikkeling. Inwoners worden geïnformeerd over het lokale nieuws.

5.7 Openbaar Groen

Wat willen we bereiken?

De groene uitstraling als herkenbaar onderdeel van de gemeente Waalre behouden en waar dat kan versterken. Waalre hiermee neerzetten als aantrekkelijke woon-, verblijf- en werkomgeving. In samenspraak met bewoners komen tot een integrale en duurzame aanpak van de openbare ruimte inclusief behoud of versterking van de kwaliteit van het openbaar groen en vergroting van de biodiversiteit; ook in het kader van klimaatadaptatie en gezondheid.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden op basis van het projectplan openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is gerealiseerd. Projecten die op de planning staan voor de periode 2023-2026 zijn:
  - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
  - Eindhovenseweg
  - Centrumplan Den Hof
  - Traverse-noord (Bergstraat en deel van Onze Lieve Vrouwedijk)
  - Gestelsestraat-zuid
  - Onze Lieve Vrouwedijk
  - Heikantstraat
  - Voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037.
- Er is invulling gegeven aan de thema's en ambities uit het Beleid- en Beheerplan Groen en Bomen (2019-2029), zoals bijvoorbeeld het behouden en verhogen van de hoeveelheid en kwaliteit van het groen, het vergroten van de biodiversiteit en het bijdragen aan klimaatadaptatie.
- Bij de herinrichting en onderhoud van de openbare ruimte is het uitgangspunt om, daar waar mogelijk, meer groen en/of bomen terug te plaatsen en te streven naar meer biodiversiteit.

- Uitvoering geven aan onderhoudsmaatregelen welke zijn opgenomen in het geactualiseerde contract Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).
- Particuliere bomen genieten bescherming door de Groene Kaart (kapbeleid) en zijn met subsidie in stand gehouden.
- Het vervangingsplan (2022-2026) dat is opgesteld voor het vervangen van groen en bomen, in het kader van de inhaalslag voor het wegwerken van achterstanden in de vervanging van slechte groenvoorzieningen en bomen, is grotendeels uitgevoerd. De uitstraling en groene kwaliteit van Waalre zijn hierdoor hersteld, behouden en versterkt en de biodiversiteit is vergroot.

Jaar 2024

- De tweede fase van het vervangingsplan voor het vervangen van groen en bomen is in samenspraak met bewoners voor een belangrijk deel gerealiseerd en fase 3 is in voorbereiding.
- Het eerste jaar van het Integraal Beheer Openbare Ruimte (2024-2032) is uitgevoerd.
- In het kader van het contract Integraal Beheer Openbare Ruimte heeft het beheerteam, op basis van de ambities en thema's in de beheerteamovereenkomst en de beschikbare financiële middelen, het eerste jaarplan opgesteld en uitgevoerd.
- In het kader van het vergroten van de biodiversiteit is het maaibeheer verder aangepast en uitgevoerd.
- In het kader van vergroten van de biodiversiteit zijn daar waar mogelijk gazons en/of grasvelden omgevormd naar bloem- of kruidenrijk gras.
- In het kader van het beheerplan Eikenprocessierups heeft preventieve en curatieve bestrijding plaatsgevonden.
- In het kader van het kapbeleid is de actualisatie van de Groene Kaart opgestart.
- Is het beheerplan voor de bos- en natuurterreinen geactualiseerd.
- Is in het kader van het bosbeheer het werkplan 2024 uitgevoerd.
- Is in samenwerking met het IVN en de basisscholen de Boomfeestdag georganiseerd.
- In het kader van bos- en natuurbeheer is met diverse werkgroepen samengewerkt: Natuurwerkgroep voor bos- en natuurbeheer, Schoolgidsen, Werkgroep wandelingen.
- In het kader van ruimtelijke ontwikkelingsprojecten is in 2024 gewerkt aan groen bij:
  - Heijdepark
  - Waalre Noord fase III
  - De Pracht Zuid en Noord
  - Het Laar
  - Ontwikkelperspectief buitengebied Aalst
  - Diverse kleine woningbouwprojecten
- In het kader van de projectplanning openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is in 2024 ook op het gebied van groen gewerkt aan:
  - Oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
  - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 3 en 4
  - Voorbereiding en uitvoering: Centrumplan Den Hof
  - Voorbereiding Traverse-noord
  - Voorbereiding Willibrorduslaan (de Bus) in combinatie met Traverse Noord
  - Voorbereiding Heikantstraat
  - Gestelsestraat-Zuid
  - Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief herinrichting van het openbaar groen in deze wijken

Wat is de impact voor onze inwoners?

De groene uitstraling als noodzakelijk en herkenbaar onderdeel van de gemeente Waalre wordt behouden en waar dat mogelijk is versterkt. Waalre blijft hiermee een aantrekkelijke woon-, verblijf- en werkomgeving behouden; ook met het oog op klimaatadaptatie en gezondheid.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten sport, cultuur en educatie						
5.1 Sportbeleid en activering	131	106	178	168	138	138
5.2 Sportaccommodaties	1.156	1.526	1.862	1.846	1.863	1.854
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	92	246	126	126	126	126
5.5 Cultureel erfgoed	11	16	16	16	16	16
5.6 Media	303	344	356	356	356	356
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.696	1.999	2.137	2.105	2.127	2.149
Totaal lasten sport, cultuur en educatie	3.389	4.237	4.675	4.617	4.626	4.639
Baten sport, cultuur en educatie						
5.1 Sportbeleid en activering	51	60	66	66	66	66
5.2 Sportaccommodaties	564	867	1.051	1.053	1.055	1.056
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	6	104	-	-	-	-
5.5 Cultureel erfgoed	-	-	-	-	-	-
5.6 Media	-	17	17	17	17	17
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	56	12	15	15	15	15
Totaal baten sport, cultuur en educatie	677	1.060	1.149	1.151	1.153	1.154
saldo sport, cultuur en educatie	2.712	3.177	3.526	3.466	3.473	3.485

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

5.1 Sportbeleid en activering (nadeel € 66.000)

- Hogere salariskosten o.a. door uitbreiding met de sportaanjager: € 46.000 nadeel
- Opstellen visie Sport incidenteel in 2024: € 40.000 incidenteel nadeel
We hebben de raad voorgesteld om in 2024 aan de slag te gaan met een visie op sport en in 2025 met een sportbeleid inclusief uitvoerings- en stimuleringsprogramma in plaats van andersom
- Onderzoek sportaccommodaties incidenteel in 2023: € 20.000 voordeel
Vanwege de wens om onderhoud te garanderen tot 2023, is in 2023 budget opgenomen voor het opstellen van een Meerjaren Investeringsplan (MJIP). Hiervoor hebben we een opdracht gegeven aan ICS Adviseurs/Kybys

Toelichting meerjarenramingen:

In 2025 is incidenteel € 30.000 opgenomen voor het opstellen sportbeleid inclusief uitvoerings- en stimuleringsprogramma.

5.2 sportaccommodaties (nadeel € 152.000)

- Hogere salariskosten: € 4.000 nadeel
Sporthallen
- Hogere energiekosten: € 42.000 nadeel
Wij financieren de energiekosten voor sporthal Hoeveland voor. Deze worden achteraf doorbelast. Daarnaast is 't Hazzo gerenoveerd en heeft alleen maar elektraverbruik en geen gasverbruik. Doordat er nu een grote warmtepomp staat, verbruikt deze

meer elektriciteit. Er zijn wel extra PV panelen geplaatst bij 't Hazzo. Aangezien dit pas medio juli is gedaan, zie je daar nog niet het voordeel van in het gebruik van de elektra

- Hogere kosten beheer en onderhoud: € 5.000 nadeel
- Doorbelasting rente investering: € 29.000 nadeel
- Doorbelasting afschrijving investering: € 10.000 nadeel
- Hogere verhuur € 138.000, maar daar tegenover ook een hogere exploitatiebijdrage € 143.000, per saldo door indexering € 5.000 nadeel

Sportparken

- Hogere kosten beheer en onderhoud gebouwen: € 2.000 nadeel
- Hogere kosten beheer en onderhoud velden door indexering: € 28.000 nadeel
- Hogere storting voorziening gebouwen: € 10.000 nadeel
- Doorbelasting rente investering: € 17.000 nadeel

Toelichting meerjarenramingen:

- Fluctuaties in kosten onderhoud buitensportaccommodaties door werkzaamheden die om de paar jaar uitgevoerd moeten worden

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie (voordeel € 16.000)

- Hogere salariskosten: € 2.000 nadeel
- Indexering subsidies voor muzikale vorming: € 1.000 nadeel
De indexering van de harmonieën en de Docentenvereniging MAW vinden plaats volgens de huidige prestatieovereenkomst
- Inhuur cultuuraanjager incidenteel in 2023: € 20.000 voordeel
Incidenteel budget is ingezet voor de cultuuraanjager in 2023, eindrapportage wordt opgeleverd eind 2023
- Overige kleine verschillen: € 1.000 nadeel

5.5 Cultureel erfgoed (nadeel € 0)

- Geen verschillen

5.6 Media (nadeel € 12.000)

- Aanpassing bijdrage bibliotheek o.b.v. inwoneraantal: € 11.000 nadeel
- Indexering subsidie lokale omroep: € 1.000 nadeel
Het bedrag per huishouden is verhoogd

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie (nadeel € 135.000)

- Stijging salariskosten groen door indexering (CAO stijging): € 6.000 nadeel
- Eenmalig budget in 2024 voor actualiseren beheerplan bossen van € 34.000
- In 2023 is er 2x een boomfeestdag geweest. Extra kosten 2023 zijn € 5.000
- Afschrijvings- en rentelasten krediet groenbeleidsplan van € 43.000 zijn opgenomen
- De aanbesteding van het groenbeheer valt door indexeringen € 80.000 hoger uit dan de kosten in 2023, niet beïnvloedbaar
- De eenmalige kosten uit 2023 voor herstellen van de markt in Waalre van € 36.000 hebben we niet in 2024
- Door stijging kosten energieverbruik vallen de kosten voor evenementen € 13.000 hoger uit, niet beïnvloedbaar

Toelichting meerjarenramingen:

- Het eenmalige budget voor het actualiseren beheersplan groen vervalt in 2025
- Stijging van lasten door hogere afschrijvingslasten (incl. rente) op onze investeringen

06 Sociaal domein

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie (CMD / PlusTeam)

Wat willen we bereiken?

Wij willen bereiken dat inwoners zelf de weg weten te vinden en waar nodig passende ondersteuning ontvangen. De toegang, het Centrum Maatschappelijke Dienstverlening (CMD), moet zichtbaar, vindbaar en laagdrempelig zijn voor de inwoners. Naast familie en vrienden, stellen inwoners gemakkelijk vragen bij school, aan de jeugdgezondheidszorg, aan vrijwilligers bijvoorbeeld werkzaam voor Goed voor Mekaar Waalre of in de gemeenschapshuizen. Het is voor alle inwoners duidelijk waar zij terecht kunnen en men weet op een natuurlijke manier het CMD te vinden voor informatie, advies en ondersteuning op het gebied van Jeugd, Wmo, leerplicht, minimaregelingen, werk en inkomen, schuldhulpverlening en mantelzorg. Het CMD wordt gezien als laagdrempelige voorziening, vergelijkbaar met bijvoorbeeld het consultatiebureau.

Er wordt uitgegaan van een integrale aanpak waarbij preventie en normaliseren belangrijk is. Er is één contactpersoon per huishouden. Er wordt nadrukkelijk gekeken naar de zelfredzaamheid, wat iemand zelf kan en waar hulp/ondersteuning bij nodig is.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Integrale benadering "één gezin, één plan, één coördinator" is gemeengoed, de Wet aanpak samenhangende meervoudige problematiek in het sociaal domein heeft dit versterkt.
- Softwatematige ondersteuning en alle bijbehorende functionaliteiten functioneren goed, hebben ondersteunend gewerkt voor het CMD en PlusTeam (administratieve lastenvermindering) en hebben managementinformatie gegenereerd.
- De samenwerking tussen het CMD en het PlusTeam is geoptimaliseerd. We informeren elkaar, wisselen de benodigde informatie uit en bouwen verder op dezelfde visie.
- De digitale toegang van het CMD is versterkt, zodat inwoners het CMD makkelijker digitaal kunnen bereiken. Dit is aanvullend op wat er al is.
- De toegang tot zorg, waaronder het CMD, speelt zelf een rol in preventie en normaliseren. Het biedt zelf preventieve voorlichting en informatie aan of weet daarvoor de partners te raadplegen. Het CMD en het PlusTeam zijn bekend met de lokale preventieve infrastructuur (sociale kaart) en kunnen de inwoner verwijzen indien nodig.
- Het CMD heeft korte lijnen met de maatschappelijke partners, zoals de huisartsen, politie en het onderwijs. We weten elkaar te vinden. Niet alleen bij de eenvoudige vraagstukken, maar ook juist bij de complexe vraagstukken.

Jaar 2024

- Het PlusTeam werkt volgens de vastgestelde herijkte opdracht. Inwoners worden geholpen binnen de termijnen die zijn vastgesteld in deze opdracht, de wachtlijsten zijn dus sterk verminderd ten opzichte van 2023.
- De toegang van het CMD is efficiënter en meer klantvriendelijk ingericht.
- Het CMD biedt naast preventieve voorlichting ook preventief groepsaanbod voor de inwoners.

- Het CMD heeft vaste contactpersonen bij de maatschappelijke partners, die de formele én informele binding kunnen leggen tussen de maatschappelijke partners en het CMD.
- Het CMD werkt binnen de wettelijke termijnen, heeft de organisatie op orde en de wachtlijsten zijn sterk verminderd t.o.v. 2023.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners kunnen met al hun hulpvragen terecht bij het CMD.
- De toegang tot zorg en ondersteuning voor inwoners is makkelijk bereikbaar, persoonlijk en dichtbij in de eigen gemeente geregeld. Inwoners kunnen, voordat er specialistische hulp nodig is, gebruik maken van het preventieve aanbod voor hun hulpvragen.
- Door de samenwerking met de partners in de toegang (huisartsen, PlusTeam, onderwijs) kan op tijd kwalitatief goede en passende zorg worden gegeven.

Wijkcentra

Wat willen we bereiken?

Inwoners de mogelijkheid bieden om deel te nemen aan en/of gebruik te maken van cultureel maatschappelijke activiteiten, wijkzorg en activiteiten buiten de wijk. We bieden levensloopbestendige en duurzame wijken en buurten. Wij beschermen de mogelijkheid dat inwoners elkaar kunnen ontmoeten in elke wijk voor nu en later.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023 – 2026

- Accommodaties zijn duurzaam en multifunctioneel op- en ingezet.
- De (zorg-)activiteiten in de wijkcentra zijn verder ontwikkeld conform zorgcontracten.
- Wijken en buurten zijn duurzaam en levensloopbestendig. De voorzieningen zijn voor iedereen goed bereikbaar.
- De sociaal culturele activiteiten zijn gesubsidieerd volgens het geldende subsidiebeleid voor deze periode.
- Er is een integrale visie ontwikkeld over de gemeenschapshuizen en andere mogelijkheden tot ontmoeting binnen de gemeente Waalre. Hierbij is een besluit genomen over de inzet van structurele capaciteit op dit onderwerp binnen de organisatie.
- Verdere ontwikkeling van Het Huis van Waalre als ontmoetingsplek.
- De Pracht en Het Huis van Waalre ontvangen subsidie volgens de prestatieovereenkomst.

Jaar 2024

- Het Huis van Waalre en De Pracht hebben sociaal culturele activiteiten aangeboden en kunnen dat uitvoeren door nieuwe meerjarige prestatiesubsidies.
- Er is een visie op sociaal culturele accommodaties ontwikkeld.

Inburgering

Wat willen we bereiken?

- Wij willen dat inburgeraars participeren in de maatschappij naar hun vermogen.
- Inburgeraars zijn de Nederlandse taal machtig.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De Wet Inburgering 2021 is uitgevoerd in samenwerking met en door de gemeente Veldhoven op basis van een samenwerkingsovereenkomst.
- Inburgeraars die nog vallen onder de oudere wetten Inburgering worden zoveel mogelijk meegenomen in de wet Inburgering 2021.
- We (Waalre en Veldhoven) hebben de verplichte onderdelen van de wet Inburgering 2021 uitgevoerd, namelijk: afnemen van de brede intake, opstellen van een Plan Inburgering en Participatie, afnemen van participatieverklaringen, aanbieden van Module Arbeidsmarkt en Participatie, financiële ontzorging, controle en evalueren, aanbieden van taallessen en het stimuleren van participatie.
- We hebben bovenop de eerder beschreven verplichte onderdelen de financiële redzaamheid en taalvaardigheid gestimuleerd bij de inburgeraars.
- Inburgeraars hebben zoveel mogelijk gebruik gemaakt van het lokale gespecialiseerde aanbod.
- De gemeente heeft een goede samenwerking met Steunpunt Vluchtelingenwerk Waalre.
- We hebben onderzocht in hoeverre we inburgeraars kunnen stimuleren om gebruik te maken van de cultuur- en sportmogelijkheden in en rondom Waalre.

Jaar 2024

- De uitvoering van de werkprocessen rondom de Wet Inburgering 2021 zijn verder verfijnd en de samenwerking is verbeterd.
- We slagen erin financiële redzaamheid en taalvaardigheid te bevorderen bij de inburgeraars.
- De klantmanager inburgering heeft zich voor alle statushouders ontfermd over de brede intake, het opstellen van een Plan Inburgering en Participatie, het afnemen van participatieverklaringen, het aanbieden van de Module Arbeidsmarkt en Participatie, financiële ontzorging, controle en evaluatie, de toeleiding naar taallessen en het stimuleren van participatie voor inburgeraars.
- Op basis van een evaluatie van de werkprocessen en werkwijzen die in het kader van de Wet Inburgering 2021 zijn gehandhaafd is er op basis van een gezamenlijke visie een beheersbare samenwerking tot stand gekomen tussen verschillende ketenpartners met een duidelijke rolverdeling waarbij gestuurd wordt op resultaat.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inburgeraars kunnen naar eigen vermogen participeren in de samenleving.

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?

- Het garanderen van een bestaansminimum voor inwoners, die geheel of gedeeltelijk niet zelfstandig de noodzakelijke kosten van levensonderhoud kunnen betalen.
- Inwoners die kunnen werken de noodzakelijke ondersteuning (loonkostensubsidie, werkplekaanpassing en begeleiding) bieden zodat zij in staat zijn het wettelijk minimumloon te verdienen (Participatiewet).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023 -2026

- Uitvoeren van de Participatiewet (bijstandsuitkeringen) en de regelingen Ioaw, Ioaz, Bbz.
- Uitvoeren van aanvullende (financiële) ondersteuningsmaatregelen in tijden van crisis (denk aan COVID (Tonk, Tozo), gevolgen oorlog Oekraïne (leefgeld, energietoeslag en energiecoaches) met als doel inwoners in staat te stellen vasten lasten te betalen en in hun levensonderhoud te voorzien.
- Integrale benadering van personen en gezinnen bij vraagstukken op het gebied van het sociale domein.
- Het bieden van mogelijkheden aan / stimuleren van uitkeringsgerechtigden met als doel uitstroom naar arbeid.

Jaar 2024

- Vluchtelingen waarvoor de gemeente Waalre in regionaal verband een verantwoordelijkheid draagt zijn gehuisvest, van leefgeld voorzien en voor zover ze nog in Nederland verblijven begeleid bij het vinden van werk of een vorm van een activiteit om hun dag in te vullen. Dit m.b.v. het CMD en/of vluchtelingenwerk.
- De Participatiewet (bijstandsuitkeringen) en de diverse andere uitkeringsregelingen zijn uitgevoerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Door de totale ondersteuning van het CMD worden inwoners ondersteund om mee te kunnen doen binnen de verschillende leefgebieden.

6.3.1 Minimabeleid

Wat willen we bereiken?

- Het minimabeleid heeft als belangrijkste punt het borgen van bestaanszekerheid. Voorop staat participatie in de samenleving en verhoging van de zelfredzaamheid van de inwoner. Er is extra aandacht voor volwassenen en kinderen in de gemeente die minder goed voor zichzelf kunnen zorgen.
- Speciale aandacht voor huishoudens die door stapeling van kortingen op toelagen en verhoging van kosten in de problemen komen.
- Bestrijding van armoede en de uitvoering van het minimabeleid en inkomensondersteuning door het Centrum voor Maatschappelijke Deelname (CMD).
- Het CMD werkt vanuit een totale benadering en neemt bij armoedebestrijding en uitvoering van het minimabeleid de versterking vanuit de drie onderdelen mee (Wmo/ Jeugdwet/Participatiewet).
- Pro actieve schulddienstverlening met aandacht voor het voorkomen daarvan.
- Inzetten op schuldsituaties voorkomen door "vroegsignalering".
- Doelgerichte inzet "Klijnsma middelen" ter bestrijding van armoede onder kinderen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Opstellen van Geldzorgenbeleid.
- Bevorderen integrale aanpak van het CMD en de maatschappelijke partners.
- Het verstrekken van individuele Bijzondere bijstand.
- Het verstrekken van individuele inkomenstoelage.
- Het verstrekken van energietoelage.
- Ondersteuning van minima door aanvullende regelingen zoals de "Meedoen bijdrage", deelname aan het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds, korting op de premie van de ziektekostenverzekering en faciliteren van Stichting Leergeld.
- Uitvoering van schulddienstverlening door het lokale CMD.
- Inzetten op "Vroeg signalering" in samenwerking met maatschappelijke partners zoals Vluchtelingenwerk en Voedselbank.
- Uitvoeren en monitoren van vroegsignalering met de 'vaste lasten partners' (woningcorporaties, Brabant Water, energiebedrijven).

Jaar 2024

- Er is uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma van het geldzorgenbeleid (voorheen "armoedebeleid") en het maatwerkbudget (budget dat beschikbaar is gesteld om financiële nood te voorkomen, bestrijden of verzachten).
- De trajecten van inwoners in de schuldhulpverlening zijn gemonitord (zowel het stabiliseren van de situatie van de inwoner als het verdere schuldhulpverleningstraject), indien hieruit blijkt dat resultaten onvoldoende worden behaald, vindt bijstelling plaats.
- De samenwerking tussen het CMD en de maatschappelijke partners zoals Vluchtelingenwerk en de Voedselbank is geïntensiveerd. Er vindt een nog nauwere en meer integrale samenwerking plaats.
- Er is bij de signalerende partijen die aangesloten zijn bij het RIS (systeem voor vroegsignalering o.b.v. landelijke convenanten) nagevraagd hoe zij deze werkwijze ervaren.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Door de verschillende vormen van (financiële) ondersteuning hebben de inwoners met een minimuminkomen de mogelijkheid om (weer) mee te doen in Waalre.

6.4 Begeleide participatie

Wat willen we bereiken?

- Doel van de Participatiewet is dat inwoners zeker kunnen zijn van een bestaansminimum door hen een bijstandsuitkering te geven en/of inwoners die kunnen werken, kansen op standaard werk te geven. Aan inwoners met een arbeidsvermogen (kunnen werken) van 0 tot 80% wordt ondersteuning gegeven. De Participatiewet en het gemeentelijke beleid leveren een bijdrage aan het versterken van gelijke kansen voor inwoners met een arbeidsvermogen op de reguliere arbeidsmarkt.
- Zorgen voor het langzaam stopzetten van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) waarvan de toegang vanaf 1 januari 2015 is afgesloten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De Participatiewet in samenwerking met en door de gemeente Veldhoven wordt uitgevoerd op basis van een samenwerkingsovereenkomst.
- We nemen deel in het "Participatiebedrijf" GRWRE (de gemeenten Eindhoven, Veldhoven, Heeze-Leende en Valkenswaard).
- We participeren in het Regionaal Werkbedrijf Brabant Zuidoost (04werkt).
- Uitvoering en afbouw van de Wsw door Ergon als onderdeel van de GRWRE.
- Inwoners worden begeleid naar werk door het aanbieden van participatievoorzieningen.
- Loonkostensubsidie wordt aangeboden aan inwoners met beperkt arbeidsvermogen.
- We voldoen aan de wettelijke taakstelling met betrekking tot "beschut werk". Het bieden van een loonkostensubsidie aan inwoners met arbeidsbeperking.
- Werkzoekenden verrichten onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden naast of in aanvulling op reguliere arbeid (werkzaamheden die niet leiden tot verdringing op de arbeidsmarkt).
- Een studietoelage wordt aangeboden aan inwoners die studeren en een arbeidshandicap hebben.

Jaar 2024

- De samenwerking met de gemeente Veldhoven is geëvalueerd. Er zijn heldere afspraken gemaakt over de doelstellingen van de gemeente Waalre. Er hebben regelmatig, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau, afstemmingsoverleggen over de samenwerking plaatsgevonden; de verwachtingen over de samenwerking zijn over en weer naar elkaar uitgesproken. Een belangrijk onderdeel van deze afstemming is inzicht in de monitoringsgegevens op cliëntniveau. De aandachtspunten rondom privacy zijn eveneens ter sprake gekomen tussen de gemeente Waalre en de gemeente Veldhoven.
- Gemeente Waalre heeft actief deelgenomen aan de overleggen met GRWRE/Ergon zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau. De kwartaalrapportages die door de GRWRE/Ergon worden gegenereerd zijn ieder kwartaal besproken met de Ergon.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen door loonkostensubsidie, extra ontwikkeling en ondersteuning deelnemen op de arbeidsmarkt.

6.6 Wmo-beleid

Wat willen we bereiken?

Inwoners in staat stellen op een zo volwaardig en gelijkwaardig mogelijke manier deel te nemen aan de samenleving en onderdeel uit te laten maken van die samenleving. Dit geldt in het bijzonder voor inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden. Hierbij geldt dat de inwoner eerst zelf naar oplossingen binnen het eigen sociale netwerk zoekt. De gemeente kan hierbij ondersteunen en vangt op wanneer er binnen het eigen sociale netwerk geen oplossing kan worden gevonden.

We zorgen voor een passend zorgaanbod (of ondersteunen bij het vinden van een passend zorgaanbod) voor inwoners die zich met een (hulp-)vraag bij de gemeente Waalre melden.

Het CMD en het PlusTeam werken goed samen, ook met de huisartsen en de wijkverpleegkundigen in Waalre om de processen rondom de zorg van inwoners goed te organiseren en er voor de zorgen dat er korte lijnen zijn tussen de verschillende partijen. Maatschappelijke partners worden vroegtijdig betrokken bij relevante ontwikkelingen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We zijn in control als het gaat om de inzet van voorzieningen in het kader van de Wmo. De producten in het kader van begeleiding zijn doorontwikkeld en huishoudelijke hulp is geboden aan de groep die het echt nodig heeft.
- We hebben binnen de gemeente Waalre beschermd wonen effectief ingericht na de decentralisatie van deze taak.
- Er is een sterke regionale preventieve aanpak van dak- en thuisloosheid in het kader van de Maatschappelijke Opvang.
- We werken met actueel Wmo beleid (verordening en beleidsregels) dat tevens in lijn is met de geldende wetgeving.
- Het toezicht op de uitvoering van de Wmo en de aanpak van fraude en rechtmatigheid is ingebed in beleid.
- Cliëntervaringen zijn gemeten met behulp van "continu meten" en verbeterpunten zijn opgepakt.
- Inwoners kunnen gebruik maken van cliëntondersteuning en sociaal raadsliedenwerk.
- Buurtbemiddeling is vroegtijdig betrokken als het nodig is.
- De Wijk-GGDers zijn onverminderd actief en hun positie is versterkt om hulp te bieden voor verwarde personen. Daarnaast functioneert het meldpunt van de Wetverplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en bijzondere zorg.
- De doordecentralisatie van 'beschermd wonen' heeft plaatsgevonden. Het regionale plan van aanpak is vertaald naar de lokale situatie.

Jaar 2024

- In samenwerking met de BOV-Kempengemeenten en de regio Dommelvallei+ zijn de producten Begeleiding Wmo 18+ opnieuw geëvalueerd en waar nodig doorontwikkeld. Dit is van belang voor de professionals die samen met de inwoner (inhoudelijk) de best passende zorg en ondersteuning moeten bepalen.
- Er zijn maatregelen genomen om de kosten voor Wmo beheersbaar te houden.
- De mogelijkheden van de kostenbeheersing huishoudelijke hulp Wmo zijn geïmplementeerd. Het CMD is hierbij betrokken.
- Naar aanleiding van de taak van de doordecentralisatie Beschermd Wonen is het regionale plan vertaald naar de lokale situatie. Dit is in samenwerking met 15 gemeenten in de regio Eindhoven.
- Er is meegewerkt aan de verbetering van het regionaal beleid ter voorkoming van dak- en thuisloosheid.
- Er is een voorstel gedaan (inclusief kosten) voor de ontwikkeling van beleid voor rechtmatigheidstoezicht en fraudebestrijding binnen de Wmo en de Jeugdwet. Hiervoor is aangesloten bij het plan van aanpak dat organisatie breed is uitgewerkt.
- De resultaten van de cliëntervaringsonderzoeken 2023 zijn geëvalueerd. Hierbij zijn o.a. de participatieraad en het CMD/PlusTeam gevraagd om mee te denken. Op basis van de resultaten signaleren we vroegtijdig welke maatregelen we kunnen nemen.

- Sociaal Raadsliedenwerk biedt onafhankelijke cliëntondersteuning op sociaal juridisch gebied. De inwoner weet de Sociaal Raadsman/vrouw zelfstandig te vinden en te bereiken.
- Door de inzet van buurtbemiddeling worden burenruzies in een zo vroeg mogelijk stadium opgepakt. Er is een goede samenwerking tussen Lumens, Cordaad, het CMD, Wijk GGD en de woningcorporaties.
- In samenwerking met de gemeente Veldhoven, Veiligheid, Politie en de Geestelijke gezondheidszorg versterken we de positie van de Wijk-GGD. Hierbij is gebruik gemaakt van de landelijke adviezen, cijfers uit de monitor en ervaringen van Wijk-GGD/Wijk-GGZ in de regio.
- In samenwerking met de GGD en de deelnemende regionale gemeenten is het meldpunt Wvvgz en bijzondere zorg verder ontwikkeld.
- Er is een Wonen-Welzijn-Zorg Visie. Vervolgens is een plan van aanpak gemaakt om de afspraken die voortkomen uit de visie te borgen.
- Gemeente Waalre heeft een overeenkomst gesloten samen met omliggende gemeenten bij een meldpunt voor discriminatie.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De inwoners die het nodig hebben ontvangen goede zorg van goede kwaliteit zolang zij dat nodig hebben.

De inzet van een wijk GGD'er is een waardevolle aanvulling op het werk dat al gedaan wordt voor zorg en veiligheid.

Financiële middelen en dus ook gemeenschapsgelden, worden zoals de wet het beschrijft, besteed.

Inwoners krijgen de mogelijkheid om direct na het contact met de gemeente hun ervaringen met de gemeente te delen.

Burenruzies worden op een zo vroeg mogelijk moment gesignaleerd. Dit gebeurt in gesprek met het CMD, Veiligheid en Wijk GGD. Dit doen we om de leefbaarheid in het dorp te behouden. Gemeente Waalre staat voor een inclusieve samenleving en is tegen discriminatie en heeft daarom een meldpunt ingericht.

6.7 Maatwerkdienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?

We moedigen deelname aan de maatschappij van Waalrese jeugdigen aan. Belangrijk in ons beleid is dat het eigen sociale netwerk van jeugd en hun opvoeders daarvoor wordt gebruikt. Dit is normaal, en wordt ook normaal gevonden door de inwoner. Ook is nodig dat professionals van verschillende disciplines elkaar goed weten te vinden en niet (bewust) in de weg lopen. Daarbij geldt als motto: "één gezin, één plan, één coördinator." We willen ervoor zorgen dat het (passend) onderwijs en de ondersteuning op grond van Wmo en Jeugdwet op elkaar aansluiten. We richten ons sterk op preventief jeugdbeleid omdat daardoor ouders en hun kinderen minder specialistische hulpverlening nodig hebben.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Verstrekken van passende hulp aan jeugdigen die dit nodig hebben (individuele voorzieningen). Waar het kan maken we gebruik van aanbod waar in het gewone leven gebruik van kan worden gemaakt, zonder dat hier een besluit van de gemeente voor nodig is. Maatwerk staat hierbij voorop. We monitoren de uitvoering van de Jeugdwet continu.
- Ondersteuningsvragen worden snel gesignaleerd en aangepakt door het (preventief) inzetten van de sociale omgeving en ondersteuning vanuit het 'voorliggend veld', dus de voorzieningen waar jeugdigen en ouders gemakkelijk terecht kunnen zonder dat hier een besluit van de gemeente voor nodig is (school, kinderopvang, bibliotheek, welzijnswerk, jongerenwerk, etc.).
- Jeugdigen hebben een 'eigen plek' in Waalre waar zij zich onder begeleiding van jongerenwerkers op hun eigen manier kunnen ontwikkelen.
- Binnen het samenwerkingsverband 'Een 10 voor de Jeugd' wordt de Producten en Diensten Catalogus (PDC) op structurele basis doorontwikkeld.
- Binnen het samenwerkingsverband '21 voor de Jeugd' wordt in samenwerking met de Gecertificeerde Instellingen (Jeugdbescherming en Jeugdreclassering), Veilig Thuis en Raad voor de Kinderbescherming gewerkt aan de realisatie van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, waartoe het Rijk opdracht heeft gegeven.
- Jeugdigen in Waalre praten mee over onderwerpen die zij belangrijk vinden binnen de gemeente.

Jaar 2024

- Het laagdrempelige initiatief van de gemeente Waalre en de bibliotheek 'Waalre in gesprek' is zes keer georganiseerd. Consulenta van het CMD hebben de informatiebijeenkomsten bijgewoond, onder andere zodat inwoners hen rechtstreeks kunnen benaderen met vragen.
- Het verbeterplan 'Werken aan Veiligheid voor de Lokale (wijk)teams' wordt jaarlijks uitgevoerd, geëvalueerd en aangevuld en de meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is middels een protocol geborgd.
- De jongerenparticipatie is ingeregeld op basis van de beleidsnota inwonersparticipatie.
- Het Jeugdbeleid Waalre is geactualiseerd voor 2025-2028.
- Er zijn maatregelen genomen om de kosten voor jeugdhulp beheersbaar te maken en de gemeenteraad is periodiek geïnformeerd over de maatregelen vanuit de Taskforce Sociaal Domein.
- De wachtlijsten voor jeugd bij het CMD en bij het PlusTeam zijn afgenomen, de samenwerking tussen het CMD en het PlusTeam is verder versterkt.
- Er is ingezet op een afname van jeugdhulp die is verstrekt via een maatwerkovereenkomst; jeugdhulp wordt zoveel mogelijk ingezet via het gecontracteerde aanbod.
- De tandemfunctie die we in onze (regionale) visie op jeugdbescherming hebben opgenomen is verder versterkt.
- Er is onderzocht wat de Hervormingsagenda Jeugd betekent voor Waalre en er is een plan van aanpak opgesteld aan de hand van de 7 thema's in de Hervormingsagenda.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Kwalitatief goede zorg wordt geleverd waar nodig.

Jongeren hebben een plek in Waalre waar zij zich op hun eigen manier kunnen ontwikkelen.

Jeugdigen in een schadelijke afhankelijkheidsrelatie worden geholpen om veilig en gezond op te groeien.

Jeugd- en jongerenwerk

Wat willen we bereiken?

Wij willen dat jeugdigen in Waalre die steun nodig hebben bij het volwassen worden ondersteuning krijgen van in de eerste plaats hun eigen ouders. Daar waar deze ondersteuning niet voldoende is, kan ondersteuning geboden worden door vrijwilligers en professionals.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een pilot jongeren centrum gerealiseerd, waar jongeren een eigen plek hebben.
- Na afronding van de pilot jongeren centrum is de toekomst van een jongeren centrum in Waalre geëvalueerd.
- Jongerenwerkers hebben voldoende capaciteit om laagdrempelige ondersteuning aan jongeren te bieden in hun ontwikkeling naar volwassenheid.
- De maatschappelijke partners zijn bekend met het aanbod van het jongerenwerk.
- Het jongerenwerk heeft een prominente rol gespeeld in het voorkomen van problemen, zoals schooluitval, overlast, uitsluiting en radicalisering.
- Met het jongerenwerk hebben we gekeken in welke vorm jongerenparticipatie kan plaatsvinden.

Jaar 2024

- Het contract met het jongerenwerk is waar nodig aangepast en verlengd.
- De pilot jongeren centrum is gerealiseerd en geëvalueerd.
- Met het jongerenwerk hebben we gekeken in welke vorm jongerenparticipatie kan plaatsvinden.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Jeugdigen in Waalre groeien op tot volwassenen met positieve vormen van vrijetijdsbesteding, sociaal netwerk en actieve participatie in de samenleving.

Wat mag het kosten? (Bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten sociaal domein						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.583	1.190	1.274	1.274	1.274	1.274
6.2 Wijkteams	774	2.197	2.033	1.996	1.969	1.969
6.3 Inkomensregelingen	4.989	4.158	4.181	4.181	4.181	4.181
6.4 Begeleide participatie	1.413	1.487	1.445	1.467	1.459	1.379
6.5 Arbeidsparticipatie	43	235	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.722	712	663	663	663	663
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	100	-	-	-	-	-
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)		1.546	1.548	1.548	1.548	1.548
6.71b Begeleiding (WMO)		1.127	1.128	1.128	1.128	1.128
6.71c Dagbesteding (WMO)		18	18	18	18	18
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	3.727	-	-	-	-	-
6.72a Jeugdhulp begeleiding		3.434	3.144	2.834	2.834	2.824
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig		17	-	-	-	-
6.74c Gesloten plaatsing		79	79	79	79	79
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	8	-	-	-	-	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	584	-	-	-	-	-
6.82a Jeugdbescherming		187	181	181	181	181
6.82b Jeugdreclassering		12	12	12	12	12
Totaal lasten sociaal domein	16.943	16.399	15.706	15.381	15.346	15.256
Baten sociaal domein						
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	775	20	211	211	211	211
6.2 Wijkteams	5	-	-	-	-	-
6.3 Inkomensregelingen	3.102	2.961	3.001	3.001	3.001	3.001
6.4 Begeleide participatie	-	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	7	181	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	86	69	3	3	3	3
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2	-	-	-	-	-
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)			85	85	250	250
6.71b Begeleiding (WMO)			-	-	-	-
6.71c Dagbesteding (WMO)			-	-	-	-
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-			-	-	-	-
6.72a Jeugdhulp begeleiding			-	-	-	-
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig			-	-	-	-
6.74c Gesloten plaatsing			-	-	-	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+			-	-	-	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	-	-	-	-	-	-
6.82a Jeugdbescherming			-	-	-	-
6.82b Jeugdreclassering			-	-	-	-
Totaal baten sociaal domein	3.977	3.231	3.300	3.300	3.465	3.465
saldo sociaal domein	12.966	13.168	12.406	12.081	11.881	11.791

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie (voordeel € 107.000)

- Hogere salariskosten: € 23.000 nadeel
- Toekomst Waalres museum incidenteel in 2023: € 23.000 voordeel
De gemeenteraad heeft in 2023 incidenteel € 18.000 beschikbaar gesteld aan het bestuur van het Waalres Museum voor het opstellen van een businesscase en € 5.000 aan het college om voorwaarden op te stellen waaraan deze businesscase moet voldoen
- Inhuur ondersteuning uitvoering werkzaamheden rondom vluchtelingen, asielzoekers en statushouders incidenteel in 2023: € 95.000 voordeel
Met deze incidentele middelen in 2023 is een inhuurkracht ingezet voor de taak 'begeleiding huisvesting statushouders en opvang vluchtelingen'. Inmiddels zijn

hiervoor structurele middelen opgenomen in de formatie (€ 40.000 opgenomen in het uitvoeringsprogramma).

- Wet inburgering van taakveld 6.5 Arbeidsparticipatie: € 55.000 nadeel
Dit betreft een administratieve overschrijving van taakveld 6.5 naar 6.1
- Indexering: wijk-GGD'ers en uitvoering Wvvgz, buurtbemiddeling, subsidie Prachtdag en Toverstokje: € 9.000 nadeel
- Uitbreiding activiteiten Neffe de kerk met Neffe het veld € 17.000 met daar tegenover inkomsten € 10.000, per saldo € 7.000 nadeel
Indexering personele kosten, huur ruimte, boodschappen en materialen i.v.m. heropening tweede dag op de dinsdag (Neffe het veld). Tijdens corona waren we alleen open op de vrijdag (Neffe de kerk)
- Activiteiten Neffe de kerk en Neffe het veld vallen onder de Brede SPUK (ombuigingsoptie 2): € 41.000 voordeel
Deze activiteiten hebben als doel het versterken van de sociale basis. Dit is één van de doelen van de Brede SPUK.
- Middelen hoofdlijnenakkoord GGZ incidenteel in 2023: € 30.000 voordeel
- Indexeringen ouderenwerk: € 4.000 nadeel
- Hogere kosten jongerenvoorziening en hogere inhuurkosten: € 12.000 nadeel
O.a. indexering inzet sociaal beheerder jongeren centrum en hogere huurkosten
- Hogere kosten door meer inzet van MEE informele zorg/cliëntenondersteuning: € 14.000 nadeel
- Opstellen integrale visie gemeenschapshuizen incidenteel in 2023: € 50.000 voordeel
In 2023 worden de kaders beschreven zodat we een opdracht kunnen verstrekken om een visie op sociaal culturele accommodaties op te laten stellen.
- Gemeenschapshuis De Pracht:
Hogere kosten dagelijks onderhoud: € 2.000 nadeel
Lagere kosten groot onderhoud: € 4.000 voordeel
Indexering subsidie: € 4.000 nadeel
- Gemeenschapshuis Het Huis van Waalre:
Indexering subsidie: € 4.000 nadeel
- Overige kleine verschillen: € 2.000 nadeel

6.2 Wijkteams (voordeel € 164.000)

- Hogere salariskosten: € 28.000 nadeel
- Opstellen woon-zorg visie incidenteel in 2023: € 50.000 voordeel
- Sociaal juridische dienstverlening; incidenteel hogere kosten in 2023: € 5.000 voordeel
- Incidentele kosten Steunwijzer in 2023: € 4.000 voordeel
- Indexering bijdrage Veilig Thuis, crisisdienst, SEZ spoedeisende zorg: € 4.000 nadeel
- Versterking team CMD incidenteel in 2023: € 200.000 voordeel
Volgens raadsbesluit op 6 juni 2023
- Indexering bijdrage aan het PlusTeam: € 36.000 nadeel
- Oplossen wachtlijst bij het PlusTeam door extra inhuur (juni 2023 t/m mei 2025): € 27.000 nadeel

Toelichting meerjarenramingen:

Door beëindigen extra inhuur bij het PlusTeam per eind mei 2025 is er een voordeel van € 37.000 in vergelijking met 2024. In 2026 is dit voordeel € 27.000 in vergelijking met 2025.

6.3 Inkomensregelingen (voordeel € 17.000)

- Hogere salariskosten: € 9.000 nadeel
- Lagere kosten uitvoering schuldhulpverlening: € 5.000 voordeel
Gezien alle maatregelen die zijn genomen en de inzet op preventie kan het budget naar beneden bijgesteld worden, maar wel van belang om te blijven monitoren of de budgettering realistisch is
- Hogere kosten bijstandsuitkeringen: € 20.000 nadeel
Bijstandsuitkeringen worden ieder jaar per 1 januari en 1 juli geïndexeerd wat leidt tot hogere kosten. Het klantenbestand daalt daarentegen.
- Inhuur geldzorgenbeleid incidenteel in 2023: € 32.000 voordeel
Het geldzorgenbeleid is in 2023 aangenomen en de uitvoering daarvan belegd in de vaste formatie, er is derhalve geen extra inhuur meer nodig om beleid op te stellen in 2024
- Hogere kosten Meedoenbijdrage incidenteel in 2023: € 13.000 voordeel
- Hogere kosten bijzondere bijstand: € 2.000 nadeel
Meer verstrekkingen van fashioncheques
- Overige kleine verschillen: € 2.000 nadeel

6.4 Begeleide participatie (voordeel € 42.000)

- Lagere kosten re-integratietrajecten door Veldhoven: € 25.000 voordeel
Dit budget is de afgelopen jaren nauwelijks benut vanuit Veldhoven. Over de manier van het inzetten van re-integratietrajecten wordt de dialoog aangegaan met Veldhoven
- Hogere bijdrage voor participatiebedrijf en begeleiding aan Ergon: € 19.000 nadeel
Deze kosten komen vanuit de gemeenschappelijke regeling.
- Samen met het rijksbudget dalen de uitgaven mee voor de bijdrage aan Ergon voor de uitvoering van de oude Wet sociale werkvoorziening (Wsw): € 36.000 voordeel

Toelichting meerjarenramingen:

Samen met het rijksbudget dalen de uitgaven mee voor de bijdrage aan Ergon voor de uitvoering van de oude Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Daarentegen stijgt de bijdrage aan Ergon door stijging instroom via de Participatiewet

6.5 Arbeidsparticipatie (voordeel € 54.000)

- Wet inburgering naar taakveld 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie: € 54.000 voordeel
Dit betreft een administratieve overschrijving van taakveld 6.5 naar 6.1

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO) (nadeel € 17.000)

- Lagere salariskosten: € 11.000 voordeel
- Lagere kosten (begroting 2024 Taxbus) Collectief Vraagafhankelijk Vervoer (CVV): € 38.000 voordeel
De begroting valt iets lager uit omdat ze rekening houden met minder vervoersbewegingen
- Eigen bijdrage (inkomsten) naar taakveld 6.71a Hulp bij huishouden: € 66.000 nadeel
Dit betreft een administratieve overschrijving van taakveld 6.6 naar 6.71a. Daarnaast heeft er een bijstelling plaatsgevonden vanwege toenemende aantallen

6.71a Hulp bij huishouden (WMO) (voordeel € 83.000)

- Hogere salariskosten: € 2.000 nadeel
- Eigen bijdrage (inkomsten) van taakveld 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO): € 85.000 voordeel
Dit betreft een administratieve overschrijving van taakveld 6.6 naar 6.71a. Daarnaast heeft er een bijstelling plaatsgevonden vanwege toenemende aantallen

Toelichting meerjarenramingen:

- Inkomensafhankelijke bijdrage vanaf 2026 voor huishoudelijke hulp, woon- en vervoersvoorzieningen: voordeel € 165.000 (ombuigingsoptie 5)

6.72 t/m 6.74 Jeugdhulp (voordeel € 307.000)

- Hogere salariskosten: € 60.000 nadeel
- Lagere kosten door preventief jeugd beleid: € 50.000 voordeel
Er is in de meerjarenbegroting een jaarlijkse verlaging van het budget 'individuele voorzieningen jeugdhulp' opgenomen vanuit de veronderstelling dat met een sterk preventief jeugd beleid er een bezuiniging op de inzet van jeugdhulp wordt gerealiseerd. Dit wordt niet behaald, in tegendeel er wordt een structurele verhoging van het budget jeugdhulp voorgesteld
- Hogere kosten € 600.000 incidenteel in 2023 en vanaf 2024 hogere kosten € 300.000 structureel: € 300.000 voordeel
Het structurele budget is 2,5 miljoen. In 2023 zijn de verwachte uitgaven 3,1 miljoen (budget bijgesteld met € 600.000 in 3^e turap 2023). In 2021 en in 2022 waren de uitgaven 2,8 miljoen. Het budget wordt vanaf 2024 bijgesteld naar 2,8 miljoen o.b.v. de uitgaven zoals in 2021 en 2022
- Transitiekosten continuïteit jeugdhulpaanbieder incidenteel in 2023: € 17.000 voordeel
In 2023 is een extra investering noodzakelijk voor de Combinatie Jeugdzorg

Toelichting meerjarenramingen:

- Daling budget jeugdhulp vanaf 2025 met € 260.000 (oplopend tot € 270.000 in 2027) door verlaging gemeentefonds voor de hervormingsagenda jeugd
De ophoging vanaf 2024 met € 300.000 is structureel, maar lijkt incidenteel. Dit lijkt zo doordat vanaf 2025 het budget dus verlaagd wordt met € 260.000
- Daling van de kosten jeugdhulp door preventief jeugd beleid van jaarlijks € 50.000 (t/m 2025)

6.82a Jeugdbescherming (voordeel € 6.000)

- Afrekening 2022 incidenteel in 2023: € 6.000 voordeel

07 Volksgezondheid en milieu

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?

- Inwoners van Waalre inspireren om gezond en gelukkig te leven. Daarbij gaan we uit van de principes van Brede Welvaart en Positieve Gezondheid, en werken we vanuit een thematische benadering.
- Een gezond Waalre: onze inwoners zijn zich ervan bewust dat ze in de eerste plaats zelf verantwoordelijk zijn voor een gezonde leefstijl met behoud van eigen regie.
- Mensen kunnen achteruitgang van hun gezondheid zelf opvangen omdat ze uit gaan van hun mogelijkheden.
- Iedereen moet mee kunnen doen vanuit eigen kracht.
- Inwoners van Waalre staan voor elkaar klaar en helpen/ondersteunen elkaar waar nodig en mogelijk.
- Mantelzorgondersteuning is op maat.
- Waalre is een dementie-vriendelijke gemeente.
- Waalre is een JOGG gemeente: Gezonde jeugd, gezonde toekomst.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We geven uitvoering aan de ambities uit het Lokaal Preventie Akkoord Gezond Waalre.
- We geven uitvoering aan het plan van aanpak gezonde Jeugd, gezonde toekomst.
- We stellen lokaal gezondheidsbeleid vast in de vorm van het plan van aanpak van het Gezond & Actief Leven Akkoord (GALA/SPUK) 2024 – 2026.
- We versterken de lokale coalitie Eén tegen Eenzaamheid.
- We stimuleren het doen van vrijwilligerswerk en zetten in op het versterken van informele hulp/ondersteuning, in samenwerking met onze lokale en regionale netwerkpartners.

Jaar 2024

- Het plan van aanpak GALA/SPUK 2024 – 2026 is opgesteld en er is begonnen met de uitvoering hiervan.
- Het plan van aanpak 2024 Gezonde jeugd, gezonde toekomst is uitgevoerd.
- De samenwerking vanuit de lokale coalitie Een tegen Eenzaamheid is versterkt.
- Het Netwerk Dementie Vriendelijke Gemeente is actief geweest vanuit het jaarplan 2024.
- De bestaande diensten van Goed voor Mekaar Waalre zijn voortgezet en verder ontwikkeld.
- De functie van Goed voor Mekaar als informatiepunt voor informele hulp en vrijwilligerswerk is verder versterkt, waarbij de digitale Sociale Gids Waalre wordt gebruikt.
- Het Steunpunt Mantelzorg is versterkt en meer zichtbaar geworden voor de inwoners van Waalre die als mantelzorger onbetaald en vaak langdurig zorgen voor een naaste.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Inwoners zijn zich bewust dat een gezonde leefstijl bijdraagt aan de kwaliteit van leven.
- Inwoners zijn zich bewust dat iedereen in Waalre mee moet kunnen doen binnen zijn of haar mogelijkheden vanuit het streven naar een inclusieve samenleving.
- Inwoners helpen elkaar en zijn gemotiveerd om vrijwilligerswerk te doen.
- Mantelzorgers kunnen voor ondersteuning terecht bij het Steunpunt Mantelzorg.
- Inwoners kunnen terugvallen op een vangnet van informele/vrijwillige hulp en ondersteuning.

7.2 Riolering (riool/water/klimaat)

Wat willen we bereiken?

Een goed functionerend watersysteem (rioolstelsel en watergangen) dat zorgt voor bescherming van de volksgezondheid, het milieu en het tegengaan van (grond)wateroverlast en -tekort (droogte). Daarbij wordt rekening gehouden met wetgeving en beleidsvoornemens op diverse niveaus: Europees (Kaderrichtlijn water), landelijk (Waterwet, bestuursakkoord Water), provinciaal (waterhuishoudingsplan), waterschap en natuurlijk ook het eigen lokaal beleid.

Kosten besparen door zo efficiënt mogelijk te werken. Dit betekent onder andere in een vroegtijdig stadium samenwerken, zowel intern als met andere gemeenten en het waterschap.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voorbereiding en uitvoering van diverse herinrichting- en onderhoudswerkzaamheden conform het projectplan openbare ruimte (integrale aanpak wegen, riolering en groen) is gerealiseerd. Projecten die op de planning staan voor de periode 2023-2026 zijn:
  - Afronding en oplevering Michiel de Ruyterstraat en omgeving
  - Voorbereiding en uitvoering: Eindhovenseweg fase 2, 3 en 4
  - Voorbereiding: Centrumplan Den Hof
  - Voorbereiding: Traverse-noord
  - Gestelsestraat-Zuid
  - Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief aanpak de riolering en het watersysteem in deze wijken.
- Uitvoering geven aan het programma Water, Riolering en Klimaat 2023-2027 waaronder algemeen rioolbeleid, te nemen maatregelen, kosten voor beheer en onderhoud, tarieven en heffingen om maatregelen te bekostigen, vaststellen grond- en hemelwater- verordening, aanpassen subsidiebeleid en stimuleren van waterbewustzijn onder inwoners.
- De gemeente blijft het afvalwater inzamelen en afvoeren. In die gebieden waar een gescheiden rioolstelsel is of wordt aangelegd, wordt in eerste instantie op basis van vrijwilligheid zoveel mogelijk particulier oppervlak afgekoppeld.
- Werken aan waterbewustzijn van inwoners en klimaatadaptatie.

Jaar 2024

- In het kader van de integrale projectplanning is aan de volgende projecten gewerkt:
  - Eindhovenseweg is uitgevoerd.
  - Centrumplan Den Hof is in uitvoering.
  - Voorbereiding: Traverse-noord, Heikantstraat en driehoek is gereed.
  - Voorbereiding: Gestelsestraat-Zuid is gereed.
  - Oriëntatie: voorbereiding grootschalige wijkherinrichting 2027-2037, inclusief aanpak van de riolering en het watersysteem in deze wijken.
- Doelstellingen uit het programma Water, Riolering en Klimaat zijn voor het planjaar 2024 gerealiseerd.
- Het beheer en onderhoud van de riolering is conform planning uitgevoerd.
- Samen met Waterschap de Dommel is in 2024 de uitvoeringsagenda klimaatadaptatie geconcretiseerd waarbij gemeente en Waterschap streven naar het verminderen van afvoer van regenwater naar de RWZI. Hierbij is gebruik gemaakt van subsidiemogelijkheden.
- Het waterbewustzijn in Waalre is vergroot op basis van een communicatieplan gericht op het vergroten van water- en klimaatbewustzijn en het afkoppelen van hemelwater. Om de inwoners te helpen bij het afkoppelen worden watercoaches ingezet die gerichte tips en adviezen zullen geven.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Borging van de volksgezondheid.
- Beperkte wateroverlast bij hevige buien.
- Het voorkomen dan wel het bereiken te voorkomen van verdroging van de tuinen en openbaar groen.
- Actief betrekken van bewoners bij het uitvoeren van watergebonden klimaatmaatregelen.

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?

Het verder verduurzamen van de afvalinzameling (service, kosten en milieu) in de hele gemeente conform de landelijke VANG recycledoelstelling (minimaal 55% van het afval wordt gerecycled in 2025 en minimaal 60% in 2030), de wensen van onze inwoners en middels een servicegerichte aanpak.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Huishoudelijk afval zamelen wij in via de diftar-methode.
- Onderzocht is hoe we aanvullend op de diftar-methode ons restafval nog verder kunnen reduceren.
- Wij hebben de mogelijkheden gezien om bioafval (groente, fruit en etensresten) ook bij de hoogbouw afzonderlijk/gescheiden in te zamelen.

Jaar 2024

- Een onderzoek is gedaan naar de mogelijkheid van gescheiden inzamelen van bioafval bij hoogbouw.

- Een besluit is genomen over de invoering van diftar bij hoogbouw en de gescheiden inzameling van bioafval bij hoogbouw.
- Inzameling van afval is gemonitord op basis van de afspraken met betrekking tot diftar.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Een inwoner die zijn of haar afval goed scheidt zal minder betalen dan een inwoner die geen of minder goed afval scheidt. Inwoners krijgen hiermee zelf invloed op wat ze aan afvalstoffenheffing betalen.

7.4 Duurzaamheid en Milieu

Wat willen we bereiken?

- Een bijdrage leveren aan het behalen van de klimaatdoelen uit het nationale Klimaatakkoord, binnen de schaal en maat van de gemeente Waalre.
- Uitvoering geven aan de Regionale Energiestrategie (RES).
- Het aardgasvrij maken van woningen en gebouwen voor 2050.
- Verduurzamen van gebouwen waarbij minimaal 75% van de gebouwen energielabel A of B in 2030 hebben.
- Het geven van het goede voorbeeld door de gemeente door ons vastgoed verder te verduurzamen en duurzaam in te kopen.
- Wij geven het goede voorbeeld door 50% van de gemeentelijke gebouwen voor 2030 aardgasvrij te maken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is actief deelgenomen aan de Regionale Energiestrategie.
- Er is invulling gegeven aan het programma warmtetransitie.
- Wij nemen deel aan de regionale projecten De Groene Zone 1.0 en opvolger daarvan 1.1 (zonnepanelen) en 2.0 (focus op isoleren en andere besparende maatregelen).
- De energiecampagne gericht op het effectief activeren van inwoners en maatschappelijke partners om met verduurzaming aan de slag te gaan is voortgezet.

Jaar 2024

- In het kader van het Programma warmtetransitie is:
  - de Groene Zone 1.1 (zonnepanelen) gestart
  - de Groene Zone Isoleren in uitvoering
  - verduurzamen en aardgasvrij maken van het gemeentelijke vastgoed in uitvoering
  - VVE's zijn geholpen met het verduurzamen van hun panden
  - een aanpak voor bedrijven (winkels, kantoren, horeca) is uitgewerkt
  - een aanpak voor maatschappelijk vastgoed (sport, zorg, verenigingen) is uitgewerkt.
- De energiecampagne gericht op het informeren en helpen van onze inwoners en maatschappelijke partners is uitgevoerd.
- Inwoners die moeite hebben met het betalen van de energierekening zijn ondersteund bij het reduceren van hun energieverbruik.
- We hebben uitvoering gegeven aan de strategie "no regret" maatregelen (met name grootschalig zon op dak) uit de RES.

- Binnen het zoekgebied grootschalige zonne-energie RES (Achtereind) is ten behoeve van het project Zonneweide Achtereind de aanbestedingsprocedure én omgevingsvergunningsprocedure doorlopen.
- We hebben samen met Tennet en Enexis gewerkt aan het realiseren van extra netwerkcapaciteit in de regio.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- De stakeholders (bedrijven, instellingen en onze inwoners) hebben inzicht in welke concrete maatregelen nodig zijn voor de energietransitie en wat hun rol/bijdrage hierin is. Inwoners, overheid en bedrijven/instellingen zijn zoveel mogelijk samen 'eigenaar' van de energietransitie en van de resultaten die dat oplevert (een duurzame en energiezuinige gebouwde omgeving tegen redelijke kosten).
- Inwoners en pandeigenaren weten wat ze kunnen doen om hun woningen/gebouwen te verduurzamen (aardgasvrij maken).
- De hoogte van de energierekening is beperkt als gevolg van de verduurzaming van woningen en gebouwen.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten volksgezondheid en milieu						
7.1 Volksgezondheid	839	1.065	1.039	1.039	996	987
7.2 Riolering	1.425	1.426	1.408	1.472	1.556	1.648
7.3 Afval	1.715	1.506	1.618	1.658	1.698	1.738
7.4 Milieubeheer	551	1.498	865	968	968	968
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	138	115	123	117	110	110
Totaal lasten volksgezondheid en milieu	4.668	5.610	5.053	5.254	5.328	5.451
Baten volksgezondheid en milieu						
7.1 Volksgezondheid	11	227	208	208	165	155
7.2 Riolering	1.628	1.652	1.707	1.772	1.855	1.948
7.3 Afval	1.829	1.946	2.079	2.127	2.175	2.225
7.4 Milieubeheer	81	607	383	386	386	386
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	68	60	60	60	60	60
Totaal baten volksgezondheid en milieu	3.617	4.492	4.437	4.553	4.641	4.774
saldo volksgezondheid en milieu	1.051	1.118	616	701	687	677

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

7.1 Volksgezondheid (voordeel € 7.000)

- Hogere salariskosten: € 8.000 nadeel
- Budget preventief jeugd beleid naar taakveld 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken: € 28.000 voordeel
Dit betreft een verschuiving van het budget tussen taakvelden
- Hogere bijdrage GGD: € 10.000 nadeel
- Werkbudget jongeren op gezond gewicht (JOGG): € 4.000 nadeel
- Overige kleine verschillen: € 1.000 voordeel

7.2 Riolering (voordeel € 73.000)

- De lasten zijn gestegen door hogere kosten onderhoud, energie, afschrijving en rente
- De rioolheffing is kostendekkend. De hier genoemde kosten worden doorberekend via de rioolheffing of verrekend via de voorziening riolering
- Voordeel ontstaat doordat de BTW van al onze kosten ook in rekening wordt gebracht bij de inwoners via rioolheffing. Zie hiervoor ook paragraaf A lokale heffingen

Toelichting meerjarenramingen:

- De kapitaallasten stijgen als gevolg van afschrijvingen op investeringen
- De baten stijgen als gevolg van de aansluiting van nieuwe woningen

7.3 Afval (voordeel € 21.000)

- Door indexering stijgen de salariskosten en de doorberekende overheadkosten met € 16.000
- De kostenstijging wordt grotendeels veroorzaakt door hogere kosten van het uitbesteden, ophalen en verwerken van afval, nadeel € 92.000
- Daling van de opbrengsten oud papier € 30.000
- Daling van de opbrengsten afvalfonds € 7.000
- Stijging van de opbrengsten van de afvalstoffenheffing van € 170.000, uitgaande van een geschat gemiddeld aantal ledigingen onder de nieuwe Diftar systematiek (kostendekkende tarieven)
- Toevoeging rentelasten invoeringskrediet Diftar, nadeel € 4.000

Een inhoudelijke toelichting op de kostendekkendheid en de berekening van tarieven afval kunt u terugvinden in de paragraaf A Lokale heffingen

Toelichting meerjarenramingen:

- De kosten stijgen als gevolg van indexering. De opbrengsten stijgen door meer aansluitingen en aanpassen van de tarieven

7.4 Milieubeheer (voordeel € 409.000)

- Voor het uitbesteden van milieutoezicht en handhaving is o.b.v. de meerjarenbegroting vanuit de ODZOB € 40.000 extra opgenomen in de begroting 2024
- In 2023 zijn er verschillende eenmalige kredieten en budgetten t.l.v. deze functie die in 2024 niet of voor een ander bedrag voorkomen. Dit levert een voordeel van € 456.000 op in 2024:
  - Krediet warmteplan, voordeel € 44.000
  - Krediet uitvoering regionale energiestrategie, voordeel € 45.000
  - Krediet invoering duurzaamheid, voordeel € 55.000
  - Krediet uitvoeringskosten klimaatakkoord, voordeel € 212.000
Dit voordeel is er deels (€ 81.500) door slim om te gaan met de groenvervanging en deze klimaat adaptief in te richten; hierdoor kan gebruik worden gemaakt van de subsidie voor klimaatadaptatie (ombuigingsoptie 21)
  - Krediet uitvoeringsmiddelen klimaat, voordeel € 100.000
Door bestaande geplande activiteiten, met betrekking tot klimaatbeleid, onder te brengen onder de 'Jetten' gelden levert dit een voordeel op (ombuigingsoptie 15)
- Subsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE) vervalt, nadeel € 7.000

Toelichting meerjarenramingen:

Dit heeft betrekking op de eenmalige kredieten die we incidenteel per jaar begroten.

7.5 Begraafplaatsen en crematoria (nadeel € 8.000)

- Het incidentele nadeel in 2024 ontstaat door het uitvoeren van een schilderbeurt van de ontmoetingsruimte

Toelichting meerjarenramingen:

- Lagere kapitaallasten in 2026 door afschrijvingen

08 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

8.1 Ruimtelijke ordening

Samenwerking binnen het Stedelijke gebied Eindhoven en Metropoolregio Eindhoven (Brainport)

Wat willen we bereiken?

De regio Zuidoost-Brabant wil haar positie als één van de best presterende regio's van Nederland en één van de meest technologisch innovatieve regio's van Europa behouden en versterken. Lokaal en regionaal werken we aan het verder verstevigen van deze positie van ons bedrijfsleven en het bieden van een aantrekkelijke leefomgeving voor werknemers in de gehele Brainport-regio. De komende jaren zal een schielsprong plaats vinden, met daarbij de groei van het Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) van meer dan 100.000 inwoners. Dit geeft een grote druk op het ruimtegebruik (wonen, werken, voorzieningen, mobiliteit, recreatie, klimaatadaptatie, ecologie, energietransitie en milieu). Vanuit het thema Ruimte wordt voor het SGE de integrale strategie bepaald en gemonitord.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het programma Ruimte uit de Samenwerkingsagenda Stedelijk Gebied Eindhoven 2023-2026 is uitgevoerd.
- Er is geparticipeerd in het samenwerkingsverband van de Metropoolregio Eindhoven op het gebied van Ruimte en Wonen (Ontwikkelstrategie Zuidoost-Brabant).
- Er wordt uitvoering gegeven aan de opgaven uit het Verstedelijkingsakkoord SGE en de regionale Woondeal.

Jaar 2024

- Vanuit de gemeente is geparticipeerd in meerdere ruimtelijk-strategische opgaven en thema's op voorzet van zowel het rijk, de provincie als de regio (MRE en SGE) zoals het Ruimtelijk Arrangement Brabant, Ontwikkelperspectief Stedelijk Brabant (Novex), de regionale Woondeal, Ontwikkelstrategie Zuidoost Brabant (MRE), Brabants programma Landelijk Gebied (BPLG), PMIEK (Provinciaal Meerjaren Investeringsplan Energie en Klimaat), Gezonde verstedelijking, de regionale Schielsprong, Brede Welvaart etcetera.
- Tijdens de Omgevingsdagen zijn aanvullende afspraken gemaakt op het gebied van Wonen met de regio (MRE) en provincie.
- We hebben gebruik gemaakt van de regionale ondersteuningspool voor versnelling woningbouw door onder meer de inzet van een projectleider voor Waalre Noord.
- Er is deelgenomen aan de regionale versnellingstafel woningbouw.
- In samenwerking met de woningcorporaties heeft een nieuwe aanbesteding voor WoonST-woningen plaatsgevonden.
- De 'Regionale Begrijpenlijst Wonen' is vernieuwd en vastgesteld.

Wat is de impact voor onze inwoners?

- Ondernemers en inwoners profiteren in de Brainport-regio van een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving met een hoog voorzieningenniveau. We hebben een stabiele sociale basis en economie waarbij we welzijn en kwaliteit van de fysieke leefomgeving in het oog houden.

Implementatie nieuwe Omgevingswet

Wat willen we bereiken?

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Deze wet komt in plaats van zo'n 26 wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving (bouwen, milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumentenzorg en natuur). Wanneer deze nieuwe Omgevingswet in werking treedt zijn we daar klaar voor: als het gaat om de organisatie, het beleid, de regels, de processen en de taken en verantwoordelijkheden. De advisering en afstemming voor vergunningverlening met allerlei instanties en regionale partners (o.a. Omgevingsdienst, Veiligheidsregio, GGD en Waterschap) zijn ingeregeld in het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023- 2026

- We zijn van start gegaan om te werken volgens de nieuwe Omgevingswet per 1 januari 2024.
- Op basis van de doelstellingen en ambities uit de eind 2021 vastgestelde Omgevingsvisie zijn een aantal thematische programma's opgesteld (bijvoorbeeld voor klimaatadaptatie, geluid, warmtetransitie).
- Het Omgevingsplan voor Waalre is opgesteld.

Jaar 2024

- De ambtelijke organisatie is gestart met werken volgens de aangepaste processen en procedures sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024; waar nodig zijn deze werkprocessen verder uitgewerkt of bijgesteld.
- Samenwerking en advisering binnen de Omgevingswet is geregeld en in werking. Per 1 januari 2024 wordt er gewerkt met de nieuw ingerichte processen en samenwerkingsafspraken op basis van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging.
- Er is gewerkt op basis het (tijdelijk) initieel Omgevingsplan dat op 1 januari 2024 in werking is getreden.
- Aan het plan van aanpak om te komen tot een definitief omgevingsplan in 2026 is verder uitvoering gegeven. De eerste twee delen van het definitieve omgevingsplan worden vastgesteld.
- Er is ervaring opgedaan met de Participatieverordening onder de Omgevingswet en deze is in lijn met de herijkte nota Participatie.
- Een eerste evaluatie met betrekking tot de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging heeft plaatsgevonden.
- De Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging zijn mede op basis van de evaluatie verder in de VTH-processen geïmplementeerd.
- Er is in beeld gebracht wat de impact is van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor de invulling van de verschillende functies en de daarbij horende personele capaciteit.

Wat is de impact voor onze inwoners?

De Omgevingswet biedt gebiedsgericht ruimte voor ruimtelijke initiatieven van inwoners, bedrijven en instellingen. Voor iedereen wordt het op termijn inzichtelijker en voorspelbaarder of een ruimtelijk initiatief kans van slagen heeft, doordat de informatie op één plek ontsloten wordt en besluitvorming wordt verbeterd (meer integraal). Ook het aanvragen van een omgevingsvergunning wordt makkelijker door het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet).

Vitaal Dorpshart Aalst (winkelcentrum Den Hof en omgeving)

Wat willen we bereiken?

Samen met ondernemers (winkeliers en eigenaren) en inwoners zorgen voor een toekomstbestendig en vitaal dorps hart Aalst. We streven naar een compact centrum, goed en logisch bereikbaar voor alle doelgroepen, zichtbaar, een levendig hart waar mensen elkaar graag ontmoeten, van een duurzame en hoge kwaliteit voor zowel het vastgoed als de openbare ruimte. Hierbij is er ook aandacht voor de relaties met andere projecten (b.v. op toeristisch recreatief vlak of in relatie tot duurzaamheid) en de kansen die deze bieden.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het definitief ontwerp van de herinrichting van de openbare ruimte in het dorps hart Aalst is vastgesteld en de herinrichting is gefaseerd uitgevoerd en in 2025 afgerond. Er is in dit traject ook aandacht voor de realisatie van nieuwe bouwvelden, projecten en de uitstraling van reclame uitingen en terrassen.
- Ondersteuning van de stichting Bedrijven Investerings Zone (BIZ) Den Hof bij de uitvoering van haar meerjarig activiteitenplan 2023-2027.

Jaar 2024

- De herinrichting van de openbare ruimte in het dorps hart van Aalst is gefaseerd uitgevoerd. De laatste fases worden in 2025 heringericht en opgeleverd. Zie ook programma 2.
- Met eigenaren van bestaande en potentiële ontwikkellocaties heeft overleg plaatsgevonden en zijn er stappen gemaakt naar realisatie van (woningbouw)ontwikkelingen.
- Verschillende panden buiten de centrumzone van het dorps hart zijn getransformeerd naar wonen.
- De Bedrijven Investerings Zone (BIZ) Den Hof is ondersteund in het uitvoeren van haar activiteiten in 2024.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een aantrekkelijk dorps hart in Aalst, waar men kan winkelen en elkaar kan ontmoeten en waar diverse activiteiten door het jaar heen worden georganiseerd.

Ontwikkeling Buitengebied

Wat willen we bereiken?

Een bijdrage leveren aan een aantrekkelijk buitengebied voor de eigen inwoners, de regio en de (agrarische en recreatieve) ondernemers in het gebied met innovatieve gebiedsontwikkeling.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Vanwege de vele opgaven die een plaats moeten krijgen in het buitengebied ontwikkelen we een langetermijnvisie op het buitengebied als onderdeel van onze Omgevingsvisie.
- Met het oog op onze eigen energiebehoefte wordt in combinatie met natuurontwikkeling een zonneweide gerealiseerd in het zoekgebied voor grootschalige energieopwekking.
- Routes en verbindingen voor recreatief langzaam verkeer worden versterkt.
- We voeren maatregelen uit zoals landschap- en natuurontwikkeling, ontwikkeling landgoederen, ontwikkeling recreatiepoort, verdere realisatie Dommelpad, die passen binnen de actuele visies op het buitengebied van Waalre.
- We stimuleren en faciliteren (o.a. procedureel) particuliere initiatieven die passen in de actuele visies op het buitengebied van Waalre.
- We werken in diverse samenwerkingsverbanden met onze partners samen aan verbetering van het buitengebied (MRE-Vitaal landelijk gebied, Gebiedsgerichte aanpak (GGA) Grenscorridor N69, Warmbeek-Tongelreep, Van Gogh Nationaal Park, enz.).
- Er wordt samengewerkt met onze partners aan de realisatie van diverse wettelijke opgaven. Denk aan NatuurNetwerkNederland, Kaderrichtlijn Water, Natura 2000/Stikstof, enz.

Jaar 2024

- Afhankelijk van het door de gemeenteraad eind 2023 gekozen scenario toekomstige afwikkeling gemotoriseerd vervoer van en naar de Hut van Mie Pils is uitvoering gegeven aan dit scenario.
- De aanbestedingsprocedure én omgevingsvergunningsprocedure van het project Zonneweide Achtereind is doorlopen.
- De beoogde fietspaden (Mosbroekseweg, Beemdstraat, Loondermolenweg) rond Waalre Dorp/Dommeldal de Hogt zijn aangelegd.
- Het landgoederenbeleid is vastgesteld.
- De ruimtelijke procedure behorende bij landgoed Gildebosch is afgerond.
- De aanleg van het Natuurbelevingscentrum Buiten is gestart.
- We hebben in diverse samenwerkingsverbanden met onze partners samengewerkt aan verbetering van het buitengebied (MRE-Vitaal landelijk gebied, Gebiedsgerichte aanpak grenscorridor N69, Warmbeek-Tongelreep, Van Gogh Nationaal Park, enzovoort).

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het buitengebied van de gemeente Waalre is aantrekkelijker geworden. Niet alleen zijn de natuur- en landschapswaarden toegenomen, ook is de beleving verbeterd. Te voet en per fiets is de bereikbaarheid verbeterd. De trend in de landbouw is duurzamer en lokaler. Boodschappen kunnen straks rechtstreeks bij de boer worden gedaan.

De aanleg van de zonneweide in Achtereind past voor nu en in de toekomst in de energiebehoefte van Waalre en levert ook een belangrijke bijdrage aan de verdere natuurontwikkeling in dit gebied.

Centrumontwikkeling Waalre-dorp

Wat willen we bereiken?

We willen het centrum levendiger maken, het winkelcentrum versterken, de ruimtelijke kwaliteit van het gebied vergroten en ruimte bieden aan evenementen en nieuwe initiatieven (onder meer op het gebied van recreatie en toerisme).

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- We blijven, mede op basis van de notities "Waalre natuurlijk bijzonder" en "Samen aan de slag" verdere invulling geven aan de centrumontwikkeling.
- Particuliere initiatieven die passen binnen de uitgangspunten van de Centrumvisie Waalre-dorp en het "Beeldkwaliteitsplan centrum Waalre-dorp" worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Denk hierbij aan hoogwaardige horeca, cultuur en evenementen, detailhandel speciaalzaken, historiserende bouwiniciatieven etc.
- Er worden ruimtelijke kaders opgesteld voor de toekomstige invulling/herinrichting van winkelcentrum de Bus, de parkeerplaats naast de AH, de locaties van het voormalig tankstation aan de Willibrorduslaan op de kop van winkelcentrum De Bus, de driehoek Willibrorduslaan-Blokvenlaan-Wollenbergstraat en de Willibrorduslaan richting Markt (deels overlap met inrichting Traverse noord).

Jaar 2024

- Uitbreiding van de Lidl aan de Bus is gefaciliteerd
- De nieuwbouw aan de Molenstraat 9-11 is gestart
- De voorbereidende werkzaamheden (planvorming) voor De Bus zijn gestart.
- Eventuele nieuwe initiatieven van derden die passen binnen de centrumvisie zijn gefaciliteerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Het centrum van Waalre-dorp wordt verder ontwikkeld als gezellig dorpshart dat ruimte biedt voor verschillende functies voor de inwoners van Waalre en bezoekers van buiten. De Markt is hierin een centrale plaats met haar groene ruimte, horecavoorzieningen en evenementen.

Herontwikkeling 't Hazzo en omgeving

Wat willen we bereiken?

Een integrale herontwikkeling (wonen, sporten, ontmoeten) van de omgeving van sporthal 't Hazzo op basis van de in april 2017 vastgestelde visie voor dit gebied.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Op basis van de vastgestelde stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen voor de herontwikkeling van het gebied is samen met de eigenaren en ontwikkelende partijen gewerkt aan de realisatie van woningen in diverse categorieën.

Jaar 2024

- Het plan 'Trolliuslaan' met 18 appartementen aan de zuidzijde van 't Hazzo is opgeleverd.
- Na oplevering van de woningbouw op het plandeel 'Ligtvoet Aalst' is de openbare ruimte in de plandelen aan de Gestelsestraat ingericht en opgeleverd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

In goed overleg en afstemming met omwonenden en andere inwoners is het voormalig gemeenschapshuis 't Hazzo omgevormd tot een duurzame accommodatie. Hier kunnen de inwoners elkaar in een duurzaam gebouw, gelegen in een groene omgeving, ontmoeten. Het gemengde gebied is in lijn van de gebiedsvisie omgevormd tot een groen en aantrekkelijk woongebied.

De verschillende woningbouwprojecten in de directe omgeving van 't Hazzo bieden ruimte aan circa 100 woningen in verschillende categorieën en voor diverse doelgroepen.

8.3 Wonen en Bouwen

Wonen

Wat willen we bereiken?

Waalre is groen, fijn en goed om te wonen, werken en verblijven. Dat willen we in de toekomst zo houden. De bouw van duurzame nieuwe woningen sluit aan op de behoefte en wensen van onze inwoners en die van de regio. Hierbij ligt de nadruk in de komende periode op het realiseren van duurzame en betaalbare woonruimte. Daarbij willen we aansluiten bij de landelijke afspraken en de regionale Woondeal. We doen dat samen met woningbouwcorporaties en andere partijen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Voortzetten van de intensieve regionale samenwerking binnen het Stedelijk Gebied Eindhoven op het thema 'Wonen'.
- De Visie op Goed Wonen en de Woonnotitie worden geëvalueerd en zo nodig aangepast om aan te sluiten bij de actuele stand van zaken op de woningmarkt, de laatste inzichten en visies op 'woon-zorg'-combinaties, duurzaamheid, (verhoogde) opgave huisvesting statushouders en/of asielzoekers en urgente woningzoekers.
- De in de Woonnotitie aangegeven acties en instrumentarium, onder meer voor de bestaande woningvoorraad, zijn uitgewerkt in beleidsvoorstellen.
- Er is een continue monitoring van de woningbouw, waarbij afstemming in het Stedelijk Gebied Eindhoven plaatsvindt.
- Realisatie van het gemeentelijk woningbouwprogramma binnen de kaders van de doelstellingen op diverse locaties zoals Waalre Noord (diverse fasen), 't Hazzo en

omgeving, Brabantierrein en Ekenrooi Noord (zie ook paragraaf Grondbeleid voor een uitgebreidere toelichting).

Jaar 2024

- De 'Woonzorgvisie' is na een uitvoerig participatietraject door de gemeenteraad vastgesteld.
- De in de Actualisatie Woonnotitie aangegeven acties en instrumentarium, onder meer voor de bestaande woningvoorraad, zijn uitgewerkt in beleidsvoorstellen (m.b.t. efficiënter gebruik van bestaande woningen, woningsplitsing e.d.).
- Op basis van de Actualisatie Woonnotitie zijn prestatieafspraken gemaakt met de woningcorporaties en huurdersverenigingen; ook op het gebied van duurzaamheid.
- Er zijn woningen in elk segment gerealiseerd conform de gewenste differentiatie in het woningbouwprogramma.
- De voorgenomen woningbouw op diverse locaties is volgens planning opgestart, in aanbouw genomen dan wel opgeleverd:
  - Waalre Noord, De Bleek 1 (CPO-project): de 6 patiowoningen zijn opgeleverd;
  - Waalre Noord, Heistraat noord: woontoren met 5 appartementen is in aanbouw;
  - Waalre Noord, Heijde Park: er is gestart met het bouwrijp maken van de locatie, de verkoop heeft plaatsgevonden en vergunningen zijn verleend;
  - Waalre Noord, fase 3: de planontwikkeling voor deze laatste fase van Waalre Noord is versneld en stedenbouwkundige visie is door de raad vastgesteld. Er zijn afspraken gemaakt met betrokken ontwikkelaars/grondeigenaren. De benodigde ruimtelijke procedure (Omgevingsplan) is gestart;
  - Trolliuslaan en Ligtfoot Aalst: zie 'Herontwikkeling 't Hazzo en omgeving';
  - Brabantiapark: voor plan fase 3 (Brabantiapark) is het bestemmingsplan vastgesteld en de omgevingsvergunning verleend;
  - Voormalige stalling Brabantierrein: het wijzigingsplan is vastgesteld en de omgevingsvergunning voor de realisatie van 8 woningen is verleend;
  - Frederik Hendrikstraat (omgeving de Pracht): de bestemmingsplanprocedure is afgerond en de bouw van de appartementen is gestart;
  - Meester Slootweg: er zijn ca. 30 tijdelijke eenheden geplaatst door 'thuis';
  - Terrein Verhoeven: het bestemmingsplan is vastgesteld en de omgevingsvergunning voor de bouw van 22 woningen is verleend;
  - Winkelcentrum Voldijn: de planologische procedure voor 50 appartementen is afgerond;
  - Molenstraat 9-11: de bouw van 18 woningen is in uitvoering;
  - Aalstermolen: de bouw van 16 woningen is in uitvoering;
  - Meiboom: het appartementencomplex met 14 woningen is opgeleverd;
  - Eindhovenseweg 54-56: het pand met 4 appartementen is opgeleverd;
  - Eindhovenseweg 20-22: de ruimtelijke procedure om te komen tot realisatie van de 23 woningen op het voormalige BEDO-terrein is doorlopen;
  - Gestelsestraat 45: de 7 appartementen zijn gerealiseerd;
  - Malvalaan: de ruimtelijke procedure is voltooid en de vergunningen zijn aangevraagd. De nieuwbouw van het nieuwe verpleegtehuis 't Laar en de renovatie van de appartementencomplexen van Wooninc zijn gestart. Het onderzoek naar de Slimme Wijk in de Voldijn bij 't Laar is verder ingevuld.
- Samen met de woningcorporaties, de Stichting Steunpunt Vluchtelingen Waalre en het CMD is de taakstelling voor huisvesting statushouders ingevuld en is de structurele samenwerking rondom deze opgave verder versterkt.
- Verkenning naar mogelijkheden voor gebruik Boerenbondterrein zijn gestart.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Mede door de samenwerking in het Stedelijk Gebied Eindhoven is het mogelijk om meer woningen te bouwen. Hierdoor zijn de keuzemogelijkheden voor inwoners vergroot om hun woonwens te realiseren. De hoeveelheid betaalbare woningen neemt toe, waardoor inwoners een bredere keuze hebben en waardoor doorstroming op de woningmarkt kan ontstaan.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Periode 2023-2026

- Het op een adequate, doelmatige en kwalitatief hoogwaardige wijze uitvoeren van taken op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving (VTH), in samenwerking met de omgevingsdienst, buurgemeenten of andere partners.
- We leveren een betrouwbare en voorspelbare dienstverlening aan inwoners, verenigingen en bedrijven op het gebied van Vergunningverlening Toezicht & Handhaving.

Wat gaan we er voor doen?

Jaar 2024

- Het beleidsplan Leefomgeving is vertaald naar een uitvoeringsprogramma.
- In het jaarverslag VTH is geëvalueerd of de geplande beleidsdoelen zijn behaald.
- De verordening uitvoering en handhaving Omgevingsrecht is geactualiseerd en aangepast aan de Omgevingswet.
- De kwaliteitscriteria en het uitvoeringskader voor de kwaliteit van uitvoering en handhaving is geactualiseerd en aangepast aan de Omgevingswet.
- Per 1 januari 2024 wordt er gewerkt met de nieuw ingerichte processen en samenwerkingsafspraken op basis van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging.
- Het beleidsplan wet bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur (Bibob) is geactualiseerd.
- Het nieuwe Bibob-beleid is geïmplementeerd.

Wat is de impact voor onze inwoners?

Een betrouwbare en voorspelbare dienstverlening aan inwoners, verenigingen en bedrijven op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving. De Omgevingswet geeft na invoering per 1 januari 2023 meer ruimte voor ruimtelijke initiatieven van inwoners. Voor inwoners wordt het inzichtelijker en voorspelbaarder of een ruimtelijk initiatief kans van slagen heeft, doordat de besluitvorming versneld en verbeterd wordt. Het aanvragen van een omgevingsvergunning wordt makkelijker door de veranderde werkprocessen en de aansluiting op het DSO.

Wat mag het kosten? (bedragen x € 1.000)

	rekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Lasten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
8.1 Ruimtelijke ordening	1.087	1.771	1.068	913	913	913
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.429	3.311	613	613	613	613
8.3 Wonen en bouwen	1.250	1.047	1.212	1.050	1.045	1.045
Totaal lasten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	3.766	6.129	2.893	2.576	2.571	2.571
Baten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
8.1 Ruimtelijke ordening	279	390	14	14	14	14
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.562	3.223	613	613	613	613
8.3 Wonen en bouwen	697	704	804	804	804	804
Totaal baten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.538	4.317	1.431	1.431	1.431	1.431
saldo ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	1.228	1.812	1.462	1.145	1.140	1.140

Vergelijking van de bijgestelde begroting 2023 met 2024 (baten en lasten gesaldeerd) en meerjarig levert de volgende verschillen op:

8.1 Ruimtelijke ordening (voordeel € 327.000)

- De salariskosten ruimtelijke ontwikkeling nemen toe, nadeel € 121.000. Naast de indexering komt dit met name door de gevraagde capaciteitsuitbreiding voor ruimtelijke strategische advisering (hierbij verwijzen we naar de kadernota 2024)
- De externe advieskosten nemen eenmalig toe voor een bedrag van € 50.000 (nadeel), onder andere t.b.v. het opstellen van een nieuw instrumentarium grondbeleid (zie hiervoor de kadernota 2024)
- In 2023 zijn er verschillende eenmalige kredieten en budgetten t.l.v. deze functie die in 2024 niet of voor een ander bedrag voorkomen. Dit levert een voordeel van € 484.000 op in 2024
  - Herijken visie op goed wonen en de woonnotitie € 30.000
  - Voorbereiding de Pracht en omgeving € 15.000
  - Implementatie omgevingswet € 86.000
  - Dommeldal de Hogt € 30.000
  - Werklocaties € 37.000
  - Opstellen visie centrum Waalre-dorp € 15.000
  - Vervolgfase fietspaden recreatief € 230.000
  - Aanleg kunstroutenetwerk € 41.000
- Hogere inkomsten t.b.v. de verhuur van reststroken/paardenwei/overig, voordeel € 14.000 (deze werden voorheen niet begroot)

Toelichting meerjarenramingen:

- In 2024 wordt een bijdrage van € 60.000 geraamd voor het krediet implementatie omgevingswet (conform besluit begroting 2022)
- In 2024 wordt een bijdrage van € 55.000 geraamd voor het krediet implementatie omgevingsplannen (conform besluit begroting 2023)
- Opstellen instrumentarium grondbeleid is eenmalig voor 2024 (namelijk € 40.000, zie kadernota 2024)

8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

- De grondexploitatie wordt budgettair neutraal in de begroting opgenomen. Zie voor toelichting op de grondexploitaties de paragraaf Grondbeleid

8.3 Wonen en bouwen (nadeel € 65.000)

- De salariskosten stijgen met € 165.000 door de geraamde capaciteitsvraag rondom de implementatie van de omgevingswet (met de komst van de omgevingswet en Wet kwaliteitsborging is extra capaciteit nodig om de inwoners te helpen en ondersteunen bij het indienen van aanvragen voor vergunningen binnen de Omgevingswet)
- Hogere inkomsten n.a.v. vernieuwde leges omgevingsvergunningen, voordeel € 100.000 (ombuigingsoptie 1)

Toelichting meerjarenramingen:

- De eenmalig geraamde extra inzet rondom de omgevingswet (€ 165.000, zie hierboven) is enkel begroot in het jaar 2024 voor de tijdelijke extra capaciteit ten behoeve van de implementatiefase van de omgevingswet

Beleidsindicatoren

Gemeenten zijn verplicht een uniforme set beleidsindicatoren op te nemen in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Doordat elke gemeente verplicht is deze set op te nemen, krijgt de lezer inzicht in de beleidsresultaten van de gemeente en kan deze vergelijken met andere gemeenten (bron: waarstaatjegemeente.nl)

Voor de jaren 2023 en 2024 zijn een aantal indicatoren nog niet bekend doordat de bronhouder (nog) geen onderzoek heeft verricht en/of gepubliceerd. De betreffende cellen zijn dan voorzien van de letter n.b. (niet bekend).

Beleidsindicatoren gemeente Waalre

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2022 realisatie	2023 raming	2024 raming	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
1	Formatie	Het aantal fte per 1.000 inwoners	Waalre	6,24	6,97	7,03	Eigen gegevens
			Gelijke gemeenten	-	-	-	
2	Bezetting	Het aantal fte per 1.000 inwoners	Waalre	5,67	5,91	6,48	Eigen gegevens en Pers. Monitor AO fonds gemeenten 2022
			Landelijk gemeenten < 20.000 inwoners	6,8	n.b.	n.b.	
3	Apparaatskosten	Middelen voor personeel, huisvesting, materieel, automatisering e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.	Waalre	463	686	742	Eigen gegevens
			Landelijk	-	-	-	
4	% externe inhuur	Kosten externe Inhuur als % van totale loonsom	Waalre	20,44	21,71	18,86	Eigen gegevens en Pers. monitor AO fonds gemeenten 2022
			Gelijke gemeenten < 20.000 inwoners	18,8	n.b.	n.b.	
5	Overhead	Het % overhead kosten ten opzichte van de totale lasten	Waalre	13,90	17,53	16,52	Eigen gegevens
			Landelijk	-	-	-	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2020	2021	2022	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
6	Verwijzing en Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar	Waalre	70	200	60	Stichting Halt 2022
			Landelijk	110	80	80	
7	Winkeldiefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	Waalre	0,5	0,7	1,7	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2022
			Landelijk	2,0	1,8	2,3	
8	Gewelddismisdrijven	Het aantal gewelddismisdrijven per 1.000 inwoners	Waalre	2,0	2,0	2,8	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2022
			Landelijk	4,6	4,3	4,6	
9	Diefstallen uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	Waalre	1,6	1,5	1,7	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2022
			Landelijk	1,4	1,3	1,4	
10	Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte	Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	Waalre	3,1	3,0	4,0	CBS – Geregistreer de criminaliteit & diefstallen 2022
			Landelijk	4,5	4,1	6,0	
11	Functiemenging	de verhouding tussen banen en woningen. 0 % is alleen wonen, 100 % alleen werken	Waalre	38,7	39,5	40,4	CBS BAG/LISA 2022
			Landelijk	53,3	53,3	53,8	
12	Vestigingen van bedrijven	Het aantal vestigingen (incl. ZZP-ers) per 1.000 inwoners van 15 – 64 jaar	Waalre	172,7	182,6	188,4	CBS LISA 2022
			Landelijk	158,1	164,9	174,1	
13	Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school	Waalre	n.b.	1,9	3,7	DUO/Ingrado 2022
			Landelijk	2,7	2,7	4,2	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2020	2021	2022	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
14	Relatief verzuim per 1.000 leerlingen	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is	Waalre	5	3	7	DUO/Ingrado 2022
			Landelijk	20	20	24	
15	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Het % van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, d.w.z. zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat	Waalre	1,3	1,3	n.b.	DUO/Ingrado 2021
			Landelijk	1,7	1,9	n.b.	
16	Niet wekelijkse sporters (1x per 4 jaar enquête)	Het percentage inwoners vanaf 19 jaar dat niet wekelijks sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners vanaf 19 jaar	Waalre	42,0	n.b.	n.b.	Gezondheids-enquête (GGD, CBS en RIVM) 2020
			Landelijk	49,2	n.b.	n.b.	
17	Banen per 1.000 inw 15-74jr	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-74 jaar	Waalre	472,7	491,1	518,9	CBS/LISA 2022
			Landelijk	796,4	805,7	825,4	
18	Jongeren met delict voor rechter	Het % jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter verscheen	Waalre	1,0	1,0	n.b.	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	1,0	1,0	n.b.	
19	% kinderen in uitkeringsgezin	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	Waalre	4,0	3,0	n.b.	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	6,0	6,0	n.b.	
20	Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	Waalre	71,1	72,0	73,3	CBS - Arbeidsdeelname 2022
			Landelijk	69,6	70,4	72,2	
21	% werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar)	Waalre	1	n.b.	n.b.	CBS Jeugd 2021
			Landelijk	2	2	n.b.	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2020	2021	2022	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
22	Bijstandsuitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering (18 jaar en ouder), per 10.000 inwoners	Waalre	252,1	242,8	n.b.	CBS - Participatie Wet 2021
			Landelijk	459,7	431,2	n.b.	
23	Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	Waalre	115,8	105,7	96,1	CBS - Participatie Wet 2022
			Landelijk	199,1	197,7	197,7	
24	Jongeren met jeugdhulp tot 18 jaar	Het % jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar	Waalre	n.b.	12,8	13,5	CBS Jeugd 2022
			Landelijk	n.b.	13,2	13,2	
25	Jongeren (tot 18 jaar) met jeugdbescherming	Het % jongeren tot 18 jaar met jeugdbeschermingsmaatregel t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar	Waalre	n.b.	0,9	0,8	CBS Jeugd 2022
			Landelijk	n.b.	1,2	1,2	
26	Jongeren (t/m 23 jaar) met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel t.o.v. alle jongeren (12-23 jaar)	Waalre	n.b.	0	0,3	CBS Jeugd 2022
			Landelijk	n.b.	0,3	0,3	
27	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Het aantal verstrekkingen specialistische ondersteuning in kader van Wmo v.a. 2018 per 10.000 inwoners	Waalre	420	620	660	CBS Monitor Sociaal Domein WMO 2022
			Landelijk	700	649	700	

Beleidsindicatoren			Gemeente / referent	2020	2021	2022	Bron
Nr	Indicator	Omschrijving					
28	Huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner per jaar	Waalre	136	n.b.	n.b.	CBS – Statistiek Huishoudelijk afval 2021
			Landelijk	170	169	n.b.	
29	Hernieuwbare elektriciteit	Het % elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa t.o.v. totale verbruik	Waalre	17,7	22,4	n.b.	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor 2021
			Landelijk	26,8	33,2	n.b.	
30	WOZ-waarde woningen (€ x 1.000)	De gemiddelde WOZ-waarde	Waalre	355	386	420	CBS WOZ 2023
			Landelijk	271	290	317	
31	Nieuw gebouwde woningen	Het aantal nieuwbouw woningen per 1.000 woningen	Waalre	5,8	14,6	17,9	BAG/ABF 2022
			Landelijk	8,9	8,9	9,3	
32	Demografische druk	De som van het aantal personen van 0-20 en van 65 jaar en ouder i.r.t. aantal personen van 20 – 65 jaar (%)	Waalre	87,7	87,4	88,1	CBS – Bevolkingsstatistiek 2023
			Landelijk	70,0	70,1	70,3	
33	Woonlasten (€) 1-persoons huishouden	Gemiddeld totaalbedrag woonlasten voor 1-persoons huishouden	Waalre	733	742	805	COELO 2023
			Landelijk	700	733	823	
34	Woonlasten (€) meer-persoons huishouden	Gemiddeld totaalbedrag woonlasten voor meer-persoons huishouden	Waalre	819	832	895	COELO 2023
			Landelijk	773	810	905	

Deel 2: Paragrafen

Paragraaf A Lokale heffingen

Waar gaat de paragraaf over?

In deze paragraaf wordt het beleid van de belangrijkste gemeentelijke belastingen beschreven. De gemeente is autonoom in het bepalen van de hoogte en de besteding van de opbrengst van de gemeentelijke belastingen. In de Gemeentewet en in enkele bijzondere wetten is geregeld welke heffingen de gemeente aan haar inwoners en bedrijven mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van de toegestane heffingen we als gemeente ook daadwerkelijk heffen. Alle gemeenten heffen de onroerende zaakbelastingen (OZB). Bij de verdeling van het Gemeentefonds wordt er namelijk van uitgegaan dat een deel van de gemeentelijke uitgaven wordt bekostigd uit de OZB.

Belastingbeleid gemeente Waalre

Gemeente Waalre heeft gekozen voor een duidelijk, plaatselijk belastingpakket dat in hoofdzaak bestaat uit de algemene bijdragebelasting OZB en de retributies afvalstoffenheffing en rioolheffing. Dit pakket bevordert een evenwichtige belastingdruk in de gemeente en beperkt de uitvoeringslasten. Door het voeren van een stringent begrotingsbeleid probeert gemeente Waalre de verhoging van de OZB zoveel mogelijk te beperken. Gemeente Waalre kent een aantal in de Gemeentewet toegestane belastingen en heffingen. Deze belastingen zijn gelegitimeerd in belastingverordeningen, die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Een onderscheid kan worden gemaakt tussen belastingen en retributies.

Belastingen

Belastingen zijn heffingen waarvan het gebruik van de opbrengst vrij is, de zogenaamde algemene bijdragebelastingen. De gemeente hoeft geen direct aanwijsbare tegenprestatie te leveren. Tot deze groep behoren de onroerende zaakbelastingen, de precariobelasting en de toeristenbelasting. De gemeenteraad is vrij om de hoogte van de tarieven te bepalen.

Retributies

Retributies zijn heffingen waarbij de opbrengst niet boven de uitgaven van een specifieke dienst mag uitkomen. Tot de retributies behoren de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de leges, het marktgeld en grafrechten.

Vanaf de begroting 2017 is het volgens de BBV verplicht om in deze paragraaf uiteen te zetten hoe er bij de berekening van tarieven van heffingen voor wordt gezorgd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

WOZ, Onroerende zaakbelastingen (OZB), heffingen en leges

Waardering waardepeildatum 1-1-2023 Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

Jaarlijks worden WOZ-beschikkingen met een nieuwe waarde naar de inwoners gezonden. De waardering voor het belastingjaar 2024 vindt plaats op basis van de waardepeildatum 1 januari 2023. De Wet WOZ schrijft namelijk voor dat gemeenten een waarde vaststellen zoals die gold op 1 januari van één jaar eerder. De gemeente heeft

zodoende de tijd om marktcijfers (verkopen, huurprijzen enzovoorts) die in de loop van het jaar gerealiseerd worden te analyseren en een reële schatting te doen van de marktsituatie op de waarde-peildatum. De Wet WOZ wordt voor de inwoner steeds belangrijker. De door de gemeente vastgestelde WOZ-waarde wordt voor steeds meer belastingen gebruikt (bijvoorbeeld waterschapslasten en erfbelasting). Inwoners en bedrijven kunnen tegen de WOZ-waarde bezwaar maken en/of beroep instellen bij de rechter.

Onroerende zaakbelastingen (OZB)

Onder de naam 'onroerende zaakbelastingen' worden directe belastingen geheven over binnen de gemeente gelegen onroerende zaken:

- een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een onroerende zaak, zijnde een niet-woning, gebruikt op grond van eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht.
- een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft op grond van eigendom, bezit of beperkt recht.

De heffingsmaatstaf voor de OZB is de vastgestelde waarde van een onroerende zaak. Deze waarde wordt vastgesteld op grond van de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ). De raming van de opbrengst OZB is voor 2024 aangepast met een indexering van 6% plus een raming van de nieuwbouw voor het jaar 2024. Voor de jaren 2025 en verder is gerekend met een indexering van 2,5%.

Naast de indexering is gerekend met een extra verhoging van de OZB opbrengst voor het jaar 2024 met 9% (eenmalig, bovenop de indexering van 6%) en voor het jaar 2025 en 2026 met 7,5% (bovenop de indexering van 2,5%). Voor het jaar 2027 is niet met een verhoging van de OZB gerekend, naast de indexering van 2,5%. In de raadsvergadering van december 2023 wordt enkel het OZB-tarief voor 2024 vastgesteld.

Geraamde opbrengst OZB

opbrengsten OZB	jaarrekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Woningen: eigendom	3.250.000	3.597.000	4.244.000	4.715.000	5.239.000	5.424.000
Niet woningen: eigendom	415.000	474.000	551.000	612.000	680.000	704.000
Niet woningen: gebruiker	277.000	327.000	370.000	411.000	457.000	473.000
TOTAAL	3.942.000	4.398.000	5.165.000	5.738.000	6.376.000	6.601.000

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel, waarbij een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt, zoals is vermeld in de Wet milieubeheer. Wettelijk mag de afvalstoffenheffing niet meer dan kostendekkend zijn. De tarieven kunnen jaarlijks worden aangepast aan de kosten voor de afvalinzameling en -verwerking en andere uitgaven voor de afvalstoffentaak.

Vanaf september 2023 betaalt elk huishouden van een laagbouwwooning naast vastrecht een tarief per lediging dat verschillend is per volumemaat (140 of 240 liter) van de restafvalcontainer (diftar). Elk huishouden betaalt per liter hetzelfde. Huishoudens in

hoogbouwoningen betalen enkel vastrecht. Er gelden afzonderlijke vastrechtstarieven voor eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens.

In 2024 worden de volgende kosten geraamd voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, welke toegerekend moeten worden aan de afvalstoffenheffing:

directe personele kosten	87.337	
Overhead	117.905	
vuil verwijderen langs wegen	86.500	
kwijtschelding	32.500	
lasten afvalstoffenheffing	2.000	
inzamelen huisvuil	1.410.792	
bestrijding overlast honden	23.000	
niet verrekenbare BTW	<u>319.261</u>	
totaal lasten		2.079.295
opbrengsten afvalfonds, papier, kleding en big bags		<u>-214.000</u>
te verrekenen via afvalstoffenheffing		<u>1.865.295</u>

Tegenover deze kosten staan de volgende geraamde opbrengsten:

Aantal			Bedrag	Totaal
889	hoogbouw eph	vastrecht	€ 161 €	143.129
370	hoogbouw mph	vastrecht	€ 268 €	99.160
1.995	laagbouw eph	vastrecht	€ 119 €	237.405
4.485	laagbouw mph	vastrecht	€ 175 €	784.875
1.808	laagbouw 140 liter	variabel 7 x	€ 8,75 €	110.740
4.672	laagbouw 240 liter	variabel 7 x	€ 15,00 €	490.560
Totaal			€ 1.865.869	

Vergelijking tarieven ten opzichte van 2023

De tarieven stijgen gemiddeld met 8% ten opzichte van 2023, vanwege de hoge stijging van de kosten als gevolg van de inflatie. De hoogte is uiteindelijk afhankelijk van het aantal keren dat men restafval aanbiedt.

	2023	2024	stijging
2.884 eenpersoonshuishoudens	€ 159	€ 170	7,1%
4.855 meerpersoonshuishoudens	€ 261	€ 283	8,5%

Tarifering

Uit onderzoek blijkt dat het ledigingstarief in belangrijke mate het aanbod fijn restafval bepaalt. Een (te) laag tarief leidt tot minder scheiding van fijn restafval dan bij het toepassen van hogere tarieven. De gemeente Waalre streeft naar maximaal 100 kg fijn restafval per inwoner per jaar. Om dit voor elkaar te krijgen, zal het ledigingstarief voor een 240 liter container tussen de € 10 en € 20 moeten liggen. Bij een dergelijke tariefstelling zal een huishouden de restafvalcontainer 6 tot 8 keer laten legen in een volledig jaar. Voor de bepaling van de tarieven is uitgegaan van gemiddeld 7 ledigingen per huishouden in 2024.

Kwijtschelding

Wanneer aan een minder draagkrachtig belastingplichtige kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing wordt verleend, dan is dat in principe voor de volledig verschuldigde heffing. Echter, bij laagbouwoningen geldt een maximum van 8 ledigingen.

Bij excessieve hoeveelheden afval vanwege medische redenen (incontinentie/stoma) worden de eerste 12 ledigingen vrij gesteld. Er geldt dan geen vrijstelling voor vastrecht.

De tarieven afvalstoffenheffing ontwikkelen zich als volgt:

Afvalstoffenheffing	jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
totaal kosten	1.710.000	1.695.000	1.865.295	1.913.378	1.961.462	2.010.757
tarieven						
eenpersoons	134	159	170	173	176	179
meerpersoons	224	261	283	286	289	292
totaal opbrengsten	1.522.000	1.695.000	1.865.295	1.913.378	1.961.462	2.010.757
kostendekkendheid	89,01%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven van de eigenaar van een object, dat op 1 januari is aangesloten op de riolering. De rioolheffing is gebaseerd op het Programma Water, Riolering en Klimaat (programma WRK) van 2022. De gemeente mag maximaal kostendekkende tarieven in rekening brengen.

Tarieven en kostendekkendheid riolering	jaarrekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
heffing per aansluiting	€ 198	€ 200	€ 203	€ 208	€ 213	€ 218
opbrengst	1.628.000	1.664.000	1.707.000	1.772.000	1.855.000	1.948.000
(toegerekende) kosten begrotingsjaar	1.276.000	1.672.000	2.310.000	2.339.000	2.318.000	2.308.000
Storting in voorziening riolering	351.000					
Onttrekking uit voorziening riolering		8.000	603.000	567.000	463.000	360.000
Storting in reserve riolering	-	-	-	-	-	-
kostendekkende tarieven	100%	100%	100%	100%	100%	100%

In 2024 worden de volgende kosten toegerekend:

directe personele kosten	258.000	
Overhead	349.000	
Pompen en riolen	1.229.000	
Huisaansluitingen	5.000	
Rioolontstoppingen	95.000	
afkoppelstimulering	75.000	
totaal taakveld 7.2		2.011.000
Waterlossingen en sloten	35.000	
gedeelte taakveld 5.7		35.000
niet verrekenbare BTW		264.000
totale lasten		2.310.000
verrekend via voorziening (ook op taakveld 7.2)		-603.000
		1.707.000
opbrengsten huisaansluitingen		5.000
opbrengsten rioolheffing		1.702.000
totaal baten		1.707.000

Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2024 opgenomen, zoals vastgelegd in het programma Water, Riolering en Klimaat van 2022.

Leges

Onder de naam leges wordt een aantal verschillende rechten geheven voor door de gemeente, of uit naam van de gemeente verstrekte diensten. Dit kan bijvoorbeeld het verstrekken van een document zijn zoals een rijbewijs, paspoort of trouwboekje of het verstrekken van een vergunning. Waalre streeft zoveel mogelijk naar kostendekkende tarieven voor administratieve diensten. Elk jaar worden de tarieven opnieuw beoordeeld, aangepast aan wettelijke tarieven en geïndexeerd. De diensten en bijbehorende tarieven voor 2024 worden opgenomen in de door de raad in december 2023 vast te stellen tarieventabel bij de legesverordening 2024.

De lasten zoals deze in de begroting zijn opgenomen zijn niet altijd voor 100% toerekenbaar. Een deel van de kosten kan niet direct in verband gebracht worden met de uitgevoerde dienst.

Hoofdstuk 1 Algemene dienstverlening		Kosten	Opbrengsten	Kostendekking	
Paragraaf	1	Burgerlijke stand	€ 28.923	€ 24.460	84,57%
Paragraaf	2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	€ 199.338	€ 180.731	90,67%
Paragraaf	3	Rijbewijzen	€ 45.166	€ 42.784	94,73%
Paragraaf	4	Vertrekkingen in het kader van de basisregistratie persoonsgegevens	€ 7.911	€ 6.001	75,86%
Paragraaf	5	Bestuursstukken	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	6	Vastgoedinformatie	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	7	Overige publiekszaken	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	8	Gemeentearchief	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	9	Bijzondere wetten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	10	Diversen	€ 6.832	€ 3.001	43,93%
Kostendekking hoofdstuk 1		€ 288.170	€ 256.977	89,18%	

Bij hoofdstuk 1 is weinig ruimte om de tarieven te verhogen omdat de opbrengsten voornamelijk veroorzaakt worden door paspoorten en rijbewijzen. Deze tarieven zijn momenteel gelijk aan de wettelijk maximaal toegestane hoogte.

Hoofdstuk 2 Dienstverlening en besluiten in het kader van de omgevingswet			Kosten	Opbrengsten	Kostendekking
Paragraaf	1	Algemene bepalingen	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	2	Voorfase	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	3	Activiteiten met betrekking tot bouwwerken *	€ 1.083.939	€ 799.905	73,80%
Paragraaf	4	Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	5	Milieubelastende activiteiten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	6	Lozingsactiviteiten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	7	Aanlegactiviteiten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	8	Overige activiteiten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	9	Maatwerkvoorschriften	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	10	Gelijkwaardigheid	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	11	Overige tarieven	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	12	Modaliteiten	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	13	Verminderingen	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	14	Teruggaaf	€ -	€ -	0,00%
Kostendekking hoofdstuk 2			€ 1.083.939	€ 799.905	73,80%

* i.v.m. de inwerkingtreding van de omgevingswet is er voor het jaar 2024 eenmalig extra capaciteit begroot t.b.v. de dienstverlening naar onze inwoners

In hoofdstuk 2 zijn de geraamde opbrengsten met 15% verhoogd ten opzichte van 2022 om een meer kostendekkend tarief na te streven. 100% kostendekkende tarieven is in de praktijk niet mogelijk omdat de lasten zoals in de begroting zijn opgenomen, niet altijd voor 100% toerekenbaar zijn. Een deel van de kosten kan niet direct in verband gebracht worden met de uitgevoerde dienst. Dit zijn bijvoorbeeld de kosten voor handhaving of bezwaar en beroep.

Per 1-1-2024 gaat de Omgevingswet in, waardoor de legesverordening met de bijbehorende tarieventabel een grote wijziging zal ondergaan. Ook is in deze begroting voor het jaar 2024 extra capaciteit geraamd om de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet op te kunnen vangen. Deze extra capaciteit dient om de inwoners van Waalre bij te kunnen staan met kennis en ondersteuning en goede dienstverlening te kunnen bieden. De inzet van deze extra capaciteit heeft tot gevolg dat de kostendekkendheid van de tarieven voor hoofdstuk 2 nagenoeg gelijk is gebleven ten opzichte van 2023, ondanks dat de geraamde tarieven met 15% zijn verhoogd.

Hoofdstuk 3 Dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2			Kosten	Opbrengsten	Kostendekking
Paragraaf	1	Horeca	€ 1.873	€ 1.558	83,18%
Paragraaf	2	Seksbedrijven	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	3	Winkeltijdenwet	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	4	Organiseren evenement of markt	€ 2.145	€ 521	24,29%
Paragraaf	5	Standplaatsen	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	6	Huisvestingswet 2014 (en Wet goed verhuurschap)	€ -	€ -	0,00%
Paragraaf	7	In dit hoofdstuk niet benoemd besluit	€ -	€ -	0,00%
Kostendekking hoofdstuk 3			€ 4.018	€ 2.079	51,74%

Hoofdstuk 3 is een klein onderdeel van de legesverordening wat voor een groot deel bestaat uit evenementenvergunningen. Vanwege de maatschappelijke betekenis ervan is dit bij veel gemeenten niet kostendekkend.

Toeristenbelasting

In december 2017 heeft de raad besloten om per 1 januari 2018 een toeristenbelasting in te voeren. De toeristenbelasting wordt betaald door degenen die binnen onze gemeente verblijven in o.a. hotels, pensions en vakantieverblijven en niet als ingezetenen zijn ingeschreven. Deze toeristenbelasting bedraagt €3,50 per persoon per nacht, dat is het tarief sinds 2018. Na invoering worden structurele baten geraamd op € 175.000.

opbrengst toeristenbelasting	jaarrekening 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Opbrengst	€ 207.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000

Kwijtscheldingbeleid

In de gemeente Waalre kan op verzoek van de minder draagkrachtige belastingplichtige, kwijtschelding van betaling worden verleend voor de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Waalre past hiervoor de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 toe. In 1997 is in afwijking van de Uitvoeringsregeling door de Waalrese Raad besloten, in plaats van 90%, 100% van de genormeerde bijstandsuitkering aan te merken als kosten van bestaan op basis waarvan de draagkracht van belastingplichtige wordt vastgesteld. Hierdoor komt men eerder in aanmerking voor kwijtschelding.

Belastingdruk per huishouden

In de volgende tabel staat een overzicht van de totale gemiddelde belastingdruk van de drie belangrijkste gemeentelijke belastingen en heffingen per één- en meerpersoonshuishouden. Voor de OZB gaan we in deze cijfers uit van een woning met een gemiddelde WOZ waarde (2023: € 559.884, bron: Coelo).

Totale gemiddelde belastingdruk	werkelijk 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
<u>éénpersoonshuishoudens</u>						
OZB	473	520	598	658	724	742
afval	134	159	170	173	176	179
riool	198	200	203	208	213	218
totaal éénpersoonshuishoudens	€ 805	€ 879	€ 971	€ 1.039	€ 1.113	€ 1.139
<u>meerpersoonshuishoudens</u>						
OZB	473	520	598	658	724	742
afval	224	261	283	286	289	292
riool	198	200	203	208	213	218
totaal meerpersoonshuishoudens	€ 895	€ 981	€ 1.084	€ 1.152	€ 1.226	€ 1.252
stijging in % t.o.v. voorgaande jaar	8,0%	9,4%	10,5%	6,6%	6,8%	2,2%

Totale gemiddelde belastingdruk	2022	2023	2024	2025	2026	2027
totaal éénpersoonshuishoudens	€ 805	€ 879	€ 971	€ 1.039	€ 1.113	€ 1.139
totaal meerpersoonshuishoudens	€ 895	€ 981	€ 1.084	€ 1.152	€ 1.226	€ 1.252
stijging in % t.o.v. voorgaande jaar	8,0%	9,4%	10,5%	6,6%	6,8%	2,2%

De 10,5% stijging van de totale belastingdruk van 2023 naar 2024 betekent voor een gemiddeld gezin in Waalre een stijging van ca. € 8,50 per maand.

De tarieven van de OZB zullen wij u in de raadsvergadering van december 2023 aanbieden in de belastingverordening. Op dat moment is de waardeverandering van de woningen waarop de tarieven worden gebaseerd bekend.

Toelichting belastingdruk

Elke gemeente kan in het kader van de gemeentelijke autonomie uitgaven doen voor een hoger voorzieningenniveau en dat kost belastinggeld. De belastingdruk hoeft daarom niet per gemeente gelijk te zijn. Voor de financiële draagkracht voor huishoudens is de gemeentelijke belastingdruk wel belangrijk. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) verzamelt jaarlijks de gegevens voor de belastingdruk van decentrale overheden. Onder belastingdruk verstaan we de jaarlijkse woonlasten per huishouden. Onder de woonlasten wordt gerekend het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Gemiddelde woonlasten 2023 bij vergelijking in de regio

Op de website www.coelo.nl zijn de tarieven van de aan Waalre grenzende gemeenten terug te vinden. Deze site bevat een kaart waarop met de muis kan worden geklikt om de tarieven van elke gemeente in beeld te krijgen. De gemeente Waalre heeft in 2023 van de 342 geregistreerde gemeenten op 1 januari de 273e plaats voor wat betreft de belastingdruk. (2020: 230e, 2021: 188e en 2022: 152e). Regionaal gezien staan we op de 10e plaats, t.o.v. de 8e plaats in 2022.

rangnr regio	plaats	éénpers hh	meerpers hh	rangnr 2020	rangnr 2021	rangnr 2022	rangnr 2023	WOZ waarde
1	Bladel	551	758	39	43	25	14	462.000
2	Bergeijk	677	816	104	107	62	44	480.000
3	Eersel	670	819	93	101	61	47	505.000
4	Geldrop-Mierlo	734	831	55	56	71	56	452.000
5	Best	889	889	68	90	90	116	458.000
6	Eindhoven	797	892	73	79	135	120	455.000
7	Veldhoven	834	923	46	68	105	155	515.000
8	Cranendonck	887	962	199	284	278	195	405.000
9	Valkenswaard	906	1001	269	254	245	246	431.000
10	Waalre	902	1034	230	188	152	273	560.000
11	Nuenen	884	1081	338	327	303	304	534.000
12	Heeze-Leende	924	1082	341	341	312	306	511.000
Gemiddelde woonlasten			944					

Nb. De gemeente met de laagste lasten voor een meerpersoonshuishouden heeft het laagste rangnummer.

Paragraaf B weerstandsvermogen en risicobeheersing

Waar gaat de paragraaf over?

Waalre is financieel nog een gezonde gemeente en het is belangrijk dat dit zo blijft. Alleen dan kan gemeente Waalre haar taken uitvoeren. In deze paragraaf wordt daarom inzicht verschaft in de financiële positie van Waalre door in te gaan op twee onderdelen:

- Risicomanagement en Weerstandsvermogen;
- Financiële kengetallen.

Het onderdeel risicomanagement en weerstandsvermogen gaat in op ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie die van invloed kunnen zijn op de financiële huishouding, maar nog niet financieel zijn vertaald. Hiervoor wordt ingegaan op de financiële omvang van de aanwezige risico's, de mogelijkheden om deze financieel af te dekken (beschikbare weerstandscapaciteit) en de relatie daartussen: het weerstandsvermogen (uitgedrukt in een ratio).

In het onderdeel financiële kengetallen wordt ingegaan op de financiële positie van de gemeente Waalre op basis van de uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplichte kengetallen.

Risicomanagement en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van Waalre is het vermogen waarover Waalre beschikt om niet-structurele financiële risico's op te vangen, zonder dat de uitvoering van de gemeentelijke taken en/of beleid in gevaar komt. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio (beschikbare weerstandscapaciteit/benodigde weerstandscapaciteit). Voor de objectivering van de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit bestaan geen wettelijke normen. Om de ratio te duiden maken we gebruik van onderstaande waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) en de Universiteit van Twente:

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2	Uitstekend
B	1,4 - 2	Ruim voldoende
C	1 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Allereerst wordt de conclusie over Waalres weerstandsvermogen weergegeven. Vervolgens wordt toegelicht hoe deze tot stand is gekomen door in te gaan op het benodigde weerstandsvermogen, de inventarisatie en de beoordeling van de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Conclusie

De ratio voor het weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit / benodigde weerstandscapaciteit in 2024 is voor Waalre 4,17 (€ 11.702.873 / € 2.805.800).

In 2023 was het beschikbare weerstandsvermogen (op begrotingsbasis) van Waalre 2,71. In 2024 is deze gestegen naar 4,17. De verhoging wordt met name veroorzaakt door het herzien van de geïnventariseerde risico's waardoor het risicoprofiel daalt tot € 2.805.800 voor 2024 (Reden is dat risico's in dossier Dima en Aterro zijn weggevallen). De ratio voor 2024 geeft nog altijd aan dat de gemeente wat betreft het weerstandsvermogen financieel gezond is.

De stille reserves (ad. € 4.952.000) en de fictieve belastingcapaciteit (ad. € 1.500.000) lijken in Waalre niet direct invorderbaar. Als deze buiten beschouwing worden gelaten is het aanwezige weerstandsvermogen nog steeds voldoende met een omvang van € 5,3 miljoen. De ratio laat een lichte stijging zien van 1,11 in de begroting 2023 naar 1,87 in de begroting 2024.

Dit betekent dat ons weerstandsvermogen net financieel gezond is te noemen. Met ons weerstandsvermogen kunnen we (met een zekerheid van 90%) alle geïnventariseerde risico's opvangen.

Met uw raad zijn geen afspraken gemaakt over de hoogte van de ratio voor het minimale weerstandsvermogen. Daarom is in de nota reserves en voorzieningen 2023 die op 24 oktober 2023 zal worden behandeld in uw raad de ondergrens opgehoogd van € 2.500.000 naar € 5.000.000 ("ijzeren voorraad").

Uw raad heeft wel uitgesproken dat de hoogte van de bufferreserve en de reserve vrij besteedbaar minimaal 110% van de totaal gecalculerde risico's moet bedragen. Bij de toelichting op de kengetallen in deze paragraaf is dit kader verder toegelicht.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend door de optelling van de verwachte financiële omvang van mogelijke risico's die nog niet op een andere wijze zijn afgedekt door bijvoorbeeld het afsluiten van een verzekering of het opnemen van een voorziening in de begroting. Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit gaan we ervan uit dat niet alle risico's, maar hooguit 90% van alle risico's, zich tegelijk in één jaar zullen voordoen. Oftewel, 90% van de totale financiële omvang van alle geïdentificeerde risico's (die niet zijn afgedekt) in dat jaar, dient afgedekt te kunnen worden met onze weerstandscapaciteit.

Inventarisatie en beoordeling van de risico's

Voor het inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit zijn de risico's van de gemeente Waalre geïnventariseerd, de financiële omvang van deze risico's bepaald, evenals de mate waarin deze risico's al zijn afgedekt door voorzieningen, afgesloten verzekeringen of dekking vanuit de begroting.

Voor de berekening van de financiële omvang van de risico's hebben wij de kans dat een bepaalde gebeurtenis zich zal voordoen, vermenigvuldigd met de maximale financiële impact (die niet is afgedekt) wanneer de gebeurtenis zich daadwerkelijk voordoet.

Ten slotte hebben wij de risico's beoordeeld door ze, een kleur te geven op basis van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet en de hoogte van het financiële gevolg van het optreden van de gebeurtenis. Zie *Figuur 1. kleurenschema risicobeoordeling*. Deze methodiek maakt het mogelijk de risico's onderling te rangschikken naar grootte van het risico.

Kans \ Gevolg (x 1.000)	Zeerklein 10%	Klein 25%	Gemiddeld 50%	Groot 75%	Zeergroot 90%
≥ €1.000	Yellow	Orange	Red	Dark Red	Dark Red
€500 - €1.000	Yellow	Orange	Orange	Red	Dark Red
€250 < €500	Yellow	Yellow	Orange	Orange	Red
€100 < €250	Light Green	Yellow	Yellow	Orange	Orange
€50 < €100	Green	Light Green	Yellow	Yellow	Orange
< €50	Green	Green	Light Green	Yellow	Yellow

Figuur 1. kleurenschema risicobeoordeling

Hierna treft u de uitgebreide risico-inventarisatie en –beoordeling aan.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
7 Volksgezondheid en milieu	<i>Illegale stort</i>	Waalre kan geconfronteerd worden met illegale stort van (chemisch) afval. De laatste jaren is er een sterke stijging in Brabant van dumping van drugsafval. Bij bodemvervuiling kunnen kosten hoog oplopen en veroorzaker is zelden te achterhalen.	75%	100.000	75.000		Het risico is afhankelijk van de gebeurtenis en niet vooraf in te schatten. Er is wel een provinciale regeling betreffende dumping van drugsafval waarbij een gedeelte van de kosten voor het opruimen gedekt zijn.
7 Volksgezondheid en milieu	<i>Bodemsanering</i>	Risico's m.b.t. bodemverontreiniging.	10%	500.000	50.000		Als grondeigenaar kan Waalre aansprakelijk gesteld worden voor (nieuwe) bodemverontreinigingen. Inschatting lastig, want afhankelijk van eigendomsituatie en mate van bodemverontreiniging.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Bouwgrond-exploitatie</i>	Terugverdienen geïnvesteerde boekwaarde per 31-12-2023 is onzeker. Vanaf 2019 wordt de IFLO-methode gebruikt voor het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen. Deze methode betekent dat 10% van de boekwaarde + 10% van de nog te maken kosten aangehouden worden als weerstandsvermogen	10%	15.088.430	1.508.843		Risico's betreffende grotere projecten en bouwgrondexploitatie in het algemeen worden planmatig geactualiseerd en beheerst. Zie verder paragraaf G.
6 Sociaal domein	<i>Jeugdzorg / Wmo</i>	Jeugdzorg en de Wet maatschappelijke ondersteuning zijn open einde regelingen. Door korting (vanuit het Rijk) op de budgetten loopt Waalre een risico. Maatschappelijke ontwikkelingen zoals inflatie en de oorlog in Oekraïne met hoge energieprijzen en vluchtelingenopvang als gevolg, zorgen voor onzekere situatie die mogelijk invloed heeft op Jeugdzorg en Wmo.	50%	1.000.000	500.000		Monitoring per kwartaal van kosten en verwachtingen d.m.v. monitor Sociaal Domein. Structurele wijzigingen nemen we rechtstreeks op in de begroting. De reserve sociaal domein zorgt voor opvang incidentele uitschieters maar is op moment nagenoeg leeg, het is zaak deze weer te gaan voeden.
6 Sociaal domein	<i>Jeugdzorg</i>	Continuïteit jeughulpaanbieder borgen om faillissement te voorkomen. Faillissement van deze zorgaanbieder zou leiden tot onmiddellijke discontinuïteit op (het aanbod van) cruciale zorgfuncties op het vlak van opvoeden en opgroeien (pleegzorg, coördinatie crisis en verblijf met dag- en nachtbehandeling).	50%	47.000	23.500		De jeugdhulpverlener heeft een voorschot gekregen wat bestaat uit een deel voor acute liquiditeitsproblemen en een deel als financiële buffer. Het risico wordt gedragen door alle gemeenten mocht de zorgaanbieder niet in staat zijn om het voorschot geheel terug te betalen. Voor Waalre betekent dit maximaal € 47.000.
6 Sociaal domein	<i>Plus Team</i>	Het PlusTeam is een Gemeenschappelijke regeling met Geldrop-Mierlo en heeft geen weerstandsvermogen.	N.v.t.		46.700		Risico voor Waalre is opgenomen o.b.v. begroting 2024 PlusTeam. Benodigde weerstandscapaciteit is € 82.800. Waalre neemt voor 25% deel in deze GR. Daar bovenop schatten we in dat de continuïteit bedrijfsvoering een verhoogd risico heeft vanwege het hoge ziekteverzuim.
6 Sociaal domein	<i>Ergon</i>	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling WRE (Ergon)	N.v.t.		84.000		Risico van Waalre is opgenomen o.b.v. Begroting 2024 GRWRE. Het weerstandsvermogen is 11 miljoen. Het minimaal benodigd weerstandsvermogen is 13,8 miljoen. Er is 2,8 miljoen meer weerstandsvermogen nodig. Waalre neemt voor 3% deel in deze GR.
1 Openbare orde en veiligheid	<i>VRBZO</i>	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost.	N.v.t.		7.760		Risico van Waalre is opgenomen o.b.v. Begroting 2024 VBRZO. Er is €400.000 meer weerstandsvermogen nodig. In de notitie "Actualisatie Beleidsnotitie kaders P&C-documenten 4GR" wordt vermeld dat de minimale eis van de algemene reserve met een begrotingstotaal tussen de 60 mln. en 80 mln., €2.400.000 moet bedragen (op dit moment wordt door de VBRZO €2.000.000 aangehouden). We vinden het belangrijk dat de VRBZO zich aan deze minimale vereisten houdt. Waalre neemt voor 1,94% deel in deze GR.
7 Volksgezondheid en milieu	<i>GGD</i>	Waalre neemt deel aan de Gemeenschappelijke regeling GGD Brabant-Zuidoost.	N.v.t.		10.200		Risico GGD is opgenomen o.b.v. lage reservepositie GGD begroting 2024. GGD geeft aan dat er een hoger benodigd weerstandsvermogen nodig zou zijn. Voor Waalre is het risico berekend op € 10.200.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Gewaarborgde geldleningen</i>	De gemeente staat garant voor geldleningen van woningcorporaties, zorgcentra en enkele plaatselijke verenigingen.	1%	5.167.950	51.680		Er wordt terughoudend omgegaan met garanties. De stand van de gewaarborgde geldleningen is per 1-1-2023 € 10.335.900. De gemeente staat voor 50% garant, oftewel maximaal € 5.167.950. Het bedrag waarvoor de gemeente maximaal aangesproken kan worden is dus €5.167.950
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Schadeclaims</i>	Verwachte jaarlijkse schadeclaims die niet specifiek zijn gekoppeld aan dossiers. De gemeente kan schadeclaims ontvangen als gevolg van activiteiten die zij verricht, welke niet (volledig) onder de verzekering voor aansprakelijkheidsstelling vallen.	25%	10.000	2.500		Het aantal claims richting Waalre is beperkt. Genoemd bedrag is maximum bedrag voor lopende schadeclaims.
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Informatie veiligheid / Cybercriminaliteit</i>	Informatieveiligheid richt zich op het beveiligen van alle organisatiegegevens, zowel die binnen de gemeente Waalre aanwezig zijn, als daarbuiten bij ingehuurde leveranciers en/of andere derde partijen. Het is een continue-proces om (externe) dreigingen en kwetsbaarheden te detecteren, de risico's daarvan te beoordelen en steeds de juiste maatregelen te nemen om de organisatiegegevens blijvend te beschermen. Binnen de organisatiegegevens zijn ook persoonsgegevens aanwezig, het risico hiervan wordt onder punt privacy nader toegelicht.	30%	1.000.000	300.000		Informatiebeveiligingsbeleid is aangepast op de Baseline informatiebeveiliging overheid. Een plan is opgesteld om maatregelen te treffen die zorgen dat de risico's worden beheerst.
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Privacy</i>	Het verwerken van persoonsgegevens is integraal verbonden aan nagenoeg alle wettelijke taken, binnen de domeinen en bedrijfsvoering, die de gemeente Waalre heeft. Het is een continue-proces om te zorgdragen voor een zorgvuldige verwerking om alle burgers en medewerkers te beschermen tegen schade en het risico daarop te beheersen. De Autoriteit Persoonsgegevens kan boetes of andere sancties opleggen wanneer de AVG niet voldoende wordt nageleefd. Door de juiste beheersmaatregelen te nemen achten we de kans hierop klein, echter is de impact van een inbreuk wel aanzienlijk door eventuele herstel- en nevenschade.	1%	5.000.000	50.000		Het hebben van protocollen en procedures voor de uitvoering van de verplichtingen in het kader van de AVG. Het geven van adviezen over privacyvraagstukken. Blijven inzetten op bewustwording en controle van processen. De aanstelling van een functionaris Gegevensbescherming.
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Krapte op de arbeidsmarkt / op peil houden personele bezetting</i>	Alle organisaties in Nederland hebben op dit moment moeite met het vinden van gekwalificeerde medewerkers. Het is niet alleen lastig om nieuwe professionals te werven, maar ook om goed personeel te behouden. Bovendien zorgt een lage bezetting ervoor dat het werk over minder werknemers verdeeld kan worden, waardoor de werkdruk nog hoger oploopt. Hierdoor is het risico op hoge inhuur- en recruitmentkosten evident aanwezig.	50%	233.000	116.500		In de begroting zijn voor jaarschijf 2024 en 2025 (€ 67.000) frictiekosten opgenomen om te waarborgen dat wettelijke taken uitgevoerd blijven worden. Het is de vraag of dit budget voor frictiekosten voldoende zal zijn. Wanneer het niet lukt vacatures tijdig ingevuld te krijgen lopen de inhuur- en recruitmentkosten op. Overigens wordt een deel van de vacatures bewust later ingevuld. Dit is dan ook geen risico. Het risico bestaat uit de vacatures die niet bewust later worden ingevuld.

Thema	Onderwerp	Toelichting risico	Kans	Impact	Risico bedrag	Risico	Beheersmaatregel
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Algemene uitkering gemeentefonds</i>	Via circulaire wordt de gemeente 2 maal per jaar geconfronteerd met aanpassingen vanuit het gemeentefonds. De rijksoverheid is verantwoordelijk voor een nieuw verdeelstelsel dat gepland staat voor 2023. De VNG heeft echter begin 2022 met grote meerderheid een resolutie aangenomen waarin wordt aangegeven dat het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) opgevolgd moet worden en dat er een uitlegbaar en stabiel verdeelmodel moet komen. Ook pleit de VNG voor meer geld voor de gemeenten, 'de koek' moet groter. Op basis van de laatste berekeningen is het verdeel-effect voor gemeente Waalre € 86,- per inwoner nadelig.	10%	873.000	87.300		In de begroting is rekening gehouden met een nadeel van € 37,50 per inwoner. Het is nog niet bekend of het restant ook daadwerkelijk gekort zal worden op Waalre.
7 Volkshuisvesting en milieu	<i>Afvalinzameling door Diftar</i>	Door de gemeente is in 2022 een inschatting gemaakt van eenmalige implementatiekosten en structurele kosten voor inzameling van afval via het Diftar systeem. Echter, de inschatting blijft lastig en daarom voor de eerste jaren een risico dat de gemeente geld zal moeten bijleggen.	20%	150.000	30.000		De inschatting is gemaakt m.b.v. ervaringscijfers van andere, vergelijkbare gemeenten en rekening houdende met bv. meer zwerfafval/ afvaldumping. De ervaring van enkele jaren na invoering zal ons leren of de huidige inschatting juist is.
2 Verkeer en vervoer	<i>Hoge inflatie binnen projecten in de openbare ruimte</i>	Als gevolg van de enorme prijsstijgingen van veel grondstoffen en materialen vragen veel ondernemers aan de gemeente om hun tarieven aan te mogen passen. De gemeente werkt hierin mee indien de prijsstijgingen zo exorbitant zijn dat dit niet meer valt onder normaal ondernemersrisico.	25%	250.000	62.500		De leverancier heeft verantwoordelijkheid die zich uit in ondernemersrisico. Door misschien niet alle, maar wel een belangrijk deel van de kosten voor rekening van de opdrachtgever (= gemeente) te laten komen, neemt deze zijn verantwoordelijkheid. Het deel dat hierin eventueel niet gedekt wordt, is het ondernemersrisico van de opdrachtnemer. In de begroting van de gemeente houden we jaarlijks rekening met indexering van kosten op basis van ramingen van het CPB. In de algemene uitkering krijgt de gemeente ook een compensatie van het Rijk om de gestegen kosten (deels) te kunnen betalen.
8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	<i>Stikstofbesluit (Programma Aanpak Stikstof)</i>	Bouwprojecten kunnen vertraging oplopen of duurder uitvallen doordat we maatregelen moeten nemen om aan eisen te voldoen. Ook op onze exploitatiebegroting kan dit invloed hebben doordat er bijvoorbeeld tijdelijk minder bouwleges worden ontvangen doordat er minder vergunningen worden verstrekt.		PM			
0 Bestuur en ondersteuning	<i>Mondiale ontwikkelingen / migratiestromen</i>	Het is de vraag of de kosten voor asielopvang en huisvesting van statushouders volledig worden vergoed door het Rijk. Op dit moment is het nog onduidelijk wat de consequenties zullen zijn en is het risico dus nog niet te kwantificeren.		PM			
					3.006.483	Subtotaal	
					2.705.800	Subtotaal 90%	
	<i>Risico's onvoorzien</i>	Stelpost voor gebeurtenissen met een niet gekwantificeerd/benoemd negatief gevolg.			100.000	N.v.t.	
					2.805.800	90% totaal = benodigde weerstandscapaciteit	

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden van de gemeente om financiële tegenvallers als gevolg van risico's op te vangen, waarvoor geen andere dekking aanwezig is en zonder het bestaande beleid aan te hoeven passen. We berekenen de beschikbare weerstandscapaciteit als de som van alle elementen uit de gemeentelijke financiën die we daadwerkelijk kunnen inzetten om niet-begrote kosten te dekken. Onderstaande tabel geeft inzicht in de opbouw van Waalres beschikbare weerstandscapaciteit.

Berekening ratio weerstandscapaciteit per 31-12					
	2023		2024		
	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	Structureel	
a. exploitatie					
- Ruimte OZB belasting OZB		€ 1.500.000		€ 1.500.000	
- Post onvoorzien (regulier)	€ 100.000	€ 90.000	€ 115.000	€ 100.000	
	€ 100.000	€ 1.590.000	€ 115.000	€ 1.600.000	
b. vermogen					
- algemene buffer reserve	€ 4.547.022		€ 4.547.022		
- algemene reserve grondexploitatie	€ 21.269		€ 21.269		
- algemene reserve sociaal domein	€ 56.867		€ 56.867		
- algemene reserve vrij besteedbaar	€ 470.348		€ 410.348		
- stille reserves	€ 4.952.367		€ 4.952.367		
	€ 10.047.873	€ -	€ 9.987.873	€ -	
Totale weerstandscapaciteit	€ 10.147.873	€ 1.590.000	€ 10.102.873	€ 1.600.000	
Incidenteel en structureel samen		€ 11.737.873		€ 11.702.873	

Berekening ratio weerstandsvermogen 2024

Zoals reeds vermeld onder de conclusie, komt de ratio voor het weerstandsvermogen van de gemeente Waalre voor 2024 dus uit op:

Berekening ratio weerstandscapaciteit per 31-12					
			2024	2023	
<u>Beschikbare weerstandscapaciteit</u>	=	<u>11.702.873</u>	=	4,17	2,71
<u>Benodigde weerstandscapaciteit</u>		<u>2.805.800</u>			
<u>Minimale weerstandscapaciteit</u>	=	<u>2.500.000</u>	=	0,89	0,62
<u>Benodigde weerstandscapaciteit</u>		<u>2.805.800</u>			
<u>Aanwezige weerstandscapaciteit, excl. stille reserve + fictieve belastingcapaciteit</u>	=	<u>5.250.506</u>	=	1,87	1,11
<u>Benodigde weerstandscapaciteit</u>		<u>2.805.800</u>			

Financiële kengetallen (horizontale verantwoording)

De financiële kengetallen geven inzicht in de financiële positie en de baten en lasten van de gemeente Waalre. Door de kengetallen is het makkelijker om Waalre te vergelijken met andere gemeenten. Het biedt ook de mogelijkheid om normen te stellen, net als bij de beoordeling van het weerstandsvermogen gebeurt. De verwachting is dat in de komende jaren normen ontwikkeld worden en er wellicht ook een landelijke normering komt. Voorsnog hebben de kengetallen voornamelijk een signaleringswaarde. Het oordeel baseren we op de huidige geadviseerde normen van de VNG conform de volgende tabel.

Kengetal		Voldoende	Matig	Onvoldoende
1(a+b)	Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)	< 90 %	90 – 130 %	> 130 %
2	De solvabiliteitsratio	> 50 %	20 – 50 %	< 20 %
3	Kengetal grondexploitatie	< 20 %	20 – 35 %	> 35 %
4	Structurele exploitatieruimte	> 0,6 %	0 < 0,6 %	< 0 %
5	Belastingcapaciteit	< 95 %	95 – 105 %	> 105 %

Totaaloverzicht van de kengetallen voor de gemeente Waalre

In onderstaande tabel worden de kengetallen voor Waalre gepresenteerd. Het oordeel wordt op basis van bovenstaande tabel weergegeven.

Kengetal weerstandsvermogen		Begroting 2023	Begroting 2024	Oordeel 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1a	Netto schuldquote	49,8%	78,5%	Voldoende	73,7%	76,5%	76,4%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	47,6%	76,6%	Voldoende	72,0%	74,9%	75,0%
2	Solvabiliteitsratio	15,3%	13,8%	Onvoldoende	15,8%	15,8%	15,8%
3	Kengetal grondexploitatie	11,9%	12,1%	Voldoende	11,7%	12,1%	12,0%
4	Structurele exploitatieruimte	0,15%	0,16%	Matig	0,31%	-0,16%	-0,02%
5	Belastingcapaciteit	97,1%	102,9%	Matig	105,8%	109,0%	107,3%

Toelichting op de kengetallen

1a en 1b. Netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) gecorrigeerd met de leningen die de gemeente heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug) met de totale baten van de rekening. Hiermee geeft deze indicator inzicht in de mate waarin de begroting 'vastligt' door rente en aflossing. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

Per 2024 verwachten we een vaste geldlening van € 10.000.000 aan te moeten trekken. Dit heeft een negatieve invloed op het kengetal. In de basis is de schuldquote voor Waalre gezond.

2. De solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) zijn gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen) en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

De solvabiliteitsratio van Waalre is onvoldoende. Dit wordt enerzijds veroorzaakt doordat de voorziening riolering veel middelen bevat (voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen). Daarnaast verwacht Waalre een lening aan te trekken in 2024, waardoor de solvabiliteitsratio verder is gedaald. In de nota reserves en voorzieningen 2023 die op 24 oktober 2023 zal worden behandeld in uw raad, zijn afspraken gemaakt om het eigen vermogen te verhogen en de solvabiliteit te verhogen.

3. Kengetal grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe de waarde van de bouwgronden zich verhoudt tot de geraamde baten. De paragraaf grondbeleid en het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) bieden hierin meer inzicht. Hoe hoger het kengetal, hoe hoger het risico voor de exploitatie indien het terugverdienen onverhoopt niet geheel lukt. Tweemaal per jaar wordt beoordeeld in hoeverre de boekwaarde van de bouwgronden kan worden terugverdiend. De accountant toetst dit jaarlijks. Door het lage kengetal is het risico van het niet terugverdienen van kosten voor de grondexploitatie zeer beperkt in Waalre.

4. Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. Een percentage van 0% betekent dat de structurele baten exact toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

De structurele exploitatieruimte van Waalre is in 2024 matig maar toereikend om de structurele lasten te dekken.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Het kengetal belastingcapaciteit geeft weer hoe de belastingdruk zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde van alle gemeenten. De ruimte die een gemeente heeft om belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten voor de inwoner. Een belastingcapaciteit van 100% betekent dat de woonlasten op het landelijk gemiddelde liggen. Onder de woonlasten worden verstaan de absolute bedragen voor onroerendezaakbelasting (OZB) en de riool- en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente.

De belastingcapaciteit is matig in 2024 omdat de woonlasten voor de inwoners van Waalre in 2024 verder stijgen. Waalre zal voor dit kengetal nooit een voldoende score kunnen behalen omdat de gemiddelde WOZ-waarde fors hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Vandaar dat we in paragraaf A een vergelijking laten zien waarbij we uitgaan van gelijke WOZ-waarden.

Conclusie op basis van de kengetallen

De kengetallen laten deels een financieel gezonde gemeente zien. De basis is kwetsbaar zeker gezien de ambities die Waalre heeft voor de nabije toekomst en de risico's die Waalre boven het hoofd hangen (ravijnjaren). Drie van de zes kengetallen laten een voldoende oordeel zien, twee een matig oordeel en één kengetal geeft een onvoldoende.

Het kengetal Netto Schuldquote is t.o.v. de begroting 2023 verslechterd, maar voldoende. Deze verslechtering wordt veroorzaakt doordat we per 2024 verwachten een vaste geldlening van € 10.000.000 aan te moeten trekken.

De solvabiliteitsratio is de laatste jaren enigszins gestabiliseerd door meer toezicht op onttrekkingen uit de algemene reserves en waar mogelijk het versterken ervan. Daarnaast is er aandacht voor het op peil houden van het eigen vermogen.

De belastingcapaciteit is matig in 2024 omdat de woonlasten voor de inwoners van Waalre zijn gestegen t.o.v. het landelijk gemiddelde. Voor de komende jaren zien we een verslechtering van dit kengetal, veroorzaakt door een benodigde stijging van de belastingdruk in Waalre.

De kengetallen moeten altijd in samenhang worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de gemeente.

Het eigen vermogen van Waalre is redelijk stabiel gebleven doordat het rekeningresultaat 2023 in de algemene reserve is gestort en minder onttrekkingen uit de Algemene reserve zijn gedaan. Hierdoor is Waalre beter in staat om risico's op te kunnen vangen. In de nota reserves en voorzieningen 2023, die op 24 oktober 2023 zal worden behandeld in uw raad, richten we ons verder op het versterken van het eigen vermogen.

Per begin 2024 heeft Waalre naar verwachting een financiële buffer (Algemene reserve vrij besteedbaar + Algemene bufferreserve) van € 5.017.370. De berekende risico's (zie risicotabel in deze paragraaf) bedragen € 2.805.800, waardoor de buffer per 1/1/2024 voldoende is om de risico's af te dekken (179%). In de nota reserves en voorzieningen 2023, die op 24 oktober 2023 zal worden behandeld in uw raad, zal de ondergrens van de bufferreserve opgehoogd worden van € 2.500.000 naar € 5.000.000 ("ijzeren voorraad"). Dit kunnen we doen door o.a. jaarrekeningresultaten te storten in de vrije reserves.

De structurele exploitatieruimte is matig en de begroting meerjarig sluitend. Wanneer de kengetallen in samenhang worden bekeken geeft dit een weliswaar gezonde, maar kwetsbare financiële situatie voor Waalre weer.

Paragraaf C Onderhoud kapitaalgoederen

De openbare ruimte is één van de pijlers van onze samenleving met een groot maatschappelijk rendement. Een goed functionerende openbare ruimte draagt bij aan actuele thema's zoals sociale samenhang, veiligheid, gezondheid, mobiliteit en bereikbaarheid, leefbaarheid en vastgoedwaarde. Hiervoor is het wel van belang dat de openbare ruimte goed wordt beheerd.

Wegen

Met een areaal van 1,1 miljoen m² wegoppervlak in Waalre en een nieuwwaarde van ca. 84 miljoen euro heeft het wegbeheer een zeer groot aandeel in de beheertaken. Een goed functionerend wegennet is essentieel voor een goede bereikbaarheid en beleving van de gemeente. Het in standhouden van een kwalitatief goed wegennet met verantwoord wegbeheer is daarom uiterst belangrijk. De gemeente Waalre is wettelijk verantwoordelijk voor het onderhoud van o.a. het openbare wegennet. Zo verplicht de Wegenwet de gemeente tot het uitvoeren van regelmatig en duurzaam onderhoud van de openbare verharding. Tevens is de gemeente, conform het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk bij schade van de burger, als de gemeente heeft verzuimd zorg te dragen voor het in een goede staat verkeren van de openbare weg.

Om goed, planmatig, onderhoud te kunnen uitvoeren moet met enige regelmaat de kwaliteit van de verharding worden geïnspecteerd. Dan wordt er ook inzicht verkregen in de budgetten die voor het onderhoud noodzakelijk zijn. De rapportage van zowel de inspectie als de berekening van de benodigde budgetten staat vermeld in het wegenbeheersplan (2019-2028) wat is vastgesteld op 5 februari 2019. Tussentijds is er nog een inspectie geweest wat heeft geleid tot aanpassing van budgetten. Hieruit blijkt ook dat de hoeveelheid verhard oppervlak 1.100.000 m² bedraagt (450.000 m² asfaltverharding en 650.000 m² elementenverharding).

Vanaf 2020 zijn forse extra investeringen in de wegen gedaan. In de begrotingen 2022 – 2025 en 2023-2026 zijn extra middelen opgenomen om alle wegen minimaal op onderhoudsniveau B (basis) te krijgen.

Met name in 2021 en 2022 is een flinke inhaalslag gemaakt in het verbeteren van de kwaliteit van het wegennet; voorbeelden hiervan zijn reconstructie van de wijk gelegen tussen de Molenstraat en de Dreefstraat, Molenstraat buiten de bebouwde kom, de herinrichting van de Traverse Zuid, de Ansbalduslaan en omgeving e.d.. In totaal gaat het hier om 35.000m² kwaliteitsverbetering oftewel 3,5% verhoging van goed scorende wegen (A,A+). In 2023 is groot onderhoud uitgevoerd aan de rijbaan en fietspaden van Onze Lieve Vrouwedijk en de omgeving van de Michiel de Ruyterstraat.

Onze regelmatige inspecties geven inzicht in de kwaliteit van de verhardingen en wat dit betekent voor de meerjaren- en onderhoudsplanning en de daaraan gerelateerde onderhoudskosten. Uit de laatste inspectiegegevens uit 2022 blijkt echter dat de kwaliteit van de wegen ondanks alle maatregelen wel verder achteruit is gegaan. Het percentage slechte wegen is met 10% gestegen. Dit met name als gevolg sterk toegenomen boomwortelschades, enkele grote wegen met grote oppervlaktes asfalt van slechte kwaliteit (Burgemeester Mollaan, Heikantstraat, OLV-dijk) en enkele woonbuurten in

Aalst. Veel van deze wegdekken zijn al opgenomen in de projectplanning voor de komende jaren of zijn zeer recent onder handen genomen.

Er zal komende jaren een flinke inhaalslag gemaakt moeten worden om de slechte wegen aan te pakken maar er zal ook een structurele aanpak nodig zijn om er voor te zorgen dat het kwaliteitsniveau van de wegen voor de komende jaren blijvend op een acceptabel niveau komt en blijft. Deze kwaliteitsimpuls is noodzakelijk om niet af te glijden naar een onacceptabel onderhoudsniveau waarbij de veiligheid van de weggebruiker niet meer kan worden gewaarborgd. De inzet is dan ook om te komen tot duurzaam onderhoud van onze kapitaalgoederen/wegen en de voorwaarden te scheppen dat we minder voor ongewenste verrassingen komen te staan.

In het licht van het bovenstaande staan in de periode 2023 - 2026 enkele grotere herinrichtingen van de hoofdinfrastructuur van de gemeente in de planning:

- Herinrichting Michiel de Ruyterstraat en omgeving (in uitvoering)
- Herinrichting Eindhovenseweg (in uitvoering)
- Centrumplan Den Hof
- Traverse-noord en deel OLV-dijk
- Gestelsestraat-Zuid
- Heikantstraat

Voor deze investeringen is voldoende dekking in het wegenbeheersplan en in het programma Water, Riolering en Klimaat opgenomen. In de begroting zijn deze investeringen opgenomen.

Daarnaast wordt dus de komende periode ook gefocust op het wegwerken van het noodzakelijke onderhoud waardoor de benodigde kwaliteitsverbetering wordt bewerkstelligd. Hiervoor zijn in de meerjarenprogramma structureel extra onderhoudsmiddelen opgenomen.

Beschikbaar budget

Voor het reguliere onderhoud is het budget dat in de begroting 2023 is opgenomen van € 750.000 voor de begroting 2024 als gevolg van areaaluitbreiding en indexeringen opgehoogd naar € 800.000.

Er is t/m 2027 jaarlijks een investeringskrediet van € 1.500.000 beschikbaar op basis van het WBP en in 2025 en 2026 is er nog een verhoging van het beschikbare investeringskrediet van € 750.000 per jaar beschikbaar o.b.v. de wensenlijst / kaderbrief 2023. De kapitaallasten van deze kredieten zijn in de begroting opgenomen. Voor 2024 zijn er met het oog op de huidige financiële situatie geen extra middelen gevraagd.

Stedelijk Water & Riolering

Afvalwater

Een goed rioolstelsel is nodig voor de bescherming van volksgezondheid, het milieu en het tegengaan van wateroverlast. Het rioolstelsel zorgt ervoor dat het afvalwater en het overtollige hemelwater uit de woonomgeving worden verwijderd en dat niet te vaak en niet te lang wateroverlast voorkomt. De aanleg en het in standhouden van het rioolstelsel is een gemeentelijke taak, die voortkomt uit de Wet Milieubeheer (Wm) en vanaf 2024 de Omgevingswet. In de Wet Milieubeheer is vastgelegd dat de invulling van de zorgplicht inzichtelijk gemaakt moet worden. Riolering maakt deel uit van de openbare ruimte met alle dynamiek die daarin aanwezig is. Behalve een wettelijk verplicht plan, is een GRP hét middel om de gemeentelijke watertaken doelmatig vast te leggen. Met het inwerking treden van de Wet Gemeentelijke Watertaken heeft de gemeente een verbrede zorgplicht ten aanzien van water. Hieronder wordt verstaan: stedelijk afvalwater, afvloeiend hemelwater en grondwater. Eind 2022 heeft de gemeenteraad een 'GRP' vastgesteld met de titel: Programma Water, Riolering en Klimaat voor de periode 2023-2027.

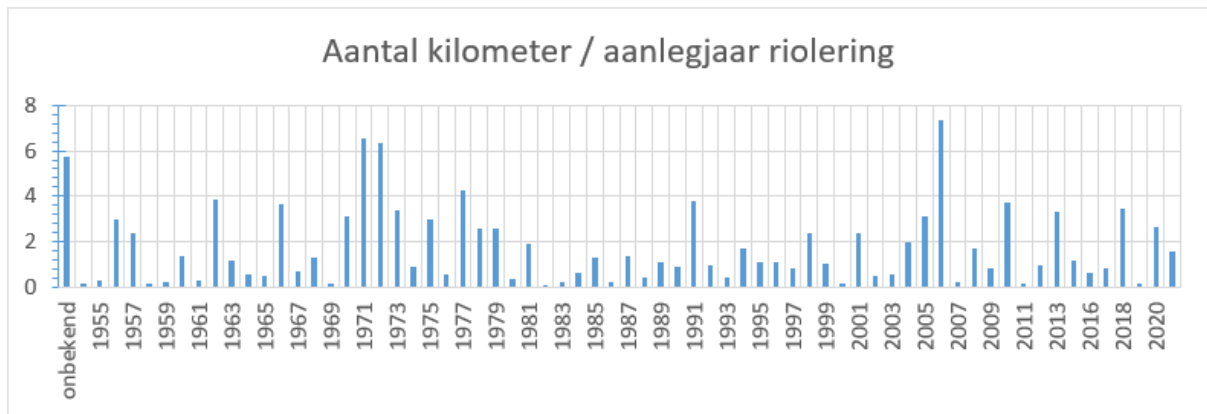
Riolering maakt ook deel uit van het watersysteem, dat zich uitstrekt tot buiten de gemeentegrenzen. Het functioneren van de riolering beïnvloedt de kwaliteit van het watersysteem. De wijze waarop de rioleringszorg wordt uitgevoerd is mede van invloed op het beheer van de openbare ruimte. Door die verschillende relaties zijn er ook een aantal partijen die mede richting geven aan het functioneren van de riolering in de gemeente. De Wet milieubeheer schrijft voor dat het plan wordt opgesteld rekening houdend en in samenspraak met andere betrokkenen.

Intern is er afstemming met de andere beheerders van een gedeelte van de openbare ruimte zoals wegen, verkeer, groen en openbare verlichting wat onder andere heeft geresulteerd in een integraal uitvoeringsplan openbare ruimte.

Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen 'riolering' is het volgende kaderstellend:

- Europese Kader Richtlijn Water (KRW)
- Wet Milieubeheer en per 2024 de Omgevingswet
- Waterwet
- Nationaal Bestuursakkoord Water

De vaste rioleringsgegevens van de gemeente worden in een geautomatiseerd beheersysteem verwerkt. Ook de resultaten van de inspecties zijn in dit beheersysteem opgenomen. De totale lengte van de riolering in de gemeente Waalre bedraagt ca. 111,4 kilometer waarvan 78,4 kilometer een gemengd stelsel is en 13,6 kilometer is vuilwater riool. De leeftijdsopbouw van het rioolstelsel is als volgt:

Naast het bovengenoemde vrijvervalriool hebben we in de gemeente Waalre nog 22,6 kilometer aan persleiding voor de afvoer van vuilwater in het buitengebied.

Alle gemeentelijke zorgplichten in deze zijn verwoord in het programma Water, Riolering en Klimaat 2023-2027 dat eind 2022 is vastgesteld.

Onderdeel van dit programma is een kostendekkingsplan met betrekking tot de exploitatielasten van het riool- en waterstelsel. Hierin wordt voorzien dat sprake is van toenemende beheersmaatregelen door overmatige aanwezigheid van boomwortels in de oude riolering. Daarnaast krijgen wadi's en sloten steeds vaker een belangrijke functie in het watersysteem. Ook dit vraagt extra beheerskosten om een goede waterafvoer te garanderen. Dit alles maakt onderdeel uit van het kostendekkingsplan.

Afgelopen jaren is een inhaalslag gemaakt met rioolinspecties om een beeld te krijgen van de kwaliteit en eventuele gebreken van alle riolen. Nagenoeg het gehele stelsel is in beeld gebracht. Aan de hand van deze inspecties wordt een maatregelplan opgesteld, waarin los van de overige beheerdisciplines, reparaties uitgevoerd moeten worden om het functioneren van het riool te borgen. Voor de Willibrorduslaan en Lissevenlaan is groot onderhoud noodzakelijk.

Voor informatie over de inkomsten door de rioolheffing en de uitgaven aan het riool, zie paragraaf A Lokale heffingen.

Hemelwater

Het onderdeel hemelwater bestaat uit de vier onderdelen: sloten, wadi's, regenwaterriolering en infiltratievoorzieningen:

Sloten

De totale lengte aan sloten (of waterlossingen) bedraagt ruim 21.900 meter die door de gemeente worden onderhouden. Dit onderhoud bestaat uit één keer per jaar maaien. Vanwege de efficiency is dit onderhoud in hetzelfde bestek ondergebracht als het maaien van de bermen. In deze sloten liggen zo'n 258 duikers ten behoeve van de waterafvoer. Deze zijn het afgelopen jaar gecontroleerd en vrijgemaakt van maaisel. De kosten voor het onderhoud wordt betaald uit de rioolheffing. Verder zijn er sloten (ca. 5.000 meter) die in onderhoud zijn bij het Waterschap De Dommel. Dit zijn met name de grotere sloten of sloten waar een riooloverstort op uit komt.

Wadi's

Het onderscheid tussen sloten en wadi's is, dat de sloten het water afvoeren naar een ander oppervlaktewater, en dat wadi's bedoeld zijn voor het ter plekke infiltreren van hemelwater. Het aantal wadi's is de laatste jaren sterk gestegen, in 2019 was dit ruim 9.200 m². Afhankelijk van de ligging wordt een wadi 1 tot 6 keer per jaar gemaaid. De kosten voor het onderhoud worden betaald uit de rioolheffing.

Regenwaterriolering

Om het hemelwater gescheiden in te zamelen legt de gemeente steeds meer hemelwaterriolering aan. In 2023 bedraagt de lengte aan infiltratieriool / hemelwaterriool 19,4 kilometer.

Infiltratievoorzieningen

Binnen de gemeente wordt er deels een gescheiden rioolstelsel hemelwater getransporteerd en geïnfiltreerd. Om de infiltratiecapaciteit te behouden dient er gemonitord te worden of de voorzieningen voldoende functioneren. De komende jaren wordt er meer geïnvesteerd in het toepassen van infiltratievoorzieningen t.b.v. de klimaatveranderingen.

Bovenstaande vier maken onderdeel uit van de Hemelwaterbergingsvoorziening van de gemeente Waalre. Om te anticiperen op extreme neerslagsituaties zal de waterberging van de bovenstaande voorzieningen worden uitgebreid.

Grondwater

In 2021 is er in de gemeente een grondwatermeetnet aangelegd. Dit meetnet heeft als doel om continue meetreeksen van de grondwaterstand te verzorgen. Deze meetreeksen geven inzicht in de effecten van neerslag op de infiltratie van de bodem, daarnaast kan ook het effect van de grondwaterstand op de omgeving worden onderzocht.

In de natte gebieden ligt 5,8 kilometer aan drainageleidingen om de grondwaterstand op peil te houden. Deze drainage wordt sinds 2022 via telecommunicatie aangestuurd.

Projecten

De rioolvervangingsprojecten liften mee met herinrichtingsprojecten. Voor de periode 2023 - 2026 staan enkele grotere herinrichtingen van de hoofninfrastructuur van de gemeente in de planning:

- Herinrichting Eindhovenseweg (in uitvoering)
- Centrumplan Den Hof
- Traverse-noord en deel OLV-dijk
- Gestelsestraat-Zuid

Daarnaast zijn er specifieke wateroverlastlocaties waarvoor in 2023 voorbereiding plaatsvindt om verbetermaatregelen te treffen. Uitvoering is voorzien in 2024. Deze locaties zijn:

- Sophiastraat
- Garenbleek e.o.

Openbaar Groen

Met een areaal van 75 hectare groenvoorzieningen en 13.300 laan- en straatbomen binnen de bebouwde kom draagt het openbaar groen substantieel bij aan de uitstraling en kwaliteit van de leefomgeving in centra, wijken, buurten en woonstraten. Kwaliteit die moet passen bij de ambitie "een weelderige groene ruimte als excellente woonomgeving" (Groenvisie 2019 en Beleid- en beheerplan Groen en Bomen 2020). De kwaliteit van het openbaar groen is dan ook essentieel voor de leefbaarheid, uitstraling en beleving van Waalre.

Het in standhouden van groenvoorzieningen met verantwoord groenbeheer is daarom uiterst belangrijk. De gemeente Waalre is in het kader van haar wettelijke zorgplicht verantwoordelijk voor het zorgvuldig onderhouden van de openbare ruimte. Daarnaast is de gemeente, conform het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk bij schade van de burger, als de gemeente heeft verzuimd om voldoende zorg te dragen voor de openbare ruimte. Omdat we veel waarde hechten aan het groen is het beheer gericht op een verzorgde uitstraling en goede (technische) kwaliteit.

De technische kwaliteit van de groenvoorzieningen (beplanting en bomen) is in 2019 beoordeeld. Hieruit is gebleken dat 1/3 een matige of slechte kwaliteit heeft en dat de levensduur van deze beplanting beperkt is. Het streven is dat 90% van de beplanting uiteindelijk aan de technische eisen voldoet. Doordat beplanting ouder wordt zal altijd een deel van matige kwaliteit zijn, waardoor vervanging nodig blijft. Komende jaren zijn de volgende maatregelen nodig om dit te bereiken:

Integrale aanpak

Vervanging van groen staat niet op zich. Wanneer de komende 5 tot 10 jaar groot onderhoud is gepland aan riolering of verharding in de straat, wordt het onvoldoende tot matige beeld tot aan dat moment geaccepteerd. De beplanting wordt integraal vervangen zodra de riolering of een weg wordt aangepakt. Hiermee voorkomen we dubbel werk en kapitaalvernietiging.

Slechte kwaliteit

Vakken van slechte kwaliteit in straten waar komende 5 tot 10 jaar geen andere werkzaamheden worden verwacht, vervangen we komende 4 jaar. Vakken van matige kwaliteit in een straat met overwegend slechte vakken worden gelijk meegenomen. Zo wordt werk met werk gemaakt.

Matige kwaliteit

Vakken van matige kwaliteit in straten waar komende 10 jaar geen andere werkzaamheden worden verwacht, vervangen we komende 5 tot 10 jaar.

Inboet

Als de beplanting van goede kwaliteit is, maar enkele planten uitvallen, vindt inboet plaats. Hierdoor blijft het groenvak als geheel van goede kwaliteit. De kwaliteit van de 2/3 vakken van goede kwaliteit blijft langer op peil, waardoor minder grote ingrepen nodig zijn. Dit is echter niet efficiënt / duurzaam wanneer meer dan 30% van de beplanting is versleten. Dan moet een plantvak in zijn geheel worden vervangen.

De afname in kwaliteit is hoofdzakelijk te wijten aan het feit dat een substantieel deel van het groen in de jaren '60-'70-'80 is aangelegd. Helaas gaat dit niet eeuwig mee.

Bomen en beplanting kennen een teruggang in kwaliteit of zijn aan het eind van de levensduur, vernieuwing is noodzakelijk om de gewenste kwaliteit en doelstellingen zoals klimaatbestendig groen en biodiversiteit te realiseren.

In de 'burgerpeiling 2017' en de enquêtes die jaarlijks in het kader van het contract Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) worden afgenomen, kwam de staat van het openbaar groen als belangrijk zorgpunt naar voren. Het is meer dan aannemelijk dat de beleving van de burger en een toename in het aantal meldingen/klachten, een directe link heeft met de veroudering van en afname in kwaliteit van het groen in de openbare ruimte.

Enkele cijfers onderhoud groenvoorzieningen en laan- en straatbomen:

Oppervlakte plantsoenen	46	hectare
Laan- en straatbomen	13.300	stuks
Wegbermen	29	hectare
Begrazingsprojecten	15	hectare
Bloemrijk (nat)grasland en ecologische terreinen	10	hectare
Sloten, watergangen en retentievoorzieningen	22	km
Plantsoenmeubilair	165	stuks
Bloembakken	100	stuks
Wisselperken	3	are

Op 7 januari 2020 heeft de gemeenteraad het "Beleid- en beheerplan Groen en Bomen" vastgesteld. In dit plan is in het kader van een kwaliteitsimpuls van het openbaar groen het vervangingsplan groen opgenomen en zijn hiertoe middelen ter beschikking gesteld. Door een inhaalslag te maken wordt de kwaliteit en uitstraling van de leefomgeving van inwoners hersteld.

Het beschikbare krediet is berekend aan de hand van een visuele inspectie van het totale areaal openbaar groen in het voorjaar van 2019. Vervolgens is aangegeven welke bomen en groenvoorzieningen van slechte kwaliteit zijn en aangegeven wat het kost om deze te vervangen. Hierbij is voor met name het vervangen van bomen geen rekening gehouden met bodemomstandigheden, ondergrondse ruimte en infrastructuur, wijziging van de onder- en bovengrond, gronduitwisseling etc.

Daarnaast zijn energietransitie, gewijzigde eisen voor ondergrondse infrastructuur e.d. ook van invloed op de beschikbare middelen. Op basis van het prioriteringsplan (2022-2026) en de raming voor de eerste fase van de vervangingen in 2022 wordt duidelijk dat eerder beschikbaar gestelde krediet niet toereikend is om het hele prioriteringsplan uit te voeren.

Daarnaast is aan de orde dat door verdere vergroening van de openbare ruimte, areaaluitbreiding, aanpassing en vervanging van groen in het kader van klimaatadaptatie e.d. de komende jaren ook de reguliere beheerkosten van het groenareaal stijgen. Om daarnaast ook het huidige kwaliteitsniveau te kunnen behouden is verhoging van het onderhoudsbudget, noodzakelijk. De kostenraming voor het onderhoud lag afgelopen jaren steeds boven het beschikbare budget. In het door de gemeenteraad vastgestelde "Beleid en beheerplan Groen en Bomen (2020)" is opgenomen dat huidige kwaliteit in stand moet worden gehouden. Daarom moet het onderhoudsbudget in lijn worden gebracht met het vastgestelde onderhoudsniveau.

In de Begroting 2024 -2027 is investeringsruimte voor zowel groenvervanging als voor structureel beheer en onderhoud opgenomen.

Voor het onderhoud is onderstaand budget in de begroting opgenomen:

	2023	2024	2025	2026	2027
Regulier beheer en onderhoud	704.000	841.000	841.000	841.000	841.000
Kaderbrief 2023 beheer en onderhoud groen	80.000	190.000	190.000	190.000	190.000
Investering 600.000 (lasten vanaf 2024)		40.000	40.000	40.000	40.000
Kaderbrief 2023 (Investering 2025 t/m 2028)				20.000	40.000
Totaal	784.000	1.071.000	1.071.000	1.091.000	1.111.000

Openbare Verlichting

De Openbare Verlichting (OVL) bestaat uit ca. 4.500 lichtmasten. Om ervoor te zorgen dat de verlichting goed blijft functioneren, moet er regelmatig onderhoud worden uitgevoerd en materialen worden vervangen. In de begroting is budget beschikbaar voor het verhelpen van storingen, schades en preventief onderhoud zoals lampvervanging en schilderwerk. Daarnaast is er budget voor het vervangen van materiaal dat het einde van haar levensduur heeft bereikt. Voor lichtmasten is dat standaard na 40 jaar en voor armaturen is dat 20 jaar.

Het wijkgericht vervangen van oude armaturen door energiezuinige (LED) lampen, zal ook de komende jaren worden voortgezet, gecombineerd met het vervangen van de oudste lichtmasten. Daarmee wordt een verdere besparing gerealiseerd op de energie- en exploitatielasten en een verbetering van de sociale veiligheid tot stand gebracht.

Het OVL-bestand in Waalre bestaat uit masten, armaturen en lampen.

Masten

Van de 4.500 masten bestaat het overgrote deel uit stalen masten. Hiervan hebben circa 600 masten de technische levensduur van 40 jaar overschreden. De komende jaren worden deze masten vervangen.

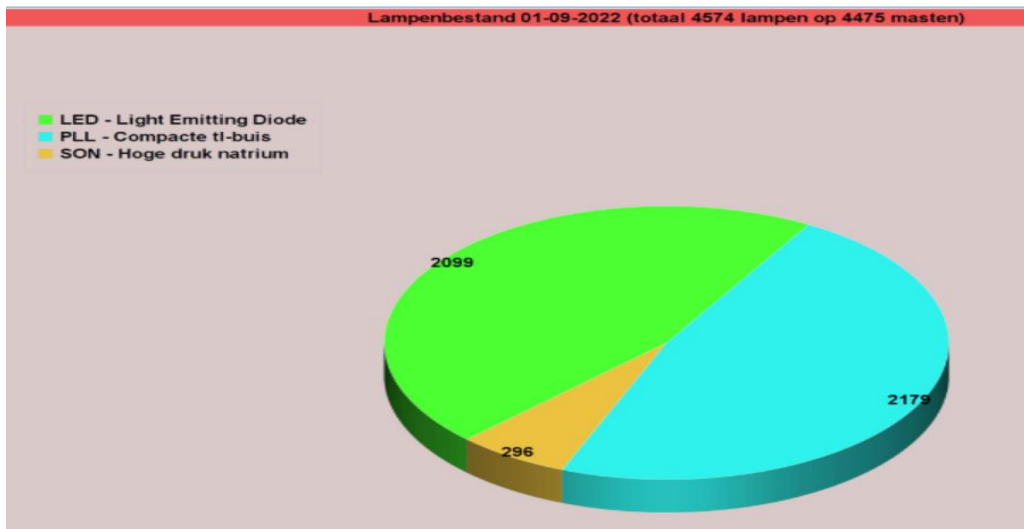
Armaturen

Tegelijkertijd met het vervangen van lichtmasten wordt gekeken of het armatuur ook vervangen dient te worden. De meeste echt oude armaturen zijn de laatste jaren vervangen. Bij vervangingen wordt in principe led toegepast. Hiermee wordt bespaard op het energieverbruik alsmede op de exploitatielasten omdat de lampen niet periodiek (2 tot 4 jaar) verwisseld hoeven te worden.

Lampen

Voor het vervangen van conventionele lampen wordt de economische levensduur aangehouden volgens opgave van de fabrikant. Dit betekent in de praktijk dat lampen groepsgewijs worden vervangen voordat ze stuk zijn. Hiermee worden de continuïteit en kwaliteit gewaarborgd en worden veel meldingen voorkomen. Dit geldt overigens niet voor led-verlichting. Die lichtbronnen hebben een levensduur van 20 jaar.

Beschikbare budget regulier onderhoud openbare verlichting: € 70.000

Beschikbare budget periodieke vervanging armaturen en lichtmasten: € 63.000

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente Waalre heeft een aantal panden in eigendom. Om een goed beeld te krijgen en houden worden deze panden elk jaar geïnspecteerd om input te krijgen voor het (bouwkundig) meerjarenonderhoud. De hoeveelheid panden varieert door de verkoop en aankoop van panden.

Het betreft de volgende panden:

Huis van Waalre
Gemeentewerf
Sporthallen
Wijkgebouw de Pracht
Brandweerkazerne (+ stalling Waalre-dorp)
Kleedgebouwen buitensportaccommodaties

Vanaf 2018 worden, verspreid over meerdere jaren, door het college vastgestelde duurzaamheidsmaatregelen uitgevoerd bij gemeentelijke panden.

Bij de verschillende panden worden de werkzaamheden volgens de meerjarenplanning uitgevoerd. In de begroting 2024-2027 zijn de stortingen en uitgaven opgenomen die aansluiten op de hierboven genoemde onderhoudsplannen.

Meer specifiek staat op het meerjarenprogramma om de verwarmings- en warmwaterinstallatie bij sporthal Hoeveland te vervangen. Deze installatie zou conform de planning door een conventionele gasinstallatie worden vervangen. De ambitie in Waalre is om zoveel mogelijk panden aardgasloos te krijgen. Dit betekent dat de installatie volledig elektrisch moet worden. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de elektrische aansluiting en de uitvoering van de hardware. Hierdoor is een extra investering nodig. Deze extra investering is in de kaderbrief 2023 en dus ook in de begroting opgenomen.

Paragraaf D Financiering

De paragraaf financiering gaat in op het beheer en beleid van financiële middelen (geleende en uitgezette gelden) en de aan deze posities verbonden kosten en risico's voor de gemeente Waalre (treasuryfunctie). De treasuryfunctie ondersteunt, door middel van beschikbaarheid van financiële middelen, de uitvoering van de thema's. Het regelt de financiering van beleid en het uitzetten van gelden die niet direct nodig zijn.

Landelijke wet- en regelgeving

Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido)

Het Rijk heeft regels gesteld aan hoe gemeenten en provincies hun geld en kapitaal moeten beheren. Die regels staan in de Wet Fido. Het renterisico brengen we volgens de wet Fido in beeld met behulp van de kasgeldlimiet en de rente risiconorm.

Renterisico op kortlopende schuld: kasgeldlimiet

De kredietlimiet voor de gemeente is bepaald op € 2,5 miljoen voor een periode van maximaal 1 jaar. Ten opzichte van voorafgaande jaren is het renterisico weer aanwezig, omdat kasgeldleningen nu een positieve rente hebben. De rente was negatief in 2021 en medio 2022 begon deze op te lopen naar 2,5%. De verwachting is dat renteverhogingen zullen doorgaan in 2023 en 2024. Daarmee dus ook de rentepercentages voor de kortlopende schulden.

Renterisico op vaste schuld: renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico van lange termijnfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen (kapitaallasten) niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Bij een gelijkmatige opbouw van de leningenportefeuille wordt het renterisico op de vaste schuld gespreid over meerdere jaren.

In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van de renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven:

Bedragen * € 1.000

Nr.	Omschrijving	2024	2025	2026	2027
1	Begrotingstotaal	45.209	44.837	45.070	45.335
2	Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1 * 2)	9.042	8.967	9.014	9.067
4	Renteherzieningen	-	-	-	-
5	Aflossingen	253	257	260	264
6	Bedrag waarover renterisico gelopen wordt (4+5)	253	257	260	264
7	Ruimte onder renterisiconorm (3-6)	8.789	8.710	8.754	8.803

De bedragen aan langlopende leningen waarover gemeente Waalre de komende jaren een renterisico loopt, blijven ruimschoots binnen de wettelijke norm (wet FIDO).

De Wet Fido schrijft ook regels voor over het gebruik van het risicovolle beleggingsinstrument derivaten. Waalre maakt geen gebruik van derivaten.

Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF)

Deze wet beoogt dat EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten- en lastenstelsel dat gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2024	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2025	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2026	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2027
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.308	-128	1.693	65	170
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	6.274	10.800	504	327	-129
3. Mutatie voorzieningen	-183	-907	-547	-428	-411
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	263	335	335	335	335
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-10.028	-12.170	307	-1.025	-447

Het EMU-saldo van de gemeente Waalre voor 2024 is negatief € 12.170.000 wat betekent dat in EMU-termen de uitgaven groter zijn dan de inkomsten.

Schatkistbankieren

Sinds de invoering van het schatkistbankieren moeten gemeenten hun overtollige middelen bij het ministerie van Financiën onderbrengen. Op het moment dat het girale saldo per bank, boven het drempelbedrag uitkomt, zal het meerdere overgeboekt worden naar de Schatkist van het Rijk (Schatkistbankieren). Het huidige rentepercentage dat het Rijk biedt is 0%-0,5% waardoor Waalre helaas dus nauwelijks rente ontvangt over haar mogelijke overtollige middelen.

In 2024 is het drempelbedrag ingesteld op € 350.000. Dit voorkomt administratieve handelingen en de wettelijke spelregels omtrent schatkistbankieren zijn gewijzigd. Een paar jaar geleden is er een wijziging geweest voor de berekening van het drempelbedrag. Het drempelbedrag wordt bepaald op 2% van de begroting. Dit betekent bij een begroting van € 45,2 miljoen, dat het grensbedrag voor de gemeente Waalre € 904.000 is. Toch hanteert de gemeente Waalre een drempelbedrag van € 350.000.

Lokale regelgeving

Financiële verordening

Gemeenten zijn volgens de gemeentewet verplicht een financiële verordening op te stellen. De financiële spelregels waaraan de ambtenaren en het Bestuur zich moet houden, oftewel de uitgangspunten voor het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn geregeld in de verordening ex artikel 212 Gemeentewet. In de verordening zijn onder andere de algemene doelstellingen voor de financiering (in- en uitgaande geldstroom) en de richtlijnen en limieten van de financieringsfunctie en het risicobeheer opgenomen. Op 24 oktober 2023 wordt de nieuwe financiële verordening 2023 voor de Gemeente Waalre vastgesteld. Deze zal in werking treden per 27 oktober 2023.

Treasurystatuut

Het Treasurystatuut regelt de sturing, de beheersing, de verantwoording en het toezicht op de contante en girale geldstromen en de hieraan verbonden risico's.

In het Treasurystatuut zijn de volgende onderdelen voor de gemeente Waalre geregeld:

- treasurybeleid;
- uitvoering treasuryactiviteiten;
- planning- en control cyclus;
- interne en externe controle.

Het Treasurystatuut Waalre is door de Raad vastgesteld.

Uitgangspunten treasuryactiviteiten

Voor de meerjarenramingen 2024-2027 hanteert de gemeente Waalre de volgende uitgangspunten voor treasuryactiviteiten:

- Waalre gaat behoedzaam om met haar financiële middelen. In overeenstemming met de Wet Fido en het Treasurystatuut vindt het uitzetten van geldmiddelen en het aangaan en verstrekken van leningen en garanties alleen plaats voor de uitoefening van de publieke taak. De financiële risico's voor Waalre zijn daarbij minimaal.
- Op basis van de liquiditeitsbegroting wordt de financieringsbehoefte bepaald. De uitvoering van de financieringsbehoefte dient plaatst te vinden binnen de geldende wet- en regelgeving.

Financieringsbehoefte

De afgelopen jaren zijn er verschillende langlopende leningen afgesloten om in de financieringsbehoefte te voorzien. Deze zijn:

- In 2017 en 2018 zijn 2 langlopende geldleningen afgesloten voor de aankoop van de Brede School Aalst
- Voor het financieren van een Zonnepanelen project.
- In december 2022 is een 10 jarige lening afgesloten van 10 miljoen aflossingsvrij met een rentepercentage van 0,298%. De lening is afgesloten om de komende jaren aan onze financiële verplichtingen te voldoen; er staan grote investeringen op het programma.

Financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)					
per datum	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
financieringssaldo	-572	6.495	19.307	18.442	18.933
	overschot	tekort	tekort	tekort	tekort

Bij een financieringstekort geldt op dit moment een rentepercentage voor kortlopende leningen (< 1 jaar) van ca. 3,5% (maandelijkse kasgeldlening) en voor langlopende leningen (> 1 jaar) van ca. 4,5%. Deze percentages zullen fluctueren als gevolg van het rentebeleid van de ECB en FED.

Renteoverzicht

In overeenstemming met het BBV wordt sinds de begroting 2017 binnen Waalre alleen nog gerekend met werkelijke rentelasten. In onderstaand rekenschema staat de prognose voor 2024 voor Waalre opgenomen.

Rente schema					
a.	De externe rente over de korte en lange financiering				
	- leningen tbv aankoop Brede School Ekenrooi	91.171			
	- lening tbv zonnepanelenproject	9.545			
	- lening O/G nr 40.115285 10.000.000	29.800			
	- nieuwe lening nog aan te trekken	400.000			
b.	De externe rente baten	-/-	11.749		
	Totaal door te rekenen externe rente			518.767	
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorgerekend	-/-	0		
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	91.171		
				-/-	91.171
	Saldo door te rekenen externe rente				427.596
d1.	rente over eigen vermogen		0		
d2.	rente over voorzieningen* (gewaardeerd op contante waarde)		97.210		
	De aan taakvelden toe te rekenen rente			+/-	97.210
	toegerekend rente voorzieningen				-97.210
e.	De werkelijke aan taakvelden toegerekende rente			-/-	473.954
f.	Renteresultaat op treasury				<u>-46.358</u>

*Zie overzicht reserves en voorzieningen.

Rente toerekening (toelichting schema)

De rente die in het bovenstaande rekenschema is opgenomen, is toe te rekenen aan de brede school Ekenrooi (€ 91.171), het zonnepanelenproject (€ 9.545) en de rente van bestaande en nog aan te trekken leningen van circa 10.000.000 (€ 400.000).

De rente (€ 97.210) over de voorzieningen heeft betrekking op de voorziening personele voorzieningen, waarbij het rentepercentage is voorgeschreven door het Rijk.

Voor toekomstige personele verplichtingen moet (indien van toepassing) een voorziening worden opgezet. De stand van de voorziening wordt bepaald op basis van de contante waarde van de personele verplichtingen.

In de begroting 2024 wordt voor het eerst rente toegerekend aan investeringen. De werkelijke rente ligt iets lager dan de toegerekende rente van 1%. Hierdoor is het renteresultaat voor 2024 begroot op € 46.358 (positief).

Paragraaf E Bedrijfsvoering

Waar gaat de paragraaf over?

De bedrijfsvoering omvat zaken als personeel en organisatie, informatie(voorziening), financiën, communicatie, juridische zaken en dienstverlening. Waalre streeft een efficiënte, doelmatige en kwalitatief hoogwaardige bedrijfsvoering na. Dit is van groot belang bij het kunnen uitoefenen van de controlerende taak van de raad. Dit lukt alleen met een betrouwbare en transparante informatievoorziening.

Volgens de vastgestelde verordeningen legt het college verantwoording af over de bedrijfsvoering aan de raad. Op basis van wettelijke voorschriften geeft de paragraaf Bedrijfsvoering inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens.

Organisatie(algemeen)

Wat willen we bereiken?

We zijn een zelfstandige gemeente met een daadkrachtige ambtelijke organisatie die direct in contact staat met de samenleving. Er wordt gewerkt op basis van het Koersdocument Werken vanuit de bedoeling. Onze missie is het organiseren van excellente dienstverlening en lokale democratie. We willen onze inwoners nog meer betrekken bij het lokale bestuur.

We ontwikkelen ons verder naar een zelfbewuste lokale en regionale partner, een moderne netwerkgemeente. We zijn een betrouwbare samenwerkingspartner in de regio. Indien nodig vervullen we ook een trekkersrol. We zetten in op kwalitatieve en actieve participatie in regio overleggen.

Om goede ambtelijke ondersteuning voor het college en de raad in te richten, investeren we in onze eigen organisatie in tijd en geld. Zo kan de raad zijn kaderstellende en controlerende rol beter uitvoeren. En kan het college zijn uitvoeringsrol op kwalitatieve wijze invullen. Het is een grote uitdaging om voortdurend soepel te schakelen tussen de verschillende rollen die we als overheid hebben (rechtmatige, presterende, netwerkende en responsieve en participerende overheid).

De systeemwereld wordt ingericht om de organisatie maximaal te kunnen ondersteunen en te faciliteren bij het optimaal bedienen van de leefwereld. We hebben er door onze werkwijze vertrouwen in dat we de goede dingen goed doen en waarbij de doelmatigheid en rechtmatigheid geborgd zijn. Vanuit een helder gezamenlijk perspectief en eigenaarschap worden programmering en prioritering bepaald. In nauwe afstemming wordt bekeken wat haalbaar is qua planning en capaciteit. We hebben onze herijkte visie De Kracht van Waalre, een raadsprogramma, een Uitvoeringsprogramma en onze eigen (in ontwikkeling zijnde) P&C cyclus. De vertaling naar dagelijkse prioriteiten dient nader uitgewerkt te worden. Onze werkwijze wordt tenslotte ondersteund door hybride werken, zaakgericht werken, projectmatig werken en Het Nieuwe Samenwerken.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Wij zijn een zelfstandige gemeente gebleven.
- We kunnen de huidige grote opgaven waarvoor we staan op gebied van klimaat, energie en schaa sprong niet alleen oplossen. Daarom zetten we in op een verdere

ontwikkeling van inwonersparticipatie en regionale samenwerking. Daarvoor hebben we samengewerkt met onze inwoners, het gemeentebestuur en de regio.

- We hebben geïnvesteerd in onze organisatie in tijd en geld voor verbetering van goed informatiemanagement, een goede voorbereiding en borging van de besluitvorming, moderne ICT, verregaande digitalisering en taakvolwassen medewerkers.
- We hebben de concern-controllersfunctie en instrumenten in de P&C cyclus doorontwikkeld naar opgabegericht werken.
- We hebben de Kracht van Waalre herijkt en het Koersdocument Werken vanuit de bedoeling geactualiseerd.
- Het Strategisch Personeelsplan is opgesteld en uitgevoerd.
- Werken vanuit de bedoeling is belegd in een doorlopend cultuurtraject voor nieuwe en vaste medewerkers en is onderwerp van gesprek bij de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers.
- Leiderschap heeft de aandacht gekregen in het Management Development Traject.
- Ons dienstverleningsconcept is aangepast in samenhang met de ontwikkeling van een Omgevingsvisie en Omgevingsplan.

Jaar 2024

- De visie De Kracht van Waalre is in een participatietraject herijkt en opnieuw vastgesteld door de gemeenteraad
- De raadsleden met regionale samenwerking als aandachtsgebied worden geadviseerd vanuit de organisatie en de griffie
- Er is een onderzoek naar de huidige knelpunten en wensen met betrekking tot de vergaderstructuur gedaan. Er is bepaald welke vergaderstructuur voor de toekomst past bij het functioneren van de gemeenteraad.
- Er is een Strategisch Personeelsplan opgesteld en er is gestart met de uitvoering.
- De voorbereidingen op de Omgevingswet zijn afgerond en onze organisatie is opgeleid om de wet uit te voeren. Monitoring en verbetering van processen blijven onderdeel van onze bedrijfsvoering.
- De control functie is helder belegd in de organisatie en is ingevuld door het aantrekken van een controller.
- Met een Management Development Traject is aandacht besteed aan leiderschap.
- De rolverdeling tussen Strategisch management en teammanagers is helder gemaakt. Daarmee is een goede basis voor de toekomst gelegd.
- De inwoner staat centraal. In Waalre is werken vanuit de bedoeling het vertrekpunt in de dagelijkse werkzaamheden geweest.

Personeel

Wat willen we bereiken?

De gemeente Waalre wil een goede werkgever zijn die investeert op duurzame inzetbaarheid, vitaliteit en persoonlijke ontwikkeling. De organisatie heeft oog voor de wensen en behoeften van de medewerkers en biedt arbeidsvoorwaarden die passen bij de veranderende maatschappij en arbeidsmarkt. Deskundig en bekwame medewerkers die in staat zijn om uitvoering te geven aan de taken en ontwikkeling die voortkomt uit "Toekomst voor Waalre".

Wat gaan we ervoor doen?

Periode 2023-2026

- Goed werkgeverschap: we positioneren de gemeente Waalre als aantrekkelijke werkgever binnen de regio, waar ruimte is voor ontwikkeling, zodat medewerkers graag bij ons blijven werken of voor ons willen komen werken. Ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, blijven we in staat om de juiste mensen aan ons te binden en deze te blijven boeien.
- In samenwerking met Communicatie hebben we onze arbeidsmarktcommunicatie op een passende manier bij de tijd gebracht om te laten zien wat we te bieden hebben als werkgever en om juiste werknemers aan te trekken.
- Leiderschapsontwikkeling: we zorgen ervoor dat onze managers in staat zijn om sturing te geven door een programma voor leiderschapsontwikkeling in aansluiting op "Toekomst voor Waalre" en het visiedocument "de kracht van Waalre".
- Performancemanagement: met behulp van de gesprekscyclus zorgen we voor een open, resultaatgerichte werkcultuur waar medewerkers zich optimaal kunnen ontwikkelen en bijdraagt aan de organisatiedoelstellingen.
- Samenwerking: we zoeken naar samenwerking om elkaar te versterken zowel intern, als met derden.

Jaar 2024

- Is er meer HR informatie beschikbaar. Er is inzicht in interne ontwikkelingen en benodigde interventies en beleidskeuzes.
- Is de aanbesteding voor een (nieuw) personeelssysteem afgerond. Een systeem dat aansluit bij de interne behoeftes en externe ontwikkelingen.
- Is de werking van de Waalre Academy geëvalueerd en verder ontwikkeld.
- Werken de teams communicatie en HR structureel samen aan de werving en selectie van nieuwe collega's. In samenwerking is er een heldere visie op arbeidsmarktcommunicatie geformuleerd en zijn er doorlopend nieuwe berichten geplaatst op de Waalrese wervingskanalen.
- Is de gesprekscyclus geïmplementeerd die aansluit bij de behoeftes van medewerkers en (team)managers. De gesprekscyclus levert een bijdrage aan strategische personeelsplanning.
- Zijn de ontwikkelpunten uit de evaluatie hybride werken geïmplementeerd, zodat iedere medewerker zo optimaal mogelijk hybride kan werken.

Financiën & Control

Wat willen we bereiken?

Een financieel sluitende meerjarenbegroting is en blijft uitgangspunt in Waalre. Informatieverstrekking aan college en raad is steeds adequaat. We blijven financieel gezond en schuiven geen tekorten naar de toekomst. We zijn en blijven in control en we verschaffen inzicht in (toekomstige) verplichtingen en risico's.

Keuzes en slimme besparingen maken we in samenspraak met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Het verhogen van de lokale lasten zetten we terughoudend in. Voor een gezond financieel beleid bouwen we voldoende weerstandvermogen op zodat we eventuele calamiteiten financieel op kunnen vangen.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- De begroting is meerjarig sluitend.
- De hoogte van de vrije reserves bedraagt minimaal 110% van het totaal van de risico's.
- Het kengetal 'Solvabiliteitsratio' is verantwoord en gemonitord in de bestaande P&C-cyclus, waarbij het streven is dat de waarde van het kengetal solvabiliteitsratio minimaal 20% bedraagt.
- Het kengetal 'Structurele exploitatieruimte' is verantwoord en gemonitord in de bestaande P&C-cyclus, waarbij de waarde van het kengetal structurele exploitatieruimte minimaal 0% bedraagt.
- De gemeentelijke taken zijn uitgevoerd op een zuinige en effectieve manier, zodat lokale belastingen zo laag mogelijk kunnen blijven.
- Een geleidelijke jaarlijkse verhoging, bovenop de indexering van de jaarlijkse OZB, is doorgevoerd omdat we op het moment van schrijven dit als noodzakelijk zien. Vooralsnog jaarlijkse verhoging tussen 5 en 10%.
- Een meerjarig investeringsprogramma is opgesteld voor een juiste balans en prioritering in financiële middelen en nieuw beleid.
- Het verhogen van de lokale lasten is terughoudend ingezet.
- Inkomsten en uitgaven zijn reëel ingeschat.
- Risico's zijn geïnventariseerd en passende (beheer)maatregelen zijn genomen.
- We hebben onderzocht welke mogelijkheden voor nieuw beleid er zijn zonder de lasten te verhogen. Dat hebben we gedaan door creatief na te denken samen met inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers.
- Structurele uitgaven zijn niet gedekt met incidentele middelen.

Jaar 2024

- Voor het opstellen van de begroting en de meerjarenraming is gebruik gemaakt van bovengenoemde uitgangspunten.
- De hoogte van de vrije reserve bedraagt meer dan 110% van de totale risico's en daarbij is een ondergrens van € 5.000.000 aangehouden conform de vastgestelde nota reserves en voorzieningen 2023.
- Er is hard gewerkt aan het verbeteren van het instrumentarium en werkwijze van de planning en control cyclus door middel van de implementatie van Pepperflow.
- De budgethoudersregeling is onder de loep genomen en herijkt.

Communicatie

Wat willen we bereiken?

De gemeentelijke website www.waalre.nl vormt de basis van alle communicatie. Hier staat alle informatie en deze informatie wordt deels ook gedeeld via alle online en offline middelen om iedereen te bereiken. Het vertellen van verhalen draagt bij aan het betrekken van doelgroepen. De dialoog voeren we telefonisch, digitaal, in Het Huis van Waalre en daarbuiten. Data geven ons mede inzicht of campagnes het gewenste effect geven en of informatie goed vindbaar is.

Inwoners moeten weten wat er speelt en wie hierbij betrokken zijn. Ook wat ze zelf bij kunnen dragen aan het verbeteren van hun leefomgeving. Ook groepen die weinig tijd hebben om een bijdrage te leveren willen we via alle kanalen bereiken om betrokkenheid en vertrouwen te bieden in processen en bij de uitvoering van projecten.

Communicatie draagt bij aan de verbinding en ontmoeting intern, medewerkers werken hybride en weten elkaar te vinden. Offline en online werken we samen.

Een communicatieve organisatie en een communicatief bestuur hebben gezorgd voor verbinding en een voortdurende dialoog met wederzijds respect en begrip voor elkaars standpunten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Op basis van data analyses hebben we goed zicht op uit te voeren communicatieacties en wat deze kunnen bijdragen aan een bepaalde campagne, informatievoorziening.
- We hebben een nieuw sociaal intranet gerealiseerd.
- We werken voortdurend aan alle digitale toegankelijkheidseisen voor onze gemeentelijke website en voldoen aan de relevante wetgeving.
- In samenwerking met P&O hebben we onze arbeidsmarktcommunicatie op een passende manier bij de tijd gebracht om te laten zien wat we te bieden hebben als werkgever en om juiste werknemers aan te trekken. Bestuur en medewerkers zijn ambassadeurs en hebben bijgedragen aan de uitstraling van de gemeente Waalre als werkgever.

Jaar 2024

- Een nieuw sociaal intranet is gerealiseerd.
- We hebben verder gebouwd aan arbeidsmarktcommunicatie: onder andere hebben we laten zien wie we zijn als gemeente Waalre en hoe we hebben samengewerkt mét en vóór onze inwoners.
- Met de vaststelling van de herijkte notitie Participatie is verder gewerkt aan inwonersparticipatie. We hebben bij majeure projecten gebruik gemaakt van een startnotitie die alle afspraken rond participatie helder uiteen heeft gezet.
- We hebben met onze websites en nieuwsbrieven voldaan aan de minimale eisen voor toegankelijkheid en waar mogelijk meer. De interne organisatie heeft geïnvesteerd in een werkwijze voor het aanleveren van digitaal toegankelijke stukken en deze manier van werken heeft bijgedragen aan verhoging van de toegankelijkheid zoals door de VNG is omschreven.
- De datagerichte aanpak is als onderdeel van de contentstrategie intern en daarmee ook extern toegepast. Deze aanpak heeft bijgedragen aan een doelgroep gerichtere informatievoorziening.

ICT en informatievoorziening

Wat willen we bereiken?

ICT-beleid dat is geactualiseerd en mede zorgdraagt voor de realisatie van de Raadsbrede agenda 2023-2027 en het landelijke uitvoeringsprogramma "VNG realisatie roadmap". Het faciliteert het van buiten naar binnen werken en burgerparticipatie.

Een betrouwbare, flexibele en toekomstbestendige ICT-architectuur en infrastructuur.

Een professionele beheerorganisatie en optimalisering van sturingsprocessen voor betere regie op samenwerking met ICT-partners.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er wordt een nieuw informatiebeleidsplan opgesteld voor de periode 2023-2027
- Implementeren van een nieuwe betrouwbare ICT-infrastructuur.
- Realiseren van een toekomstbestendig applicatielandschap waarbij applicaties doelmatig en efficiënt ingezet kunnen worden.

Jaar 2024

- Het Informatiebeleidsplan en uitvoeringsplan wordt geëvalueerd, vastgesteld en in uitvoering genomen.
- Migratie naar de nieuwe ICT dienstverlener is gerealiseerd en de beheerprocessen worden verder geoptimaliseerd.
- Er wordt een start gemaakt met de door ontwikkeling van de I-organisatie in de vorm van het optimaliseren van de gegevens kwaliteit, data-gedreven werken en werken onder architectuur onder regie van de I-adviseur.
- Er wordt ten behoeve van informatieveiligheid een SIEM/SOC inrichting gerealiseerd.
- Er wordt, in samenwerking met onze nieuwe ICT dienstverlener, een vervanging gedaan van de op locatie aanwezig infrastructuur.
- De kwaliteit van basisgegevens wordt verbeterd door het structureel controleren op levering en gebruik van gegevens.
- Het zaakgericht en digitaal werken is verder ontwikkeld en ingevoerd.
- Met de inwerkingtreding van de Wet Openbaarheid Overheid (WOO) is het project om diverse informatie categorieën actief openbaar te maken opgestart.

Informatiebeveiliging

Wat willen we bereiken?

Een veilige digitale en analoge dienstverlening staat centraal. Hiervoor volgen we een informatiebeveiligingsbeleid dat voldoet aan het wettelijk normenkader, de landelijke BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).

We zijn ons bewust van de risico's die spelen op het gebied van informatiebeveiliging. Deze risico's moeten zoveel mogelijk worden verkleind.

De organisatie investeert in digitale veiligheid door onze systemen up-to-date te houden. We trainen op digitale aanvallen. Cybersecurity en beveiligingschecks maken deel uit van ons dagelijks werk. We zorgen ervoor dat onze medewerkers getraind en voorbereid zijn.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het informatiebeveiligingsbeleid op basis van de BIO is opgesteld.
- De wettelijke normenkaders op het gebied van informatiebeveiliging worden gevolgd en waar nodig geïmplementeerd.
- De informatiebeveiliging wordt jaarlijks getoetst met de ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Informatieaudit).
- De organisatie is zich bewust van veiligheidsrisico's en weet deze te beheersen. Dit door het nemen van maatregelen.
- Cybersecurity en beveiligingschecks maken deel uit van ons dagelijks werk.
- Jaarlijks wordt het informatiebeveiligingsplan opgesteld en geëvalueerd.

Jaar 2024

- Het Strategisch Informatiebeveiligings- en Privacybeleid 2023 – 2027 Gemeente Waalre is vastgesteld.
- De concrete maatregelen van het beleid zijn uitgewerkt in het Jaarplan Informatiebeveiliging en Privacy.
- Het is voor de organisatie duidelijk wat de rollen, verantwoordelijkheden en taken zijn op het gebied van informatiebeveiliging.
- De kritische processen van de BIO-maatregelen zijn uitgezet en uitgevoerd.
- Er is voldaan aan de ENSIA (Eenduidig Normatiek Single Informatieaudit) 2023
- Het bewustwordingsniveau is verhoogd binnen de gehele organisatie. De medewerkers zijn zich bewust van de risico's die het werken met gemeentelijke informatie met zich meebrengt. De bewustwordingscampagne is gecontinueerd, met een continue leren project.
- We zijn meer weerbaar in het geval van een cyber gerelateerd incident. Hiervoor is een businesscontinuïteitsplan opgesteld waarin is opgenomen hoe een crisisorganisatie eruit ziet en wie waarvoor verantwoordelijk is.
- Er is een cyberoefening uitgevoerd.

Privacy

Wat willen we bereiken?

De Europese Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) is ons belangrijkste toetsingskader op het gebied van privacy. Transparantie voor burgers en medewerkers over welke gegevens we voor welke doeleinde verwerken staat hierin centraal. Wij dienen daarbij de rechten van burgers en medewerkers te borgen. Hierbij is het van groot belang dat de organisatie bewust omgaat met de veelheid aan privacygevoelige informatie van burgers en medewerkers.

Als gemeente hebben wij boa's in dienst. Op gegevens die de boa's verwerken in het kader van hun opsporingstaak is de Wet politiegegevens (Wpg) van toepassing. Ook met deze gegevens dient zorgvuldig te worden omgegaan. De collega's van team Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) dienen zich hiervan bewust te zijn. Daarnaast voeren wij de verplichte controles – zowel interne als externe audits – uit.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een privacybeleid opgesteld.
- Door blijvende aandacht op het onderwerp privacy is het bewustwordingsniveau gestegen binnen de gehele organisatie.
- De rollen, taken en verantwoordelijkheden in het kader van privacy zijn helder belegd binnen de organisatie.
- De DPIA's (Data Protection Impact Analyses) zijn door de organisatie uitgevoerd en de uitkomsten zijn verwerkt in concrete verbeterplannen die waar mogelijk zijn uitgevoerd.
- Datalekken worden opgelost.
- Er is een verwerkingsregister in de organisatie. Deze wordt actief bijgehouden door de medewerkers.
- Er zijn verwerkersovereenkomsten gesloten met de verwerkers.
- Er is een procedure voor de afhandeling van verzoeken in het kader van de AVG.
- Er wordt gewerkt volgens het privacy by design en default principe binnen de organisatie.
- Bij ontwikkelingen binnen de organisatie die te maken hebben met wetswijzigingen of nieuwe regelingen is privacy meegenomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor ontwikkelingen rond de vernieuwde Wet Politiegegevens (Wpg), de Wet open overheid (Woo), de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) en de Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK).

Jaar 2024

- Het Strategisch Informatiebeveiligings- en Privacybeleid 2023-2027 is vastgesteld.
- Het jaarplan Informatiebeveiliging- en Privacy is opgesteld en uitgevoerd.
- Het organisatiebrede bewustwordingstraject is voortgezet.
- De rollen, taken en verantwoordelijkheden in het kader van privacy zijn helder belegd binnen de organisatie. De nieuwe teammanagers zijn hier uitvoerig in meegenomen.
- De procedure rondom DPIA's is geactualiseerd.
- Datalekken zijn opgelost en de procedure voor het melden van datalekken is geactualiseerd.
- Er zijn verwerkersovereenkomsten afgesloten met nieuwe verwerkers.
- De organisatie heeft leren werken volgens de principes privacy by design en privacy by default.
- Er is een procedure voor de afhandeling van verzoeken in het kader van de AVG. Deze is achter een DigiD koppeling geplaatst op de website.
- Bij wetswijzigingen en nieuwe ontwikkelingen die daaruit voortkomen, is privacy meegenomen.

Juridische kwaliteitszorg

Wat willen we bereiken?

Het behouden en waar nodig verbeteren van de juridische kwaliteit en leesbaarheid van voorstellen en besluiten.

Wat gaan we er voor doen?

Periode 2023-2026

- Het verhogen van het bewustzijn over (juridische) risico's en juridische kennis bij medewerkers van de gemeente Waalre.
- Organisatiebreed medewerkers faciliteren om de juridische kwaliteit te garanderen en waar nodig te verhogen.

Jaar 2024

- Is voldaan aan nieuwe wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer. Ook is gestart met de voorbereiding op nieuwe wetgeving zoals het Wetsvoorstel Versterking waarborgfunctie Awb.
- Naar aanleiding van de vernieuwing van het bevoegdhedenregister eind 2023 hebben medewerkers tools gekregen om met het nieuwe register te werken en is de behoefte aan verdere ondersteuning gemonitord en vertaald naar passende ondersteuning.
- Een selectie van interne processen is tegen het licht gehouden en waar nodig is geadviseerd tot verbeteringen of zijn deze verbeteringen zelf al geïmplementeerd.
- Is juridische kwaliteitszorg verder ontwikkeld.
- Is verder geïnvesteerd in verbreding van kennis binnen de gemeente Waalre.
- Zijn hulpmiddelen voor de organisatie verder ontwikkeld, in de vorm van onder andere standaarddocumenten en handreikingen.
- Is een aantal standaardbrieven van diverse afdelingen in het kader van juridisch correcte, maar vooral ook leesbare brieven in het kader van duidelijke taal herschreven.
- Is geadviseerd meteen bij de start van strategische, gevoelige en gecompliceerde dossiers, projecten en trajecten en is deelgenomen aan projectgroepen waar nodig.
- Daar waar de kennis niet in huis is, heeft juridische zaken geadviseerd om deze kennis in te huren via onze huisadvocaat.
- Zijn nieuwe leden voor de commissie bezwaarschriften geworven.

Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Publieke dienstverlening is aan de voorkant van de gemeentelijke organisatie. Het omvat het verstrekken van diverse producten en diensten aan inwoners, bedrijven en instellingen zoals reisdocumenten, subsidies, rijbewijzen en vergunningen. Aan de voorkant van de gemeentelijke organisatie kunnen inwoners ook terecht met een melding over het openbaar gebied. Onze dienstverlening richt zich op het meedenken met de wensen van onze inwoners, voor zover dit kan. We communiceren daar open over, ook als zaken niet kunnen. Voor de inwoners die niet mee kunnen met de digitalisering is het van belang dat we elkaar persoonlijk blijven ontmoeten.

Wat gaan we hiervoor doen?

Periode 2023-2026

- Er is een nieuw dienstverleningsconcept vastgesteld. Er wordt volgens dit concept gewerkt.
- Het verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening en advisering voor inwoners, bedrijven en instellingen. We zijn een betrokken dienstverlener, met oog voor de wensen van onze inwoners.
- Inwoners kunnen zelf bepalen via welk kanaal ze communiceren en wanneer ze dienstverlening afnemen van de gemeente. Dit kan via verschillende kanalen (schriftelijk, telefonisch digitaal én persoonlijk). Waar de Waalreenaar ook binnenkomt, hij/zij kan uitgaan van een gelijke dienstverleningskwaliteit.
- De openingstijden blijven ruim en op werkdagen zijn we goed bereikbaar voor vragen van onze inwoners.
- Er wordt zowel digitaal als analoog gecommuniceerd. We streven ernaar al onze inwoners te bereiken.
- De privacy is zo goed mogelijk gegarandeerd; (zorg-gerelateerde) persoonsgegevens zijn veilig bij de gemeente.

Jaar 2024

- De organisatie werkt volgens het herijkte dienstverleningsconcept.
- De openingstijden blijven ruim.
- Zoveel mogelijk taken worden aan de voorkant van de organisatie afgehandeld, waarbij de inwoner in één handeling bediend wordt.
- We werken vanuit de bedoeling. De vraag van de inwoner wordt leidend bij de uitvoering van onze taken. Daar waar wet- en regelgeving beperkend is, gaan we op zoek naar de mogelijkheden om de vraag van de inwoner te realiseren.

Paragraaf F Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente Waalre een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien Waalre risico loopt met aan deze partijen beschikbaar gestelde middelen of als Waalre aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als Waalre zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Visie op verbonden partijen

In de toekomstvisie De Kracht van Waalre heeft het gemeentebestuur van Waalre uitgesproken zich via twee sporen verder te ontwikkelen: Via het spoor van burgerparticipatie en via het spoor van regionale samenwerking. Hierover is het volgende opgenomen: "Wij werken intensief en effectief samen in de regio op thema's die de lokale gemeenschap overschrijden. We zijn een betrokken en betrouwbare partner voor medeoverheden en andere regionale partners. Wij leveren overtuigende meerwaarde voor de regio door een kwalitatief hoogstaande woonomgeving te bieden die aantrekkelijk is voor hooggekwalificeerd (inter-)nationaal talent in onder meer de hightech sector, waardoor onze regio concurrerend blijft ten opzichte van andere regio's die dergelijk talent willen aantrekken". We hebben de toekomstvisie opnieuw bekrachtigd in 2024. We zien dat op het gebied van mobiliteit (A2 gemeenten en luchthaven Eindhoven) de samenwerkingen een formeler karakter hebben gekregen met ook financiële verplichtingen.

De verbonden partijen van Waalre

Waalre heeft bestuurlijke en financiële belangen in verschillende verbonden partijen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor de gemeente. De gemeente geeft als het ware de verbonden partijen opdracht. Waalre houdt beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheid ten aanzien van deze partijen. Er zijn drie soorten verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen en overige verbonden partijen.

Allereerst wordt hierna kort toegelicht wat het onderscheid tussen deze drie soorten verbonden partijen is en welke verbonden partijen Waalre kent. Vervolgens wordt per verbonden partij toegelicht wat het doel is van de verbonden partij, hoe Waalre participeert en waar van toepassing wat de financiële situatie van de verbonden partij is en welke risico's Waalre eventueel loopt. Voor de financiële situatie van de verbonden partij wordt uitgegaan van de jaarrekening 2022 en begroting 2024. Onderaan deze paragraaf volgt tot slot een beknopt overzicht van de kosten vanuit de begrotingen 2024 van de verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente heeft een overeenkomst met partijen op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De gemeente neemt deel in het algemeen bestuur en betaalt mee. Verbonden partijen beschikken over reserves om risico's op te kunnen vangen. Het risico van gemeenschappelijke regelingen bestaat uit het deel dat de gemeente verhoudingsgewijs inneemt in het eventuele liquidatiesaldo van een samenwerkingsverband. Door de afvaardiging in het Algemeen Bestuur van het samenwerkingsverband behoudt Waalre invloed en nemen financiële risico's af. De

jaarverslagen van de verbonden partijen komen na beoordeling door het college in de raad.

Het is wenselijk binnen gemeenschappelijke regelingen zoveel mogelijk dezelfde kaders af te spreken ten aanzien van financiële onderwerpen, zodat colleges en gemeenteraden hier eenduidiger regie op kunnen voeren. De vier grote gemeenschappelijke regelingen (MRE, ODZOB, GGD en VRBZO) hebben hier afspraken over gemaakt. Het betreft indexerings-uitgangspunten en bestuurlijke planning. Een verdere harmonisering wordt nagestreefd, zoals op het gebied van tussentijdse rapportages, nota reserves en voorzieningen en de nota risicomangement. Dit is voor een groot deel ook al gerealiseerd.

Waalre is deelnemer in de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- A. Metropoolregio Eindhoven (MRE) te Eindhoven
- B. Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB) te Eindhoven
- C. GGD Brabant-Zuidoost te Eindhoven
- D. Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost te Eindhoven
- E. Regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen te Veldhoven
- F. Regeling Werkvoorzieningsschap Regio Eindhoven (ERGON)
- G. PlusTeam te Geldrop

Deelnemingen

De gemeente heeft aandelen en stemt zelf in de aandeelhoudersvergadering.

Voor Waalre betreft dit:

- a. Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag

Samenwerkingsverbanden

De gemeente werkt samen in andere constructies dan een deelneming of een gemeenschappelijke regeling. Bijvoorbeeld als lid van een stichting, of op basis van een convenant. De gemeentelijke bijdrage is verschillend. De bijdrage varieert van de inzet van uren voor bestuursondersteuning tot kosten van een lidmaatschap of kosten voor afname van diensten.

Waalre neemt deel aan de volgende samenwerkingsverbanden:

- I. Samenwerkingsovereenkomst Werk en Inkomen Veldhoven
- II. Convenant Veldhoven
- III. Stichting regionale inkoop samenwerking Zuidoost Brabant (BIZOB) te Oirschot
- IV. Convenant Stedelijk Gebied te Eindhoven
- V. Inkoop samenwerking Jeugdhulp en WMO (geen vestigingsplaats)
- VI. Regionaal Informatie- en Expertise Centrum te Eindhoven
- VII. Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost te Helmond
- VIII. K80: vereniging van kleine gemeenten (tot 25.000 inwoners)

Gemeenschappelijke regelingen

A. Metropoolregio Eindhoven (MRE)

De Metropoolregio Eindhoven is vanuit het SRE doorontwikkeld tot een bestuurlijk platform met een smalle servicegerichte organisatie. Een samenwerkingsverband dat regionale vraagstukken op het gebied van economie, infrastructuur en ruimte behartigt, alsmede het beheer van investeringsfondsen verzorgt. Vanaf 2023 hebben we een

nieuwe vierjarige samenwerkingsagenda. Die is gebaseerd op 2 sporen: Duurzame schaa sprong Brainport en Nieuwe balans voor het landelijk gebied. We voeren de samenwerkingsagenda voorlopig uit binnen de huidige middelen. De inwonerbijdrage is niet verhoogd op basis van de nieuwe ambities. Wel breiden we de organisatie uit door herschikking van de middelen en financiering vanuit Rijk en provincie voor extra opgaven die vanuit die organen bij het MRE neergelegd worden. In 2023 hebben we besluiten genomen over het RHCE als blijvend onderdeel in MRE voor onze archieftaken en de ontwikkeling van Gulbergen.

Bestuurlijke en financiële participatie

De formele besluitvorming in het kader van de Gemeenschappelijke Regeling ligt bij het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur. De gemeente Waalre wordt door de burgemeester vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van het inwonertal. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

De financiële consequenties van de aangepaste agenda zijn inmiddels doorgevoerd in de begroting 2024.

Risico

Er is sprake van een stabiele inwonerbijdrage en voldoende ruimte voor het uitvoeren van de taken in de werkvelden. Het financieel risico is daarmee verlaagd.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 14.324.968	€ 14.449.317
Vreemd Vermogen	€ 14.426.667	€ 13.786.189
Resultaat	€ 598.348	€ 469.458

B. Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

De Omgevingsdienst is ingesteld om ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht. Daar hoort ook de voorbereiding op de nieuwe Omgevingswet bij die in 2024 inwerking treedt. En daarmee als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een lid van ons college (portefeuillehouder). Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en deels op basis van de omvang van de gemeente voor collectieve taken. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf. De bijdrage is bijgesteld op basis van de meerjarenvisie 2023-2027 van de omgevingsdienst en de indexeringen die in 2023 in de herziene begroting 2023 van de ODZOB zijn vastgesteld.

Risico

De geactualiseerde risico-inventarisatie van de ODZOB toont dat de risico's met de grootste potentiële impact een verwachtingswaarde kennen van ruim € 1,8 miljoen. In 2022 heeft de ODZOB besloten de implementatie van een nieuw VTH-systeem en de incidentele kosten voor de invoering van de omgevingswet te dekken uit de Algemene Reserve. Ook door de indexeringen en extra maatregelen voor het beteugelen van ziekteverzuim zijn de kosten gestegen. Mede hierdoor is de Algemene Reserve van de ODZOB gedaald en moet dit gedurende enkele jaren aangevuld worden. Naar verwachting ultimo 2024 naar ca. € 1,2 miljoen. De streefwaarde vanuit de 4 grote GR-en is € 1,2 – 1,5 miljoen, afhankelijk van het begrotingstotaal. In eerdere jaren is het risicobedrag in de begroting binnen het weerstandvermogen voor de ODZOB verhoogd. Door de genomen maatregelen in 2023 is dit niet meer nodig.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 3.265.823	€ 1.012.315
Vreemd Vermogen	€ 8.620.345	€ 6.636.669
Resultaat	€ 1.045.965	€ 0

C. Gemeenschappelijke Regeling GGD Brabant-Zuidoost

De GGD heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de publieke gezondheidszorg (PG) en de ambulancezorg (AZ).

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een lid van ons college (portefeuillehouder). Het Algemeen Bestuur stelt de hoofdlijnen van het GGD beleid vast alsmede de begroting en de jaarrekening. Het Dagelijks Bestuur ziet toe op de dagelijkse gang van zaken, bereidt samen met de directeur de AB-vergaderingen voor en draagt zorg voor het uitvoeren van de besluiten van het Algemeen Bestuur. Zowel het Dagelijks- als het Algemeen Bestuur vergadert ca. 6 keer per jaar. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en op basis van de omvang van de gemeente (inwonersaantal) voor collectieve taken. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Het Algemeen Bestuur van de GGD heeft in 2018 aan de directeur van de GGD een bestuursopdracht gegeven om te komen tot een robuuste en wendbare organisatie. Belangrijkste onderdelen van deze opdracht zijn de integratie van JGZ 0-4 binnen de GGD, de ontwikkeling van een drielagen naar een tweelagen structuur, de implementatie van Lean principes en zelforganisatie en het verbeteren van de bedrijfsvoering van de GGD.

Per 1 januari 2021 is de integratie van JGZ 0 -4 binnen de GGD formeel en materieel een feit. Dat betekent dat de jeugdgezondheidszorg integraal van 0-18 jaar is ondergebracht bij de GGD.

Deze integratie heeft, naast de inhoudelijke voordelen, ook een positief effect gehad op het exploitatieresultaat en de stand van het eigen vermogen van de GGD.

Daarnaast heeft de integratie van JGZ 0 – 4 bij de GGD eraan bijgedragen dat de GGD jaarlijks over een wendbaarheidsbudget kan beschikken om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen ten behoeve van de gezondheid van burgers. Het GGD bestuur beslist over de aanwending van het wendbaarheidsbudget. Er ligt een voorstel bij het AB om het wendbaarheidsbudget te bestemmen voor de vernieuwing van de jeugdgezondheidszorg (Samen verder groeien) voor de periode van 4 jaren.

De tweelagenstructuur en de tweehoofdige directie zijn per 1.1.2021 ingevoerd. Door de COVID-19 crisis is er ook in 2022 vertraging opgetreden van de implementatie van dit veranderingsproces in de bedrijfsvoering.

Eind 2023 verwacht de GGD alle onderdelen van de bestuursopdracht af te ronden. Er zijn enkele financiële risico's op het gebied van de loonkostenontwikkeling, inflatie, stijging energiekosten en stijgende kosten van informatieveiligheid. Zie hiervoor de paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 4.707.775	€ 5.465.592
Vreemd Vermogen	€ 29.188.681	€ 29.777.832
Resultaat	€ 12.139	€ 412.439

D. Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO) is een organisatie waarin de brandweer, de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) en de regionale ambulancevoorziening (RAV) samenwerken om incidenten en rampen en crises te voorkomen, te beperken en te bestrijden. Naast de primaire processen (incidentbestrijding en ramp en crisisbeheersing) wordt de VRBZO ook ingezet op actuele en urgente veiligheidsvraagstukken, zoals de (nood) opvang van asielzoekers en vluchtelingen. VRBZO is een samenwerkingsverband tussen 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant.

Bestuurlijke en financiële participatie

Het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio bestaat uit de burgemeesters van de gemeenten binnen de Veiligheidsregio. De burgemeester vertegenwoordigt zijn gemeente in de veiligheidsregio en legt verantwoording af aan zijn eigen gemeenteraad. De bestuursorganen laten zich in hun taakuitoefening adviseren door de Adviescommissie Financiën & Bedrijfsvoering waarin vertegenwoordigers van het bestuur, gemeentesecretarissen (2) en controllers van gemeenten (2) zitting hebben. Deelnemende gemeenten betalen jaarlijks een bijdrage op basis van de verwachte opdrachtverlening en deels op basis van de omvang van de gemeente. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

VRBZO heeft voor 2024 en verder een structurele en een incidentele verhoging van de gemeentelijke bijdrage gevraagd. Deze verhoging, op basis van indexering, is nodig voor loonkosten en de ontwikkeling van crisisbeheersing. De incidentele verhoging voor 2024

is bedoeld om de achterstanden door COVID-19 in te lopen en de organisatie verder te kunnen ontwikkelen.

Deze incidentele verhoging is voor het jaar 2024 geraamd op €200.000. In de begroting van 2023 stond namelijk een incidentele gemeentelijke bijdrage van €600.000 voor 2024. Met dit bedrag wilden ze de vertraging inhalen, die tijdens de coronacrisis ontstond bij het realiseren van de visie 2025. Door een extra structurele bijdrage van het Rijk om het domein crisisbeheersing en informatiemanagement te versterken en een eerdere start zijn €400.000 van de extra incidentele middelen voor 2024 niet meer benodigd.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 2.144.989	€ 2.167.498
Vreemd Vermogen	€ 40.392.493	€ 40.266.704
Resultaat	-€ 72.187	€ 390.316

E. Gemeenschappelijke regeling Regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen

Samen met dertien andere gemeenten draagt Waalre in deze gemeenschappelijke regeling zorg voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden die volgens artikel 17 van de Wet op het Primair onderwijs aan de gemeenteraden zijn opgedragen.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre is vertegenwoordigd in het regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs De Kempen door een lid van het college van burgemeester en wethouders (portefeuillehouder).

Risico

Verbonden partij in bestuurlijke zin. Er bestaat geen financiële verbondenheid. Waalre loopt geen financieel risico.

F. Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (ERGON)

Doel van deze regeling is het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) voor de deelnemende gemeenten (Eindhoven, Veldhoven, Valkenwaard, Heeze-Leende en Waalre). De deelnemende gemeenten dragen Ergon op de Wsw integraal voor hen uit te voeren aan de hand van een door Ergon opgesteld Strategisch Plan.

Bestuurlijke en financiële participatie

Waalre is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door twee leden van het college van burgemeester en wethouders (portefeuillehouder). De bijdrage van deelnemende gemeenten is voornamelijk gebaseerd op de omvang van de opdracht vanuit de gemeente. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Wanneer Ergon verlies maakt, moeten deelnemende gemeenten dit opvangen. In 2021 is een strategische koers ontwikkeld voor de komende jaren voor de vijf deelnemende gemeenten. De organisatie spant zich voorts in om de implementatie van deze strategische koers te bewaken. Er zijn plannen in werking gezet voor nieuwe huisvesting.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 12.600.000	€ 12.530.000
Vreemd Vermogen	€ 9.272.000	€ 9.425.000
Resultaat	€ 860.000	€ 761.000

G. PlusTeam

Het PlusTeam is een Gemeenschappelijke Regeling (bedrijfsvoeringsorganisatie) die samen met Geldrop-Mierlo is afgesloten om inwoners met meervoudige, complexe problematiek van Waalre en Geldrop-Mierlo op een adequate wijze te kunnen ondersteunen. In het PlusTeam werken gespecialiseerde professionals, die ingezet worden als de hulpvraag dusdanig complex is dat deze het CMD ontstijgt.

Bestuurlijke en financiële participatie

In 2022 is met de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling de bestuurlijke vertegenwoordiging gewijzigd. Voortaan zijn 2 vertegenwoordigers van Waalre aangewezen als deelnemers in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur. Voor de bijdrage van Waalre in 2023 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf. Sinds 2018 is op basis van de jaarrekening van het Plus Team de verdeelsleutel 75% voor Geldrop-Mierlo en 25% voor Waalre. In 2023 is de Gemeenschappelijke Regeling opnieuw aangepast, vanwege een wijziging in de wet gemeenschappelijke regelingen.

Risico

Omdat het PlusTeam geen weerstandscapaciteit heeft, worden risicobedragen behorend bij de risico-inventarisatie van het PlusTeam in de jaarrekening en begroting van de gemeenten opgenomen. Voor de gemeente Waalre schatten we het risico in op € 46.700. We hebben het hiermee verhoogd ten opzichte van voorgaande jaren. We constateren dat het PlusTeam te kampen heeft met een hoog ziekteverzuim en lange wachttijden. Hierdoor zijn er extra investeringen noodzakelijk geweest. Er is een plan van aanpak gemaakt om de problemen bij het PlusTeam te adresseren, tot deze zijn opgelost blijft de situatie bij het PlusTeam kwetsbaar.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 0	€ 0
Vreemd Vermogen	€ 540.000	€ 378.000
Resultaat	€ 379.000	€ 204.434
Aandeel Waalre	€ 99.000	€ 53.191

Deelnemingen

a. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Doel

De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.

Aandeel

Over 2022 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van €300 miljoen (2021: € 236 miljoen). Waalre heeft een financieel belang in de BNG middels 6.318 aandelen die zij bezit met een nominale waarde per aandeel van € 2,50.

Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt over 2022 een dividend van € 139 miljoen voorgesteld (€ 2,28 per aandeel voor Waalre € 15.766).

Bestuurlijke participatie

De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in de algemene aandeelhoudersvergaderingen. Verder heeft de gemeente zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de aandelen (1 stem per aandeel).

Risico

Het risico is enerzijds de waardevastheid van deze aandelen. Anderzijds wordt de jaarlijkse dividenduitkering structureel als opbrengst geraamd. Deze raming baseert men op eerder ontvangen uitkeringen en aangekondigde beleidsontwikkelingen. Een lager dividend houdt dus een risico in. Het gaat voor Waalre echter om te lage bedragen om te spreken van een reëel financieel risico.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen (x € 1.000)	€ 5.062.000	€ 4.615.000
Vreemd Vermogen (x € 1.000)	€ 143.995.000	€ 107.459.000
Dividend Waalre	€ 19.459	€ 15.795

Samenwerkingsverbanden

I. Samenwerkingsovereenkomst Werk en Inkomen Veldhoven

Vanaf 1 januari 2018 zijn de taken op het terrein van Werk en Inkomen ondergebracht bij de gemeente Veldhoven. Veldhoven is een meer gelijkwaardige en natuurlijke partner voor Waalre en streeft er naar te werken 'volgens de bedoeling' wat goed aansluit bij de visie van Waalre. Verder past de schaal van Veldhoven bij die van Waalre. Hierdoor wordt er een meer betrokken samenwerking beoogd welke leidt tot een goede en op maat geleverde dienstverlening aan onze inwoners. Zo kan de visie van "Persoonlijk en Dichtbij" door de samenwerking met Veldhoven, lokaal binnen het CMD, in de dagelijkse praktijk vormgegeven worden.

Om dit in goede banen te leiden is er doorlopend afstemming op diverse niveaus nodig.

Financiële bijdrage

Aan de gemeente Veldhoven wordt een bedrag per persoon betaald.

In een Samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat de gemeente Veldhoven alle uitvoeringshandelingen en –besluiten krachtens de onderstaande regelingen uitvoert:

- Participatiewet
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
- Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- Wet Inburgering 2021

Risico

De uitvoering van bovenstaande regelingen betreft open einde regelingen. De hoogte van de uitkering vanuit het rijk voor de Participatiewet (zogenaamde BUIG-gelden) wordt gebaseerd op het aantal uitkeringen dat de gemeente twee jaar voor het begrotingsjaar moest uitkeren. Indien minder uitkeringen door de gemeente hoeven te worden uitgekeerd in het begrotingsjaar, betekent dit een voordeel voor de gemeente. Indien meer uitkeringen door de gemeente worden uitgekeerd, betekent dit een nadeel voor de gemeente. Waalre loopt hierdoor financieel risico. De vangnetuitkering biedt gemeenten financiële compensatie voor grote tekorten op het budget van de Participatiewet. Ze kunnen de compensatie aanvragen als het tekort groter is dan 5%. Daarbij geldt een getrapte opbouw: is het tekort tussen 5% en 10%, dan is de compensatie de helft. Boven de 10% wordt alles volledig gecompenseerd.

II. Samenwerkingsovereenkomst Veldhoven

De afgelopen periode is op diverse terreinen de samenwerking met de gemeente Veldhoven gezocht en gevonden. Het betreft onder andere toezicht en handhaving, rampenbestrijding en de website. Beide gemeenten zien hierin een kans om elkaar verder te versterken. Deze samenwerking is in november 2016 (in een heel lichte vorm) geformaliseerd middels een convenant.

Financiële bijdrage

De afspraak in de samenwerkingsovereenkomst is dat indien de samenwerking tot gevolg heeft dat er onderling of naar derden verplichtingen worden aangegaan, dat hierover nadere afspraken gemaakt worden waartoe in beide colleges wordt besloten. Afhankelijk van de mate van samenwerking en daarmee samenhangende kosten/risico's wordt hierbij een (juridische) vorm gekozen, bijvoorbeeld een samenwerkingsovereenkomst. Dit is gebeurd op het gebied van Werk en Inkomen. De kosten en risico's worden daarmee per samenwerkingsthema vastgesteld.

III. Stichting regionale inkoop samenwerking Zuidoost-Brabant (BIZOB)

Bizob is ons regionale inkoopbureau. De doelstelling en de governance zijn tussentijds meer toekomst bestendig gemaakt. De doelstelling is: "Het behalen van voordelen voor de aangeslotene onder meer op financieel, kwalitatief, en procesmatig gebied, onder andere door het in stand houden van een inkoopbureau en voorts door het verrichten van al hetgeen met een en ander direct of indirect verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord"

De kaders voor het inkopen van goederen, diensten en werken zijn vastgelegd in ons inkoopbeleid.

Bestuurlijke en financiële participatie

Op basis van de gewijzigde Statuten vertegenwoordigt één portefeuillehouder uit de gemeenten in het cluster Dommelvallei+ (Heeze-Leende, Cranendonck, Geldrop-Mierlo, Nuenen, Son en Breugel en Waalre). In de vorige bestuursperiode vertegenwoordigde Waalre het cluster. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Het financiële risico voor de deelnemende gemeenten aan de stichting bestaat hoofdzakelijk uit de personeelslasten van de concerninkopers. Het risico voor de stichting is eveneens beperkt, doordat de gemeenten minimaal vier jaar capaciteit inkopen, de personele capaciteit bij vermindering van het aantal uren ingeperkt kan worden en de vaste kosten relatief laag zijn. Resultaten komen ten goede aan de aangesloten gemeenten. De hoogte van het bedrag per gemeente wordt via de verdeelsleutel van afgenomen dagdelen bepaald.

Vermogenspositie / Resultaat (in EUR)	1-1-2022	31-12-2022
Eigen Vermogen	€ 1.405.076	€ 362.830
Vreemd Vermogen	€ 1.139.797	€ 1.209.552
Resultaat	€ 1.003.218	€ 613.915

IV. Convenant Stedelijk Gebied Eindhoven

Het herziene convenant 2023 vormt de basis voor een intensieve samenwerking in het Stedelijk Gebied Eindhoven. Partners zijn: Eindhoven, Helmond, Geldrop-Mierlo, Nuenen, Best, Oirschot, Son en Breugel, Veldhoven en Waalre. Het Stedelijk Gebied heeft als

belangrijkste opdracht om de ambities van Brainport en de doorontwikkeling daarvan te faciliteren, middels hoogwaardige werkgebieden, een gevarieerd, wervend woonmilieu en een aansprekend pakket aan voorzieningen op terreinen als kunst, cultuur, sport en recreatie.

Bestuurlijke en financiële participatie

Het convenant omvat afspraken tussen gemeentebesturen over de afstemming en uitvoering van de uitoefening van ieders toekomstige publiekrechtelijke bevoegdheden. Het convenant had een looptijd tot 2025. We hebben dit in 2023 herzien en de looptijd tot en met 2026 vastgesteld. Er is een Bestuurlijk Platform bestaande uit één collegelid per deelnemende gemeente. Daarnaast zijn er portefeuillehouder-overleggen tussen portefeuillehouders uit de gemeenten voor de thema's Ruimte, Wonen, Werken en Voorzieningen & Evenementen.

Risico

Er werkt een secretariaat voor en in opdracht van het collectief van samenwerkende partners. De gemeenten zijn op basis van inwoneraantal gezamenlijk verantwoordelijk voor de financiering. Er wordt verantwoording afgelegd aan het Bestuurlijk Platform Stedelijk Gebied Eindhoven en er wordt geen afzonderlijke jaarrekening opgesteld. In de huidige structuur is geen sprake van langlopende verplichtingen, eigen of vreemd vermogen. Het financiële risico voor Waalre is daarmee zeer beperkt. Dit willen we ook in de toekomst zo houden, zodat ook in volgende bestuursperiodes dit bij de doorontwikkeling van de ambities een aandachtspunt blijft.

V. Inkoop samenwerking Jeugdhulp en WMO

De gemeenten Helmond, de Peelgemeenten en de Dommelvallei+ (Geldrop-Mierlo, Nuenen, Son en Breugel en Waalre) vormen met 11 gemeenten een inkoop samenwerking op het gebied van Jeugdhulp. Er wordt gewerkt aan een regionale inkoopstrategie en aan een governancestructuur.

Voor de WMO (begeleiding en dagbesteding) vindt de inkoop in Dommelvallei+-verband plaats. In 2021 is een samenwerking gestart met de BOV (Best Veldhoven), de Kempengemeenten (Bergeijk, Bladel, Eersel, Reusel- De Mierden en Oirschot) en Dommelvallei+ (Nuenen, Son en Breugel, Geldrop-Mierlo en Waalre). Er heeft een regionale aanbesteding plaatsgevonden voor de producten begeleiding en dagbesteding. Deze nieuwe contracten zijn gestart op 01-04-2022.

Bestuurlijke en financiële participatie

De gemeente Waalre neemt in dit kader deel aan bestuurlijke overleggen, zowel in Dommelvallei+-verband als in het bredere verband van de bovengenoemde 11 gemeenten. Waalre levert ambtelijke capaciteit in beide samenwerkingsverbanden. Met de vaststelling van de governance voor de inkoop samenwerking Jeugdhulp zal de bestuurlijke en financiële participatie definitief duidelijk worden. De governance voor de inkoop samenwerking voor de Jeugdhulp zal naar verwachting een formeler karakter krijgen dan de huidige inkoop samenwerking op het gebied van de WMO.

Risico

Door de samenwerking te zoeken worden de risico's die samenhangen met de inkoop van zorg op het gebied van Jeugdwet en WMO verkleind.

VI. Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC)

De Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland werkt onder aansturing van een zelfstandige regionale stuurgroep. De RIEC's vormen voor onder andere gemeenten, maar ook andere partners een informatieknooppunt voor casuïstiek. Het RIEC ondersteunt bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit en ontwikkelt producten op verschillende ondermijningsthema's. Met het hoofddoel om de overheid en de samenleving weerbaarder te maken tegen ondermijning. Het stelt hiervoor onder andere integrale handhavingsadviezen op en stemt projectmatig bestuursrechtelijke, strafrechtelijke en fiscale interventies af met betrokken partners.

Bestuurlijke en financiële participatie

Bestuurlijk is er een periodiek afstemmingsoverleg dat 5 keer per jaar plaatsvindt, genaamd het Bestuurlijk Overleg Ondermijning (BOO). Alle burgemeesters van de gemeenten behorende tot basisteam de Kempen sluiten in het BOO aan, waarbij er onder andere afgestemd wordt met de Taskforce-RIEC, belastingdienst, politie en het openbaar ministerie over de ondermijningsaanpak in de aangesloten gemeenten. Vanaf 2021 worden de kosten gedragen door de provincie en de gemeenten. Deze bedragen zijn gebaseerd op het inwoneraantal. Het bedrag voor de Taskforce blijft o.g.v. het Convenant Bondgenootschap 4 jaar hetzelfde. Wel worden de bijdragen (net zoals andere overheidsbijdragen) jaarlijks geïndexeerd.

Risico

Er is geen sprake van financieel risico.

VII. Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost

Het Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost (voorheen Veiligheidshuis) richt zich op ketensamenwerking binnen thema's relationeel geweld, jeugd, nazorg ex-gedetineerden en veelplegers. Aangesloten zijn Bijzonder Jeugdwerk, Combinatie Jeugdzorg, De Horst/De Rooyse Wissel, Dienst Justitiële Inrichtingen, GGzE/De Woenselse Poort, GGZ Oost Brabant, Halt Oost-Brabant, Jeugdbescherming Brabant, Jeugd Veilig Verder, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering, Lumens, MEE De Meent Groep, NEOS, Novadic-Kentron, Openbaar Ministerie, arrondissement Oost Brabant, Nationale Politie, eenheid Oost Brabant, Raad voor de Kinderbescherming BZO, Reclassering Nederland, Slachtofferhulp Nederland, STEVIG, Stg. Maatschappelijke Opvang Helmond e.o., Veilig Thuis, WIJ Eindhoven, William Schrikker Jeugdbescherming en Jeugdreclassering. Het is er voor complexe probleemsituaties waar dwang, vaak gecombineerd met zorg, gewenst is. Indien nodig neemt het Zorg- en Veiligheidshuis tijdelijk de regie. Het Veiligheidshuis kan ook aansluiten bij een lokaal casuoverleg. Ze denken mee, coördineren en kunnen informatie opvragen die men lokaal niet heeft.

Bestuurlijke en financiële participatie

Vanuit het Veiligheidsoverleg Oost-Brabant is een stuurgroep ingesteld voor de aansturing van het Veiligheidshuis. Hierin worden 7 burgemeesters uit de regio afgevaardigd. Waalre heeft momenteel geen vertegenwoordiger in die stuurgroep. Waalre heeft het samenwerkingsconvenant ondertekend. Voor de bijdrage van Waalre in 2024 wordt verwezen naar het overzicht onder aan deze paragraaf.

Risico

Er is geen sprake van financieel risico.

VIII. Vereniging van kleine gemeenten K80

Waalre heeft zich in 2023 aangesloten bij de K80. Een netwerk van kleine gemeenten door heel Nederland dat met name de positieve kanten en uitdagingen van kleine gemeenten bij het Rijk onder de aandacht wil brengen. De K80 wil als partner optrekken met het Rijk en de provincies en als volwaardig partner gezien worden.

Bestuurlijke en financiële participatie

Wij zijn als lid aangeschoven en hebben ons georiënteerd op hoe de vereniging werkt. Er is tot nu toe alleen sprake van een lidmaatschapsbijdrage en voorbereiding en deelname aan de werksessies en ledenbijeenkomsten.

Risico

Er is geen sprake van financieel risico.

Overzicht bijdragen verbonden partijen in Euro's

Verbonden partijen gemeente Waalre:		2022	Raming 2023	Raming 2024
A.	Metropool regio Eindhoven (MRE)	€ 248.495	€ 252.200	€ 260.000
B.	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	€ 186.221	€ 192.305	€ 212.000
C.	GGD Brabant-Zuidoost te Eindhoven	€ 691.527	€ 658.838	€ 764.736
D.	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)	€ 739.544	€ 773.745	€ 999.363
E.	Regionaal samenwerkingsverband openbaar basisonderwijs de Kempen	€ -	€ -	€ -
F.	Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningsschap Regio Eindhoven	€ 1.406.638	€ 1.398.493	€ 1.439.956
G.	Plus Team	€ 645.896	€ 662.064	€ 697.712
I.	Samenwerkingsovereenkomst Werk en Inkomen Veldhoven	€ 455.626	€ 412.000	€ 430.000
II.	Convenant Veldhoven	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk
III.	Stichting regionale inkoopsamenwerking Zuidoost Brabant (BIZOB)	€ 217.726	€ 227.500	€ 245.000
IV.	Convenant Stedelijk Gebied te Eindhoven	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk	Projectafhankelijk
V.	Inkoopsamenwerking Jeugdhulp en WMO	Dienstaafhankelijk	Dienstaafhankelijk	Dienstaafhankelijk
VI.	Regionaal Informatie- en Expertise Centrum te Eindhoven	€ 14.104	€ 14.500	€ 14.100
VII.	Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Zuidoost te Helmond	€ 4.406	€ 5.000	€ 5.800
VIII.	Vereniging van kleine gemeenten K80	€ -	€ 2.200	€ 2.200
Totaal		€ 4.610.183	€ 4.598.845	€ 5.070.867

Paragraaf G. Grondbeleid

Waar gaat de paragraaf over

Grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken. Die doelstellingen liggen op het terrein van de volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, openbare ruimte, infrastructuur, natuur en recreatie. De gemeente geeft in deze paragraaf een overzicht van de lopende en toekomstige projecten, de controle en beheersing, alsmede de kaders van het grondbeleid.

Visie en beleid

Nota Grondbeleid

Op 16 april 2019 is de herziene Nota Grondbeleid door uw raad vastgesteld, met als uitgangspunt het concept 'sturend grondbeleid', waarbij de gemeente per project bekijkt welke grondpolitiek wordt toegepast. De gemeente heeft vooral een faciliterende rol, maar waar meer directe invloed van de gemeente nodig is, voert zij een actief grondbeleid. Bij elke gebiedsontwikkeling is sprake van onderhandeling en een overeenkomst tussen de gemeente en een of meerdere marktpartij(en). In de Nota Grondbeleid is uitgesproken dat de gemeentelijke voorkeur uitgaat naar het overeenkomen van een anterieure overeenkomst met de marktpartijen. Dit in tegenstelling tot het opstellen van een exploitatieplan. De gemeente hanteert met betrekking tot gronduitgifte marktconforme grondprijzen en bepaalt per plan de meest geschikte grondprijsmethode.

Nota Grondbeleid: Nota waarin het gemeentelijk grondbeleid is verwoord. Deze wordt periodiek herzien en heeft onder andere betrekking op verwervingen, uitgifteprijsvorming, samenwerking, weerstandsvermogen en kostenverhaal.

Grondpolitiek: Synoniem voor grondbeleid. Beleid dat de handelswijze van de gemeente beschrijft met betrekking tot het verwerven en verkopen van grondposities.

Passieve grondpolitiek: Een door gemeente te voeren grondbeleid dat zich beperkt tot het faciliteren, toetsen en verhalen van kosten van ruimtelijke ontwikkelingen van derden/private partijen.

Actieve grondpolitiek: Het actief verwerven van gronden (hier: door de gemeente), om invulling te geven aan het ruimtelijk beleid. De gemeente is grondeigenaar en ondernemer; de gemeente draagt alle kosten en risico's, en incasseert de opbrengsten.

Anterieure overeenkomst: Overeenkomst met marktpartijen voorafgaand aan een gebiedsontwikkeling, waarin afspraken worden gemaakt over onder meer woningbouwprogramma en kostenverhaal. Dit gebeurt privaatrechtelijk, via een overeenkomst.

Exploitatieplan: wettelijke mogelijkheid om kosten te verhalen op de particuliere initiatiefnemer. Dit is de publiekrechtelijke weg.

Nota Kostenverhaal

In november 2014 heeft uw raad de volgende beleidsnota's vastgesteld:

- Nota Kostenverhaal,
- Beleidsnota Rood-met-groen en
- Beleidsnotitie Uitwerking Rood-met-groeninstrumentarium.

In de Nota Reserves en Voorzieningen zijn daarbij de volgende bestemmingsreserves ingericht:

- *Fonds Sociale Woningbouw*
- *Regio fonds (fonds Ruimtelijke Ontwikkelingen)*
- *Lokaal fonds (fonds Bovenwijkse Voorzieningen)*
- *Fonds Landschappelijke kwaliteit (ihkv kwaliteitstoeslag natuur)*

De actuele stand van deze reserves kunt u raadplegen achteraan in dit boekwerk bij het overzicht van de reserves & voorzieningen.

In genoemde beleidsnota's zijn tarieven opgenomen die worden gevraagd bij zowel particuliere als gemeentelijke bouwplannen. Het kostenverhaal bij particuliere plannen vindt bij voorkeur plaats via privaatrechtelijke / anterieure overeenkomsten. Het exploitatieplan geldt als stok achter de deur. De beleidsnota Kostenverhaal wordt in 2024 geactualiseerd. In de actuele nota zullen dan gewijzigde tarieven zijn bepaald, zullen de effecten van nieuwe regelgeving zijn verwerkt en wordt inzage gegeven in de ontwikkelingen van de wetgeving waarin de wijze van omgaan met kostenverhaal is vastgelegd. De actualisatie en wanneer deze ter vaststelling wordt aangeboden, is afhankelijk van de uiteindelijke inhoud van de nieuwe Omgevingswet en de daarbij behorende Aanvullingswet Grondeigendom Omgevingswet. De inwerkingtreding van de Omgevingswet is inmiddels meerdere keren uitgesteld. De datum van inwerkingtreding staat inmiddels vast op 1 januari 2024.

Nota Kostenverhaal: Nota waarin het gemeentelijk beleid is verwoord met betrekking tot bovenwijkse investeringen, investeringen die voor meerdere ontwikkelingslocaties profijtelijk zijn. Hierin geeft de gemeente toepassing aan de wettelijke mogelijkheden voor kostenverhaal van bovenwijkse investeringen en wordt een actueel overzicht gegeven om welke investeringen het gaat en welke ontwikkelingslocaties een bijdrage in de kosten moeten leveren.

Fonds Sociale Woningbouw: Dit is een vereveningsfonds. In de gemeentelijke woonvisie is vastgelegd dat in iedere woningbouwontwikkeling tenminste 30% sociale huur- en koopwoningen gerealiseerd moet worden. Wanneer dat niet mogelijk is kan verevening plaatsvinden door een bijdrage of onttrekking te doen aan het fonds sociale woningbouw.

Regio fonds (fonds Ruimtelijke Ontwikkelingen): Dit is een bijdrage ruimtelijke ontwikkeling voor gemeente overstijgende voorzieningen, waarvoor vanuit de regio een bijdrage wordt gevraagd. Het betreft bijvoorbeeld sociaal culturele of recreatieve voorzieningen waarvan inwoners en ondernemers in de gehele regio profijt hebben.

Lokaal fonds (fonds Bovenwijkse Voorzieningen): Dit is een bijdrage ruimtelijke ontwikkeling voor investeringsprojecten op lokaal niveau, die bijdragen aan de kwaliteit van wonen, werken, leven en recreëren in Waalre en waarvan inwoners en ondernemers in de hele gemeente profijt hebben.

Fonds Landschappelijke kwaliteit: Dit is een bijdrage ruimtelijke ontwikkeling die voortkomt uit de landschapsinvesteringsregeling vanuit de provinciale regeling. Alle ontwikkelingen gelegen in het buitengebied moeten op een goede manier ruimtelijk worden ingepast. Wanneer dat niet fysiek door de initiatiefnemer kan op de ontwikkellocatie, is een bijdrage aan dit fonds aan de orde.

Pachtbeleid

De gemeente Waalre hanteert pachtbeleid dat in september 2017 door de raad is vastgesteld en vanaf 1-1-2018 is geïmplementeerd. Dit beleid zal komende periode worden geactualiseerd.

Woningbouwprogramma en woningmarkt

Het woningbouwprogramma is gebaseerd op het Afsprakenkader Wonen Stedelijk Gebied Eindhoven (SGE) 2022 en de Regionale Woondeal Zuidoost Brabant (maart 2023). Het gewenste woningbouwprogramma is ook gebaseerd op de prognose van bevolking en woningbehoefte, zoals die door de provincie Noord-Brabant periodiek wordt opgesteld. Medio 2023 heeft de raad de Actualisatie Woonnotitie vastgesteld waarin onder meer het gewenste woningbouwprogramma is aangegeven. Gezien de druk op de woningmarkt en de regionale schaa sprong wordt gewerkt aan de versnelling van het bouwprogramma.

De provinciale prognose van de groei van de woningbehoefte geeft voor de komende 10 jaar ook nog een groei van de eigen behoefte. Doelstelling is om deze groei in principe te realiseren op de beschikbare inbreidingslocaties (o.a. 't Hazzo en omgeving, Brabantia-terrein, winkelcentrum De Voldijn, herontwikkeling Gestelsestraat, verbouw 't Laar, De Molenstraat 9-11, de Frederik Hendrikstraat, etc.). De woningbouwplannen op de uitbreidingslocaties zullen in navolging van de regio-afspraken vooral plaatsvinden in Waalre Noord en Ekenrooi Zuid. Inmiddels is besloten om eerst Waalre Noord fase 3 in aanbouw te hebben alvorens met Ekenrooi Zuid te beginnen.

Het woningbouwprogramma wordt voor een deel gerealiseerd op locaties, die de gemeente zelf in exploitatie heeft. Een groot deel wordt gerealiseerd via particuliere ontwikkelingen. Het programma voor de periode 2023-2032 is opgenomen in de tabel.

Bouwprogramma 2023-2032

Bouwprogramma 2023-2032											
Jaar van oplevering	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Totaal
Gemeente	28	11	75	70	125	125	125	100	100	0	759
Particuliere projecten (groot)	26	80	140	185	0	0	0	0	0	0	431
Particuliere projecten (klein)	16	26	15	25	0	0	0	0	0	0	82
Projecten nog niet in ontwikkeling	0	0	0	0	30	10	15	10	10	100	175
TOTAAL	70	117	230	280	155	135	140	110	110	100	1447
procentueel	5%	8%	16%	19%	11%	9%	10%	8%	8%	7%	100%

Voor de korte termijn (4 jaar) zijn concrete locaties in ontwikkeling, zowel op grond van de gemeente als particuliere ontwikkelingen. Voor de langere termijn zullen nog extra locaties in ontwikkeling moeten worden genomen. Hiervoor zijn meerdere mogelijkheden in beeld, zowel op inbreidings- als uitbreidingslocaties. De meest belangrijke locaties zijn tot dusver Waalre Noord en Ekenrooi Zuid. Keuzes hierin worden pas later genomen om flexibel te zijn, zodat goed kan worden gereageerd op mogelijk nieuwe ontwikkelingen op

de woningmarkt. De woningmarkt is op dit moment onoverzichtelijk door de fluctuerende verkoopprijzen, stijgende hypotheekrente, hoge bouwkosten en een tekort aan betaalbare woningen.

Bouwgronden in exploitatie (BIE)

Actieve en nieuwe grondexploitaties

De gemeente is nog in de initiatief- en haalbaarheidsfase voor de herontwikkelingen in centrum Aalst. Wanneer zich in 2023/2024 concrete initiatieven aandienen in het centrum zal dan ook nader onderzocht worden of, en zo ja, voor welk projectgebied van centrum Aalst een grondexploitatie moet worden geopend.

Grondexploitatie: De productie en verkoop van bouwrijpe grond en het inrichten van het openbare gebied.

Bouwgrond in exploitatie (BIE): Officiële benaming in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), om gronden waarvoor een ontwikkelingsplan is opgesteld en een grondexploitatie is vastgesteld door de raad, te duiden. In financiële zin kunnen kosten en opbrengsten worden geboekt (geactiveerd). Voorheen werd de term 'In Exploitatie Genomen Gronden' gebruikt.

Rente- en inflatieparameters in grondexploitatie

Voor de berekening van grondexploitatie-resultaten wordt met de volgende parameters gerekend:

Parameters grondexploitaties	Jaarrekening 2022	Mutatie t.o.v. jaarrekening	Begroting 2024			
	2023		2024	2025	2026	2027 e.v.
Kosteninflatie (GWW)	4,0%	0,0%	4,0%	3,0%	2,5%	2,5%
Overige kosteninflatie	2,5%	0,0%	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
Opbrengsteninflatie uitgifte	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
Opbrengsteninflatie overig	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
Disconteringsvoet (conform BBV)	2,0%	0,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Rekenrente	0,0%	+ 1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%

De gemeente moet op basis van nieuwe BBV-regelgeving de werkelijk betaalde rente voor grondexploitatieprojecten toerekenen. De benodigde investeringen die in de huidige grondexploitatie geraamd zijn, financiert de gemeente in combinatie van eigen en externe middelen. De te hanteren rekenrente is hierdoor 1%. Inflatieparameters zijn trendcijfers die kijken naar de toekomst en zijn in 2023 (vooruitlopend op 2024) nog ongewijzigd. Deze zijn behoudend, volgens het voorzichtigheidsprincipe, bepaald. De rekenparameters hebben betrekking op de ramingen gedurende de resterende looptijd. Voor het merendeel van de lopende grondexploitaties zijn al uitgifteprijsen met de kopende partij overeengekomen, tegen een marktconforme prijs op moment van verkoop. Rekening houden met een opbrengststijging is in die situatie niet opportuun. Daarnaast geldt dat met de jaarrekening de kosten en opbrengsten waar nog geen overeenkomsten voor zijn gesloten, worden geactualiseerd aan de hand van het nieuwe prijspeil (in overleg met vakdisciplines zoals civiel techniek) dat aansluit bij het lopende jaar.

BBV: Afkorting voor Besluit Begroting en Verantwoording. In dit besluit zijn eisen en regels opgenomen met betrekking tot de jaarverslaggeving van de gemeente. Ook de wijze waarop verslag gedaan moet worden over de gemeentelijke grondexploitaties zijn hierin opgenomen.

Tussentijdse (verwachte) winstneming grondexploitaties in 2023

In maart 2018 heeft het BBV de berekeningsmethode voor de tussentijdse winst nader omschreven. Hiermee is niet langer ruimte voor verschil in interpretatie. Deze methode wordt opgelegd, mede om de resultaten van gemeenten onderling vergelijkbaar te maken. De methode staat bekend als de 'percentage of completion' (POC)-methode. De tussentijdse winst wordt berekend door: gerealiseerde kosten/totale kosten te vermenigvuldigen met gerealiseerde opbrengsten/totale opbrengsten en deze fractie (%) te vermenigvuldigen met de geprognoseerde eindwaarde (resultaat), voor zover sprake is van een winstgevend project. Volgens de BBV voldoet ook deze methode aan het 'voorzichtigheidsprincipe'.

Eindwaarde: Het saldo (resultaat van opbrengsten minus kosten) van een grondexploitatie aan het eind van de geprognoseerde looptijd, bij afsluiten.

Tussentijdse winstneming: een (vereenvoudigd) getallenvoorbeeld

Stel het voorziene resultaat van de grondexploitatie (zijnde de som van alle opbrengsten minus de som van alle kosten gedurende de gehele looptijd) is €100.000.

én

na het jaar is 60% van de geraamde kosten gerealiseerd en is 10% van de opbrengsten gerealiseerd dan wordt de tussentijdse winst berekend volgens $60\% * 10\% * €100.000 = €6.000$

Door toepassing van bovengeschetste methode is de verwachting dat circa € 70.000 tussentijdse winst kan worden genomen in 2023 uit één actieve grondexploitatie(s).

Actieve grondexploitatie in 2023	Verwachte winstprognose bij opening 2023	Verwachte (Tussentijdse) winstneming in 2023	Correctie winstneming	Mutatie actualiseren Grex	Verwachte winstprognose nieuw jaarrek. 2023
	A	B	C	D	E (= A - B - C + D)
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 1.996.638	€ 70.639	€ -	€ -1.013.964	€ 912.035
De Bleeck	€ -132.789	€ -	€ -	€ -17.121	€ -149.910
Trolliuslaan e.o.	€ -190.191	€ -	€ -	€ -633	€ -190.824
Hoeveland	€ -114.529	€ -	€ -	€ -	€ -114.529
Totaal	€ 1.559.129	€ 70.639	€ -	€ -1.031.718	€ 456.772

Mutaties actieve grondexploitaties in 2023

Bovenstaande tabel geeft de financiële effecten weer van de actualisatieslag van de actieve grondexploitaties medio 2023. De nieuwe resultaten (eindwaarde, kolom E) zijn gecorrigeerd met tussentijdse winstnemingen (kolom B/C) en het actualiseren van de grondexploitatie (m.b.t. gehanteerde uitgangspunten en houdbaarheid ramingen, kolom D).

Eindwaarde: Het saldo (resultaat van opbrengsten minus kosten) van een grondexploitatie aan het eind van de geprognostiseerde looptijd, bij afsluiten.

Voor de grondexploitatie Waalre Noord is sprake van een verslechtering van het resultaat doordat het stedenbouwkundig plan in de afgelopen periode is gewijzigd (onder meer toevoegen sociale huurwoningen). Hierdoor worden de kosten voor het bouw- en woonrijp maken op basis van de huidige raming hoger ingeschat. Dit heeft eveneens effect op de voorziene kostenstijging ten behoeve van de aanleg van het openbaar gebied, deze zijn eveneens evenredig toegenomen. Een tweede tabel toont de geraamde nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten in de gehele resterende exploitatieperiode (vanaf 1-1-2023 en verder, meerdere jaren).

Actieve grondexploitatie in 2022	Nog te maken kosten na 1-1-2023	Nog te realis. opbrengsten na 1-1-2023
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 7.706.437	€ 13.727.414
De Bleeck	€ 198.632	€ 587.575
Trolliuslaan e.o.	€ 345.977	€ 340.599
Hoeveland	€ 107.521	€ 100.000
Totaal	€ 8.358.567	€ 14.755.588

In de volgende alinea's worden per project de mutaties van het eindresultaat toegelicht.

Waalre Noord fase 1 & 2 (complex 54)

Na oplevering van het appartementengebouw De Meeris is in 2019 de vuilstort heringericht als park. De definitieve inrichting en afronding van het park vindt pas plaats, nadat het horecapunt is gerealiseerd. Het gerepareerde bestemmingsplan voor het horecapunt is in oktober 2022 vastgesteld. Een verzoek om voorlopige voorziening is afgewezen, de bodemprocedure bij de Raad van State loopt nog.

Het bijzondere woontorentje met 5 appartementen op locatie Heistraat-noord fase 2 is aanbesteed. In 2022 is de vergunning verleend en naar verwachting wordt eind 2023 gestart met de bouw. De oplevering wordt in 2024 verwacht.

Voor fase 2 van de locatie Heistraat zuid is door de raad het stedenbouwkundig plan Heijde Park vastgesteld. Op basis van het stedenbouwkundig plan is voor deze gronden een nieuw complex voor de grondexploitatie opgesteld met toevoeging van alle betrokken percelen. In 2023 is het Beeldkwaliteitsplan opgesteld en in het najaar van 2023 wordt het ontwerp bestemmingsplan ter inzage gelegd nadat de afspraken met ontwikkelaars zijn vastgelegd. Vaststelling van het bestemmingsplan is voorzien voor Q1 van 2024. Daarnaast worden ook de voorbereidingen getroffen voor het opstellen van het inrichtingsplan en het bestek voor bouwrijp en woonrijp maken.

De Bleeck 1 (complex 70)

Op deze locatie worden 6 patiowoningen door een CPO vereniging ontwikkeld. Het op maat gemaakte bestemmingsplan is in april 2023 vastgesteld. De verwachting is dat de bouw in oktober 2023 start en in het najaar van 2024 zal zijn afgerond.

Trolliuslaan (complex 71)

De nieuwe kantine / ontmoetingsruimte (de ombouw van 't Hazzo tot duurzame accommodatie voor sport en ontmoeten), de realisatie van de sociale huurwoningen en de (her)inrichting van het openbaar gebied zijn inmiddels afgerond.

Op de gronden aan de zuidzijde van 't Hazzo is inmiddels ook gestart met de bouw van 1 particuliere woning en wordt er naar verwachting eind 2023 een start gemaakt met de bouw van 18 appartementen.

Gezondheidscentrum Hoeveland (complex 72)

Twee huisartsen, een apotheker en een medische fysiotherapeut wensen sinds lange tijd samen te werken vanuit één centrale locatie. Als gevolg hiervan hebben zij de gemeente gevraagd een locatie ter beschikking te stellen om een multidisciplinair gezondheidscentrum te mogen realiseren. Begin 2019 heeft de gemeenteraad de locatie naast sporthal Hoeveland aan de Mr. Slootsweg aangewezen en een aantal randvoorwaarden en uitgangspunten benoemd.

In 2020 is de bestemmingplanprocedure doorlopen en is de vergunning verleend. In 2021 is de bouw gestart. In februari 2022 is het gezondheidscentrum opgeleverd en in gebruik genomen. Na oplevering is gestart met de aanleg van de openbare ruimte, de nieuwe speelvoorziening en het openbaar groen. Deze grondexploitatie zal in 2023 worden afgesloten.

Boekwaardeverloop

Onderstaande tabel presenteert de prognose van de ontwikkeling van de verwachte boekwaarde voor het lopende boekjaar 2023 (de periode van 1-1-2023 tot en met 31-12-2023) voor de actieve grondexploitaties. De verwachting is dat in 2023 voor zo'n € 1,5 mln aan kosten worden gemaakt en circa € 0,6 mln. aan (grond)opbrengsten en exploitatiebijdragen worden gerealiseerd. De gemeente heeft per 31-12-2023 dan nog een saldo van € 6,7 mln aan netto-investeringen terug te verdienen.

Projectnaam	Boekwaarde opening 2023	(Verwachte) Mutaties kosten '23	(Verwachte) Mutaties opbrengsten '23	Boekwaarde jaarrek. 2023 (31-12-2023)
	A	B	C	D (=A+B-C)
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 5.038.595	€ 1.098.327	€ 154.997	€ 5.981.926
De Bleeck	€ 538.853	€ 81.944	€ -	€ 620.797
Trolliuslaan e.o.	€ 185.464	€ 167.745	€ 340.599	€ 12.610
Hoeveland	€ 107.008	€ 107.521	€ 100.000	€ 114.529
Totaal	€ 5.869.920	€ 1.455.537	€ 595.596	€ 6.729.862

Boekwaarde Het saldo van geboekte (gerealiseerde) kosten en opbrengsten op een, in dit geval, grondcomplex.

Grondcomplex: Een boekhoudkundige eenheid van kosten en opbrengsten die verband houdt met werken en werkzaamheden binnen een ruimtelijk en/of functioneel samenhangend gebied.

Plankosten: Verzamelterm voor werkzaamheden die betrekking hebben op gemeentelijke apparaatskosten, ontwikkelingskosten, waaronder onderzoeken en VTA (Voorbereiding, Toezicht en Administratie).

Winstprognose

Van de per 1-1-2023 actief zijnde grondexploitaties zijn de volgende verwachte eindresultaten (zie kolom D in onderstaande tabel) berekend:

Projectnaam	Resultaat	Tussentijdse winstneming	Verwachte (Tussentijdse) winstneming	NCW					
		t/m 2022	in 2023	1-1-2023	2023	2024	2025	2026	2027
	A (=B+C+D)	B	C	D					
Waalre Noord Fase 1 & 2	€ 1.837.351	€ 924.132	€ 70.639	€ 842.579				€ 912.035	
De Bleeck	€ -144.089	€ -	€ -	€ -144.089		€ -149.910			
Trolliuslaan e.o.	€ -183.431	€ -	€ -	€ -183.431		€ -190.842			
Hoeveland	€ -112.283	€ -	€ -	€ -112.283	€ -114.529				
Totaal	€ 1.397.547	€ 924.132	€ 70.639	€ 402.776	€ -114.529	€ -340.752	€ -	€ 912.035	

Als alle nog lopende grondexploitaties gerealiseerd zijn, dan verwacht de gemeente € 1,3 mln winst gerealiseerd te hebben (kolom A), waarvan tot en met medio 2023 reeds € 1,0 mln winst is genomen (€ 925.000 tot en met 2022 en geraamd € 70.000 in 2023) conform regelgeving. De nog te realiseren winst na 1-1-2023 bedraagt € 0,4 mln (kolom D). Op de negatieve cijfers in de kolom 'NCW' bij De Bleeck, Trolliuslaan en Hoeveland wordt nader ingegaan verderop in deze paragraaf bij het onderdeel verliesvoorziening.

NB: Om geprognostiseerde eindwaarden van de diverse grondexploitaties, met verschillende looptijden, te kunnen vergelijken worden deze teruggerekend naar het huidige prijspeil 1-1-2023. Dit wordt de netto contante waarde genoemd. Het BBV schrijft voor om het meerjarige streefpercentage voor de inflatie in de eurozone hiervoor toe te passen: 2% (disconteringsvoet).

Verschil tussen boekwaarde, netto contante waarde en eindwaarde

Als voorbeeld rekenen we met grondexploitatie de Bleeck:

Boekwaarde

De boekwaarde is het saldo van alle gerealiseerde uitgaven en ontvangsten op een bepaald moment. Per 1-1-2023 is de boekwaarde van project de Bleeck € 538.853.

In 2023 worden in totaal voor de Bleeck € 81.994 aan uitgaven verwacht en voor € 0 ontvangsten. Daarmee wordt de boekwaarde per 31-12-2023 € 538.853 + € 81.994 (verwachte uitgaven 2023) = € 620.797 -/- € 0 (verwachte ontvangsten 2023) = € 620.797.

Een positieve boekwaarde betekent dat er meer uitgaven dan ontvangsten zijn gerealiseerd.

Eindwaarde

Voor project de Bleeck verwachten we nog € 198.632 aan uitgaven te gaan realiseren na 31-12-2023. Daarnaast verwachten we ook nog voor € 587.575 aan inkomsten te gaan realiseren. De eindwaarde van project de Bleeck kunnen we hiermee berekenen:

€ 587.575 (verwachte inkomsten na 31-12-2023) -/- € 538.853 (verwachte boekwaarde) -/- € 198.632 (verwachte uitgaven na 31-12-2023) = € -/- 149.910

Netto contante waarde (NCW)

De NCW is de eindwaarde van een project welke is teruggerekend naar het huidige prijspeil 1-1-2023. Voor de Bleeck is de eindwaarde van het project berekend op -/- € 149.910 per 31-12-2023. Om de eindwaarde terug te kunnen rekenen naar het huidige prijspeil per 1-1-2023 heeft de commissie BBV voorgeschreven dat daarvoor met een disconteringsvoet van 2% moet worden gerekend:

NCW = Eindwaarde / (1 + percentage disconteringsvoet)^t (aantal jaren wat terug gerekend moet worden naar prijspeil)

$$-/- \text{ € } 149.910 / (1+0.02)^2 = -/- \text{ € } 144.089$$

Effecten Vennootschapsbelasting (Vpb)

De gemeente is per 1 januari 2016 voor haar ondernemersactiviteiten Vpb-plichtig. Een van die activiteiten (met de grootste financiële impact) is "het voeren van grondexploitaties". De afgelopen jaren zijn door gemeente Waalre onderstaande bedragen betaald / terugontvangen inzake Vpb:

Aangiftejaar	Bedrag	Betalen/ontvangen	Toelichting
2016	€ 30.223	Te betalen	Definitieve aangifte 2016
2017	€ -		Definitieve aangifte 2017
2018	€ 117.782	Te betalen	Definitieve aangifte 2018
2019	€ -		Definitieve aangifte 2019
2020	€ -		Definitieve aangifte 2020
2021	€ -		Aangifte 2021
2022	€ -		Aangifte 2022
2023	€ 71.540	Te betalen	Opgelegde voorlopige aanslag 2023

De voorlopige aanslag 2023 is door de Belastingdienst opgelegd op basis van een inschatting uit het verleden. Na afloop van boekjaar 2023 wordt door de gemeente een voorlopige aangifte berekend voor 2023 en de uitkomst daarvan wordt uiteindelijk in de jaarstukken 2023 opgenomen als realisatie 2023 vennootschapsbelasting.

Nieuwe grondexploitaties

Er worden in boekjaar 2023 geen nieuwe grondexploitaties geopend. Naar verwachting zal eind 2024 gestart worden met Waalre Noord fase 3. Op dit moment heeft de raad ingestemd met enkel een voorbereidingskrediet, zie tevens hieronder het stuk m.b.t. Waalre Noord fase 3.

Overige grondstoffen

De gemeente heeft een aantal percelen in bezit die in aanmerking komen voor woningbouwontwikkeling. Dit zijn echter eigendommen die pas op de (middel)lange termijn zullen worden opgepakt en waarvoor nog geen grondexploitatie is opengesteld. Dit betreft de locaties Waalre Noord fase 3, percelen in Ekenrooi Zuid en Boerenbondterrein. Momenteel worden deze eigendommen tijdelijk beheerd zoals in de vorm van verpachte landbouwgrond, paardenweide of tijdelijk evenemententerrein.

Waalre Noord fase 3

De gemeente heeft in het verleden enkele grondposities in dit toekomstig ontwikkelgebied strategisch aangekocht voor de realisatie van een woonwijk Waalre Noord fase 3 (conform Gebiedsvisie Waalre Noord). Opzet was om eerst Waalre Noord fase 1 en 2 te realiseren en vervolgens de overstap te maken naar fase 3. In het kader van versnelling is reeds gestart met stedenbouwkundige verkenningen van dit gebied om meer en beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden. In januari 2023 heeft de raad hiervoor kaders opgesteld en in 2023 vindt de Omgevingsdialoog plaats.

Ekenrooi Zuid

In de omgevingsvisie is dit gebied aangewezen als mogelijke ontwikkelingslocatie voor woningbouw. In het Afsprakenkader is ook aangegeven dat dit gebied versneld kan worden ontwikkeld. Ekenrooi Zuid zal na fase 3 van Waalre Noord in ontwikkeling worden genomen. Naar verwachting zal dit niet eerder dan in 2025 kunnen worden opgepakt.

Boerenbondterrein

Het schakelpunt tussen de kernen van Waalre-dorp en Aalst is het 'Groene hart' van de gemeente. In dit gebied tussen de beide kernen ligt een voormalig transportbedrijf, voormalig Boerenbondterrein en het Stationskoffiehuis. Zoals opgenomen in de omgevingsvisie Waalre is woningbouw in dit gebied alleen mogelijk als de groene (buffer)functie van het gebied verder versterkt. In juli 2023 is duidelijk geworden dat tijdelijke woningen op het voormalig Boerenbondterrein niet haalbaar bleken te zijn. Een verkenning naar een passende en permanente invulling van het Boerenbondterrein start in het najaar van 2023.

Waardering grondposities

De gemeente moet elk jaar bijhouden of de grondposities in deze strategische grondvoorraad een lagere boekwaarde hebben dan de marktwaarde van de grondpositie bij de huidige bestemming. Op dit moment heeft de gemeente voor € 1,3 mln aan grondposities geïnvesteerd die voor gebiedsontwikkelingen in aanmerking komen. Uit de strategische grondvoorraad zijn geen directe financiële effecten voor de begroting 2024.

Grondvoorraad	Type kavel	Kern	Sectie-nummer	Oppervlakte m2	Boekwaarde per 31-12-2022	Boekwaarde per m2	Verwachte marktwaarde per 1-1-2023	Marktwaarde per m2	Afwaardering	Onderbouwing		
Waalre Noord fase 3	huiskavel	Waalre	A1754	4.090	€ 504.158	€ 123	€ 646.000	€ 80	€ -	WOZ taxatie		
	veldkavel	Waalre	A1755	2.330	€ 103.982	€ 45			€ -			
	veldkavel	Waalre	A4894	1.630	€ 35.860	€ 22			€ -			
	veldkavel	Waalre	A4018	4.220	€ 28.585	€ 6,77			€ 31.443		€ 7,45	referentie transacties
	veldkavel	Waalre	A4308	3.520	€ 23.843	€ 6,77			€ 26.227		€ 7,45	referentie transacties
	veldkavel	Waalre	A4485	2.250	€ 89.663	€ 39,85			€ 89.663		€ 39,85	aangekocht in 2020
Ekenrooi Zuid	veldkavel	Aalst	A3364	4.227	€ 28.632	€ 6,77	€ 31.495	€ 7,45	€ -	referentie transacties		
	veldkavel	Aalst	A2905	19.585	€ 132.662	€ 6,77	€ 145.925	€ 7,45	€ -	referentie transacties		
	veldkavel	Aalst	A3611	1.942	€ 13.154	€ 6,77	€ 14.470	€ 7,45	€ -	referentie transacties		
	veldkavel	Aalst	A3704	18.380	€ 124.500	€ 6,77	€ 136.947	€ 7,45	€ -	referentie transacties		
Boerenbondterrein	veldkavel	Waalre	A4705	9.825	€ 218.068	€ 22	€ 982.500	€ 100	€ -	taxatiewaarde		
Totaal				71.999	€ 1.303.107	€ 18	€ 2.104.670	€ 29	€ -			

Pacht- en restgronden

Pachtgronden

De gemeente heeft diverse landbouwgronden in bezit. Dit is het gevolg van strategische grondaankopen uit het verleden, met als doel deze in te kunnen zetten bij grondruil, woningbouwontwikkelingen en natuurcompensatie. Totdat deze gronden kunnen worden omgezet, wordt een deel daarvan verpacht. Gemeente Waalre hanteert eenjarige

contracten om volledige beschikking te houden over haar gronden. Gemeente Waalre heeft 9 percelen in pacht uit te geven, in totaal ruim 15 ha. De regionale pachtnorm voor 2024 is € 750 / ha. Ter vergelijking, de pachtnorm in 2023 was in Waalre € 530 / ha. In totaal wordt er ca € 10.000 aan pachtinkomsten verwacht in 2024.

Verhuur gronden

Een deel van de verspreid liggende gronden wordt verhuurd voor verschillende doeleinden. Een deel hiervan zijn gronden die wachten op een mogelijke ontwikkeling. Deze gronden worden verhuurd voor verschillende doeleinden zoals paardenwei, bijenkasten of volkstuin.

Daarnaast worden de zogenaamde reststroken verhuurd. Deze gronden worden verhuurd aan de bewoners van naastgelegen percelen en gebruikt als tuingrond.

In 2021 en 2022 zijn winkelruimtes aan Den Hof verworven. De huuropbrengsten hiervan vallen onder de post Vitaal Dorpshart Aalst. De huuropbrengsten gronden in 2024 zijn geraamd op circa € 14.000.

Verkoop restgronden

Voor restgronden wordt een passief grondbeleid gevoerd. Er is geen actieve verkoopstrategie. In de regel is de gemeente terughoudend bij de verkoop van gronden omdat de gemeente de gronden als strategisch bezit in eigendom wil behouden voor klimaatadaptieve maatregelen. Er worden niet veel opbrengsten uit gegenereerd. De gemeente verkoopt reststroken op basis van incidentele verzoeken, indien voldaan wordt aan beleidsregels. Dit levert dan ook incidenteel grondopbrengsten op. Jaarlijks wordt, op grond van ervaringen uit het verleden, een gemiddelde opbrengst van € 8.000 begroot.

Particuliere initiatieven

De gemeente faciliteert een toekomstig woningbouwprogramma (vanuit volkshuisvestelijke en economische beleidsdoelstellingen) niet alleen via haar eigen bouwprojecten, maar ook via particuliere initiatieven. Hieronder volgt een korte toelichting over de grotere particuliere projecten, die de gemeente op dit moment faciliteert.

Zelfrealisatie: Grondexploitatie die door private partijen zelf wordt uitgevoerd. De rol van de gemeente is beperkt tot het faciliteren (planologisch besluit), toetsen en het (verplicht) kostenverhaal. Gemeente mag niet meer kosten verhalen dan de werkelijke kosten. Deze worden voorafgaand aan het project ingeschat.

Brabantiaaterein

Het voormalige Brabantiaaterein is een langlopend project, waarbij reeds planfasen 1 en 2 zijn gerealiseerd. Voor de derde en laatste fase heeft de gemeenteraad in 2019 kaders voor de herontwikkeling vastgesteld. In 2020-2022 hebben de ontwikkelende partijen de omgevingsdialoog gevoerd. Op basis hiervan is een nieuw stedenbouwkundig plan ontwikkeld. In 2023 is voor dit plan van 116 woningen (waarvan 34 sociale huur) een ontwerpbestemmingsplan opgesteld en ter inzage gelegd. In 2024 wordt het omgevingsplan naar verwachting ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad. Realisatie is gepland in 2025-2028.

Molenstraat/Dreefstraat

Dit gebied is volledig bouwrijp en een groot deel van de woningen zijn opgeleverd en bewoond.

Winkelcentrum De Voldijn

De eigenaar van het winkelcentrum Voldijn wil circa 50 appartementen boven het winkelcentrum realiseren. Hiertoe dient ook de openbare ruimte rondom het winkelcentrum te worden aangepakt en een sanering te worden uitgevoerd. De uitgangspunten waarbinnen de ontwikkeling plaats kan vinden zijn in 2021 door de raad vastgesteld. De uitgangspunten worden verder uitgewerkt in een inrichtingsplan en een bestemmingsplan. Het is de verwachting in 2024 te kunnen starten met de omgevingsdialoog en de milieutechnische onderzoeken. Een bestemmingsplan kan dan naar verwachting in de tweede helft van 2024 in procedure worden gebracht. Vooruitlopend op de ontwikkelingen wordt in Q3 2023 de bodemsanering uitgevoerd.

Gestelsestraat 45

Op deze locatie was een tandheelkundige praktijk gevestigd. De omgevingsvergunning is in 2023 verleend voor de transformatie van dit pand naar 7 appartementen. Realisatie is in 2024 voorzien.

Frederik Hendrikstraat/Gebiedsvisie de Pracht en omgeving.

In september 2020 is gestart met het maken van een integrale stedenbouwkundige visie voor woningbouw aan de Frederik Hendrikstraat en de toekomstige invulling van het gebied rondom de Pracht. De omgeving is intensief bij dit traject betrokken. De gebiedsvisie is in 2021 vastgesteld. In 2022 is het plan verder uitgewerkt en enkele malen aangepast naar aanleiding van de Omgevingsdialoog. In 2023 is het bestemmingsplan in procedure genomen.

Zorgcentrum Eeckenrhode

De exploitatiemaatschappij Eeckenrhode wenst 36 appartementen toe te voegen aan de serviceflat Eeckenrhode. Het college heeft aangegeven in principe akkoord te kunnen gaan met de uitbreiding. Een omgevingsplan is in voorbereiding en tevens is een start gemaakt met een anterieure overeenkomst. Nadat de anterieure overeenkomst is gesloten zal het ontwerpbestemmingsplan in procedure worden genomen. Start bouw is voorzien eind 2024/begin 2025.

Eindhovenseweg 20-22

Op deze locatie van een voormalig autosloopbedrijf zijn plannen voor de realisatie van 21 woningen, waarvan 5 grondgebonden. De ruimtelijke procedure wordt in 2024 doorlopen. Realisatie is voorzien in 2025-2026.

Eindhovenseweg 29

Voor het perceel van het voormalig restaurant De Meiboom aan de Eindhovenseweg 29 is een planontwikkeling gaande om er een complex van 14 appartementen te realiseren. Het bestemmingsplan is in september 2022 vastgesteld en de omgevingsvergunning is in 2023 verleend. Realisatie is eind 2024 voorzien.

Eindhovenseweg 54-56

Op de locatie van het afgebrande pand op de Eindhovenseweg 54 en het naastgelegen pand Eindhovenseweg 56 worden 6 appartementen gerealiseerd. De omgevingsvergunning is in 2023 verleend, realisatie is eind 2024 voorzien.

Michiel de Ruyterstraat 99

Op deze locatie is een voormalig KPN-transformatiehuis gesitueerd. Deze locatie wordt getransformeerd naar 4 grondgebonden woningen. De ruimtelijke procedure wordt medio 2023-2024 doorlopen. Realisatie is in 2024 voorzien.

Den Hof 29

Op de locatie van het voormalig Café Moonen midden in het dorpshart Aalst is een planontwikkeling gaande voor de realisatie van een pand met op de begane grond commerciële ruimte en op de verdiepingen 8 appartementen. Realisatie is voorzien in 2024-2025.

Willibrorduslaan 133-137B

Op deze locatie waar in het verleden Transportbedrijf Verhoeven gevestigd was is een planontwikkeling gaande voor de realisatie van 18 grondgebonden woningen in het groen en 4 appartementen boven het Stationskoffiehuis. Het ontwerpbestemmingsplan is in 2023 ter inzage gelegd. De vaststelling van het bestemmingsplan is voorzien in het eerste kwartaal van 2024. Medio 2024-2025 is de realisatie gepland.

Risico's van grondeigendom

De risicobuffer voor actieve grondexploitaties

Bij de actualisatie van de grondexploitaties wordt rekening gehouden met de voorzienbare risico's en deze worden verwerkt in de grondexploitatie. Naast de voorzienbare risico's kan er ook sprake zijn van niet-voorzienbare (onbenoemde en onbekende) risico's. Bij het bepalen van een saldo van een grondexploitatie is hiermee nog geen rekening gehouden. Om de onvoorziene risico's af te dekken maakt de gemeente gebruik van haar algemene reserves (zie ook paragraaf B Weerstandsvermogen).

Weerstandsvermogen: Het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit effect heeft op (andere delen van) de bedrijfsvoering. Bij het bepalen van het beschikbare weerstandsvermogen wordt gekeken naar de aanwezigheid van vrij besteedbare middelen.

Recent is de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen voor het afdekken van de onvoorziene risico's die gemeoid zijn met de grondportefeuille via de IFLO-methode geactualiseerd en vastgesteld op € 1.508.843 Dit bedrag is dan ook opgenomen in het benodigd weerstandsvermogen.

IFLO-methode: de IFLO-norm is een snelle en eenvoudige manier om het minimaal noodzakelijke weerstandsvermogen te bepalen. Bij deze methode wordt 10% van de boekwaarde, met 10% van de nog te realiseren kosten samengenomen om het benodigde weerstandsvermogen te bepalen.

Verliesvoorzieningen

Verliesvoorziening: Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat voor het verwachte verlies van een grondexploitatie direct een verliesvoorziening moet worden getroffen. De getroffen verliesvoorziening moet toereikend zijn om het verwachte tekort van de grondexploitatie af te dekken.

De stand van de voorziening verliezen bouwgrondexploitatie was per 1 januari 2023 € 422.722. De verliesvoorziening wordt eenmaal per jaar gemuteerd bij de jaarrekening op basis van de geactualiseerde grondexploitaties per 31 december van dat betreffende jaar. Dit betekent dat de geraamde verliezen voor Trolliuslaan, de Bleeck en Hoeveland per 31 december 2023 worden gemuteerd in de voorziening.

De grondexploitatie Hoeveland is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 114.529 op eindwaarde (31-12-2023). De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2023 € 112.283 en wordt bij de jaarrekening 2023 dus naar verwachting licht verhoogd.

De grondexploitatie Trolliuslaan is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 190.842 op eindwaarde (31-12-2024). Dit komt nagenoeg overeen met een voorzienbaar tekort op het huidige prijspeil (31-12-2023) van € 183.431. De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2023 € 182.806 en wordt bij de jaarrekening 2023 dus naar verwachting licht verhoogd.

De grondexploitatie De Bleeck is geactualiseerd naar een geraamd negatief berekend resultaat van € 149.910 op eindwaarde (31-12-2024). Dit komt nagenoeg overeen met een voorzienbaar tekort op het huidige prijspeil (31-12-2023) van € 144.089. De verliesvoorziening voor dit project bedraagt per 1-1-2023 € 127.633 en wordt bij de jaarrekening 2023 dus naar verwachting verhoogd.

Paragraaf H. Horizontale verantwoording

Waar gaat de paragraaf over?

Met de komst van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt, 2016) werd deze paragraaf aan de begroting en jaarrekening toegevoegd. Uitgangspunt van de wet was dat de horizontale verantwoording tussen college en gemeenteraad verstevigd werd. Hierdoor kan de raad steeds beter zijn controlerende en sturende rol vervullen. In de praktijk betekent dit dat het college eerst verantwoording aflegt aan de raad. De toezichthouders - Rijk en provincie- zien hierop toe. We informeren u in deze paragraaf voor de belangrijkste thema's over de inhoud van de horizontale verantwoording. En op welke manier het college deze verantwoording aan de raad aflegt.

Verantwoording uitvoering wettelijke taken namens de provincie Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant houdt toezicht op de uitvoering van de wettelijke taken die de gemeente Waalre namens de provincie uitvoert. Inwoners en bedrijven moeten erop kunnen vertrouwen dat die uitvoering goed gebeurt. Voor dit interbestuurlijk toezicht (IBT) maakt de provincie gebruik van een digitaal dashboard. De provincie geeft per toezichtgebied een oordeel: voldoet – voldoet gedeeltelijk – voldoet niet. Het toezicht van de provincie richt zich op onderstaande toezichtgebieden:

Toezichtgebied	Doel	Hoe / Toezichtcriteria	Toetsingskader / Wetgeving
Financieel toezicht	<p>1. Het bevorderen van een gezonde financiële situatie bij de gemeente.</p> <p>2. Het voorkomen van toepassing artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW).</p>	<p>Beoordelen van de begroting en jaarrekening. De provincie beoordeelt of de terugkerende inkomsten van de gemeente voldoende zijn om de terugkerende kosten te kunnen betalen.</p> <p>Toezichtcriteria: Een begroting die structureel en reëel in evenwicht is.</p>	<p>Wet financiering decentrale overheden (FIDO), uitgewerkt in het provinciaal gemeenschappelijk financieel toezichtskader.</p> <p>1. Gemeenschappelijk Financieel Toezichtskader Gemeenten</p> <p>2. Gemeenschappelijk Financieel Toezichtskader GR'en</p> <p>3. Begrotingscirculaire</p> <p>4. Uitvoeringsagenda IBT</p> <p>5. Factsheet Financieel Toezicht</p>
Omgevingsrecht	<p>Bijdragen aan een veilige en gezonde leefomgeving, die op een duurzame en doelmatige wijze wordt ontwikkeld, gebruikt, beheerd en behouden. Het toezicht richt zich vooral op risico's voor veiligheid en volksgezondheid of kans op onherstelbare schade.</p>	<p>Beoordelen van het beleidsplan Vergunningverlening, Toezicht en handhaving (VTH), het jaarlijks uitvoeringsprogramma VHT en het jaarlijks evaluatieverslag. Daarnaast voert de provincie themaonderzoeken en steekproeven uit.</p> <p>Oordeel op basis van een puntentelling op de te scoren onderdelen.</p>	<p>Diverse wet- en regelgeving voor de fysieke leefomgeving zoals milieu, natuur, water en ruimtelijke ontwikkeling:</p> <p>Wabo - Wet algemene bepalingen omgevingsrecht</p> <p>BOR - Besluit omgevingsrecht</p> <p>MOR - Ministeriële regeling Omgevingsrecht</p> <p>VTH-beleidscyclus: the Big 8</p> <p>1. Wordt de beleidscyclus bestuurlijk op grond van de Wabo toegepast?</p> <p>2. Is de raad geïnformeerd?</p> <p>3. Is de set met circa 15 vragen beantwoord?</p> <p>4. Uitvoeringsagenda Interbestuurlijk toezicht (IBT).</p>
Informatie- en archiefbeheer	<p>Het op orde hebben van de archiefzorg. Toegankelijke en betrouwbare overheidsarchieven zijn onmisbaar voor goed bestuur. Het gaat onder andere over het openbaar maken, op tijd vernietigen en goed beheren en bewaren van informatie.</p> <p>De toegankelijkheid en betrouwbaarheid van overheidsarchieven zijn essentieel voor een democratische controle op het bestuurlijk handelen en de verantwoording naar de samenleving.</p>	<p>Beoordelen van het verslag dat het college ieder jaar uitbrengt aan de raad. Het ene jaar is dit een jaarverslag met verbeterplan. Het andere jaar een rapportage over de voortgang van de verbeteringen.</p> <p>Kortweg:</p> <p>1. Het bestuurlijk proces is voor 15 juli gevolgd en Gedeputeerde Staten heeft deze stukken op tijd ontvangen.</p> <p>2. Er is een SMART opgesteld verbeterplan, gericht op het nemen van maatregelen om risico's te beheersen.</p> <p>3. Kanttekeningen en verzoeken van het vorige jaar zijn opgevolgd.</p>	<p>Archiefwet 1995</p> <p>Archiefregeling 1995</p> <p>Archiefbesluit 1995</p> <p>Uitgangspunten</p> <p>a. Tweejaarlijkse cyclus</p> <p>b. Vertrouwen in en de deskundigheid van toezichtontvangers en archivariissen</p> <p>Beoordelingscriteria</p> <p>1. Een goed verloop van het bestuurlijke proces van verslaglegging (van college naar raad, van Dagelijks Bestuur naar Algemeen Bestuur).</p> <p>2. De inhoud van een SMART opgesteld verbeterplan, m.n. op de beheersmaatregelen in het voorkomen van risico's t.a.v. een goed, geordend en toegankelijke informatiehuishouding en het voortijdige verlies van overheidsinformatie.</p> <p>3. Uitvoeringsagenda IBT</p> <p>4. Factsheet Informatie- en archiefbeheer</p>
Monumentenzorg	<p>Het beschermen en onderhouden van archeologie, cultuurhistorie en monumentenzorg.</p>	<p>Beoordelen van de jaarlijkse informatie aan de provincie, o.a. de rapporten en adviezen die de Monumentencommissie heeft uitgebracht.</p> <p>1. Een overzicht van de adviezen die de commissie op het gebied van monumentenzorg heeft uitgebracht.</p> <p>2. De gegevens van de beschermde monumenten waarop de adviezen betrekking hebben.</p> <p>3. Een overzicht van het aantal gevraagde adviezen of archeologische rapporten die zijn uitgebracht.</p> <p>4. De gegevens van het archeologische of potentieel archeologische monument waarop het advies of rapport betrekking heeft.</p>	<p>Monumentenwet</p>
Ruimtelijke ontwikkeling	<p>Zorgen dat de ruimtelijke plannen van de provincie verwerkt worden in de ruimtelijke plannen van de gemeente. Zorgen dat de gemeente voldoet aan de wettelijke eisen.</p> <p>Let op: door een wijziging in de Wet ruimtelijke ordening wordt dit toezicht niet meer uitgevoerd totdat de Wro opgaat in de Omgevingswet.</p>	<p>Iedere 2 jaar werden de structuurvisies en actuele bestemmingsplannen beoordeeld. Dit gebeurt voorlopig niet meer. Met de komst van de Omgevingswet (1 januari 2023) verandert het interbestuurlijk toezicht.</p>	<p>Wet ruimtelijke ordening (Wro). Met de komst van de Omgevingswet (1 januari 2023) gaat de Wro hierin op.</p>
Huisvesting vergunninghouders	<p>Zorgen dat de gemeente de huisvesting van vergunninghouders goed uitvoert.</p> <p>1. Optimaal kunnen blijven benutten van de centrale opvangcentra voor de opvang van asielzoekers, waarvoor de procedure nog loopt.</p> <p>2. Bevorderen van een snelle integratie van vergunninghouders in de Brabantse samenleving binnen een termijn van maximaal 12 weken. "</p>	<p>Beoordelen van de huisvesting van vergunninghouder met gegevens van het Centraal orgaan opvang Asielzoekers (COA)</p> <p>1. De cijfers in het Taakstellingsvolgsysteem (TVS) van het COA.</p> <p>2. Maandlijsten van het COA.</p> <p>3. Halfjaarlijks overleg met de regievoorders van het COA tijdens de toezichtronden.</p> <p>4. Uitvoeringsagenda IBT</p>	<p>Halfjaarlijkse opdracht/taakstelling van de rijksoverheid en de Huisvestingswet</p>

De horizontale verantwoording van het college aan de raad bestaat uit het delen van de resultaten van het interbestuurlijk toezicht. Dat zijn de uitkomsten van het terugkerende (systematisch) toezicht, waarmee de provincie controleert of de gemeente aan de wettelijke eisen voldoet. En de uitkomsten van themaonderzoeken en reality checks, waarmee de provincie vaststelt of de informatie die we geven overeenkomt met de praktijk. Bij de jaarrekening worden het dashboard - met het oordeel per toezichtgebied - en het archiefverslag van de gemeente als bijlagen opgenomen. Gedurende het jaar worden de individuele toezichtresultaten met de raad gedeeld.

Verantwoording Sociaal domein

Vanuit de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt) wordt voor de horizontale verantwoording kinderopvang, informatie samengebracht op de website Waarstaatjegemeente.nl. Jaarlijks wordt voor 1 juli het jaarverslag kinderopvang door het college vastgesteld. En ter verantwoording naar de raad gestuurd. Ook over de leerplicht legt het college ieder jaar voor 1 oktober in een jaarverslag verantwoording af over het afgesloten schooljaar.

Op basis van de Wmo en de Jeugdwet is de gemeente verplicht jaarlijks een cliëntervaringsonderzoek te houden. Vanaf 2018 wordt de cliëntervaring ieder kwartaal gemeten en jaarlijks - gebundeld in een rapport - aan de raad aangeboden. Hoewel vanuit de Participatiewet een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek niet verplicht is, maakt het ook onderdeel uit van het rapport.

Het Rijk ziet toe op de uitvoering van de wettelijke taken in het sociaal domein.

Verantwoording informatieveiligheid (ENSIA, Eenduidige Normatiek Single Information Audit)

De ENSIA heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatiebeveiliging verder te professionaliseren. Dit gebeurt door het toezicht te bundelen en aan te sluiten bij de gemeentelijke Planning & Control-cyclus. Het college krijgt hiermee meer overzicht in de stand van zaken van informatiebeveiliging en kan er beter op worden gestuurd.

De horizontale verantwoording bestaat uit:

- een zelfevaluatie aan de hand van vragenlijsten (op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid voor diverse basisregistraties, DigiD en Suwinet);
- een externe audit (DigiD-aansluitingen en Suwinet);
- een verklaring van het college en een toelichting over de informatiebeveiliging in de paragraaf bedrijfsvoering van de jaarrekening;
- de Raad ontvangt jaarlijks een raadsinformatiebrief Informatiebeveiliging;
- publicatie op de website ['Waarstaatjegemeente.nl'](http://Waarstaatjegemeente.nl).

Tevens vindt er over de ENSIA een verticale verantwoording plaats aan de verschillende toezichthouders van het Rijk.

Verantwoording Wet politiegegevens

Als werkgever van boa's met opsporingstaken is de gemeente volgens de Wet politiegegevens (Wpg) verplicht om iedere vier jaar een externe audit uit te laten voeren. En de resultaten hiervan te delen met de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) in een Wpg-auditrapport. Daarnaast vindt verplicht ieder jaar een interne audit plaats.

De resultaten van de externe en interne audit nemen we op in het jaarverslag informatieveiligheid en privacy.

Verantwoording toezichtindicatoren BBV

Vanaf 2016 is het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd. Gemeenten zijn vanaf die datum verplicht om in de begroting en jaarrekening de beoogde of gerealiseerde maatschappelijke effecten toe te lichten aan de hand van een set verplichte en facultatieve beleidsindicatoren. Dit stelt de raad in staat op maatschappelijke effecten te kunnen sturen.

Periodiek leveren landelijke bronhouders van deze indicatoren de meest recente informatie aan via Waarstaatjegemeente.nl. In deze begroting 2024 zijn de cijfers van voorjaar 2023 gebruikt. We merken op dat veel bronhouders de indicatoren niet jaarlijks aanpassen waardoor veel indicatoren verouderd of zelfs niet ingevuld zijn. Indicatoren zijn vaak pas interessant wanneer je de ontwikkeling over meerdere jaren bekijkt. Daarom zijn - als ze beschikbaar waren - ook de gegevens uit voorgaande jaren opgenomen. De beleidsindicatoren worden ook opgenomen in het jaarverslag.

Verantwoording rechtmatigheid

De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is eerder uitgesteld naar 2023. Dit betekent dat vanaf jaarrekening 2023 (in 2024) het college verantwoordelijk wordt voor het opstellen van de financiële rechtmatigheidsverantwoording en het verantwoordingsgesprek met de raad. Het college legt daarmee verantwoording af over de naleving van wet- en regelgeving die relevant is voor het financiële reilen en zeilen van de gemeente. De raad bepaalt - binnen de wettelijke mogelijkheden - de normen voor de verantwoording.

Vanaf 2023 controleert de accountant de jaarrekening - inclusief de financiële rechtmatigheidsverantwoording - alleen nog op getrouwheid en niet meer op rechtmatigheid. De wetwijziging benadrukt de kaderstellende en controlerende rol van de raad en de politieke aanspreekbaarheid van het college. De wetwijziging kan een positieve bijdrage leveren aan het debat over de verbetermaatregelen en de kwaliteit van de financiële bedrijfsvoering.

De rechtmatigheidsverantwoording is onderdeel van de jaarrekening. Een uitgebreide toelichting nemen we op in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Digitale toegankelijkheid

Gemeenten zijn volgens de wet 'Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid' verplicht hun communicatiekanalen digitaal toegankelijk te maken voor iedereen. Dus ook voor mensen met een beperking of met minder digitale vaardigheden. In het nieuwe Dashboard DigiToegankelijk (DigiToegankelijk.nl) worden alle websites, cloudapplicaties en apps van de gemeente beoordeeld op digitale toegankelijkheid. Het is de bedoeling dat ze na verloop van tijd allemaal de status A (voldoet) krijgen. De gemeente werkt hier iedere dag aan. We streven ernaar om voor onze websites en apps zo snel mogelijk de status 'voldoet' te krijgen.

In het dashboard is in één oogopslag te zien hoe digitaal toegankelijk de gemeente Waalre is. Het dashboard is een hulpmiddel voor de gemeente om meer inzicht te krijgen hoe het er met de digitale communicatie voor staat, maar het dashboard kan ook door toezichthouders (gemeenteraad en provincie) en inwoners gebruikt worden.

Het dashboard DigiToegankelijk is nog in ontwikkeling. Om optimaal gebruik te kunnen maken van het dashboard is het belangrijk dat het alle actuele overheidswebsites en apps bevat. Het dashboard is op dit moment gevuld met de websites en apps die een toegankelijkheidsverklaring hebben. Dit zijn de websites die de gemeente zelf heeft aangemeld. Om het dashboard compleet te maken, werkt DigiToegankelijk aan een overzicht van overheidswebsites en apps, die nog geen toegankelijkheidsverklaring hebben. DigiToegankelijk legt dit overzicht de komende periode voor aan de gemeente met de vraag dit overzicht te controleren en aan te vullen.

De status van toegankelijkheid van de websites (de uitkomst van de toegankelijkheidsverklaring) kan een vertekend beeld geven. Als de website nog niet op toegankelijkheid is gecontroleerd, maar wel is aangemeld door de gemeente, krijgt deze in het dashboard de status 'Voldoet niet'.

Paragraaf I. Specificatie baten en lasten gemeenteraad en griffie

Waar gaat de paragraaf over?

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de geraamde en werkelijke uitgaven en inkomsten van uw gemeenteraad en de raadsgriffie.

Specificatie gemeenteraad en griffie	Realisatie 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027
Lasten gemeenteraad						
Salarissen en sociale lasten	€ 295.407	€ 282.498	€ 318.818	€ 318.818	€ 318.818	€ 318.818
Vergoeding ziektekosten	€ 2.006	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Opleidingskosten	€ 4.144	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
Reis- en verblijfkosten	€ 5.624	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
Presentiegelden fractievertegenwoordigers	€ 6.728	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
Tegemoetkoming in kosten fracties	€ 22.375	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250	€ 24.250
Kosten BIS	€ 25.825	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
Diverse kosten gemeenteraad	€ 23.074	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 20.000	€ 10.000
Advertentiekosten	€ 8.962	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000	€ 8.000
Totaal lasten gemeenteraad	€ 394.145	€ 384.748	€ 421.068	€ 421.068	€ 431.068	€ 421.068
Lasten griffie						
Salarissen en sociale lasten	€ 206.430	€ 294.116	€ 317.895	€ 317.895	€ 317.895	€ 317.895
Reis- en verblijfkosten	€ 1.397	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Diverse kosten griffie	€ 24	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Opleidingskosten	€ 2.345	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
Totaal lasten griffie	€ 210.196	€ 298.616	€ 322.395	€ 322.395	€ 322.395	€ 322.395
Lasten jaarverslag						
Periodieke controle accountant	€ 33.462	€ 50.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000
Lasten rekenkamerfunctie						
Lasten lokale rekenkamer	€ 44.804	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
Totaal lasten	€ 682.607	€ 763.364	€ 813.463	€ 813.463	€ 823.463	€ 813.463
Baten gemeenteraad						
Terugbetaling vergoeding fractieondersteuning	€ 13.059	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal baten	€ 13.059	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Saldo (baten - lasten)	€ -669.548	€ -753.364	€ -803.463	€ -803.463	€ -813.463	€ -803.463

Paragraaf J. Wet Open Overheid (WOO)

Waar gaat de paragraaf over?

De Woo regelt het recht op informatie over alles wat de overheid doet. Het is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Woo betreft passieve en actieve openbaarmaking van informatie door de overheid en is op 1 mei 2022 van kracht geworden voor het passieve gedeelte (lees Woo-verzoeken).

Naar verwachting treedt in 2024 de verplichte actieve openbaarmaking op grond van de Woo in werking. (Dit is afhankelijk van de implementatie van het digitale platform voor openbaarmaking (PLOOI)). Sinds 2023 maken we al documenten uit meerdere informatiecategorieën openbaar. Vanaf 2024 gaan we gebruikmaken van verwijzing op een landelijk platform voor centrale vindbaarheid. De Woo gaat grote impact hebben op onze werkprocessen en werkwijzen en daarom hebben overheden meerdere jaren de tijd om de wet te implementeren. Voor de implementatie heeft Waalre een duidelijke planning voor ogen.

Voor het jaar 2024 hebben we ten aanzien van de WOO de volgende doelen:

- **Actieve openbaarmaking.** We bereiden ons voor op verdergaande inwerkingtreding van de actieve openbaarmaking. We inventariseren de impact die de wet op de verschillende onderdelen van onze organisatie heeft en welke aanpassingen er nodig zijn in processen, werkwijzen en systemen. We leggen daarbij tevens de relatie met andere wetgeving (o.a. de Wet elektronische publicaties (WEP)).
- **Passieve openbaarmaking.** De organisatie is uitgebreid met een Woo-contactfunctionaris. Hiermee verbeteren we de regie, het overzicht en doorlooptijden van Woo-verzoeken en daarmee onze dienstverlening. Met de opgedane ervaringen gaan we het proces van passieve openbaarmaking verder optimaliseren. We gaan het proces om de Woo-verzoeken en de daarop volgende besluiten met bijlagen digitaal toegankelijk maken voor een ieder, verder monitoren en optimaliseren.
- **Verbetering van de informatiehuishouding.** De Woo brengt met zich mee dat we ook de informatiehuishouding verder op orde brengen. De centrale opslag van informatie in ons digitale zaakstelsel is hiervoor van groot belang, waardoor de vindbaarheid van informatie geoptimaliseerd wordt. De komende jaren zullen gericht zijn op het aanpassen van de werkwijzen hierop en het gebruik van andere opslagmedia verder terugdringen.

Bij de jaarrekening van 2024 zullen we verantwoording afleggen over de doelen van 2024.

B. Financiële begroting

1. Overzicht van de baten en lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Uitgaven bestuur & ondersteuning	11.669	10.861	10.886	10.988	11.081
Uitgaven veiligheid	1.468	1.663	1.668	1.658	1.657
Uitgaven verkeer, vervoer en waterstaat	2.361	2.731	2.844	2.932	3.054
Uitgaven economie	156	215	201	200	199
Uitgaven onderwijs	1.394	1.412	1.410	1.421	1.427
Uitgaven sport, cultuur en recreatie	4.237	4.675	4.617	4.626	4.639
Uitgaven sociaal domein	16.399	15.706	15.381	15.346	15.256
Uitgaven volksgezondheid en milieu	5.610	5.053	5.254	5.328	5.451
Uitgaven ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	6.129	2.893	2.576	2.571	2.571
Totaal uitgaven exclusief mutaties reserves	49.423	45.209	44.837	45.070	45.335
Inkomsten bestuur & ondersteuning	32.255	34.083	35.412	33.764	34.001
Inkomsten veiligheid	75	77	77	77	77
Inkomsten verkeer, vervoer en waterstaat	50	25	25	25	25
Inkomsten economie	225	222	222	222	222
Inkomsten onderwijs	408	360	360	360	360
Inkomsten sport, cultuur en recreatie	1.060	1.149	1.151	1.153	1.154
Inkomsten sociaal domein	3.231	3.300	3.300	3.465	3.465
Inkomsten volksgezondheid en milieu	4.492	4.437	4.553	4.641	4.774
Inkomsten ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	4.317	1.431	1.431	1.431	1.431
Afrondingsverschillen	2	-3	-1	-3	-4
Totaal inkomsten exclusief mutaties reserves	46.115	45.081	46.530	45.135	45.505
Totaal geraamd resultaat voor bestemming	-3.308	-128	1.693	65	170
Totaal toevoegingen aan reserves	388	210	1.735	260	281
Totaal onttrekkingen uit reserves	2.368	339	243	216	216
Totaal resultaat na bestemming	-1.328	1	201	21	105
	tekort	overschot	overschot	overschot	overschot

Een positief saldo betekent een overschot op de begroting

2. Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

2.1 Totstandkoming begroting 2024

Deze begroting is tot stand gekomen door (zoveel mogelijk) gebruik te maken van de uitgangspunten die zijn opgesteld door de gemeenteraad van Waalre tijdens de behandeling van de Kaderbrief 2024. Voor verdere uitwerking van deze uitgangspunten zie 2.2, onderdeel g "Samenvatting uitgangspunten begroting 2024".

2.2 Resultaat van de begroting 2024 e.v.

De begroting 2024 (saldo na bestemming) sluit in evenwicht. Hiernaast is er een post voor onvoorziene uitgaven van € 215.000, waarvan ca. € 115.000 voor eenmalige onvoorziene lasten en € 100.000 voor structurele onvoorziene lasten.

Het financiële beeld begroting 2024-2027 laat de volgende saldi zien:

	Voor resultaat bestemming	Resultaat bestemming	Na resultaat bestemming
2024	€ 128.000 (nadeel)	€ 129.000 (voordeel)	€ 1.000 (voordeel)
2025	€ 1.693.000 (voordeel)	€ 1.492.000 (nadeel)	€ 201.000 (voordeel)
2026	€ 65.000 (voordeel)	€ 44.000 (nadeel)	€ 21.000 (voordeel)
2027	€ 170.000 (voordeel)	€ 65.000 (nadeel)	€ 105.000 (voordeel)

a. Financiële gevolgen nieuw en bestaand beleid 2024

De in de begroting opgenomen baten en lasten van het bestaande beleid zijn geactualiseerd op basis van de laatst bekende ontwikkelingen. Het risico is echter aanwezig dat in de loop van het jaar sommige baten en lasten mogelijk zullen moeten worden bijgesteld omdat de ramingen te krap/te ruim blijken te zijn. Voor het opvangen van eventuele financiële tegenvallers is in eerste instantie de post onvoorzien van € 115.000 voor eenmalige lasten en € 100.000 voor structurele lasten beschikbaar.

b. Financiële gevolgen voor de inwoners

Bij het vaststellen van de tarieven voor afvalstoffenheffing in 2024 in deze meerjarenbegroting 2024 - 2027 is een doorkijk gemaakt naar de ontwikkeling van de kosten en de tarieven tot en met 2027. Vanaf 2024 betaalt elk huishouden van een laagbouwwooning naast vastrecht een tarief per lediging dat verschillend is per volumemaat (140 of 240 liter) van de restafvalcontainer (diftar). Elk huishouden betaalt per liter hetzelfde. Huishoudens in hoogbouwwoonings betalen enkel vastrecht. Er gelden afzonderlijke vastrechtstarieven voor eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens. De gemiddelde tarieven stijgen in 2024 met 8% ten opzichte van 2023, vanwege de hoge inflatie.

De tarieven voor ozb stijgen in 2024 met 15,0%. Hiervan is 6% stijging als gevolg van inflatie. In de begroting 2025 en 2026 is uitgegaan van in totaal 10% stijging (conform begroting 2023-2026) en 2,5% stijging in 2027.

Het tarief voor rioolheffing is in deze begroting voor het jaar 2024 gehouden op € 203, zoals vastgelegd in het Kostendekkingsplan water, riolering en klimaat.

De gemiddelde gemeentelijke belastingdruk per woonruimte stijgt door genoemde maatregelen met 10,5%.

Totale gemiddelde belastingdruk	werkelijk 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
<u>éénpersoonshuishoudens</u>						
OZB	473	520	598	658	724	742
afval	134	159	170	173	176	179
riool	198	200	203	208	213	218
totaal éénpersoonshuishoudens	€ 805	€ 879	€ 971	€ 1.039	€ 1.113	€ 1.139
<u>meerpersoonshuishoudens</u>						
OZB	473	520	598	658	724	742
afval	224	261	283	286	289	292
riool	198	200	203	208	213	218
totaal meerpersoonshuishoudens	€ 895	€ 981	€ 1.084	€ 1.152	€ 1.226	€ 1.252
stijging in % t.o.v. voorgaande jaar	8,0%	9,4%	10,5%	6,6%	6,8%	2,2%

c. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

Volgens het BBV mogen voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume geen balansposten worden gevormd.

In de begroting is wel een voorziening personele verplichtingen gevormd, voor:

- a. uitkeringen en pensioenen (nieuwe gevallen) aan gewezen wethouders;

Een voorziening voor de verplichtingen sub a is verplicht, omdat er periodiek uitkeringen bijkomen c.q. vervallen en de uitkeringspercentages wijzigen.

Geraamde toekomstige verplichtingen worden jaarlijks geactualiseerd bij het opmaken van de jaarrekening. Er vindt, indien nodig, een herberekening plaats van het te storten bedrag om de voorziening op voldoende peil te houden.

d. Investeringen in materiële vaste activa.

De boekwaarde van de bestaande materiële vaste activa in de begroting 2024 bedraagt volgens de staat van investeringen per 1-1-2024 € 54.457.000.

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut (wegen, bruggen etc.) gaat de komende jaren toenemen. Deze categorie investeringen mocht in het verleden volgens het BBV ineens ten laste van de reserves worden bekostigd. Vanaf 2017 is het echter verplicht om de investeringen met maatschappelijk nut te activeren en jaarlijks af te schrijven. De investeringen met maatschappelijk nut zijn vanaf 2017 daarom niet meer ineens, maar in jaarlijkse afschrijvingstermijnen (plus eventuele rentelasten) ten laste van een (daarvoor te vormen) bestemmingsreserve of vanuit de exploitatie bekostigd.

In de investeringsplannen 2024 – 2027 zijn de volgende investeringen opgenomen:

	Materiële vaste activa	Waarvan met economisch nut	Waarvan met maatschappelijk nut
2024	€ 1.650.000	€ 150.000	€ 1.500.000
2025	€ 2.725.000	€ 175.000	€ 2.550.000
2026	€ 3.382.600	€ 832.600	€ 2.550.000
2027	€ 2.265.679	€ 765.679	€ 1.500.000
2028	€ 11.586.191	€ 10.086.191	€ 1.500.000

e. Vrij besteedbare reserve

Van de reserve vrij besteedbaar is het volgende bedrag vrij besteedbaar per 1 januari 2024 volgens overzicht reserves en voorzieningen: € 470.000. Bij de raming van deze stand is geen rekening gehouden met mogelijke winstnemingen uit de bouwgrondexploitatie of overschotten/tekorten bij de jaarrekening 2023. Naast de vrij besteedbare reserve beschikt de gemeente ook over een algemene bufferreserve. Het geraamde saldo van deze reserve per 1 januari 2024 is € 4.547.000.

f. Inzet reserves voor structurele dekking exploitatielasten

Het is volgens het BBV niet toegestaan om reserves *rechtstreeks* in te zetten voor de dekking van investeringen en *structurele* exploitatielasten. Wel is het mogelijk om voor dit doel specifieke reserves (investerings- en egaliseringsreserves) te vormen en hieruit een jaarlijkse beschikking ten gunste van de exploitatie te doen. Dit is bijvoorbeeld van toepassing bij grote investeringswerken, waarbij de jaarlijkse afschrijvingslasten ten laste van de betreffende reserve komen. In Waalre betreft dit specifiek gevormde reserves voor de dekking van structurele kapitaallasten van bepaalde investeringen in de volgende tabel.

Onttrekking uit investeringsreserves	Bedrag 2024	Laatste jaar
reserve huisvesting gemeentewerf (vanaf 1999)	12.640	2038
reserve renovatie sporthallen (vanaf 2007)	68.837	2031
reserve renovatie brandweerkazerne (vanaf 2007)	24.234	2047
reserve buitensport Waalre (vanaf 2008)	50.220	2032/2057
reserve 't Hazzo (vanaf 2022)	9.593	2061
Totaal	165.524	

Geraamde onttrekking 2024/2025/2026/2027 : € 165.524

De onttrekkingen zijn gelijk aan de afschrijvingsbedragen.

Behalve de hiervoor genoemde structurele inzet van de reserves, worden soms reserves ingezet voor *eenmalige zaken*.

g. Samenvatting voornaamste uitgangspunten begroting 2024

De gemeenteraad van Waalre heeft vanuit haar verantwoordelijkheid voor het budgetrecht tijdens de behandeling van de Kaderbrief 2024 richting gegeven voor het opstellen van de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025 -2027. Naar aanleiding van deze behandeling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd voor het opstellen van de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025 – 2027 :

1. De begroting 2024 is opgesteld op basis van lopende (geïndexeerde) prijzen. De meerjarenraming 2025 - 2027 in constante prijzen. Dat houdt in dat alleen voor

het eerst komende jaar (2024) de uitgaven en inkomsten zijn geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Vervolgens zijn de volgende jaren (2025 – 2027) (bij voorkeur) op het zelfde prijsniveau geraamd. Omdat de meerjarenbegroting in constante prijzen is geraamd, wordt de meerjarige loon- en prijsstijging bij de raming van de algemene uitkering buiten beschouwing gelaten.

2. Bij indexering van een post in de begroting is altijd eerst nagegaan of verhoging mogelijk is binnen de bestaande budgetten van de begroting.
3. Het uitgangspunt is een sluitende begroting 2024 en meerjarenraming 2025 – 2027.
4. Het kengetal 'Solvabiliteitsratio' wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting en er wordt gestreefd naar minimaal 20%. Zie voor de verdere toelichting op dit kengetal 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
5. Het kengetal 'Structurele exploitatieruimte' wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting en bedraagt minimaal 0%. Zie voor de verdere toelichting op dit kengetal 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
6. De hoogte van de vrije reserves wordt gemonitord en verantwoord in deze begroting, waarbij de vrije reserves minimaal 110% van de totale risico's bedragen. Dit streven is gehaald doordat de omvang van de vrije reserves in omvang is toegenomen. Momenteel bedraagt de totale hoogte van de vrije reserves 179% van de totaal gecalculeerde risico's. Zie voor de verdere toelichting op dit uitgangspunt 'paragraaf B Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.
7. Een negatief saldo in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025 – 2027 wordt aangevuld door een verhoging van de OZB met, naast de jaarlijkse indexering een jaarlijkse verhoging tussen de 5% en 10%. Het is noodzakelijk om voor 2024 naast de indexering van 6% een verhoging van de OZB door te voeren van 9%, teneinde meerjarig een sluitende begroting te kunnen aanbieden. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.
8. In het najaar van 2022 is het nieuwe GRP vastgesteld en daarmee wordt ook duidelijk wat het tarief voor de jaren 2024 tot en met 2027 zal zijn. In de begroting 2024 wordt uitgegaan van een tarief van € 203. In de meerjarenbegroting wordt dit tarief jaarlijks opgehoogd met € 5,-.
9. Verhogen van tarieven voor afvalstoffenheffing zodat kostendekkende tarieven in rekening worden gebracht. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.
10. Andere tarieven voor dienstverlening zoveel mogelijk kostendekkend maken. Zie 'paragraaf A Lokale heffingen'.
11. Het rentepercentage voor zowel de berekening van de kapitaallasten als de berekening van de rente over de reserves en voorzieningen wordt vanaf 2017 gelijkgesteld aan de werkelijke rentelast. Deze was t/m de begroting 2023 0%. Vanaf de begroting 2024 wordt vanwege het aantrekken van een aanvullende geldlening rekening gehouden met een rentelast van gemiddeld 1% op al onze investeringen. Zie 'paragraaf D Financiering'.
12. Bij de ramingen voor salariskosten in de begroting 2024 is rekening gehouden met een mogelijke cao-verhoging van 3%.

h. Meerjarenramingen/meerjarenperspectief 2024-2027

Uitkomsten meerjarenramingen

De begroting 2024 sluit met een positief saldo van € 1.000. De meerjarenramingen 2025, 2026 en 2027 sluiten met de onderstaande resultaten:

	Voor resultaat bestemming	Resultaat bestemming	Na resultaat bestemming
2024	€ 128.000 (nadeel)	€ 129.000 (voordeel)	€ 1.000 (voordeel)
2025	€ 1.693.000 (voordeel)	€ 1.492.000 (nadeel)	€ 201.000 (voordeel)
2026	€ 65.000 (voordeel)	€ 44.000 (nadeel)	€ 21.000 (voordeel)
2027	€ 170.000 (voordeel)	€ 65.000 (nadeel)	€ 105.000 (voordeel)

Resultaatbestemming voordeel = er wordt meer onttrokken aan de reserves t.g.v. de exploitatie dan er in de reserves wordt gestort.

Omdat de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 reëel sluitend is, wordt voldaan aan de eisen van de Gemeentewet en aan de aanvullende richtlijnen van de provincie voor toepassing van het repressief begrotingstoezicht van Gedeputeerde Staten.

Uitgangspunten meerjarenramingen

De meerjarenramingen zijn samengesteld op basis van de voorstellen zoals benoemd onder punt g.

i. Investeringslasten meerjarenramingen 2024 – 2027 waarop wordt afgeschreven.

Voor het investeringsplan wordt verwezen naar de bijlage.

j. Structureel begrotingssaldo 2024.

De gemeenteraad heeft de taak (op grond van artikel 189, lid 2 van de Gemeentewet) om erop toe te zien dat de gemeentebegroting structureel en reëel in evenwicht is.

Indien structurele lasten gedekt worden door structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. Onderstaand overzicht geeft inzicht in het structureel begrotingssaldo. Dit saldo kan bepaald worden door het begrotingssaldo te zuiveren van incidentele baten en lasten.

Presentatie van het structureel begrotingsaldo (x € 1.000)			
	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur en ondersteuning	2.833	375	-2.458
Veiligheid	1.663	77	-1.586
Verkeer, vervoer en waterstaat	2.731	25	-2.706
Economie	215	222	7
Onderwijs	1.412	360	-1.052
Sport, cultuur en educatie	4.675	1.149	-3.526
Sociaal domein	15.706	3.300	-12.406
Volksgezondheid en milieu	5.053	4.437	-616
Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.893	1.431	-1.462
Totaal van de taakvelden	37.181	11.375	-25.806
Overzicht algemene dekkingsmiddelen	308	33.636	33.328
Overzicht overhead	7.505	72	-7.433
Bedrag heffing vennootschapsbelasting	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	215	0	-215
Subtotaal taakvelden (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien)	45.209	45.083	-126
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	210	337	127
Geraamd resultaat	45.419	45.420	1
Incidentele baten en lasten	289	174	115
Structureel begrotingssaldo			116

Het positief structureel begrotingssaldo van € 116.000 laat zien dat gemeente Waalre structureel hogere baten heeft dan lasten. Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de begroting van gemeente Waalre structureel en reël in evenwicht is.

Overzicht incidentele baten en lasten per programma

Omschrijving	2024		2025		2026		2027	
	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve	Taakveld	Reserve
inhuur advies procesoptimalisatie teammanagers	-15.000							
dig procesondersteuning tooling en implementatie	-25.000							
Totaal bestuur en ondersteuning	-40.000	-	-	-	-	-	-	-
audit WPG			-10.000					
Totaal Veiligheid	-	-	-10.000	-	-	-	-	-
samenwerking bereikbaarheidsagenda ZOB	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500
storting in reserve openbare ruimte				1.000.000				
Totaal verkeer, vervoer en waterstaat	-50.500	-50.500	-50.500	949.500	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500
Totaal Onderwijs	-	-	-	-	-	-	-	-
programma sport- en beweegakkoord			-30.000					
opstellen visie sport	-40.000							
van Gogh nationaal park	-9.000	-9.000						
actualiseren beheersplan bossen inclusief participatie	-34.000							
Totaal sport, cultuur en recreatie	-83.000	-9.000	-30.000	-	-	-	-	-
storting in reserve sociaal domein				500.000				
Totaal sociaal domein	-	-	-	500.000	-	-	-	-
Totaal volksgezondheid en milieu	-	-	-	-	-	-	-	-
implementatie omgevingsplannen	-55.000							
implementatie omgevingswet	-60.000	-60.000						
dekking voor wegvallen fictief toegerekende rente BGE		-30.000		-15.817				
vrijvallen reserve aandelen bouwfonds		-24.000		-11.604				
Totaal RO en stedelijke vernieuwing	-115.000	-114.000	-	-27.421	-	-	-	-
Totaal alle programma's	-288.500	-173.500	-90.500	1.422.079	-50.500	-50.500	-50.500	-50.500

Toelichting:

- inhuur advies procesoptimalisatie teammanagers
 Het Plan van Aanpak is in 2022 geschreven. De inrichting, upgrade en migratie staat gepland voor 2023 en 2024
- digitale procesondersteuning tooling en implementatie
 Gedurende het hele jaar worden activiteiten georganiseerd. Voor de organisatie wordt een externe projectleider ingehuurd. In 2024 vindt nog afhandeling plaats van een aantal activiteiten.
 De uitgaven in 2023 en 2024 worden gedekt uit de algemene reserve.
- Audit WPG
 In 2025 moet er eenmalig een audit worden gedaan in het kader van de WPG
- Samenwerking bereikbaarheidsagenda ZOB
 Tot en met 2028 zijn we verplicht een bijdrage te betalen voor administratieve lasten en projecten. Voor het totaal van deze kosten is de reserve bereikbaarheidsagenda ZOB gevormd. De jaarlijkse kosten worden gedekt uit deze reserve
- Storting reserve onderhoud en beheer openbare ruimte
 Deze storting in 2025 is bedoeld om een buffer te creëren om vanaf 2027 extra middelen voor de aanpak voor de herinrichting van wijken beschikbaar te hebben
- Programma sport- en beweegakkoord
 In uitvoeringsprogramma is aangegeven dat er een programma voor sport- en beweegakkoord dient te komen. voor het opstellen hiervan is in 2024 eenmalig een budget nodig
- Opstellen visie sport
 Afhankelijk van de uitkomst van de startnotitie is voor 2025 een budget nodig voor het opstellen van deze visie
- Van Gogh nationaal park
 De gemeente is, als onderdeel van het SGE, voor de specifieke periode 2021-2023 (3 jaar) de samenwerking aangegaan met het Van Gogh Nationaal Park. Dit is met één jaar uitgebreid. Het Van Gogh Nationaal Park is een samenwerkingsconcept

om te werken aan een kwalitatief hoogwaardig landschap van de toekomst.
De uitgaven worden gedekt uit de reserve regiofonds

- Actualisatie beheersplan bossen inclusief participatie
De inventarisatie van de bossen is nodig om te weten wat je hebt, wat de huidige kwaliteit is en in hoeverre de gestelde doelen in het beheerplan zijn gerealiseerd. Dat laatste is enerzijds om het beheerplan te kunnen actualiseren en anderzijds om bij de provincie verkregen subsidie(s) te kunnen verantwoorden
- Storting in reserve Sociaal domein
In 2025 wordt er een extra incidentele storting gedaan van € 500.000 in de reserve sociaal domein. Deze reserve dient ervoor om fluctuaties binnen het sociaal domein op te kunnen vangen
- Implementatie omgevingsplannen
Er is voor 2021 en 2022 een krediet voor de implementatie van de Omgevingswet. Voor 2023 en 2024 zijn extra middelen nodig voor: begeleiden projecten en initiatieven, inhuur externen zoals o.a. ODZOB en Waterschap, inrichting participatietrajecten, oefenen met plannen en benodigde onderzoeken zoals een MER voor het buitengebied (gezien het stikstofprobleem)
- Implementatie omgevingswet
Voor de invoering van de omgevingswet is incidenteel budget nodig. De uitgaven worden gedekt uit de algemene reserve
- Dekking voor wegvallen fictief toegerekende rente BGE
In 2015 is € 750.000 in de reserve wettelijke bepalingen gestort. Uit deze reserve wordt jaarlijks een afnemende onttrekking t.g.v. de exploitatie geboekt ter dekking van de wegvallende fictieve toegerekende rentekosten aan de grondexploitatie
- Vrijvallen reserve aandelen bouwfonds
In 2014 heeft Waalre € 822.646 voor de verkoop van de aandelen bouwfonds ontvangen. Dit is in de reserve bouwfonds gestort waar jaarlijks een afnemende onttrekking t.g.v. de exploitatie wordt geboekt ter dekking van het wegvallen dividend

Overzicht begrotingsaldo vóór en na verrekening incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Begrotingssaldo	1	201	21	105
Eenmalige lasten t.l.v. reserves	120	51	51	51
storting in de reserves	-	1.500	-	-
Eenmalige baten (onttrekking reserves)	-174	-78	-51	-51
Eenmalige lasten t.l.v. exploitatie	169	40	-	-
Eenmalige baten t.g.v. exploitatie	-	-	-	-
Saldo zonder incidentele baten en lasten	116	1.714	21	105

Een positief saldo is een overschot op de begroting

Overzicht structurele onttrekkingen en stortingen aan reserves

In 2024 zijn structurele onttrekkingen begroot ter dekking van de afschrijving op activa aan de volgende reserves:

Omschrijving	2024		2025		2026		2026	
		Reserve		Reserve		Reserve		Reserve
huisvesting gemeentewerf		-12.640		-12.640		-12.640		-12.640
renovatie sporthallen		-68.837		-68.837		-68.837		-68.837
renovatie brandweerkazerne		-24.234		-24.234		-24.234		-24.234
buitensportaccommodatie sportpark Waalre		-50.220		-50.220		-50.220		-50.220
t Hazzo		-9.593		-9.593		-9.593		-9.593
Totaal structurele onttrekkingen ter dekking van afschrijvingen	-	-165.524	-	-165.524	-	-165.524	-	-165.524

In 2024 zijn structurele stortingen begroot ter dekking van de afschrijving van toekomstige investeringen aan de volgende reserves:

Omschrijving	2024		2025		2026		2026	
		Reserve		Reserve		Reserve		Reserve
storting in reserve bruggen		27.500		27.500		27.500		27.500
storting in reserve bruggen		122.500		122.500		122.500		122.500
storting in reserve bereikbaarheidsagenda		1.000		26.000		51.000		72.000
storting in reserve buitenonderhoud scholen		59.000		59.000		59.000		59.000
Totaal structurele stortingen		210.000		235.000		260.000		281.000

3. Geprognosticeerde balans

De (verplichte) geprognosticeerde balans geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de bezittingen en de schulden van de gemeente.

ACTIVA	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	12.200	6.100	0	0	0	0
Materiële vaste activa	41.275.734	47.634.031	58.618.810	59.291.537	59.786.535	59.528.594
kredieten doorschuiven naar volgend jaar	0	-1.935.250	-825.000	-1.362.500	-1.691.300	-1.132.840
Financiële vaste activa	1.025.472	947.275	869.078	790.881	712.685	634.488
Totaal vaste activa	42.313.406	46.652.156	58.662.888	58.719.918	58.807.920	59.030.243
Vlottende activa						
Onderhanden werk	5.447.192	5.447.192	5.447.192	5.447.192	5.447.192	5.447.192
schatkistbankieren						
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	9.747.790	9.747.790	9.747.790	9.747.790	9.747.790	9.747.790
Liquide middelen	266.889	266.889	266.889	266.889	266.889	266.889
Overlopende activa	783.486	783.486	783.486	783.486	783.486	783.486
Totaal vlottende activa	16.245.357	16.245.357	16.245.357	16.245.357	16.245.357	16.245.357
TOTAAL GENERAAL ACTIVA	58.558.764	62.897.514	74.908.246	74.965.276	75.053.278	75.275.601
PASSIVA	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027	1-1-2028
Vaste passiva						
Eigen vermogen (reserves)	12.433.660	10.453.488	10.324.464	11.816.019	11.859.995	11.924.971
onttrekking reserves doorschuiven naar volgend jaar	571.790	30.000	0	0	0	0
Voorzieningen	18.799.316	18.774.963	18.385.301	18.071.935	17.884.876	17.799.683
Vaste schulden > 1 jaar	17.272.286	17.090.910	16.838.097	16.581.805	16.321.981	16.058.575
Totaal vaste passiva	49.077.052	46.349.361	45.547.862	46.469.759	46.066.852	45.783.229
Vlottende passiva						
kasgeldlening	0	0	0	0	0	0
Netto vlottende schulden < 1 jaar	4.995.616	4.995.616	4.995.616	4.995.616	4.995.616	4.995.616
Overlopende passiva	5.057.885	5.057.885	5.057.885	5.057.885	5.057.885	5.057.885
Totaal vlottende passiva	10.053.502	10.053.502	10.053.502	10.053.502	10.053.502	10.053.502
TOTAAL GENERAAL PASSIVA	59.130.553	56.402.862	55.601.363	56.523.260	56.120.353	55.836.730
raming financieringsbehoefte	-571.789	6.494.652	19.306.883	18.442.016	18.932.925	19.438.870
TOTAAL GENERAAL PASSIVA	58.558.764	62.897.514	74.908.246	74.965.276	75.053.278	75.275.601

4. Berekening EMU-saldo

De begroting van de Gemeente Waalre is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten.

Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie. Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

Zoals eerder aangegeven werkt de EMU-systematiek op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, er wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Voor het EMU-saldo tellen de investeringen in een jaar echter wel mee. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Het jaarlijkse aandeel in het EMU-saldo van de decentrale overheden gesteld op -0,4% van het BBP. Het aandeel van de gemeenten is gesteld op -0.27% van het BBP. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspanningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2024	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2025	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2026	x € 1000,- Volgens meerjaren raming in begroting 2027
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.308	-128	1.693	65	170
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	6.274	10.800	504	327	-129
3. Mutatie voorzieningen	-183	-907	-547	-428	-411
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	263	335	335	335	335
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-10.028	-12.170	307	-1.025	-447

5. Investeringsplannen 2024 – 2027

(investerings vanaf € 10.000)

Jaar	Programma	Omschrijving	Investing	V*	Afschrijving			
					Termijn	rente	1e jaar	volgende jaren
2024	0	vervanging applicaties software 2024	150.000	V	5 jr	1.500	15.000	30.000
	2	wegenbeheersplan 2024	1.500.000	V	30 jr	15.000	25.000	50.000
2025	0	vervanging camera's raadzaal	25.000	V	5 jr	250	2.500	5.000
	0	vervanging applicaties software 2025	150.000	V	5 jr	1.500	15.000	30.000
	2	wegenbeheersplan 2025	1.500.000	V	30 jr	15.000	25.000	50.000
	2	aanvulling wegenbeheersplan 2025	750.000	V	30 jr	7.500	12.500	25.000
2026	5	vervangingsprogramma groen en bomen	300.000	V	15 jr	3.000	10.000	20.000
	2	vervanging applicaties software 2026	150.000	V	5 jr	1.500	15.000	30.000
	3	wegenbeheersplan 2026	1.500.000	V	30 jr	15.000	25.000	50.000
	2	aanvulling wegenbeheersplan 2026	750.000	V	30 jr	7.500	12.500	25.000
	4	voorbereiding nieuwbouw scholen	682.600	V	40 jr	6.826	8.533	17.065
2027	5	vervangingsprogramma groen en bomen	300.000	V	15 jr	3.000	10.000	20.000
	0	vervanging applicaties software 2027	150.000	V	5 jr	1.500	15.000	30.000
	2	wegenbeheersplan 2027	1.500.000	V	30 jr	15.000	25.000	50.000
	7	GRP 2027 ***	615.679	V	50 jr	6.157	-	12.314
2028	0	vervanging applicaties software 2028	150.000	V	5 jr	1.500	15.000	30.000
	4	uitvoering IHP nieuwbouw scholen	5.900.000	V	40 jr	59.000	73.750	147.500
	2	wegenbeheersplan 2028	1.500.000	V	30 jr	15.000	25.000	50.000
	7	GRP 2028 ***	4.036.191	V	50 jr	40.362	-	80.724

* *vervangingsinvestering* = V

*** kredieten GRP vinden plaatst in het jaar T en T+1. Daarom 1^e jaar geen afschrijvingen.

C. De Bijlagen

Overzicht reserves en voorzieningen

Omschrijving reserves	Stand per 1-1-2024	Rente	Toevoegingen 2024		Onttrekkingen 2024		Stand per 31-12-2024
			2.0 rente	T.l.v. exploitatie	T.g.v. exploitatie	T.g.v. expl. Afschrijving	
Algemene reserves							
Bufferreserve	4.547.022	0%	-	-	-	-	4.547.022
Vrij besteedbaar	470.348	0%	-	-	60.000	-	410.348
Grondexploitatie	21.269	0%	-	-	-	-	21.269
Sociaal domein	56.867	0%	-	-	-	-	56.867
Algemene reserves	5.095.506		-	-	60.000	-	5.035.506
Bestemmingsreserves							
Openbare ruimte en bruggen	394.905	0%	-	150.000	-	-	544.905
Wettelijke bepalingen	45.817	0%	-	-	30.000	-	15.817
Regionaal fonds	476.667	0%	-	-	9.000	-	467.667
Lokaal fonds	351.186	0%	-	-	-	-	351.186
Sociale woningbouw	40.900	0%	-	-	-	-	40.900
Landschappelijke kwaliteiten	122.032	0%	-	-	-	-	122.032
Huisvesting gemeentewerf	189.600	0%	-	-	-	12.640	176.960
Renovatie sporthallen	550.696	0%	-	-	-	68.837	481.859
Renovatie brandweerkazerne	581.616	0%	-	-	-	24.234	557.382
Buitensportaccommodatie Waalre	934.780	0%	-	-	-	50.220	884.560
t Hazzo	364.541	0%	-	-	-	9.593	354.948
Buitenonderhoud schoolgebouwen	460.337	0%	-	59.000	-	-	519.337
Aandelen bouwfonds	35.604	0%	-	-	24.000	-	11.604
Reserve bereikbaarheidsagenda	423.910	0%	-	1.000	50.500	-	374.410
Reserve riolering	356.926	0%	-	-	-	-	356.926
Reserve overlopende posten	28.465	0%	-	-	-	-	28.465
Overige bestemmingsreserves	5.357.982		-	210.000	113.500	165.524	5.288.958
Totaal reserves	10.453.488		-	210.000	173.500	165.524	10.324.464

Omschrijving voorzieningen	Stand per 01-01-2024	voorziening obv CW	Toevoegingen 2024			Aanwending 2024		Stand per 31-12-2024
			rente	exploitatie	derden	uitgaven	n.v.t.	
Voorzieningen verplichtingen en verliezen								
Voorziening personele verplichtingen (cw)	4.039.532	2,472%	97.210	80.000	-	200.183	-	4.016.559
Voorziening verlofsparen	247.335	0,000%	-	-	-	-	-	247.335
Voorziening Attero	-	0,000%	-	-	-	-	-	-
Verliesvoorziening GREX (in balans +/- op voorraden)	422.722	0%	-	-	-	-	-	422.722
subtotaal	4.709.589		97.210	80.000	-	200.183	-	4.686.616
Voorzieningen gelijkmatige verdeling kosten								
Voorziening onderhoud gem. gebouwen	335.732	0%	-	238.117	-	496.276	-	77.573
Voorziening rationeel wegbeheer	-	0%	-	-	-	-	-	-
subtotaal	335.732		-	238.117	-	496.276	-	77.573
Voorzieningen middelen derden								
Voorziening vervanging riolering (cw)	14.184.158	0%	-	-	-	602.743	-	13.581.415
Voorziening afvalstoffenheffing (cw)	-	0%	-	-	-	-	-	-
subtotaal	14.184.158		-	-	-	602.743	-	13.581.415
Totaal voorzieningen	19.229.479		97.210	318.117	-	1.299.202	-	18.345.604
Totaal reserves en voorzieningen	29.682.968		97.210	528.117	-	1.472.702	-	28.670.069

Toelichting mutaties reserves en voorzieningen

Reserves:

Algemene bufferreserve

De reserve dient als buffer voor financiële tegenvallers. Er bestaan geen provinciale of landelijke normen voor de minimale hoogte van de algemene reserve.

Stand 1 januari 2023		5.444.826
onttrekkingen 2023		
overbrengen krediet viering 100 jaar Waalre	-100.000	
overbrengen krediet ambtelijke ondersteuning RES	-130.000	
overbrengen krediet dekking uitvoeringsprogramma 2021	-250.000	
overbrengen krediet bedrijventerrein de Voldijn	-20.000	
overbrengen krediet warmteplan	-43.514	
overbrengen krediet regionale energiestrategie	-45.000	
overbrengen krediet invoering duurzaamheid	-55.290	
overbrengen krediet inhuur adviseur veiligheid	-75.000	
overbrengen krediet korte termijn maatregelen randweg	-179.000	
		897.804-
Stand 31 december 2023		4.547.022
onttrekkingen 2024 t/m 2027		-
Stand 31 december 2027		4.547.022

Algemene reserve vrij besteedbaar

Deze reserve dient voor de dekking van diverse voorkomende uitgaven, waarvoor geen specifieke afzonderlijke reserves zijn gevormd. Een aanwending vindt onder meer plaats voor exploitatie-uitgaven met een eenmalig karakter.

Stand 1 januari 2023		616.125
onttrekkingen 2023		
krediet invoering omgevingswet	60.000-	
krediet implementatie omgevingswet	85.777-	
		145.777-
Stand 31 december 2023		470.348
onttrekkingen 2024		
- krediet omgevingswet		60.000-
Stand 31 december 2024		410.348
onttrekkingen 2025 t/m 2027		-
Stand 31 december 2027		410.348

Algemene reserve grondexploitatie

De algemene reserve voor grondexploitatie heeft als functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de grondexploitatiegebieden.

Stand 1 januari 2023		21.269
onttrekkingen 2023 t/m 2027		-
Stand 31 december 2027		21.269

Algemene reserve sociaal domein

Het afdekken van kosten voortvloeiende uit redelijkerwijs niet in te schatten risico's op het brede terrein van het sociaal domein

Stand 1 januari 2023	56.867
stortingen 2023	100.000
onttrekkingen 2023	100.000-
Stand 31 december 2023	56.867
Storting 2024	-
Stand 31 december 2024	56.867
Storting 2025	500.000
Stand 31 december 2025	556.867
Storting 2026 t/m 2027	-
Stand 31 december 2027	556.867

Reserve openbare ruimte en bruggen

Om de kosten van het beheer openbare ruimte en bruggen te dekken

Stand 1 januari 2023		428.134
stortingen 2023		
openbare ruimte	25.000	
bruggen	<u>27.500</u>	52.500
onttrekkingen 2023		
Verschuiving extra formatie openbare ruimte	<u>-85.729</u>	85.729-
Stand 31 december 2023		394.905
stortingen 2024		
openbare ruimte	0	
bruggen	<u>150.000</u>	150.000
Stand 31 december 2024		544.905
stortingen 2025		
openbare ruimte	1.000.000	
bruggen	<u>150.000</u>	1.150.000
Stand 31 december 2025		1.694.905
stortingen 2026		
bruggen	<u>150.000</u>	150.000
Stand 31 december 2026		1.844.905
stortingen 2027		
bruggen	<u>150.000</u>	150.000
Stand 31 december 2027		1.994.905

Reserve wettelijke bepalingen

Om de kosten als gevolg van rijksbeleid te financieren.

Stand 1 januari 2023	90.817
onttrekkingen 2023	
t.g.v. vrije reserve	45.000-
Stand 31 december 2023	45.817
onttrekkingen 2024	
t.g.v. vrije reserve	30.000-
Stand 31 december 2024	15.817
onttrekkingen 2025	
t.g.v. vrije reserve	15.817-
Stand 31 december 2025	-
onttrekkingen 2026 t/m 2027	
t.g.v. vrije reserve	-
Stand 31 december 2027	-

Reserve regionaal fonds

Kwalitatieve investeringen: regiofonds

Stand 1 januari 2023		552.986
onttrekkingen 2023		
van Gogh nationaal park	-9.000	
Krediet Dommeldal de Hogt	-29.823	
Krediet onwikkelfonds werklocaties	-37.496	
		76.319-
Stand 31 december 2023		476.667
onttrekkingen 2024		
van Gogh nationaal park		9.000-
Stand 31 december 2024		467.667
onttrekkingen 2025 t/m 2027		-
Stand 31 december 2027		467.667

Reserve lokaal fonds

Kwalitatieve investeringen: Lokaal fonds

Stand 1 januari 2023		751.186
onttrekkingen 2023		
Krediet dorpshart Aalst		400.000-
Stand 31 december 2023		351.186
onttrekkingen 2024-2027		-
Stand 31 december 2027		351.186

Reserve sociale woningbouw

fonds sociale woningbouw

Stand 1 januari 2023		40.900
onttrekkingen 2023 - 2027		-
Stand 31 december 2027		40.900

Reserve landschappelijke kwaliteiten

Stand 1 januari 2023		392.777
onttrekkingen 2023		
Krediet fietspaden recreatief	-230.000	
Krediet kunstroutenetwerk	<u>-40.745</u>	
		270.745-
Stand 31 december 2023		122.032
onttrekkingen 2024 t/m 2027		-
Stand 31 december 2027		122.032

Reserve huisvesting gemeentewerf

Deze reserve dient ter dekking van de afschrijvingslasten van de in 1997 gerealiseerde gemeentewerf. Oorspronkelijk niveau van de reserve is gebaseerd op het totaal van de afschrijvingslasten van de investering over de afschrijvingsperiode

Stand 1 januari 2023		202.240
onttrekkingen 2023		
Afschrijving gemeentewerf		12.640-
Stand 31 december 2023		189.600
onttrekkingen 2024		
Afschrijving gemeentewerf		12.640-
Stand 31 december 2024		176.960
onttrekkingen 2025		
Afschrijving gemeentewerf		12.640-
Stand 31 december 2025		164.320
onttrekkingen 2026		
Afschrijving gemeentewerf		12.640-
Stand 31 december 2026		151.680
onttrekkingen 2027		
Afschrijving gemeentewerf		12.640-
Stand 31 december 2027		139.040

Reserve renovatie sporthallen

Doel van de reserve is om de kosten voor de renovatie van de sporthallen te

Stand 1 januari 2023		619.533
onttrekkingen 2023		
Afschrijvingsbedrag		68.837-
Stand 31 december 2023		550.696
onttrekkingen 2024		
Afschrijvingsbedrag		68.837-
Stand 31 december 2024		481.859
onttrekkingen 2025		
Afschrijvingsbedrag		68.837-
Stand 31 december 2025		413.022
onttrekkingen 2026		
Afschrijvingsbedrag		68.837-
Stand 31 december 2026		344.185
onttrekkingen 2027		
Afschrijvingsbedrag		68.837-
Stand 31 december 2027		275.348

Reserve renovatie brandweerkazerne

Doel is het financieren van de kapitaallasten voor de renovatie van de

Stand 1 januari 2023	605.850
onttrekkingen 2023	
Afschrijvingsbedrag	24.234-
Stand 31 december 2023	581.616
onttrekkingen 2024	
Afschrijvingsbedrag	24.234-
Stand 31 december 2024	557.382
onttrekkingen 2025	
Afschrijvingsbedrag	24.234-
Stand 31 december 2025	533.148
onttrekkingen 2026	
Afschrijvingsbedrag	24.234-
Stand 31 december 2026	508.914
onttrekkingen 2027	
Afschrijvingsbedrag	24.234-
Stand 31 december 2026	484.680

Reserve buitensportaccommodatie sportpark Waalre

Doel van de reserve is om de kosten van de buitensportaccommodatie te financieren.

Stand 1 januari 2023	985.000
onttrekkingen 2023	
Afschrijvingsbedrag	50.220-
Stand 31 december 2023	934.780
onttrekkingen 2024	
Afschrijvingsbedrag	50.220-
Stand 31 december 2024	884.560
onttrekkingen 2025	
Afschrijvingsbedrag	50.220-
Stand 31 december 2025	834.340
onttrekkingen 2026	
Afschrijvingsbedrag	50.220-
Stand 31 december 2026	784.120
onttrekkingen 2027	
Afschrijvingsbedrag	50.220-
Stand 31 december 2027	733.900

Reserve verduurzaming 't Hazzo

Doel van de reserve is om de kosten van de verduurzaming 't Hazzo te financieren.

Stand 1 januari 2023	374.127
onttrekkingen 2023	
Afschrijvingsbedrag	9.586-
Stand 31 december 2023	364.541
onttrekkingen 2024	
Afschrijvingsbedrag	9.593-
Stand 31 december 2024	354.948
onttrekkingen 2025	
Afschrijvingsbedrag	9.593-
Stand 31 december 2025	345.355
onttrekkingen 2026	
Afschrijvingsbedrag	9.593-
Stand 31 december 2026	335.762
onttrekkingen 2027	
Afschrijvingsbedrag	9.593-
Stand 31 december 2027	326.169

Reserve buitenonderhoud schoolgebouwen

Reserve dient ter dekking kosten buitenonderhoud. Betreft overheveling van voorziening naar reserve omdat het onderhoudsplan niet is geactualiseerd i.v.m. huurconstructie nieuwbouw Brede School Ekenrooi en doordecentralisatie onderhoud overige scholen.

Stand 1 januari 2023	404.318
storting 2023	56.019
Stand 31 december 2023	460.337
storting 2024	59.000
Stand 31 december 2024	519.337
storting 2025	59.000
Stand 31 december 2025	578.337
storting 2026	59.000
Stand 31 december 2026	637.337
storting 2027	59.000
Stand 31 december 2027	696.337

Reserve aandelen bouwfonds

De vordering op de BNG van jaarlijks € 117.521 tot en met 2020 is in 2013 geheel ten gunste van de exploitatie geboekt. Bij de jaarstukken 2013 heeft Waalre dit totaalbedrag 822.646 in de reserve Bouwfonds gestort. De jaarlijkse onttrekking neemt af.

Stand 1 januari 2023	69.604
onttrekkingen 2023	
beschikking t.g.v. de exploitatie	34.000-
Stand 31 december 2023	35.604
onttrekkingen 2024	
beschikking t.g.v. de exploitatie	24.000-
Stand 31 december 2024	11.604
onttrekkingen 2025	
beschikking t.g.v. de exploitatie	11.604-
Stand 31 december 2025	-
onttrekkingen 2026 t/m 2027	
beschikking t.g.v. de exploitatie	-
Stand 31 december 2027	-

Reserve Bereikbaarheidsagenda

De reserve is gevormd t.b.v. de samenwerkingsovereenkomst Bereikbaarheidsagenda Zuidoost Brabant 2017-2030.

Stand 1 januari 2023	295.410
onttrekkingen 2023	
Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	50.500-
Storting 2023	179.000
Stand 31 december 2023	423.910
onttrekkingen 2024	
Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	50.500-
Storting 2024	1.000
Stand 31 december 2024	374.410
onttrekkingen 2025	
Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	50.500-
Storting 2025	26.000
Stand 31 december 2025	349.910
onttrekkingen 2026	
Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	50.500-
Storting 2026	51.000
Stand 31 december 2026	350.410
onttrekkingen 2027	
Dekking programmteam bereikbaarheidsagenda	50.500-
Storting 2027	72.000
Stand 31 december 2027	371.910

Reserve riolering

De reserve is gevormd t.b.v. de overschotten in de betreffende dienstjaren t.o.v. het vastgestelde vGRP

Stand 1 januari 2023	356.926
Toevoegingen 2023 t/m 2027	
Stand 31 december 2027	356.926

Reserve overlopende posten

De reserve is gevormd om overschotten in het dienstjaar waar verplichtingen tegenover te staan over te boeken naar het volgende dienstjaar

Stand 1 januari 2023		124.765
onttrekkingen 2023		
Buitenlandse betrekkingen	-5.000	
IHP van 2022 naar 2023	-15.000	
Voorbereiding Pracht en Omgeving	-15.000	
Inhuur begeleiding huisvesting statushouder en vluchte	-19.000	
Middelen hoofdlijnen GGZ	-29.800	
Implementatie extra modules personeelssysteem	-12.500	
overboeken budgetten naar exploitatie		96.300-
Stand 31 december 2023		28.465
Toevoegingen 2024 - 2027		
Stand 31 december 2027		28.465

VOORZIENINGEN

Voorziening personele verplichtingen

De voorziening is gevormd t.b.v. het verrichten van de jaarlijkse uitkeringen aan voormalig personeel i.v.m. wachtgeldverplichtingen en uitkeringen/pensioenen aan gewezen wethouders. Het niveau van de voorziening is gerelateerd aan thans voorkomende aanspraken en is bij de jaarrekening 2015 berekend volgens de contante waarde. De bespaarde rente wordt aan de voorziening toegevoegd.

Stand 1 januari 2023	3.482.780
Rentetoevoeging 2023	18.798
toevoegingen 2023	740.200
onttrekkingen 2023	202.246-
Stand 31 december 2023	4.039.532
Rentetoevoeging 2024	97.210
toevoegingen 2024	80.000
onttrekkingen 2024	200.183-
Stand 31 december 2024	4.016.559
Rentetoevoeging 2025	96.673
toevoegingen 2025	80.000
onttrekkingen 2025	200.843-
Stand 31 december 2025	3.992.389
Rentetoevoeging 2026	96.045
toevoegingen 2026	80.000
onttrekkingen 2026	202.115-
Stand 31 december 2026	3.966.319
Rentetoevoeging 2027	95.400
toevoegingen 2027	80.000
onttrekkingen 2027	202.115-
Stand 31 december 2026	3.939.604

Voorziening verlof sparen

Voorziening dekt spaarverlof medewerkers

Stand 1 januari 2023	247.335
Toevoegingen/ontrekkingen 2023-2027	-
Stand 31 december 2027	247.335

Voorziening Attero

Voorziening dekt geraamde bijdrage Attero kwestie

Stand 1 januari 2023	206.005
ontrekkingen 2023	206.005-
Stand 31 december 2023	-
Stortingen 2024 t/m 2027	-
Stand 31 december 2027	-

Voorziening verliezen Bouwgrondexploitatie (BGE)

Voorziening dekt geraamd verlies van complex 't Hazzo Trolliuslaan, Hoeveland en de Bleeck

Stand 1 januari 2023	422.722
Toevoegingen/ontrekkingen 2023-2027	-
Stand 31 december 2027	422.722

Voorziening onderhoud gemeentebouwen

Voorziening is gevormd t.b.v. het planmatig onderhoud aan de gemeentebouwen (muv gemeentehuis). O.b.v. het onderhoudsplan worden te verwachten jaarlijkse uitgaven voor groot onderhoud voor de komende 10 jaren begroot. De jaarlijkse storting in de voorziening is berekend op een gemiddeld jaarlijks benodigd bedrag. Het beheersplan voor onderhoud omvat zowel buiten- als binnenonderhoud. Niveau van de voorziening is berekend o.b.v. contante waarde, daarom wordt bespaarde rente aan voorziening toegevoegd.

Stand 1 januari 2023	539.893
uitgaven groot onderhoud 2023	440.116-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	235.955
Stand 31 december 2023	335.732
uitgaven groot onderhoud 2024	496.276-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	238.117
Stand 31 december 2024	77.573
uitgaven groot onderhoud 2025	181.408-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	238.117
Stand 31 december 2025	134.282
uitgaven groot onderhoud 2026	176.453-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	238.117
Stand 31 december 2026	195.946
uitgaven groot onderhoud 2027	81.945-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	238.117
Stand 31 december 2027	352.118

Voorziening vervanging riolering

De voorziening dient om jaarlijkse fluctuaties op het tarief rioolrechten tegen te gaan. Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) omvat een 5-jaarlijkse periode en is gebaseerd op een gesloten financiering. Het verschil tussen de baten en lasten van de rioleringsactiviteiten komt tot uitdrukking in deze voorziening. Door deze systematiek kunnen de rioolrechten gedurende de planperiode van het vGRP constant gehouden worden. Deze voorziening is m.i.v. 2014 gevuld ivm verandering (reclassificatie vanuit reserve) in de BBV voorschriften.

Stand januari 2023	14.323.303
uitgaven	165.000-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	25.855
Stand 31 december 2023	14.184.158
uitgaven	-
Toevoegingen:	602.743-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	-
Stand 31 december 2024	13.581.415
uitgaven	567.470-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	-
Stand 31 december 2025	13.013.945
uitgaven	462.940-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	-
Stand 31 december 2026	12.551.005
uitgaven	360.429-
- storting:t.l.v. diverse functies exploitatie:	-
Stand 31 december 2027	12.190.576

Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing

Deze voorziening dient ter egalisatie van financiële ontwikkelingen m.b.t. de afvalstoffentaak. De afvalstoffenheffing is gebaseerd op kostendekkende tarieven. Evt. voor- en nadelige gevolgen zullen o.b.v. realisatie worden verrekend via het tarief afvalstoffenheffing.

Stand 1 januari 2023	-
Toevoegingen 2023 t/m 2027	-
Stand 31 december 2027	-

Kerngegevens

	Realisatie eind 2020	Realisatie eind 2021	Realisatie eind 2022	Raming eind 2023	Raming eind 2024
A. Sociale structuur					
Aantal inwoners:	17.543	17.630	17.982	18.063	18.228
van 0-17 jaar	3.545	3.564	3.600	3.634	3.668
van 18-64 jaar	9.788	9.778	10.026	10.053	10.080
van 65 jaar en ouder	4.210	4.288	4.355	4.375	4.395
Aantal bijstandsgerechtigden Participatiewet	206	194	167	164	164
B. Fysieke structuur					
Aantal woonfuncties	7.832	7.982	8.059	8.113	8.223
Oppervlakte gemeente in ha	2.241	2.242	2.242	2.242	2.242
Oppervlakte binnenwater in ha	25	25	25	25	25
Oppervlakte bossen en natuurterreinen in ha	385	385	385	385	385
Oppervlakte openbaar plantsoen in ha	46	46	46	46	47
Oppervlakte bermen in ha	39	39	39	39	40
Lengte van verharde wegen in km	135	135	135	135	136
Lengte van fiets-, ruiters-, en wandelpaden in km	130	130	130	130	130
C. Financiële structuur					
(bedragen x € 1 mln)					
Niveau reserves en voorzieningen	29,6	29,6	29,9	29,7	28,7
Opbrengst onroerende zaakbelastingen	3,8	3,86	3,94	4,50	5,17
Opbrengst rioolheffing	1,6	1,61	1,63	1,65	1,70
Opbrengst afvalstoffenheffing	1,43	1,49	1,52	1,70	1,87
Algemene uitkering gemeentefonds					
Reguliere uitkering	21,02	22,77	27,04	26,86	28,47

Bron: CBS, BZK en eigen administratie